M. JUNIANI JUSTINI
Ex
TROGI POMPEII
Historiis Externis
LIBRI XLIIII.

Omnia quàm diligentissimè ex variorum Exemplarium Collatione.

Recensita & Castigata.

In usum Scholasticæ Juventutis accommodata.

LONDINI,
Excudebat *W. Horton*, impensis *W. Whitwood*, in vico vulgò vocato *Duck-lane*; Anno æræ Christianæ, 1687.

M. IUNIANI IUSTINI

Ex

TROGI POMPEII

Historiis Externis

LIBRI XLIII.

Optima quam diligentissima ex variorum exemplarium Collatione

Recensita & Castigata.

In usum Scholarum Juventutis accommodati.

LONDINI,

Excudebat [illegible], impensis [illegible], in vico vulgò vocato Duck-Lane; Anno [illegible] Christianæ, 1687.

DE JUSTINO,

Ex Gerardi Joan. Vossii V. CL. Lib. 1. de Hist. Lat.

JUSTINI, qui Trogi Epitomen fecit, nec nomen, nec ætas, dubitatione caret. In *Ant. Arnaldi* libro nominabatur *Justinus Frontinus*: At in codice bibliothecæ Mediceæ dicitur *M. Junianus Justinus*. Atq; hoc verius censeo, ob libri ejus antiquitatem: cujus argumentum non leve est, quòd literis Longobardicis scriptus sit. Quòd verò ad ætatem *Trogi* ejus, cujus Epitomen scripsit, filium fuisse tradit *Gualterius Burlei* Anglicus lib. de vitâ Philosophorum, qui anno CIↃ CCCC LXXII editus ab *Arnoldo Tessonen.* Sed hoc seculo illi condonemus, quo vixit. At eruditissimos etiam viros video esse, qui suspicentur vixisse, postquam imperium translatum fuit Constantinopolin: idq; ob verba illa lib. VIII. [Græciam etiam NUNC & viribus & dignitate, orbis terrarum principem.] Sed NUNC istic non signat tempus, quo Justinus scribit, sed de quo scribit; Quomodo idem paulo post ait: [Et hæc potissimùm facere Thebanos, Lacedæmoniosque, antea inter se imperii, nunc Græciæ imperantis æmulos.] Ubi Nunc itidem valet, Hoc tempore, quod exponimus. Planè verò vixisse arbi-

tror sub *Antonino Pio*, atque huic epitomen suam dicasse. Id colligo ex verbis istis præfationis, [Quod ad te, imperator Antonine, non tam cognoscendi, quàm emendandi causâ, transmisi.] Ita enim habent editiones antiquæ, quæ quin MSS. fidem secutæ fuerint, nullus dubito. Sed objiciunt, in optimis libris legi: [Quod ad te non tam cognoscendi magis, quàm emendandi causâ transmisi.] Quam MS S. lectionem etiam Bongarsius retinuit. Sed nihil manifestius, quàm non ita scripsisse Justinum. Nec enim TAM & MAGIS satis conveniunt. Quid ergo? num dicemus MAGIS, tanquam superfluum, tolli oportere? Atqui non videtur de nihilo esse, quod in optimis libris legitur. Quare puto, scriptum primò fuisse, [Quod, Antonine Imp. non cognoscendi magis, quàm emendandi causâ, transmisi.] Nempe ex [Antonine Imp.] fecere, [Ad te non.] Ac quia hic NON geminabatur, librarii hunc errorem existimantes, alterum omisere. Et sane Justinum hunc sub Antonino vixisse, ante seculum *Philippus Bergomas*, ac *Joan. Adventinus*, tradidere: imò idem jam ante annos trecentos in Chronico suo scripsit *Martinus Polonus*: sed quod idem *Justinum* hunc cum *Justino Martyre* confudit, secundus error est, cùm hic, qui epitomen scripsit, in iis, quæ lib. VI. & XXX. de *Mose*, *Josepho*, *Israelitis*, tradit planè Scripturis adversetur: unde liquet hominem fuisse Gentilem; apertèque inter eos ab *Orosio* numeratur: Ut de eo nihil dicam, quòd beatus Martyr nihil Latinè scripsisse videtur: item quòd *Eusebius*, *Hieronimus*, *Photius*, nusquam historicam hanc Epitomen inter martyris illius scripta reponunt. Nec tamen ea ignota fuit B. *Hieronimo*, qui illius meminit præcipuè in *Danielem*: Uti quoque *Augustinus* facit lib. IV. de Civit. Dei cap.

cap. VI. & *Orosius*, lib. I. cap. VIII. & X. qui & *Justinum* passim exscribit. Post quos ejusdem mentionem fecere, *Isidorus*, *Jornandes*, alii. Etiam quæ * *Lupus Ferrariensis* Abbas Epist. XX. ad *Altuinum* ex *Trogo Pompeio* citat de iis quæ Mithridatis excellentiam portenderint apud *Justinum* ad verbum ex *Justini* lib. XXXVII. Sed apud *Lupum* nunc paulò comptiùs leguntur, ut in Justino debeant emendari. Est Justinus scriptor versus & elegans, ut de eo scribit *Raimundus Lulus*, lib. VIII. de orat. cap. IV. Quàm turpiter autem in rebus Judaicis aberrârit, ostendit *Benedictus Pererius* in *Danielem* cap. XL. M. Sus exstat in bibliothecâ publicâ Academiæ Cantabrigiensis, & Oxonii in collegio Corporis Christi.

* Al. *Lupus*, ut *Faber* optime testatur. Fuit enim (ait *Faber*) *Lupus* iste Abbas *Ferrariæ* in Diœcesi *Senonensi* cui hodiè nomen est *Ferriere*. Floruit sub *Carolo Calvo*.

QUanquam in Monarchiis & annorum ratione constituenda vehementer varient autores, tamen ut historiæ series atque ordo facilius à pueris posset percipi, adnotavimus partim ex Eusebio, partim ex Berofo & Metasthene ea tantum, quæ ad planiorem paulò & explicatiorem Justini Lectionem conducere videbantur.

PRIMA MONARCHIA ASSYRIORUM, in qua Reges fuerint.

NInus Jovis Beli filius regnavit primus annis 52
Semiramis Nini uxor 2. annis 42
Zames Nineas Semiramis filius 3 annis 38
Arrius 4 annis 30
Aralius 5 annis 40
Baleus Xerxes 6 annis 38
Belochus Baal sacerdos 8. annis 45
Baleus 9 annis 52
Altadas 10 annis 32
Mamitus 11 annis 30
Mancaleus 12 annis 30
Scerus, seu Pherus 13 an. 20
Mamelus 14 annis 30
Sparteus 15 annis 40
Ascatades 16 annis 40
Aminthas 17 annis 45
Belochus 18 annis 25
Beslopates 19 annis 30
Lamprides 20 annis 32
Sosares 21 annis 20
Lompares 22 annis 30
Panyas 23 annis 45
Sosarmus 24 annis 19
Mitreus 25 annis 27
Tantanes 26 annis 32
Tauteus 27 annis 40
Tineus 28 annis 30
Dercillus 29 annis 40
Lupalus 30 annis 38
Laosthenes 31 annis 45
Pyrietades 32 annis 30
Ophrateus 33 annis 20
Ophratanes 34 annis 50
Ocrasapes 35 annis 42
Sardanapalus 36 & postremus annis 20

Duravit hoc Assyriorum Imperium annis 1239.

A SE-

SECUNDA MONARCHIA MEDORUM *Reges.*

Arbaces 1	annis 28	Arceus 6	annis 40
Mandaves 2	annis 50	Artines 7	annis 22
Sosarmon 3	annis 30	Astibares 8	annis 40
Artucarmines 4	annis 50	Astyages 9	annis 30
Arbianes 5	annis 22		

Stetit Medorum Regnum annis 300 *minus* 8.

TERTIA MONARCHIA

Persarum *habuit Reges* 14.

Cyrus 1	imperavit annis 30	Xerxes 8	mensibus 2
Cambyses 2.	annis 7. mensibus 5	Sogdianus 9	mensibus 8
Furizites, & Smerdis, fratres Magi 3	mensibus 7	Darius nothus 10	annis 19
Darius 4	annis 36	Artaxerxes Mnemon 11	annis 40
Xerxes 5	annis 20	Artaxerxes Ochus 12	annis 26
Artabanus præfectus, qui Xerxem occidit 6	mensibus 7	Arses 13	annis 4
Artaxerxes Longimanus 7	annis 40	Darius Arsani filius quem Justinus Codomannum dicit appellatum, 14	imperavit annis 6

Duravit Persarum Imperium annis 230. *& mensibus* 5.

QUARTA MONARCHIA
Alexandri, *seu* Macedonum.

Est autem rerum summa potitus Alexander annis 12. Post quidem Principes Regna sunt divisa.

MACEDONUM.

ARideus	annis 7	Antipater	anno 1
Cassander	annis 18	Sosthenes	annis 2
Antipater & Alexander	annis 4	Antigonus Gonaras	annis 36
Demetrius	annis 6	Demetrius	annis 10
Pyrrhus	mensibus 6	Antigonus	annis 15
Lysimachus	annis 5	Philippus	annis 42
Ptolemeus Κέραυνος	anno	Perseus ultimus Macedonum rex	annis 10
Meleagrus	mensibus 2		

Summa annorum Macedonici Regni 154 annis, mensibus 8.

ASIÆ

ANtigonus annis 18
Demetrius Πολιορκητης

STRIÆ & ASIÆ.

Antiochus Soter	annis 43	Seleucus Nicanor	annis 32
Antiochus Theos	annis 15	Antiochus Eupater	2
Seleucus Callinicus	20	Demetrius Soter	annis 22
Seleucus Ceraunus	annis 3	Alexander	annis 10
Antiochus Magnus	36	Demetrius	annis 3
Seleucus Philopater	11	Antiochus Sedetes	annis 9
Antiochus Epiphanes	17	Demetrius iterum	annis 4
		Antiochus Gryphus	annis 12
		Antiochus Cyzicœnus	18
		Philippus	annis 2

Duravit Syriæ Regnum annis 289.

Æ-

Ptolemæus Lagi filius	70	Ptolemæus Euergetes	2
Ptolemæus Philadelphus	annis 38	Ptolemæus Phiſcon, ſive Se-	
Ptolemæus Euergetes	26	ter annis	1
Ptolemæus Philopater	17	Ptolemæus Alexander	1
Ptolemæus Epiphanes	annis 24	Ptolemæus Lathirus	
		Ptolemæus Dionyſius	
		Cleopatra annis	2

Stetit Ægypti Regnum poſt Alexandrum annis 288.

ALEXANDRI MONARCHIA duravit annis 3

FINIS.

Juſtin in Engliſh, taken out of the four and forty Books of *Trogus Pompeius*, containing the Affairs of all Ages and Countrys, both in Peace and War, from the beginning of the World, until the time of the Roman Emperours; together with an Epitome of the Lives and Manners of the Roman Emperours, from *Octavius Auguſtus Cæſar*, to the Emperour *Theodoſius*. Tranſlated by *Robert Codrington*, Maſter of Arts. To be ſold by *William Whitwood* at the Golden Lyon in *Duck-lane* near *Smithfield*.

PRA

PRÆFATIO
IVSTINI.

QUum multi ex Romanis, etiam Consularis dignitatis viri, res Romanas Græco peregrinoque sermone [a] in historiam contulissent: sive æmulatione gloriæ, sive varietate & novitate operis [b] delectatus, vir priscæ eloquentiæ Trogus Pompeius, Græcas & totius orbis historias Latino sermone composuit: ut eum nostra Græce, Græca quoque nostra lingua legi possent; prorsus [c] rem magni & animi, & operis aggressus. Nam cum plerisque auctoribus, singulorum regum vel populorum res gestas scribentibus, opus suum ardui laboris videatur: non [d] minus nobis Pompeius, Herculea audacia orbem terrarum aggressus [e] videtur: cujus libris omnium seculorum, regum, nationum, populorumque res gestæ continentur. Et quæ historici Græcorum, prout commodum cuique fuit, inter [f] se gregatim [g] occupaverunt, omissis quæ sine fructu erant, ea omnia Pom-

a M. S. Historiæ.

b delectati.

c Animi et corporis.

d Nonne.

e Rectius, videri debet.

f Al. certatim. al. segregati. al. congregati.

g M. S. occupaverint. I. occupaverant.

Pompeius *divisa temporibus, & series rerum* h *digesta, composuit. Horum igitur quatuor & quadraginta voluminum (nam totidem edidit) per otium quo in urbe* i *versabar, cognitione quaque dignissima excerpsi: & omissis his, qua nec cognoscendi voluptate jucunda, nec exemplo erant necessaria, breve veluti florum corpusculum feci: ut haberent, & qui* k *Graca didicissent, quo admonerentur; & qui non didicissent, quo instruerentur. Quod* l *ad te non tam cognoscendi, quàm emendandi causa transmisi: simul ut & otii mei, cujus & Cato reddendam* m *rationem putat, apud te ratio constaret. Sufficit enim mihi in* n *hoc tempore judicium tuum; apud posteros, cùm obtrectationis invidia decesserit, industria testimonium habituro.*

h Leonglia.

i Sic. N. al. versabamur.

k M. S. Glasc.

l Ad te Imp. Antonine, non tam &c.

m Al. operam.

n Al omittunt.

JUSTINI HISTORIARUM, EX TROGO POMPEIO.

LIBER I. CAP. I.

PRincipio rerum, gentium, nationumque, imperium penes reges erat, quos ad fastigium *a* hujus Majestatis non ambitio Popularis, sed spectata inter bonos moderatio provehebat. Populus nullis legibus tenebatur: arbitria principum pro legibus erant. Fines imperii tueri magis, quàm proferre mos erat: intra suam cuique patriam regna finiebantur. Primus omnium Ninus, *b* rex Assyriorum, veterem, & quasi avitum gentibus morem novâ imperii cupiditate mutavit. Hic primus intulit bella finitimis, & rudes adhuc ad resistendum populos terminos usq; Libyæ perdomuit. Fuere quidem temporibus *c* antiquis, *d* Vexoris Ægypti & Scythiæ rex Tanaus, quorum alter in Pontum, alter usque Ægyptum excessit. Sed longinqua, non finitima bella gerebant, nec imperium sibi sed populis suis gloriam quærebant; contentique victoria, imperio abstinebant. Ninus magnitudinem quæsitæ dominationis, continuâ possessione firmavit. Domitis igitur proximis, cum accessione virium fortior ad alios transiret, & proxima quæq; victoriæ instrumentum sequentis esset, totius Orientis populos subegit. Postremum illi *e* bellum cum *f* Zoroastre rege Bactrianorum fuit, qui primus dicitur artes magicas invenisse, & mundi principia siderumque motus diligentissimè spectasse. Hoc occiso, & ipse decessit, *g* relicto impubere adhuc filio Ninya, & uxore Semiramide.

CAP. II. Hæc nec *a* immaturo ausa tradere imperium, nec ipsa palam tractare, tot ac tantis gentibus *b* vix parentibus viro, nedum fœminæ parituris,

a Alii leguntur tantæ.

b Anno Mundi 3141.

c Al. Antiquiores.

d Al. Ramsis, al. Vasosis, al. Sesostris.

e Anno Mundi 3184.

f Al. Oxyartes.

g A.M. 3191.

a In M. S. additur, puero.

b In M. S. vix parentibus uni viro.

parituris, simulat se pro uxore Nini, filium; pro femina, puerum. Nam & statura utriq; mediocris, & vox pariter gracilis, & lineamentorum qualitas matri ac filio similis. Igitur brachia ac crura *c* velamentis, caput tiarâ tegit; & ne novo habitu aliquid occultare videretur, eodem ornatu & populum vestiri jubet: quem morem vestis, exinde gens universa tenet. Sic primis initiis sexum mentita, puer esse credita est. Magnas deinde res gessit, quarum amplitudine ubi invidiam superasset, quæ sit fatetur, quemque simulasset. Nec hoc illi dignitatem regni ademit, sed admirationem auxit; quòd mulier non feminas modò virtute, sed etiam viros anteiret. Hæc Babyloniam condidit, murumque urbi cocto latere circumdedit, *d* atena vice, bitumine interstrato; quæ materia in illis locis passim è terra exæstuat. *e* Multa & alia præclara hujus reginæ fuere. Siquidem non contenta acquisitos viro regni terminos tueri, Æthiopiam quoque *f* imperio adjecit. Sed & *g* Indiæ bellum intulit; quo præter illam, & Alexandrum Magnum neme intravit. Ad postremum, cum conjugium filii petiisset, ab eodem interfecta est, *h* duos & quadraginta annos post Ninum regno potita. Fluus ejus *i* Ninya, concentus elaborato *k* à parentibus imperio, belli studia deposuit, & veluti sexum cum matre mutasset, raro à viris visus, in feminarum turba consenuit. Posteri quoque ejus, id exemplum sequuti, responsa gentilium per Internuntios dabant. Imperium *l* Assyriis, qui postea Syri dicti sunt, mille trecentis annis tenuere.

CAPUT II. Postremus apud eos regnavit *a* Sardanapalus, vir nullâre corruptior. Ad hunc videndum (quòd nemini ante eum permissum fuerat) præfectus ipsius, Medis præpositus, nomine Arbactus, *b* cum admitti magna ambitione ægrè obtinuisset; invenit eum inter scortorum

greges

c Al. calciamentis.

d Al. harenæ & calcis vice.

e Al. multa alia.

f Regno suo adjecit.

g Indis al.

h Alii leg. triginta duos annos regnavit *Semira.*

i Al. *Ninus.*

k Alii omittunt.

l Regnavit annis annos 1360.

a M. S. *Sardanapalus*, alii *Thonscosmocerus* dicitur.

b Alii *Arbaces*, alii *Arbactus*.

greges purpuram *c* colo nentem, & muliebri habitu, cum mollitia corporis, & oculorum lascivia, omnes feminas anteiret, pensa inter virgines partientem. Quibus visis, indignatus tali femina *d* tantum virorum subjectum, tractanciq; lanam ferrum & arma *e* habentes parere; progressus ad socios, quid viderit refert: Negat se ei parere posse, qui se feminam malit esse, quàm virum. Fit igitur conjuratio, bellum Sardanapalo infertur: quo ille audito, non ut vir regnum defensurus, sed ut metu mortis mulieres solent, primò latebras circumspicit: mox deinde cum paucis & incompositis, in bellum progreditur. Victus in regiam se recipit; *f* ubi extructa incensaque pyra, & se & divitias suas in incendium mittit: hoc solo imitatus virum. Post hunc rex constituitur interfector ejus Arbactus, qui præfectus Medorum fuerat. Is imperium ab Assyriis ad Medos transtert.

c A. M. 4381.

d M.S. tantorum virorum.

e Tractantes M. S.

f Et extructâ.

CAP. IV. Post multos deinde reges, per ordinem successionis, regnum *a* ad Astyagen descendit. Hic per *b* somnium vidit ex naturalibus *c* filiæ, quam unicam habebat, vitem enatam, cujus palmite omnis Asia obumbraretur. Consulti harioli, ex eadem filia nepotem ei futurum, cujus magnitudo prænuntietur, regniq; ei amissionem portendi, responderunt. Hoc responso *d* exterritus, nec; claro viro, neque civi filiam, ne paterna maternaque nobilitas nepoti animos extolleret; sed ex gente, obscurâ tunc temporis, Persarum *e* Cambysi, mediocri viro, in matrimonium *f* tradit. Ac ne sic quidem somni metu depositio, gravidam ad se filiam arcessit, ut *g* sub avi potissimum conspectu fœtus necaretur. Natus infans datur occidendus Harpago, *h* regis arcanorum particip. Is veritus, si ad filiam mortuo rege venisset imperium, quia nullum Astyages virilis sexus genuerat, ne illa necati infantis ultionem, quam à patre non potuisset, à

a Ann. Mundi 4602.

b Al. somnium.

c N. addit pube.

d Al. perterritus.

e Ann. Mundi 4670.

f Sic N. alii legunt tradidit.

g M. S. solius avi.

h M. S. Regis amico & arcan. part. al. regis omnium consiliorum participi.

ministro exigeret; pastori regii pecoris puerum exponendum tradit. Forte eodem tempore & ipsi pastori filius natus erat. Ejus igitur uxor, auditâ regii infantis expositione, summis precibus rogat, sibi afferri ostendique puerum: cujus precibus fatigatus pastor, reversus in silvam, invenit juxta infantem canem feminam, parvulo ubera præbentem, & à feris alitibusque defendentem. Motus & ipse misericordia, quâ motam etiam canem viderat, puerum defert ad stabula, eadem cane anxiè prosequente. Quem ubi in manus mulier accepit, veluti ad notam *i* allusit: tantusque in illo vigor, & dulcis quidam blandientis infantis risus apparuit, ut pastorem uxor *k* multum rogaret, [quo sinum partum pro illo exponeret] permitteret [que] sibi, sive fortunæ ipsius, sive spei suæ puerum nutrire. Atque ita permutata sorte parvulorum, hic pro filio pastoris educatur; ille pro nepote regis exponitur. Nutrici *l* Specos postea nomen fuit, quia canem Persæ sic vocant.

i Nonnulli interponunt puer.

k Alii legunt ultro.

l Sparges legunt M. S.

CAP. V. Puer deinde, *a* cum inter pastores esset, *b* Cyri nomen accepit. Mox rex inter ludentes sorte delectus, cum per lasciviam contumaces flagellis cecidisset, à parentibus puerorum querela est regi delata, indignantibus à servo regio ingenuos homines servilibus verberibus affectos. Ille arcessito puero & interrogato, cum, nihil mutato vultu, *fecisse se ut regem* respondisset; admiratus constantiam, in memoriam somnii responsique revocatur. Atq; ita cum ut vultus similitudo, & expositionis tempora, & pastoris confessio convenirent, nepotem agnovit. Et quoniam defunctus sibi somnio videretur, agitato inter pastores regno; animum minacem duntaxat in illo fregit. Cæterum Harpago amico suo infestus, in ultionem servati nepotis, filium ejus interfecit epulandumque patri tradidit. Sed Harpagus ad præ-

a Addit M. S. Bed. imperio usus est C. imperiosum.

b Ann. Mundi 4640.

sens

sens tempus dissimulato dolore, odium regis in vindictæ occasionem distulit. Interjecto deinde tempore cum adolevisset Cyrus, dolore orbitatis admonitus, scribit ei, ut *a ablegatus in d Persas ab avo fuerit: ut occidi eum parvulum avus jusserit: ut beneficio suo servatus sit: ut regem offenderit: ut filium amiserit.* e Hortatur, *exercitum paret, & pronam ad regnum viam ingrediatur*, Medorum transitionem pollicitus. Epistola quia palam ferri negabat, regis custodibus omnes aditus obsidentibus, *f* exenterato lepori inseritur, sepulque in Persas Cyro ferendus, fallitur. vo traditur: addita recta, ut sub specie *g* venatoris dolus lateret.

a Al. relegatus
d Ab avo in Persis.
e Hortatus M. S.
f Al. exinteratæ.
g Al. venationis.

CAP. VI. Lectis ille epistolis, eadem somnio aggredi jussus est: sed prænonitus, ut quem primum postera die obvium habuisset, socium cœptis assumeret. Igitur antelucano tempore rure iter ingressus, obvium habuit servum de ergastulo cujusdam Medi, nomine *a* Sybarem, hujus requisita origine, ut in Persis genitum audivit dempeis compedibus, assumptoque comite, *b* Persepolim *c* regreditur. Ibi convocato populo, jubet omnes præsto cum securibus *d* esse, *e* & silvam vitæ circumdatam excidere. Quod cum strenue *f* fecissent; eosdem postera die *g* apparatis epulis invitat: deinde cum alacriores ipso convivio factos videret, *h* rogat *si conditio i proponatur, utrius vitæ sortem legant, hesterni laboris, an præsentium epularum: præsentium*, ut acclamavere omnes; ait, *Hesterno similem labori omnem vitam aturos, quod Medis pareant; k se secutos hodierna epulis.* Lætis omnibus, Medis bellum infert. Astyages meriti sui *l* in Harpago oblitus, summam belli eidem committit: qui exercitum acceptum statim Cyro *m* per deditionem tradidit, regisque crudelitatem perfidia defectionis ulciscitur. Quod ubi Astyages audivit, contractis undique auxiliis, ipse in Per-

a M. S. Sibarem, legendum Sabarem.
b M. S. Persipolin.
c Al. egreditur, vel ingreditur.
d Sic M. S. N. Col. & C. alii adesse legunt.
e M. S. Et in silvam.
f Al. Effecissem.
g M. S. ad paratas epulas.
h Rogat ut al.
i M. S. ponatur.
k M. S. si se secuti sint.
l In Harpagum.
m Per proditionem.

las proficiscitur: & repetito alacrius certamine, pugnantibus suis, partem exercitus a tergo petit; n & tergiversantes ferro agit in hostes jubetque denuntiari suis ni o vincerent, non minus sortem etiam post terga inventuros, quam à frontibus viros; proinde viderent, fugientibus hæc, an illa pugnantibus acies rumpenda sit. Ingens, post necessitatem pugnandi, animus p exercitui ejus accessit. Pulsique eum Persarum acies paulatim cederet, matres & uxores eorum obviam q occurrunt; orant in prælium revertantur: cunctantibus, sublatâ veste, obscœna corporis ostendunt, rogantes num in uteros matrum vel uxorum velint refugere. Hâc repressi castigatione, in prælium r redeunt; & facta impressione, quos fugiebant, fugere compellunt. In eo prælio s Astyages capitur; cui Cyrus nihil aliud quàm regnum abstulit: nepotemque in illo magis, quàm victorem egit; t eumque maximæ genti Hyrcanorum præposuit. Nam in Medos reverti ipse noluit. Hic finis Medorum imperii fuit. Regnaverunt annos CCCL.

CAP. VII. a Initio regni, Cyrus Sybarem cœptorum socium, quem juxta nocturnum visum ergastulo liberaverat, b comitemque in omnibus rebus habuerat, Persis præposuit, sororemque suam ei in matrimonium dedit. Sed civitates quæ Medorum tributariæ fuerant, mutato imperio, etiam conditionem suam mutatam arbitrantes, à Cyro defecerunt: quæ res multorum bellorum Cyro causa & origo fuit. Domitis demum plerisque, cum adversus Babylonios bellum gereret, Babylonis rex Lydorum Crœsus, cujus opes & divitiæ insignes ei temporibus erant, in auxilium venit, evictusque d ac de se sollicitus in regnum refugit. Cyrus quoque post victoriam compositis in Babylonia rebus, bellum transfert in Lydiam. Ibi fortuna prioris prælii e percussum jam Crœsi exercitum nullo negotio fundit, f Crœsus ipse capitur. Sed quanto bellum mino-

ris

n Al. in tergiversantes, ferro agi, ut in hostes.
o Al. Vicerint.
p Exercitui, & vis
q Al. occurrerunt.
r M. S. receperunt.
s Regnavit annos 35.
t M. S. cumque decimum al. ducem. Medi regnârunt annos 350.
a Al. In initio.
b Al. Comitemq; cœptorum.
c Al. victit.
d Alii legunt jam
e Al. percussum.
f A. M. 4653. Olym 58.

tis periculi, tanto & mitior victoria fuit. Crœso & vita, & patrimonii partes, & urbs *g* Barce *h* concessa sunt: in qua, etsi non regiam vitam, proximam tamen majestati regiæ degeret. Hæc clementia non minus victori quàm victo utilis fuit. Quippe ex universa Græcia, cognito quod illarum Crœso bellum esset, auxilia velut ad commune exstinguendum incendium confluebant. Tantus Crœsi amor apud omnes urbes erat, *i* ut passurus grave bellum ejus gratia fuerit, si quid in Crœsum crudelius consuluisset. Interjecto deinde tempore, occupato in aliis bellis Cyro, Lydi rebellavere: quibus iterum victis, arma & equi adempti, jussique cauponas, & ludicras artes, & lenocinia exercere. Et sic gens industria quondam potens, & manu strenua, effeminata mollitie luxuriaque, virtutem pristinam perdidit; & quos ante Cyrum invictos bella præstiterant, in luxuriam lapsos otium ac desidia superavit. Fuere Lydis multi ante Crœsum reges, variis casibus memorabiles; nullus tamen *k* fortuna *l* Candauli comparandus. *m* Hic uxorem, quam propter formæ pulchritudinem deperibat, prædicare omnibus solebat, non contentus *n* voluptatum suarum tacita conscientia, nisi etiam matrimonii reticenda publicaret: *o* prorsus quasi silentium damnum pulchritudinis esset. Ad postremum ut *p* affirmationi suæ fidem faceret, nudum sodali suo Gygi ostendit. Quo facto, & amicum in adulterium uxoris *q* sollicitatum, hostem sibi fecit; & uxorem, veluti tradito alii aspectu, à se alienavit. Namque brevi post tempore cædes Candaulis nuptiarum præmium fuit, & uxor mariti sanguine dotata, regnum viri & leparitur adultero tradidit.

CAP. VIII. Cyrus, subacta Asia, & universo Oriente in potestatem redacto, Scythis bellum infert. Erat eo tempore Scythiarum regina *b* Tomyris, quæ non muliebriter adventu hosti-

g Regis Barcæ, alii leg. Barcæi cessa.
h Al. concessæ.
i Passurusq; fuit.
k Forma Al. M. S. Candali, vel Candavis.
l Qui cum uxorem suã, quæ propter pulc. nimium diligebat, omnibus prædicaret, &c.
n Al. voluptatum.
o Prohibitæ quasi.
p Al. affirmatione suã.
q Al. illectum.
r M. S. Et uxore.
s An. M. 4384.
a Al. insulã.
b Alii legunt Tamyris, vel Tamiris.

um territa, c cum prohibere eos transitu, d Araxis fluminis posset, transire permisit, & sibi e faciliorem pugnam intra regni sui terminos rata, & hostibus objectu fluminis fugam difficiliorem. Itaque Cyrus trajectis copiis, cum aliquantisper f in Scythiam processisset, castra metatus est. Dein posterâ die, g simulato metu, quasi refugiens castra deseruisset, h vini affatim, & ea quæ epulis erant necessaria, reliquit. Quod cum nunciatum reginæ esset, adolescentulum filium, ad insequendum eum cum tertia parte copiarum mittit. Cum ventum ad Cyri castra esset, ignarus rei militaris adolescens, velut ad epulas, non ad prælium venisset, omissis hostibus, insuetos barbaros vino se onerare patiuntur: priusque Scythæ victoriæ quam i bello vincuntur. Nam cognitis his, Cyrus reversus per noctem, k lucios opprimit, omnesque Scythas cum reginæ filio interficit. Amisso tanto exercitu, & quod gravius l dolet, unico filio, Tomyris orbitatis dolorem non in lacrymas effudit, sed in ultionis solatia intendit: hostesque recenti victoria exultantes, pari insidiarum fraude circumvenit. Quippe simulata diffidentia propter vulnus acceptum, refugiens, Cyrum m ad usque angustias perduxit. Ibi compositis in montibus insidiis, ducenta millia Persarum cum ipso rege trucidavit. In qua victoria etiam illud memorabile fuit, quod ne nuntius quidem tantæ cladis superfuit. Caput Cyri amputatum, in utrem humano sanguine repletum, conjici regina jubet, cum hac exprobratione crudelitatis, *Satia te*, inquit, *sanguine, quem sitisti, cujusque insatiabilis semper fuisti.* a Cyrus regnavit annos XXX. non in initio tantum regni, sed continuo totius temporis successu, admirabiliter insignis.

CAP. IX. Huic successit filius a Cambyses, qui imperio patris Ægyptum adjecit: sed offensus superstitionibus Ægyptiorum, Apis ce-

rorumq;

c Al. eos posset, vadum Ara. fl. transire permisit.
d M. S. fexis.
e Al. feliciorem.
f Per Scythiam.
g Cum simili metu, & quasi.
h In aliis ita additur.
i Bello aut ferro, &c.
k Al. securos, alii vero addunt.
l Sic W. alii leguntur dolendum.
m Angustias usq; alii legunt.
a Cyrus annos 30. regnavit.
a An M. 4570

terorumque deorum ædes dirui jubet. Ad Ammonis quoque nobilissimum templum expugnandum, exercitum mittit: qui tempestatibus & arenarum molibus oppressus interiit. Post hæc per quietem vidit fratrem suum *b* Mergim regnaturum. Quo somnio exterritus, non dubitavit post sacrilegia etiam parricidium facere. Erat enim difficile ut parceret suis, qui, cum contemptu religionis, grassatus etiam adversus deos fuerat. Ad hoc tam crudele ministerium, Magum quendam ex amicis delegit, nomine Cometen. Interim ipse gladio sua sponte evaginato *c* in femore graviter vulneratus, occubuit; pœnasque luit, seu imperati parricidii, seu sacrilegii perpetrati. Quo nuntio accepto, Magus ante famam amissi regis occupat facinus; prostratoque Mergide, cui regnum debebatur, fratrem suum subjecit *d* Oropasten. Erat enim & oris, & corporis lineamentis persimilis; ac nemine subesse dolum arbitrante, pro Mergide rex Oropasta constituitur. Quæ res eo occultior fuit, quod apud Persas persona regis sub specie majestatis occultur. *e* Igitur magi, ad favorem populi conciliandum, *f* tributi & militiæ vacationem in triennium *g* permittunt: ut regnum, quod fraude quæsierant, *h* indulgentia & largitionibus confirmarent. Quæ res suspecta primo Ostani viro nobili, & in conjecturis sagacissimo, fuit. Itaque per internuntios quærit de filia, quæ inter regias pellices erat, an Cyri regis filius rex esset. *Illa nec se ipsum scire ait, nec ex alia posse cognoscere: quia singula separatim* i *recludebantur.* Tum pertrectare dormienti caput jubet: nam Mago Cambyses aures utrasque *k* præciderat. Factus deinde per filiam certior, sine auribus esse regem, optimatibus Persarum rem indicat; & in eadem falsi regis *l* impulsos *m* sacramenti religione obstringit. Septem tantùm conscii fuere hujus conjurationis, qui ex continenti, ne dato in

b MS. Smergin, vel. Smerdim: & Merdim.

c Al. femur.

d Al. Oropastes, Oropastum, Horopastum, & Smerdim.

e A. M. 4678.

f Al. tributa.

g In M. S. N. & W. legunt, remittunt.

h Al. Indulgentiæ largitionibus.

i M. S. recludantur.

k Al. Præscideret.

l Al. Impulsus.

m M. S. sacramento religionis.

in pœnitentiam ſpatio, res per quenquam nar
raretur, occultato ſub veſte ferro, ad regiam per
gunt. Ibi obviis interfectis, ad Magos perveni
unt: quibus ne ipſis quidem animus in auxilium
ſui defuit: ſiquidem ſtricto ferro duos de con
juratis interficiunt. Ipſi tamen corripiuntur
pluribus: quorum alterum Gobrias *n* mediu
amplexus, cunctantibus ſociis, ne ipſum pro Mag
transfoderent, quia res obſcuro loco gerebatur
vel per ſuum corpus adigi Mago ferrum juſſit
fortuna tamen ita regente, illo incolumi Magu
interficitur.

n Magum amplexus.

CAP. X. Occiſis Magis, magna quidem glori
recepti regni Principum fuit: ſed nullo majo
in eo, quod cum de regno ambigerent, concor
dare potuerunt. Erant enim virtute & nobilita
te ita pares, ut difficilem ex his populo electi
nem æqualitas faceret. Ipſi igitur viam inven
runt, quâ de ſe judicium religioni & fortun
committerent. Pactiq; inter ſe ſunt, ut die ſta
tuta omnes, equos ante regiam primo ma
perducerent: & cujus equus inter Solis ortu
hinnitum primus edidiſſet, is rex eſſet. Na
& Solem Perſæ unum Deum eſſe credunt:
equos eidem Deo ſacratos ferunt. Erat inte
conjuratos *a* Darius, Hyſtaſpis filius, cui de re
no ſollicito qui cuſtos ait, *ſi ea res victoriam m
raretur, nihil negotii ſupereſſe.* Per noctem de
inde equum pridie conſtitutam diem ad eun
dem locum ducit, ibique *b* equæ admittit, r
tus ex voluptate veneris futurum quod *c* eve
nit. Poſtera die itaque, cum ad ſtatutam ho
ram omnes convenîſſent, Darii equus, cogni
loco, ex deſiderio feminæ hinnitum ſtatim *d* e
dit: &, ſegnibus aliis, felix auſpicium domi
primus emiſit. Tanta moderatio cæteris fu
audito auſpicio, ut conſeſtim equis deſilierin
& Darium regem ſalutaverint. Populus qu
que univerſus, ſecutus judicium principum,

a An. M. 4079.

b M. S. equæ equum admittit.

c M. S. evenit poſtera die, &c.

d M. S. dedit.

under

ndem regem constituit. Sic regnum Persarum, eptem nobilissimorum virorum virtute quæsi- um, tam levi momento in unum collatum est. In- redibile prorsus e tanta patientia cessisse eo, uod ut eriperent magis, mori non recusaverint. Quanquam præter formam, virtutemque hoc mperio dignam, etiam cognatio Dario juncta um pristinis regibus fuit. Principio igitur egni, Cyri regis filiam in matrimonium rece- it, regalibus nuptiis regnum firmaturus: ut on tam in extraneum translatum, quam in imiliam Cyri reversum videretur. Interjecto eicde tempore, cum Assyrii descivissent, & Babyloniam occupassent; difficilisque urbis xpugnatio esset; æstuante rege, unus de in- ertectoribus Magorum, *g* Zopirus domi se ver- eribus lacerari toto corpore jubet: nasum, au- es, & labia sibi præcidi: atque ita regi *h* inc- pinanti se offert. Attonitum, & quærentem arium causas, auctoremque tam fœdæ lacera- ionis, tacitus quo proposito fecerit, edocet; ormatoque in futura consilio, transfugæ titulo Babyloniam proficiscitur. Ibi ostendit populo aniatum corpus: queritur crudelitatem regis, quo in regni *i* petitione, non virtute, sed aus- picio, non judicio hominum, sed hinnitu equi uperatus sit. Jubet illos ex amicis exemplum apere, quid hostibus cavendum sit: Hortatur, on mœnibus magis quàm armis *k* confidant, patianturque se commune bellum recentiore ra gerere. Nota nobilitas viri pariter & virtus mnibus erat: nec de fide timebant, cujus ve- uti pignora, vulnera corporis, & injuriæ notas abebant. Constituitur ergo dux omnium suf- ragio: & acceptâ parvâ manu, semel atque i- erum cedentibus consulto Persis, secunda præ- ia facit. *l* Ad postremum universum sibi cre- ditum exercitum *m* Dario prodit, urbemque ip- am in potestatem ejus redigit. Post hæc *n* Da- rius

e Al. tanta pietate gessisse eos.

f Al. *Babylonem.*

g M. S. *Zophyrus.*

h M. S. inopinato.

i M. S. sortitione. al. portione. alii partitione.

k M. S. confidere.

l At postremo.

m regi prodit.

n Alii addunt rex.

rius bellum Scythis infert, quod ſequenti volumine *o* referetur.

o Al. referam.

LIBER II. CAP. I.

IN relatione rerum ab Scythis geſtarum, quæ ſatis amplæ magnificæque fuerunt, principium ab origine repetendum eſt. Non enim minus illuſtria initia, quàm imperium habuere: nec virorum imperio magis, quàm feminarum virtutibus claruere. Quippe cum ipſi Parthos Bactrianoſque, feminæ autem eorum Amazonum regna condiderint: prorſus ut res geſtas virorum mulierumque conſiderantibus incertum ſit, uter apud eos ſexus illuſtrior fuerit. Scytharum gens antiquiſſima ſemper habita: quam inter Scythas & Ægyptios diu contentio de generis vetuſtate *a* fuit: Ægyptiis prædicantibus, *initio rerum, cum aliæ terræ nimio fervore ſolis arderent, aliæ rigerent frigoris immanitate, ita ut non modò primæ generare homines, ſed ne advenas quidem recipere aut tueri poſſent, priuſquam adverſus calorem vel frigus velamenta corporis inveniretur, vel locorum vitia quæſitis arte remediis mollirentur: Ægyptum ita temperatam ſemper fuiſſe ut neq; hiberna frigora, nec æſtivi ſolis* b *ardores incolas ejus premerent; ſolum ita fœcundum, alimentorum in uſum hominum nulla terra feracior fuerit. Jure igitur ibi primum homines natos videri debere, ubi educari* c *poſſent.* Contrà, Scythæ cœli temperamentum, nullum eſſe vetuſtatis argumentum putabant: *quippe* d *naturam, cum primùm incrementa caloris ac frigoris, regionibus* e *diſtincta ſtatim ad locorum patientiam, animalia* f *quaque generaſſe, ſed & arborum atque frugum pro regionis conditione, apte genera variata. Et quanto Scythiæ ſit cœlum aſperius quàm Ægyptiis, tanto & corpora & ingenia eſſe duriora. Caterum ſi munda quæ nunc partes ſunt aliquando unitas fuit; ſive illuvies aquarum principio rerum terras obrutas te-*

a Sic N. alii fuerit.

b M. S. ardor.

c Sic N alii legunt, facillimi.

d Alii addunt hominum.

e Al. diſtinxerit.

f Sic N. alii legunt, quoq;

nuit: sive ignis, qui & mundum genuit, cuncta possedit: utriusque primordii Scythas origine præstare. Nam si ignis prima possessio rerum fuit, qui paulatim exstinctus g sedem terris dedit, h nullam prius quàm Septentrionalem partem, hyemis rigore ab igne secretum; adeo ut nunc quoque nulla magis rigeat frigoribus, Ægyptum vero & totum Orientem, tardissimè temperatum: quippe qui etiam nunc torrenti calore solis exæstuet. Quod si omnes quondam terræ submersa profundo fuerunt; profectò editissimam quamque partem decurrentibus aquis primùm detectam; humillimo autem solo eandem aquam diutissimè immoratam: & quanto prior quæque pars terrarum siccata sit, tanto prius animalia generare cœpisse. Porro Scythiam adeo editiorem omnibus terris esse, ut cuncta flumina ibi nata, in Mœotin, tum deinde in Ponticum & Ægyptium mare decurrant. Ægyptum autem, quæ tot regum, tot sæculorum cura impensaque munita sit, & adversum vim incurrentium aquarum tantis structa molibus, tot fossis conscissa, ut cum his arceantur, illis recipiantur aquæ, nihilominus coli, nisi excluso Nilo, non potuerit, non posse videri hominum vetustate ultimam, quæ sive ex i aggerationibus regum sive Nili, k trahentis limum terrarum recentissima videatur. His igitur argumentis superatis Ægyptiis, l antiquiores semper Scythæ visi.

g Al. se idem.
h N. nullam septentrionali parte prius ab igne cretam. W. legit nullam plusquam septentrionalem plagam, &c.
i M. S. generationibus.
k M. S. trahens.
l M. S. antiquiores sunt semper Scythæ visi.

CAP. II. Scythia a in Orientem porrecta, includitur ab uno latere Pontô, & ab altero montibus Riphæis: à tergo Asia & b Phasi flumine. Multum in longitudinem & latitudinem patet. Hominibus inter se nulli fines; neque enim agrum exercent: nec domus illis ulla, aut tectum, aut sedes est, armenta & pecora semper pascentibus, & per incultas solitudines errare solitis. Uxores liberosque secum in plaustris vehunt: quibus, c coriis, imbrium hyemisque causa tectis, pro domibus utuntur. Justitia gentis ingeniis culta, non legibus. Nullum scelus apud eos furto

a Alii addunt autem.
b M. S. S. Ithesi, al. Tomai.
c M. S. curribus, al. cuticibus.

furto gravius: quippe sine *d* tecto munimentoq; pecora & armenta habentibus, quid salvum inter silvas *e* superesset, si furari liceret? *f* Aurum & argentum perinde aspernantur, ac reliqui mortales appetunt. Lacte & melle vescuntur. Lanæ iis usus *g* ad vestitum ignotus: & quanquam continuis frigoribus urantur, pellibus *h* tantum ferinis aut murinis utuntur. Hæc continentia illis morum quoque justitiam addidit, nihil alienum concupiscentibus. Quippe ibidem divitiarum cupido est, ubi & usus. Atque utinam reliquis mortalibus similis moderatio, abstinentiaq; alieni foret: profecto non tantum bellorum per omnia sæcula terris omnibus continuaretur; neque plus hominum ferrum & arma, quàm naturalis fatorum conditio raperet. Prorsus, ut admirabile videatur, hoc illis naturam dare, quod Græci longa sapientium doctrina præceptisque philosophorum consequi nequeunt; cultosque mores incultæ *l* barbariei collatione superari. Tanto plus in illis *m* profecit vitiorum ignoratio, quàm in his cognitio virtutis.

CAP. III. Imperium Asiæ ter quæsivere; ipsi perpetuo ab alieno imperio aut intacti, aut invicti mansere. Darium regem Persarum, turpi ab Scythia summoverunt fugâ: Cyrum cum omni exercitu trucidaverunt: Alexandri Magni ducem *a* Zopyriona pari ratione cum copiis universis deleverunt: Romanorum audivere, non sensêre arma. Parthicum & Bactrianum imperium ipsi condiderunt. Gens laboribus & bellis aspera; vires corporum immensæ: Nihil *b* pavere quod amittere timeant; nihil victores præter gloriam concupiscunt. Primus Scythis bellum *c* intulit Vexoris, rex Ægyptius, missis primo *d* legatis, qui hostibus parendi legem dicerent. Sed Scythæ jam ante de adventu regis a finitimis certiores facti, legatis respondent: *tam opulenti populi ducem stolide adversus inopes occupass[e] bellum*

d Sic. N.W. & B. al. legunt *tecti munimento.*
e Sic M. S. W. B. C. alii legunt, quid salvum esset.
f Sic. N. C. & W. alii legunt, aurum & argentum non perinde ac reliqui mortales appetunt.
g Sic N. al. vestium.
h Sic N. C. Bon. alii *tamen* legunt.
i Al. felinis.
k Al. edidit vel dedit.
l Sic N. Al. *Barbariæ.*
m Al. proficit.

a M. S. *Zophiryena*, al. *Zophyroniam* vel *Zopyronem.*
b N. C. W. legunt *pavere.*
c Sic B. Alii indixit.
d Alii *Scythis.*

bellum, quod magis domi fuerit illi timendum: quòd belli certamen anceps, præmia victoriæ nulla, damna manifesta sint. Igitur non expectaturos Scythas dum ad se veniatur, cum tanto sibi plura in hoste concupiscenda sint; ultroque præda ituros obviam. Nec dicta, res morata: quos cum tanta celeritate vedisse rati addidicisset, in fugam vertitur, exercituque cum omni apparatu belli relicto, in regnum a trepidus se recepit. Scythas ab Ægypto paludes prohibuere: inde reversi, Asiam perdomitam vectigalem fecere, modico tributo, magis in titulum imperii, quàm in victoriæ præmium imposito. Quindecim annis parendæ Asiæ fimorati, uxorum flagitatione revocantur, per legatos c demandantibus, *ni redeant, subolem se ex* [illegible] *nitimis præsturas, nec passuras, ut hi in posteritatem Scytharum genus per feminas intercidat.* His igitur Asia per mille quingentos annos vectigalis fuit. Tandem triti, finem Ninus Rex Assyriorum imposuit.

a Alii omittunt trepidus.

f M. S. morati.

g Al. denuntiantium.

h Al. in posterum.

CAP. IV. Sed apud Scythas medio tempore duo regii juvenes, a Hylinos & Scolopitos, per factionem optimatum, domo pulsi, ingentem juventutem secum traxere; & in Cappadociæ ora, juxta amnem Thermodoonta consederunt, subjectosque b Themiscyreos campos occupavere. Ibi per multos annos spoliare finitimos assueri, conspiratione populorum per insidias trucidantur. Horum uxores, cum viderent exsilio additam orbitatem, arma sumunt: finesque suos, summoventes primo, mox etiam inferentes bella, defendunt. Nubendi quoque finitimis animum omisere; servitutem, non matrimonium appellantes. Singulare omnium seculorum exemplum ausæ, c auxere rempublicam sine viris: jam etiam cum contemptu virorum d se tuentur. Et ne feliciores aliæ aliis viderentur; viros qui domi remanserant, interficiunt. Ultionem quoque cæsorum conjugum, excidio finitimorum

a Al. *Ulyxis*. M. S. *Plinos & Scolopitos*. M. S. *Scolopitus*.

b M. S. *Themiscireos*.

c M. S. ausæ semper agere sine viris. al. ausæ temp. augere.

d M. S. S. virorum tuentur.

morum consequuntur. Tum pace armis quæsita, ne *e* gens interiret, *f* concubitus finitimorum ineunt. Si qui mares nascerentur, *g* interficiebant. Virgines in eundem *h* ipsis morem, non otio, neque lanificio; sed armis, equis, venationibus exercebant, inustis infantum dexterioribus mammis, ne sagittarum jactus impediretur; unde *Amazones* dictæ sunt. *i* Duces iis fuere *k* Marthesia & Lampeto, quæ in duas partes agmine diviso, inclytæ jam opibus, vicibus gerebant bella, *l* soli terminos alternis defendentes; & ne successibus deesset auctoritas, genitas se Marte prædicabant. Itaq; majore parte Europæ subacta, Asiæ quoque nonnullas civitates occupavere. Ibi Epheso, multisque aliis urbibus conditis, partem exercitus cum ingenti præda domum dimittunt. Reliquæ, quæ ad tuendum Asiæ imperium remanserant, concursu barbarorum cum Marthesia regina interficiuntur. In hujus locum filia ejus *m* Orithya regno succedit; cui præter singularem belli scientiam, eximia fortitudo in omne ævum virginitatis admiratio fuit. Hujus virtute tantum additum gloriæ & famæ *n* Amazonum est, ut Herculi Rex, cui XII stipendia debebat, quasi impossibile imperaverit, ut armillas reginæ Amazonum sibi afferret. Eo igitur profectus longis novem navibus, comitante principum Græciæ juventute, inopinantes aggreditur. *o* Duæ sorores Amazonum regna tractabant, Antiope & Orithya; sed Orithya foris bellum gerebat. Igitur cum Hercules ad littus Amazonum *p* applicuit; infrequens multitudo cum Antiopa regina, nihil hostile metuente, erat. Quare effectum est, ut paucæ repentino tumultu excitæ arma fumerent, facilemque victoriam hostibus darent. Multæ itaque cæsæ, captæque. In his duæ Antiopæ sorores captæ sunt, Menalippe ab Hercule, Hippolyte à Theseo. Sed Theseus obsenta in præmium captiva, eandem in matrimo-

nium

e Sic N. Alii legunt, genus
f Alii legunt, concubitum.
g interficiebantur.
h Al. ipsum.
i Sic. N. Alii legunt, duæ his reginæ.
k M. S. *Marpesia, & Lampedo.*
l Alii legunt, solæ.
m Al. *Otrera, vel Oretria, al. Synope.*
n Al. Amazonibus.
o M. S. duæ ex quatuor tum sorores.
p Al. appliquisset.

nium assumsit, & ex ea genuit Hippolytum. Hercules post victoriam, Menalippen captivam sorori reddidit, & pretium arma reginæ accepit. Atq; ita functus imperio, ad regem revertitur. Sed Orithya ubi comperit bellum sororibus illatum, & raptorem esse Athenienſium principem; hortatur q comites in ultionem; frustraque & Ponti sinum, & Asiam edomitam esse dicit, si Græcorum non tam bellis, quàm rapinis pateant. Auxilium deinde à r Sigillo, rege Scythiæ, petit; genus se Scytharum esse: cladem virorum, necessitatem armorum, belli causas ostendit; assecutasque ſ per virtutem, ne segniores viris feminas habere Scythæ viderentur. Motus ille domestica gloria, mittit cum ingenti equitatu filium Panasagoræ in auxilium. Sed ante prælium dissensione orta, ab auxiliis desertæ, bello ab Athenienſibus vincuntur; receptaculum tamen habuere castra sociorum, quorum auxilio intactæ ab aliis gentibus, in regnum revertuntur. Post Orithyam, Penthesilea regno potita est, cujus Trojano bello inter fortissimos virós, cùm auxilium adversus Græcos ferret, magna virtutis documenta extitere. Interfecta t deinde Penthesilea, exercituque ejus absumpto; pauca, quæ in regno remanserant, ægre se adversus finitimos defendentes, usque u ad tempora Alexandri Magni duraverunt. Harum Minithya, sive Thalestris regina, concubitu Alexandri per dies XIII. ad sobolem ex eo generandam obtento, reversa in regnum, brevi x tempore cum omni Amazonum nomine intercidit.

CAP. V. Scythæ autem tertia expeditione Asiana, cum annis octo a conjugibus & liberis a abfuissent, servili bello domi excipiuntur. Quippe conjuges eorum longa expectatione virorum fessæ, nec jam teneri bello, sed delectos ratæ, servis ad custodiam pecorum relictis nubunt: qui reversos cum victoria dominos, vel

q Alii omittunt.

r M. S. S. Sagillo al. Sagitio, Sigilla.

ſ Al. Virtute.

t Al. demum.

u Alii omittunt.

x Alii omittunt.

a M. S. longè ſuissent.

lut advenas, armati finibus prohibent. Quibus cum varia victoria fuisset, *b* admonentur Scythæ mutare genus pugnæ, memores non cum hostibus, sed cum servis præliandum; nec armorum, sed dominorum jure vincendos: verbera in aciem, non arma adferenda, omissoque ferro, virgas ac flagella, cæteraque servilis metus paranda instrumenta. Probato omnes consilio, instructi, sicut præceptum erat, postquam ad hostem accessere, inopinantibus verbera *c* intentant: adeoq; illos perculerunt, ut quos ferro non poterant metu verberum vincerent; fugamque, non uthostes victi, sed ut fugitivi servi capesserent. Quicunq; capo potuerunt, supplicia crucibus luerunt. Mulieres quoq; male sibi conscias, partim ferro partim suspendio vitam finierunt. Post hæc pax apud Scythas fuit, usq; tempora *d* Janthyri regis. Huic Darius rex Persarum, sicut supra dictum est, cum filiæ ejus nuptias non obtinuisset, bellum intulit: & armatis septingentis millibus hominum Scythiam ingressus, non facientibus hostibus pugnæ potestatem, metuens, ne interrupto ponte Istri reditus sibi intercluderetur, amissis octoginta millibus hominum *e* trepidus refugit: quæ jactura abundante multitudine, inter damna numerata non est. Inde Asiani & Macedoniam domuit: Ionas quoque navali prælio superat. Deinde cognito quod Athenienses Ioniis auxilium contra se tulissent, omnem impetum belli in eos convertit.

b Al. monent.

c Al. intenta, vel intenta sunt.

d Alii *Janthyri*, al. *Jandathyri*, vel *Idanthyrsum*.

e Al. trepidè.

CAP. VI. Nunc, quoniam ad bella Atheniensium ventum est, quæ non modo ultra spem gerendi, verùm etiam ultra gesti fidem *a* peracta sunt; operaque Athenienſium effectu majora quàm voto fuere: paucis *b* urbis origo repetenda est; quia non, ut cæteræ gentes, à sordidis initiis ad summa crevere. Soli enim, præterquam incremento, etiam origine gloriantur. Quippe non advenæ, neque passim collecta populi colluvies originem urbi dedit: sed *c* eodem innati

a Al. perasta.

b M. S. verbis.

c In eodem nati solo.

innati solo, quod Incolunt; & quæ illis sedes, eadem origo est. Primi lanificii, & olei, & vini usum docuere. Arare quoque, & serere frumenta, *d* glandem vescentibus monstrarunt. Literæ certe ac facundia, & hic civilis ordo disciplinæ, veluti templum Athenas habent. Ante Deucalionis tempora regem habuere *e* Cecropem: quem, ut omnis antiquitas fabulosa est, biformem tradidere, quia primus marem feminæ matrimonio junxit. Huic successit *f* Cranaus, cujus filia Athis regioni nomen dedit. Post hunc *g* Amphiction regnavit, qui primus Minervæ urbem sacravit, & nomen civitati Athenas dedit. Hujus temporibus, aquarum illuvies majorem partem populorum Græciæ absumsit. Superfuerunt quos refugia montium receperunt: aut ad regem Thessaliæ Deucalionem ratibus evecti sunt; à quo propterea genus hominum conditum dicitur. Per ordinem deinde successionis regnum ad *h* Erechtheum descendit, sub quo frumenti satio apud Eleusin à *i* Triptolemo reperta est, in cujus muneris honorem noctes initiorum, sacratæ. Tenuit & *k* Ægeus, Thesei pater, Athenis regnum, à quo per divortium decedens Medea propter adultam privigni ætatem, Colchos cum Medio filio ex Ægeo suscepto, concessit. Post Ægeum *l* Theseus, ac deinceps Thesei filius *m* Demophoon, qui auxilium Græcis adversus Trojanos tulit, regnum possedit. Erant inter Athenienses & *n* Dorienses simultatium veteres offensæ, quas vindicaturi bello Dorienses, de eventu *o* prælii oracula consuluerunt. Responsum, *Superiores fore, ni regem Athenienſium occidiſſent.* Cùm ventum esset in bellum, militibus ante omnia, custodia regis præcipitur. Athenientibus eo tempore rex *p* Codrus erat; qui & responso Dei, & præceptis hostium cognitis, permutato regis habitu, pannosus, sarmenta collo gerens, castra hostium ingreditur; ibi in turba obsistentium, à

d Al. Glande. An. M. 3643.

e A. M. 3894.

f All. *Actei*, vel *Attis*.

g M. S. *Amphictimides*, al. *Amphytryon*.

h A. M. 3803.

i Al. *Neptolemo*.

A. M. 3833.

k A. M. 3919.

l A. M. 3966.

m A. M. 4019.

n M. S. *Dorenſes*.

o M. S. *belli*.

p A. M. 4110.

q Alii addunt astu vel ictu.

milite, quem *q* falce convulneraverat, interficiatur. *r* Cognito regis corpore, Dorienses sine prælio discedunt. Atq; ita Athenienses virtute ducis, pro salute patriæ morti se offerentis, bello liberantur.

r Al. agnito.

CAP. VII. Post Codrum nemo Athenis regnavit; quod memoriæ nominis ejus tributum est. Administratio reipublicæ *a* annuis magistratibus permissa. Sed civitati nullæ tunc leges erant: quia libido regum pro legibus habebatur. *b* Legitur itaque Solon, vir *c* justitiæ insignis, qui velut novam civitatem legibus conderet; qui tanto temperamento inter plebem senatumque egit (cum, si quid pro altero ordine tulisset, alteri displiciturum videretur) ut ab utrisque parem gratiam traheret. Hujus viri inter multa egregia, illud memorabile fuit. Inter Atheniensis & Megarenses de proprietate Salaminæ insulæ, prope usq; interitum armis dimicatum fuerat. Post clades multas *d* capital esse apud Athenienses cœpit, si quis legem de vindicanda insula tulisset. Solicitus igitur Solon, ne aut tacendo, parum reipublicæ consuleret; aut *e* censendo sibi: subitam dementiam simulat, cujus venia non dicturus modo prohibita, sed & facturus erat. Deformis habitu, more vecordium in publicum evolat; factóque concursu hominum, quo magis consilium dissimularet, insolitis sibi versibus suadere populo cœpit, quod vetabatur: omniumque animos ita cepit, ut extemplo bellum adversus Megarenses decerneretur, insulaque, devictis hostibus, Athenienſium fieret.

a M. S. annua.

b Al. Eligitur.

c Al. justitiæ.

d M. S. capitale, al. capitalis.

e Al. censendo periculum sibi afferret.

CAP. VIII. Interea Megarenses, memores illati Athenienſibus belli, & *a* veriti ne frustra arma moviſſe viderentur, matronas Athenienſium in Eleuſinis ſacris noctu oppreſſuri, naves conſcendunt. Quâ re cognita, dux Athenienſium *b* Piſiſtratus juventutem in inſidiis *c* locat, juſſis matronis ſolito clamore ac ſtrepitu, etiam in ac-

a Al. deſerti.

b Olymp. 55.

c M. S. locari juſſit.

ceſſu

cessu hostium, ne intellectos se sentiant, sacra celebrare: egressosque navibus Megarenses inopinantes aggressus, delevit: ac protinus elatæ captiva intermixtis mulieribus, ut speciem captarum matronarum præberent, Megaram contendit. Illi cum & navium formam, & petitam prædam cognoscerent, obvii ad portum procedunt: quibus cæsis, Pisistratus *d* paulum à capienda urbe abfuit. Ita *e* Magarenses suis dolis hosti victoriam dedere. Sed Pisistratus, quasi sibi, non patriæ vicisset, tyrannidem per dolum occupat: quippe voluntariis verberibus domi affectus, laceratoque corpore, in publicum progreditur: *f* advocata concione, vulnera populo ostendit: de crudelitate principum, à quibus hæc se passum simulabat, queritur: adduntur vocibus lacrymæ, & invidiosa oratione multitudo credula accenditur: amore plebis invisum se senatui *g* affirmat: obtinet ad custodiam corporis sui satellitum auxilium; per quos occupata tyrannide, per annos XXXIII. regnavit.

d M. S. paululum.

e M. S. Derivisset.

f Vocato qu.

g M. S. fimulat.

CAP. IX. Post ejus mortem Diocles, alter ex filiis, per vim stuprata virgine, à fratre puellæ interficitur. Alter, Hippias nomine, cum imperium paternum teneret, interfectorem fratris comprehendi jubet: qui cum per tormenta consceios cædis nominare cogeretur, omnes amicos tyranni nominavit: quibus interfectis, quærenti tyranno, *an adhuc aliqui conscii essent, neminem ait superesse, quem amplius mori gestiat, quàm ipsum tyrannum*: quâ voce ejusdem se tyranni victorem, post *b* vindictam pudicitæ sororis ostendit. Hujus virtute cum admonita civitas libertatis esset, tandem Hippias regno pulsus, in exilium agitur: qui profectus in Persas, ducem se Dario, inferenti Athenienses bellum, sicuti supra significatum est, adversus patriam suam offert. Igitur Athenienses, audito Darii adventu, auxilium à Lacedæmonijs, socia tum civitate,

a M. S. Nisi.

b N. Vindicatam pudicitiam.

rate, periverunt. Quos ubi viderunt quatridu
ceteri religione, non exspectato auxilio, in
structis decem millibus civium, & e Platæen
auxiliaribus mille, adversus sexcenta millia ho
stium in campos d Marathonios in prælium e
grediuntur. Miltiades & dux belli erat, & au
ctor non exspectandi auxilii; quem tanta f
ducia ceperat, ut plus præsidii in celeritate
quàm in sociis duceret. Magna igitur in pug
nam e cuntibus alacritas animorum fuit, ade
ut cum mille passus inter duas acies essent, cit
to cursu ante jactum sagittarum ad hostem ve
nerint: nec audaciæ f eventus defuit. Pugna
tum est enim tanta virtute, ut hinc viros, ind
petudes putares. Victi Persæ in naves confu
gerunt; ex quibus multæ g submersæ, multæ
captæ sunt. In eo prælio tanta virtus singulo
rum fuit, ut cujus laus prima esset, difficile ju
dicium videretur. Inter cæteros tamen Themisto
clis adolescentis gloria emicuit, in quo jam tu
indoles futuræ imperatoriæ dignitatis apparu
Cynægiri quoque militis Atheniensis gloria
magnis scriptorum laudibus celebrata est; q
post prælii innumeras cædes, cum fugientes ho
stes ad naves egisset, onustam navem dextr
manu tenuit, nec prius dimisit, quàm manu
amitteret: tam quoque amputata dentera, n
vem sinistra comprehendit; quam & ipsam cu
amisisset, ad postremum morsu navem detinui
Tantum in eo virtutem fuisse, ut non tot cæd
bus fatigatus; non duabus manibus amissis v
ctus; truncus ad postremum, & veluti rabida fe
ra, dentibus dimicaverit. Ducenta millia Pers
eo prælio h sive naufragio, amisere. Cecid
& Hippias, tyrannus Atheniensis, auctor
i concitor ejus belli, diis patriæ ulcoribus po
nas repetentibus.

CAP. X. Interea & a Darius, cum bellu
b instauraret, in ipso apparatu decedit, relic
mult

c Al. Platensibus.
d M. S. campis Marathoniis.
e Currentibus.
f Alii, ejus, interponunt.
g Alii suppressæ.
h Al. sine.
i M. S. Conditor, al. concitator.
a A.M.4709.
b Al. restauraret.

maiis filiis, & in regno & ante regnum susce-
tis. Ex his c Artemenes maximus natu, ætatis
privilegio, regnum sibi vindicabat; quod jus,
& ordo nascendi, & natura ipsa gentibus dedit.
Porro d Xerxes controversium non de ordine,
sed de nascendi felicitate referebat. *Namque*
Artemenem primum quidem Dario, sed privato pro-
uenisse: se regi primum natum. Fratres itaque
suos, qui ante geniti essent, privatum patrimonium;
quod eo tempore Darius habuisset, non regnum sibi
vindicare posse: se esse quem primum in regno jam
rex pater sustulerit. Huc accedere, *quod Artemenes*
non patre tantum, sed & matre privata adhuc for-
tuna, avo quoque materno privato, procreatus sit: se
vero & matre regina natum; & patrem non nisi
regem vidisse; avum quoque maternum Cyrum se re-
gem habuisse, non hæredem, sed conditorem tanti reg-
ni: itaque si in æquo jure utrumque fratrem pater
reliquisset, materno tamen se jure & avito vin-
cere. Hoc certamen concordi animo ad patru-
um suum e Artaphernen, veluti ad domesticum
judicem, deferent; qui domi cognita causa Xer-
xem præposuit: adeoque fraterna contentio
finit, ut nec victor insultaverit, nec victus dolu-
erit; ipsoque litis tempore invicem munera
miserint; jucunda quoque inter se non solum,
sed f crebra convivia habuerint; judicium quo-
que ipsum sine arbitris, sine convitio fuerit.
Tanto moderatius tum fratres inter se regna
maxima dividebant, g quam nunc exigua patri-
monia partiuntur. Igitur Xerxes bellum à patre
cœptum adversus Græciam, h per quinquennii
spatium instruxit. Quod ubi primum didicit i De-
maratus, rex Lacedæmoniorum, qui apud Xer-
xem exulabat, amicior patriæ post fugam, quam
regi post beneficia; ne inopinato bello oppri-
merentur, omnia in tabellis ligneis k magistra-
tibus scribit, easdemque cera superinducta delet:
ne aut scriptura sine tegmine indicium daret,
aut

c M.S. *Artemenis.* al. *Ariamenes*, al. *Artabazanes.*

d A.M. 4715.

e M.S. *Ariaphernem*, vel *Tisaphernem.*

f Al. credula.

g Al. quanto.

h Alii omittunt per.

i M.S. *Demeritus.*

k Al magistratui perscribit.

aut recens cera dolum proderet: fido deinde servo perferendas tradit, jusso, magistratui Spartanorum tradere. Quibus perlatis, Lacedæmone quæstioni res diu fuit, quod neque scriptum aliquid viderent, nec frustra missos suspicarentur, tantoque rem majorem, quanto sit occultior, putabant. Hærentibus in conjectura viris, soror regis Leonidæ consilium scribentis invenit. Erasa igitur cera, belli consilia detegunturJam Xerxes septingenta millia de regno armaverat, & trecenta millia de auxiliis: ut non immerito proditum sit, flumina ab exercitu ejus siccata, Græciamque omnem vix capere exercitum ejus potuisse. *l* Naves quoque mille ducentæ numero habuisse dicitur. Huic tanto agmini dux defuit. Cæterum si regem spectes; divitias, non ducem laudes: quarum tanta copia in regno ejus fuit, ut cum flumina multitudine consumerentur, opes tamen regiæ supererent. Ipse autem primus in fuga, postremus in prælio semper visus est; in periculis timidus; sicubi metus abesset, inflatus; denique ante experimentum belli, fiducia virium, veluti naturæ ipsius dominus, & montes in planum *m* deducebat, convexa vallium æquabat; quædam maria pontibus sternebat, quædam ad navigationis commodum per compendium ducebat.

l Alii decies centum millia numero.

m Al. ducebat.

CAP. XI. Cujus introitus in Græciam quàm terribilis, tam turpis ac fœdus discessus fuit. Nam, cum *a* Leonida rex Spartanorum cum quatuor milibus nullitum angustias Thermopylarum occupasset, Xerxes, contemptu paucitatis, ad pugnam capessere jubet, quorum cognati Marathonia pugna interfecti fuerant: qui, dum ultiscisci suos quærunt, principium cladis fuere: succedente deinde inutili turba, major cædes editur. Triduo ibi cum dolore & indignatione Persarum dimicatum: quarta die, quum nuntiatum esse Leonidæ, & XX, millibus hostium summum cacumen

a Leonidæ.

circumeri teneri, tunc hortatur socios, *redeant, & se ad meliora patriæ tempora reservent: sibi cum Spartanis fortunam experiendam; plura se patriæ quàm vitæ debere: cæteros ad præsidia Græcia servandos.* Audito regis imperio discessere cæteri; soli Lacedæmonii remanserunt. Initio hujus belli sciscitantibus Delphis oraculo, *a* responsum regi Spartanorum fuerat; aut urbi, aut regi cladem imminere. Et idcirco rex Leonida, cum in bellum proficisceretur, ita suos firmaverat, ut ire se parato ad moriendum animo scirent. Angustias propterea occupaverat, ut cum paucis aut majore gloriâ vinceret, aut minore damno reipublicæ caderet. Dimissis igitur sociis, hortatur Spartanos, *Meminerint qualitercunq; b prœliantibus, c cadendum esse, caverent, ne fortius mansisse, quàm dimicasse videantur; nec expectandum ut ab hoste circumvenirentur, sed dum nox occasionem daret, securis & læta superveniendum: nusquam victores honestius, quàm in castris hostium perituros.* Nihil erat difficile persuadere persuasis mori: (*d*) raptim arma capiunt; & sexcenti viri, (*e*) castra quingentorum millium irrumpunt; statimque regis prætorium petunt, aut cum illo, aut si ipsi oppressi essent, in ipsius potissimum sede morituri. Tumultus totis castris oritur. Spartani, posteaquam regem non inveniunt, per omnia castra victores vagantur; cædunt, sternuntque omnia: ut qui sciunt se pugnare non spe victoriæ, sed in mortis (*f*) ultionem. Prælium à principio noctis in majorem partem *g* diei tractum. Ad postremum non victi, sed vincendo fatigati, inter ingentes stratorum hostium acervos occiderunt. Xerxes duobus vulneribus terrestri prælio acceptis, experiri maris fortunam statuit.

a Alii legunt responsum fuerat, aut regi *Spartanorum*, aut urbi cadendam.

b Al. prælia-rentur.

c Cedendum.

d Al. statim.

e Al. in castra.

f Al. ultione.

g M. S. die. antiqui pro diei.

CAP. XII. Sed Atheniensium dux Themistocles, cùm animadvertisset Ionas, propter quos bellum Persarum susceperant, in auxilium regis classe venisse; solicitare eos in partes suas statuit. Et, cum colloquendi copiam non haberet, quo applicituri erant, symbolos proponi, & *a* in saxis perscribi curat: *Quæ vos, Iones, dementia tenet? quod facinus agitatis? bellum inferre olim conditoribus vestris, nuper etiam vindicibus, cogitatis? An ideo mœnia vestra condidimus, ut essent qui nostra delerent? quid si non hæc & Dario prius, & nunc Xerxi, belli causa nobiscum foret, quod vos rebellantes non destituimus? Quin vos in hæc nostra castra ex ista obsidione transitis? aut si hoc parum tutum* b *est, vos commisso prælio ite cessim, inhibite remis, & à bello discedite.* Ante navali prælii congressionem miserat Xerxes quatuor millia armatorum Delphos, ad templum Apollinis diripiendum: prorsus, quasi non cum Græcis tantum, sed & cum diis immortalibus bellum gereret: quæ manus tota imbribus & fulminibus deleta est, ut intelligeret, quam nullæ essent hominum adversus de os vires. Post hæc *c* Thespias, & Plateas, Athenas vacuas hominibus incendit: & quoniam ferro in homines non poterat, in ædicia igne grassatur. Namque Athenienses post pugnam Marathoniam, prænonente Themistocle, victoriam illam de Persis, non finem sed causam majoris belli, fore, CC. naves fabricaverant. Adventante igitur Xerxe, consulentibus Delphiis oraculum, responsum fuerat, *Salutem muris ligneis tuerentur.* Themistocles navium præsidium demonstratum ratus persuadet omnibus, *Patriam municipes esse non mœnia; civitatemque non in ædificiis, sed in civibus positam. Melius itaque salutem navibus quàm urbi* d *commissuros. Hujus sententiæ etiam*

a Al. saxis proscribi.

b Al. extat.

c Thespiadas.

d Commissum iri.

Deus

Deum auctorem esse, Probato consilio, conjuges liberosque, cum pretiosissimis rebus, abditis insulis, relictâ urbe, demandant: ipsi naves armati concendunt. Exemplum Atheniensium & aliæ urbes imitatæ. Itaque cum adunata omnis sociorum classis, & intenta in bellum navale esset; angustiasque Salaminii freti ne circumveniri à multitudine *e* posset, occupassent; dissentio inter civitatum principes oritur: qui cum deserto bello *f* ad sua tuenda delabi vellent, *g* timens Themistocles, ne discessu sociorum vires minuerentur, per servum fidum Xerxi nuntiat, *imo in loco eum contractam Græciam capere facillimè posse. Quod si civitates*, h *quæ jam abire vellent, dissipentur; majore labore ei singulas consectandas.* Hoc dolo impellit regem signum pugnæ dare. Græci quoque adventu hostium occupati, prælium collatis viribus capessunt. Interea rex, velut *i* spectator pugnæ, cum parte navium in littore remanet. *k* Artemisia autem regina Halicarnassi, quæ in auxilium Xerxi venerat, inter primos duces bellum acerrimè ciebat: *Quippe ut in viro muliebrem timorem, ita in muliere virilem audaciam cerneres.* Cum anceps prælium esset, Iones juxta præceptum Themistoclis, pugnæ se paulatim subtrahere cœperunt, quorum defectio animos cæterorum fregit. Itaque circumspicientes fugam pelluntur Persæ, & mox prælio victi, in fugam vertuntur; in quâ trepidatione multæ captæ naves, multæ *l* submersæ; plures tamen non minus sæviciam regis, quàm hostem timentes, domum dilabuntur.

e Al. possent.
f Al. ad tuenda.
g Al. verius.
h M. S. quas jam cæpere vellet.
i M. S. expectans.
k Al. *Artes, mider.*
l Al. mersæ.

CAP. XIII. Hâc clade perculsum, & dubium consilii Xerxem Mardonius aggreditur. Hortatur *in regnum abeat, ne quid seditionis moveat fama adversi belli, in majus, sicuti mos est, omnia extollens: sibi* CCC. *millia armatorum lecta*

ex omnibus copiis relinquat, quâ manu aut cum
fiducia ejus perdomiturum se Græcium: aut, si
a Al. fuerit. *aliter evenisset, a fera, sine ejusdem infamia hosti-*
bus cessurum. Probato consilio, Mardonio exercitus traditur: reliquas copias rex ipse
b Al. deducere. b reducere in regnum parat. Sed Græci auditâ regis fugâ, consilium ineunt pontis interrumpendi, quem ille Abydo veluti victor maris fecerat; ut intercluso reditu, aut cum exercitu deleretur; aut, desperatione rerum, pacem victus petere cogeretur. Sed Themistocles, timens, ne intercluſi hostes desperationem in virtutem verterent, & iter quod aliter non pateret, ferro patefacerent; *satis multos hostes in Græcia remanere* dictitans, *nec augeri numerum retinendo oportere*; cum vincere consilio ceteros non posset, eundem servum ad Xerxem mittit, certioremque consilii facit; & occupare transitum c maturatâ fugâ jubet. Ille perculsus nuntio, tradit ducibus milites d perducendos; ipse cum paucis Abydon contendit. Ubi cum solutum pontem hibernis tempestatibus offendisset, piscatoria scapha trepidus trajecit. Erat res spectaculo digna, & æstimatione sortis humanæ, rerum varietate miranda, in exiguo latentem videre navigio, quem paulo ante vix æquor omne capiebat; carentem etiam omni servorum ministerio, cujus exercitus propter multitudinem, terris graves erant. Nec pedestribus copiis quas ducibus assignaverat, felicius iter fuit: siquidem quotidiano labori (neq; enim ulla est metuentibus quies) etiam fames accesserat. Multorum deinde dierum inopia contraxerat & pestem: tantaque fœditas morientium fuit, ut viæ cadaveribus implerentur, alitesque & bestiæ, e escæ illecebris solicitatæ, exercitum sequerentur.

c Al. maturâ ri.
d Al. deducendos.
e Alii omittunt.

CAP.

CAP. XIV. Interim Mardonius in Græcia Olynthum ex pugnat. Athenienses quoque in spem patriæ amissæ, amissique regis solicitat, spondens incensa eorum urbis etiam in majus restitutionem. Postquam nullo pretio illectorem videt his nequidem incensis quæ a ædificare cœperant, copias in Bœotiam transfert. Eo & Græcorum exercitus, qui quinquaginta millium fuit, sequutus est: ibique pugnam committunt. Sub Formione regis cum duce mutua non est. Nam victus Mardonius, relicto ex Asiatico cum paucis profugit. Castra referta b regalis opulentiæ capta. Unde primum Græcos, diviso inter se auro Persico, divitiarum luxuria cepit. Eodem fere die, quo Mardonii copiæ deletæ sunt, etiam navali prælio in Asia sub monte d Myeale, adversus Persas dimicatum est. Ibi ante congressionem, cum classes ex adverso starent, fama ad utrumque exercitum venit, victisse Græcos, & Mardonii copias occidione e occidisse. Tantam famæ velocitatem fuisse, ut cum matutino tempore prælium in Bœotia commissum sit, meridianis horis in Asiam, per tot maria, & tantum spatii, tam brevi horarum momento de victoria nuntiatum sit. Confecto bello, cum de præmiis civitatum ageretur, omnium judicio, Atheniensium virtus ceteris prælata. Inter duces quoque Themistocles princeps, civitatem testimonio juvatus, gloriam patriæ suæ auxit.

CAP. XV. Igitur Athenienses aucti & præmiis belli, & gloria, urbem ex integro condere moliuntur. Cum mœnia majora compleri fuissent, suspecti esse Lacædemoniis cœpere, a recte reputantibus, quibus ruina arcis tantum incrementi dedisset, quantum sit data ora munita civitas. Mittunt ergo legatos, qui monerent, ne b munimenta hostibus & receptacula-

a Al. reædificare.

b Al. regali opulentiâ.

c Al capta sunt.

d M. S. Mesiaa, l. Masia, Mysia.

e Al. occidisse.

a M.S. recte putantibus.

b Al. Munimenta hostibus in receptaculum.

ceptacula futuri belli extruunt. Themistocles ut vidit spei nobis invidere, non existimat abrupte agendum, respondit legatis; *itaque Lacedæmonem, qui de ea re publice cum illis consultant.* Sic dimissis Spartanis, hortatur suos *opus maturent.* Dein ipse interjecto tempore in legationem proficiscitur; & nunc sui itineris infirmitate simulata, nunc tarditatem comitum legarum accusans, sine quibus agi jure nihil posset, diem de die proferendo, spatium consummando operi quærebat; cum interim nuntiatur Spartanis, opus *e* Athenis maturari; propter quod, denuo legatos mittunt ad rem inspiciendam. Tum Themistocles per servum magistratibus Athenienſium ſcribit, *legatos vinciant, pignuſq; teneant, ne in ſe gravius consulatur.* Adit deinde concionem Lacedæmoniorum: indicat *permunitos Athenas esse, & posse jam illatum bellum non armis tantum, sed etiam muris sustinere: Si quid ob eam rem de se crudelius statuerint, legatos eorum in hoc pignus Athenis retentos.* Graviter deinde *f* castigat eos, quod *non virtute, sed imbecillitate sociorum, potentiam quærerent.* Sic dimissus, veluti triumphatis Spartanis, à civibus excipitur. Post hæc Spartani, ne vires otio corrumperent, & his illatum à Persis Græciæ bellum ulciscerentur, ultro fines eorum depopulantur. Ducem suo, sociorumque exercitui deligunt Pausaniam, qui pro ducatu, regnum Græciæ affectans, proditionis præmium cum Xerxis nuptias filiæ ejus pactus est, redditis captivis, ut fides regis aliquo beneficio obstringeretur. Scribit præterea Xerxes, *quoscunq; ad se g nuntios mississet, interficeret, ne res loquacitate hominum proderetur.* Sed dux Athenienſium Aristides, belli socius *h* electus, collegæ comitibus obviam eundo, simul & in rem sapienter consulendo, proditionis consilia discussit.

e Al. consultent.
d Al. ut opus, &c.
e Al. Athenienſium.
f Al. castigavit.
g Al. nuntios, M. S. notios.
h Alii omittunt.

Nec multo post accusatus Pausanias, damnatur. Igitur Xerxes, cum proditionis dolum publicarum videret, ex integro bellum instituit. Græci quoque ducem constituunt Cimonem Athenienſem, filium Miltiadis, quo duce apud Marathonem pugnatum eſt, juvenem, cujus magnitudinem futuram pietatis documenta prodiderunt. Quippe patrem ob crimen peculatus in carcerem conjectum, ibique defunctum, translatis in ſe vinculis, ad ſepulturam redemit. Nec in bello judicium diligentium fefellit; ſiquidem non inferior virtutibus patris, Xerxem terreſtri navalique bello ſuperatum, trepidum recipere ſe in regnum coëgit.

LIBER III. CAP. I.

XErxes rex Perſarum, terror antea gentium bello, in *a* Græciam infeliciter geſto, etiam ſuis contemptui eſſe cœpit. Quippe *b* Artabanus præfectus ejus, deficiente quotidie regis majeſtate, in ſpem regni adductus, cum ſeptem robuſtiſſimis filiis regiam veſperi ingreditur, (nam amicitiæ jure illi ſemper patebat) trucidatoque rege, voto ſuo obſtantes filios ejus, dolo aggreditur. Securior de *c* Artaxerxe, puero admodum, fingit regem à Dario, qui erat adoleſcens, quo maturius regno potiretur, occiſum; impellit Artaxerxem parricidium parricidio vindicare. Cum ventum ad domum Darii eſſet, dormiens inventus, quaſi ſomnum fingeret, interficitur. Dein cum unum ex regis filiis ſceleri ſuo ſupereſſe Artabanus videret, meditaretque de regno certamina principum, aſſumit in ſocietatem conſilii *d* Bacabaſum; qui præſenti ſtatu contentus, rem *e* prodit Artaxerxi; *ut pater ejus occiſus; ut frater falſa parricidii ſuſpitione oppreſſus; ut denique ipſi pararentur*

a M. S. in Græciâ.
b A.M.4735
c A.M.4736.
d Al. Barabaſſum, & Begabaſum, & Megabyzum.
e Al. prodidit.

insidiis. His cognitis Artaxerxes, verens Arabani numerum filiorum, in posterum idem parandum esse armatum exercitum jubet recognituris & numerum militum, & in manus industriam singulorum. Itaque cum inter cæteros & ipse Arrabanus armatus assisteret, rex simulat, se breviorem loricam habere: jubet Arrabanum secum commutare exuentem se, ac nudatum, gladio trajecit, tum & filios ejus corripi jubet. Atque ille egregius adolescens, & eadem parsimonia, & necem fratris, & se ob insidias Arrabani vindicavit.

f Alii omittunt.

CAP. II. Dum hæc in Persis geruntur, interea Græcia omnis, ducibus Lacedæmonijs & Atheniensibus, in duas divisa partes, ab externis bellis, velut in viscera sua, arma convertit. Fiunt igitur de uno populo duo corpora: & eorundem castrorum homines, in duos hostiles exercitus dividuntur. Hinc Lacedæmonii communia quondam civitatum auxilia, ad vires suas trahebant: inde Athenienses, & vetustate *a* gentis, & gestis rebus illustres, propriis viribus confidebant. Atque ita duo potentissimi Græciæ populi, institutis Solonis, & Lycurgi legibus pares, ex æmulatione virtutum in bellum ruebant. Namque *b* Lycurgus cum fratri suo *c* Polydectæ Spartanorum regi successisset, regnumque sibi vindicare potuisset *d* Charilao, filio ejus, qui natus postumus fuerat, cum ad ætatem adolescendi pervenisset, regnum summa fide restituit: ut intelligerent omnes, quanto plus apud bonos pietatis jura, quàm opes valerent. Medio igitur tempore dum infans convalescit, tutelamque ejus administrat, non habentibus Spartanis leges institutas, non inventione earum magis, quàm exemplo clarior: siquidem nihil lege ulla in alios sanxit, cujus non ipse

a Al generis.

b A M. 4124.
c *Polybiæ.*
d M. S. S. *Charilo*, filio *Polybiæ.*

e Alii interponunt, omnes.

ipse primus in se documenta daret. Populum in obsequia principum, principes ad justitiam imperiorum *f* formavit. Parcimoniam omnibus suasit, *g* existimans laborem mitiùs, *h* assidua frugalitatis consuetudine beatiorem fore. Emi singula non pecunia, sed compensatione mercium jussit. Auri argentique usum, velut omnium scelerum materiam sustulit.

f Al. firmavit.
g M.S.S. item existimans.
h Al. assiduæ.

CAP. III. Administrationem reipublicæ per ordines divisit: Regibus potestatem bellorum, *a* magistratibus judicia per *b* annuas successiones, senatui custodiam legum, populo sublegendi senatum, vel creandi quos vellet magistratus, potestatem permisit. Fundos omnium æqualiter inter omnes divisit, ne æquata patrimonia neminem potentiorem altero redderent. Convivari omnes publice jussit, ne cujus divitiæ vel luxuria in occulto essent. Juvenibus non amplius unâ veste uti toto anno permisit, nec quemquam cultius quàm alterum progredi, nec epulari splendidius, ne imitatio in luxuriam verteretur. Pueros puberes non in forum, sed in agrum deduci præcepit, ut primos annos non in luxuria, sed *d* inopia & laboribus agerent. Nihil eos somni causa substernere, vitam sine pulmento degere, neque prius in urbem redire, quàm viri facti essent, statuit. Virgines sine dote nubere jussit, ut uxores eligerentur, non *e* pecuniæ; servosque matrimonia sua viri coercerent, cum nullis dotis frænis tenerentur. Maximum honorem non divitum & potentium, sed pro gradu ætatis senum esse voluit; Nec fas quidquam terrarum locum honoratiorem senectus habet. Hæc quondam primo, solutis antiqua moribus, dura *f* videbat esse, auctorem eorum Apollinem Delphicum fingit, & inde

a Al. Magistratui.
b Al. annuos successores.
c M. S. S. alteri.
d Alii legunt in opere.
e Al. pecunia.
f Al. videbantur.

se

se ea ex præcepto numinis detulisse, ut co
suescendi tædium metus religionis vinc
Dein ut æternitatem legibus suis daret, ju
jurando obligat civitatem, nihil eos de e
legibus mutaturos priusquam reverteretu
& simulat, se ad oraculum Delphicum pro
cisci, consulturum, quid addendum muta
dumque legibus videretur. Proficiscitur a
tem Cretam, ibique perpetuum exilium e
abjicique in mare ossa sua moriens jussit,
relatis Lacedæmonem, solutos se Spart
religione jurisjurandi in dissolvendis legi
arbitrarentur.

CAP. IV. His igitur moribus ita brevi
a Al. coaluit. vitas *a* convaluit, ut, cum *b* Messeniis pr
b M. S S. Messenis. ter stupratas virgines suas, in solenni Mes
niorum sacrificio, bellum intulissent, gra
sima se exsecratione obstrinxerint, non pri
c Al. Messenam, vel Messanen. quàm *c* Messeniam expugnassent, reversu
tantum sibi vel de viribus suis, vel de for
na spondentes. Quæ res initium dissensio
Græciæ, & intestini belli causa & origo
Itaque, cùm contra præsumptionem su
annis decem in obsidione urbis tenerent
& querelis uxorum post tam longam vidu
tem revocarentur; veriti, ne hæc perse
rantia belli gravius sibi quàm Messeniis
cerent: quippe illis quantum juventutis
lo intercidat, mulierum fecunditate supple
sibi & belli damna assidua; & fecunditat
uxorum, absentibus viris, nullam esse: itaque
gunt juvenes ex eo genere militum, qui
jusjurandum in supplementum venerant,
bus Spartam remissis promiscuos omnium
minarum concubitus permisere: nat
retu futuram conceptionem rati, si eam
gulæ per plures viros experirentur. Ex
d Al. Parthenii. nati, ob notam materni pudoris, *d* Parthe
vocati: qui cum ad annos XXX. perve

ent metu inopiæ (nulli enim pater exiſte-
t, cujus in patrimonium ſucceſſio ſperare-
r) ducem *e* Palantum aſſumunt, filium A- *e* Al. Phalantum.
cei, qui auctor Spartanis fuerat, juventutis
d generandam ſobolem domum remittendæ:
t ſicuti dudum patrem ejus naſcendi aucto-
em habuiſſent, ſic ipſum ſpei ac dignitatis
æ haberent. Itaque nec ſalutatis maritis
quarum adulterio infamiam collegiſſe
idebantur, ad ſedes inquirendas proficiſ-
untur; diuque & per varios caſus jactati,
ndem in Italiam deferuntur, & occupatâ
ce Tarentinorum, expugnatis veteribus in-
olis, ſedes *f* ſibi conſtituunt. Sed poſt an- *f* Al. ibi.
os plurimos dux eorum Palantus; per ſedi-
onem in exilium proturbatus, Brunduſi-
m ſe contulit, *g* quo expulſi ſedibus ſuis *g* In quo.
eteres Tarentini conceſſerant. Hic moriens
erſuadet, *ut oſſa ſua poſtremaſque reliquias con-*
erant, & tacite ſpargi in foro Tarentinorum cu-
ent: Hoc enim modo recuperare illos patriam ſu-
m poſſe, Apollinem Delphis ceciniſſe. Illi arbi-
antes eum in ultionem ſui, civium fata pro-
idiſſe, præceptis paruere: ſed oraculi di-
erſa ſententia fuerat. Perpetuitatem enim
rbis, non amiſſionem hoc facto promiſerat
Deus. Ita ducis exulis conſilio, & hoſtium *h* Alii emi-
miſterio, poſſeſſio Tarentina Partheniis in tunt.
ternum fundata: ob cujus beneficii memo-
am Palanto divinos honores decrevere.

CAP. V. Interea Meſſenii, cum virtute
on poſſent, per inſidias expugnantur. De-
n, cum per annos LXXX. gravia ſervitutis
erbera *a* plerumque & vincula, ceteraque *a* Al. pleriq;
aptivitatis mala perpeſſi eſſent, poſt longam
œnarum patientiam, bellum *b* inſtaurant. *b* Al. reſtau-
acedæmonii quoque eo *c* conſpiratus ad ar- rant.
a concurrunt, quo adverſus ſervos dimica- *c* Confirma-
ti videbantur. Itaque cum hinc injuria, tiùs ſe bis.

inde

inde indignitas animos acueret. Lacedæmonii de belli eventu, oraculo Delphis consulto, jubentur ducem belli ab Athenienſibus petere. Porro Athenienſes, cùm reſponſum cognoviſſent, in contemptum Spartanorum Tyrtæum poëtam, claudum pede, miſèrè, qui tribus prælii[a] fuſus, eo uſque deſperationem Spartanos adduxit, ut ad ſupplementum exercitus, ſervos ſuos manumitterent, hiſque interfectorum matrimonia pollicerentur; non numero tantùm amiſſorum civium, ſed & dignitati ſuccederent. Sed reges Lacedæmoniorum, ne contra fortunam pugnando majora detrimenta civitati[b] infligerent, reducere exercitum voluerunt, ni interveniſſet Tyrtæus, qui compoſita carmina exercitui pro concione recitavit; in quibus hortamenta virtutis, damnorum ſolatia, bellique conſilia conſcripſerat. Itaq; tantum ardorem militibus injecit, ut non de ſalute, ſed de ſepultura ſoliciti, teſſeras, inſulptis ſuis patrum nominibus, dextro brachio deligarent; ut ſi omnes adverſum prælium concumbiſſet, & temporis ſpatio confuſa corporum lineamenta eſſent, ex indicio titulorum tradi ſepulturæ poſſent. Cum ſic animati reges exercitum viderent, curant rem hostibus nuntiari. Meſſeniis autem non timoris res, ſed æmulationem mutuam dedit. Itaq; tantis animis concurſum eſt, ut raro unquam cruentius prælium fuerit. Ad poſtremum tamen victoria Lacedæmoniorum fuit.

[a] Al. fuſos.

[b] Infunderent.

CAP. VI. Interjecto tempore, tertio quoq; bellum Meſſenii reparavere: in cujus auxilium Lacedæmonii, inter reliquos ſocios etiam Athenienſes adhibuere, quorum fidem cùm ſuſpectam haberent, ſupervacaneos ſimulantes, à bello eoſdem dimiſerunt. Hanc rem Athenienſes graviter ferentes, pecu-

am, Quæ erat in stipendium Persici belli ab universa Græcia collata, à Delo Athenas transferunt, ne deficientibus à fide sociorum Lacedæmoniis, a prædæ ac rapinæ esset. Sed nec Lacedæmonii quicquam: qui cum Messeniorum bello occupati essent, Peloponnenses immisere, qui bellum Athenienſibus facerent. Parvæ tunc temporis, classe in Ægyptum missa, vires Atheniensium erant: neque mutandi statio dimicandi, facile superiores inter se deindè tempore, post reditum a Socios classis & militum robore, prælium reparavere. Jam & Lacedæmonii, missis Messeniis, adversus Athenienſes arma verterant. Diu variis victoriis fuit ad postremum æquo Marte utrinque discessum. Inde revocati Lacedæmonii ad Messeniorum bellum, ne medium tempus otiosum Atheniensibus relinquerent, cum Thebanis pacisc̃untur, ut Bœotiorum imperium his relinquerent, quod temporibus Persici fuisserant, ut illi Atheniensium bella susciperent. Tantus furor Spartanorum erat, ut duobus bellis impliciti, suscipere tertium non recusarent, dummodo iniquis suis hostes acquirerent. Igitur Athenienſes, adversus tantam tempestatem belli, duos duces deligunt Periclem spectatæ virtutis virum, & Sophoclem scriptorem tragœdiarum: qui diviso exercitu, & Spartanorum agros vastaverant, & multas Achaiæ civitates Atheniensium imperio adjecerunt.

CAP. VII. His malis fracti Lacedæmonii, in annos XXX. pepigerunt pacem. Sed cum longum otium inimicitias non sedaret. Ita quintodecimo anno, rupto fœdere, cum contemptu deorum hominumque, fines Atticos populantur. Et ne prædam potius, quam pugnam expetisse viderentur, hostes ad prælium provocant. Sed Athenienſes, consilio

a Al. prædæ ac rapina esser.

b Sociorum.

c Al. præparavêre.

Pericles ducis, populationis injuriam differunt in tempus ultionis: supervacuam pugnam, existimantes, eum ulcisci hostem sine periculo possent. Deinde interjectis diebus, naves conspendunt, & nihil sentientibus Lacedæmoniis, totam Spartam deprædantur, multoque plura auferunt, quàm amiserant. Præstat ut in comparatione damnorum longè plus sit ultio, quàm injuria. Clara quidem hæc Periclis expeditio habita; sed multo clarior privati patrimonii contemtus fuit. Hujus agros in populatione cæterorum, intactos, hostes reliquerant, sperantes acquirere se illi posse, aut periculum ex invidia, aut ex suspicione proditionis infamiam. Quod ante prospiciens Pericles, & futurum populo prædixerat, & ad invidiæ impetum declinandum, agros ipses dono reipublicæ dederit: atque ita, unde periculum quæsitum fuerat, ibi maximam gloriam invenit. Post hæc interjectis diebus, navali prælio dimicatum est: victi Lacedæmonii fugerunt. Nec cessatum deinceps est, quin aut terra, aut mari, varia prælio rum fortuna invicem se truncidarent. Denique fessi tot malis, pacem in annos quinquaginta fecere, quam non nisi sex annis servaverunt. Nam anducias, quas próprio nomine condixerant, ex sociorum persona d rumpebant: quippe quasi minus perfidii contraherent, si fœderum socios auxilia, potius quam se ipsi aperto prælio diuicassent. Hinc bellum in Siciliam translatum: quod priusquam f exponam, de Siciliæ situ pauca dicenda sunt.

a Al. æstimantes. LA

b Al. plurimi. c Ita.

d Al. rupere.

e Al. omittunt. f Al. Exponam.

LIBER IV. CAP. I.

Siciliam ferunt angustis quondam faucibus Italiæ adhæsisse, a direptamque vel à corpore, majore impetu a superi maris

a Al. dirimptamque. Al. superiris.

quod toto undarum onere illuc vehitur. Est autem ipsa terra tenuis ac fragilis, & caverois quibusdam fistulisque ita penetrabilis, ut vaporum vota ferme flaribus pateat; nec non & ignibus c generandis nutriendisque soli ipsius naturalis materia: quippe intrinsecus stratum sulphure & bitumine traditur: quæ res facit, ut spiritu cum igne inter d interiora lustante, frequenter & e complurib. locis nunc flammas, nunc vaporem, nunc fumum erumpat. Inde denique Ætnæ montis per tot secula durat incendium. Et ubi acrior ipse spiritus mentaca vernarum ventus incubuit, arenarum moles egeruntur. Proximum Italiæ promontorium, Rhegium dicitur, ideo quia Græcè abrupto hoc nomine pronuntiantur. Nec mirum si fabulosa est loci hujus antiquitas, in quem res tot coïere miræ. Primum quod nusquam alias tam torrens fretum, nec solum cæsto impetu, verumetiam sævo; neq; experientibus modo terribile, verumetiam procul videntibus. Undarum porro in se concurrentium tanta pugna est, ut alias veluti terga dantes in imum f desidere, alias quasi victrices in sublimi ferri videas: nunc hic fremitum ferventis æstus, nunc illic gemitum in voraginem desidentis exaudias. Accedunt vicini, & perpetui Ætnæ montis ignes, & insularum Æolidum veluti ipsis undis alatur incendium. Neq; enim in tam angustis terminis aliter durare tot g seculis tantus ignis potuisset, nisi & humoris nutrimentis aleretur. Hinc igitur fabulæ Scyllam & Charibdin *b* perperere: hinc *i* latratus audirus, hinc monstri credita simulacra, dum navigantes magnis vorticibus pelagi *k* desidentis exterriti latrare putant undas quas forbentis æstus vorago conlidit. Eadem causa etiam Ætnæ montis perpetuos ignes facit. Nam aquarum ille concursus, raptum secum spiritum in imum

c M. S. gignendis.

d Al. interita, vel introrsus, *Isid.* inter intra *Voss.*

e in pluribus.

f Al. decedere.

g Al. secula.

b Al. reperere.

i Al. latratuum.

k Al. descendentes.

fundum trahit, atq; ibi suffocatum tandiu tenet, donec per spiramenta terræ diffusus, nutrimentu ignis incendat. Jam ipsa Italiæ Siciliæq; vicinitas, jam promontoriorum altitudo ipsa ita similis est, ut quantum nunc admirationis, tantum antiquis terroris dederit, credentibus concurrentibus in se promontoriis, ac rursum discedentibus, solida intercipi absumiq; navigia. Neque hoc ab antiquis in dulcedinem fabulæ compositum, sed metu & admiratione transeuntium. Ea est enim procul inspicientibus natura loci, ut sinum maris, non transitum putes: quo cum accesseris, discedere ac sejungi promontoria, quæ antea juncta fuerant, arbitrere.

CAP. II. Siciliæ primo Trinacriæ nomen fuit; postea Sicaniæ cognominata est. Hæc a principio patria Cyclopum fuit: quibus extinctis, a Cocalus regnum insulæ occupavit: post quem singulæ civitates in tyrannorum imperium concesserunt, quorum nulla terra ferax fuit. Horum ex numero b Anaxilaus justitia cum ceterorum crudelitate certabat; cujus c moderationis haud mediocrem fructum tulit: Quippe decedens cum filios parvulos reliquisset, tutelamq; eorum d Micilo, spectatæ fidei servo, commisisset: tantus amor memoriæ ejus apud omnes fuit, ut patere servo, quàm deserere regis filios mallent; principesq; civitatis obliti dignitatis suæ, regni majestatem administrari per servum paterentur. Imperium e Siciliæ etiam e Carthaginienses tentavere diuq; varia victoria cum tyrannis dimicatum. Ad postremum amisso Hamilcare imperatore cum exercitu aliquantisper quievere victi.

CAP. III. Medio tempore cum a Rhegii discordia laborarent, civitasq; per dissensionem divisa in duas partes esset; veterani b ex altera parte ab c Himera in auxilium vocati pulsis civitate, contra quos implorati fuerant;

a Al. *Cocalus.* A. M. 3966.

b Al. *Anaxilas*, vel *Anaxilaus*, & *Maxilaus.*

c Al. moderatio.

d Al. *Micitho.* M. S. S. *Miciado.*

e M S. *Carthaginenses.*

a M S. regni.
b Al. ab alia.
c Alii insequunt urbe.

mo

mox cæsis, quibus tulerant auxilium, urbem cum conjugibus & liberis sociorum occupaverit; aust facinus nulli tyranno comparandum; quippe ut Rheginis melius fuerit vinci, quam vicisse. Nam sive *d* victoribus captivitatis jure servissent, sive amissa patria exulare necesse habuissent, non tamen, inter aras & patrios lares, trucidati, crudelissimis tyrannis patriam cum conjugibus ac liberis prædam reliquissent. Catinienses quoq; cum Syracusanos graves paterentur, diffisi viribus suis, auxilium ab Atheniensibus *f* petivere: qui seu studio majoris imperii, quo Asiam Græciamq; penitus *g* occuparent, seu metu factæ pridem à Syracusanis classis, ne Lacedæmoniis illæ vires accederent; Lamponiam ducem cum classe in Siciliam miserē, ut sub specie ferendi Catinientibus auxilii, tentarent Siciliæ imperium. Et quoniam prima initia, frequenter cæsis hostibus, prospera fuerant; majore denuo classe, & robustiore exercitu, *i* Lachete & Cariade ducibus, Siciliam petivere: sed Catinienses, sive metu Atheniensium, sive tædio belli, pacem cum Syracusanis remissis Atheniensium auxiliis fecerunt.

CAP. IV. Interjecto deinde tempore, cum fides pacis à Syracusanis non servaretur, denuo legatos Athenas mittunt, qui sordida veste, capillo barbaq; *a* promisso, & omni squaloris habitu & misericordiam commovendam acquisito, concionem deformes adeunt: adduntur precibus lacrymæ: & ita misericordem populum supplices movent, ut damnarentur duces qui ab his auxilia deduxerant. Igitur classis ingens decernitur: creantur duces Nicias & Alcibiades, & Lamachus; tantisq; viribus Sicilia repetitur, ut ipsis terrori essent, in quorum auxilia mitterentur. Brevi post tempore, revocato ad reatum Albiciade, duo prælia pedestria secunda Nicias & Lamachus faciunt: munitionibus de-

d Al. sustentibus.

e M. S. Catanenses vel Catanienses.

f Al. petiere.

g Al. occupaverant.

h Al. tentaret.

i M. S. Lacethea, & Chariathe, al. Lachea, &c.

a Al. prolixis.

inde circumdaris, hostes etiam marinis commeatibus in urbe clausos intercludunt. Quibus rebus *b* fracti Syracusani, auxilium à Lacedæmoniis petiverunt. Ab his mittitur Gylippus *c* solus, sed *d* in quo instar omnium auxiliorum erat. Is audito *e* in itinere belli jam inclinato statu, auxiliis partim in Græcia, partim in Sicilia contractis, *f* opportuna bello loca occupat. Duobus deinde prælis victus, congressi tertio, occiso Lamacho, & hostes in fugam compulit, & socios obsidione liberavit. Sed cum Athenienses à bello terrestri in navale se transtulissent, Gylippus classem *g* Lacedæmonios cum auxiliis arcessit: quo cognito, & ipsi Athenienses in locum amissi ducis Demosthenem Eurymedonta, cum supplemento copiarum mittunt: Peloponnesii quoq; communi civitatum decreto, ingentia Syracusanis auxilia mittere, & quasi Græciæ bellum in Siciliam transtulatum esset, ita ex utraq; parte summis viribus dimicabatur.

b Al. factis, aut faustis.

c alii addunt quidem.

d Sed quo & sub quo.

e Al. genere.

f Al. opportuna.

g Al. à Lacedæmone vel Lacedæmonium.

CAP. V. Primâ igitur congressione navalis certaminis, Athenienses vincuntur. Castra quoque cum omni publica ac privata pecunia amittunt. Super hæc mala, cum etiam terrestri prælio victi essent, tunc Demosthenes *a* consulere cœpit, *ut abirent Sicilia, dum res, quæ in afflicta, nondum tamen perditæ forent: ne in bello male auspicato amplius perseverandum esset, domi gravioribus, & forsitan infeliciora bella, inferre hostibus urbis apparatus oporteat.* Nicias, ne pudore malè actæ rei, seu metu destitutæ spei civium, seu impellente fato, manere conten-dit. Reparatur igitur navale bellum, & *b* quamvis à prioris fortunæ prodigia, ad spem certaminis revocantur: sed infelicia ducum, qui inter angustias maris tuentes se Syracusanos aggressi fuerant, facilè vincuntur. *c* Eurymedon dux in primâ aciè fortissimè dimicans, primo

g Al. censere.

b In animatos M. S. animis.

a M. S. Eurylegus, Eurylochus.

c

cadit: triginta naves, quibus præfuerat, incendunt. Demosthenes & Nicias, & ipsi vicii, exercitum in terram deponunt, cuiorem fugam rati *d* itinere terrestri. Ab his relictas eorum triginta naves Gylippus invasit: ipsos deinde insequitur: fugientes partim capit, partim cædit. Demosthenes, amisso exercitu, à captivitate, gladio & voluntariâ morte se vindicat. *e* Nicias verò, etiam Demosthenis, ut sibi consuleret, admonitus exemplo, cladem suorum, captivitatis dedecore cumulavit.

d Al. in itinere.

e Nicias autem ne Demosth. quidem exemplo, ut sibi consuleret admonitus, cladem suorum auxit dedecore captivitatis.

LIBER V. CAP. I.

DUm Athenienses in Sicilia bellum perbiennium cupidius, quàm felicius gerunt, interim *a* conciti & dux ejus Alcibiades infensi Athenis insimulatur, [*b* mysteria Cereris. Initiorum sacra, nullo magis quam silentio festa, enunciavisse, revocatusq; à bello ad judicium, sive conscientiam, sive indignitatem rei non ferens, tacitus in exilium Elidem profectus est. Inde, ubi non damnatum se tantum, verum etiam diris pontificum sacerdotum religionem devotum cognovit, Lacedæmona se contulit: ibiq; regem Lacedæmoniorum impellit, turbatis Athenienſibus adverſo Siciliæ prælio, ultro bellum inferre. Quo facto *c* omnis Græciæ multitudo, velut ad extinguendum commune incendium, concurrunt. Tantum opibus Athenienses immodestâ imperii *d* crudelitate contraxerant. Darius quoq; rex Persarum, memor paterni avitiq; in hanc urbem odii, factâ cum Lacedæmoniis per Tissafernem, præfectum Lydiæ, societate omnem sumptum belli pollicetur. Et erat hic quidem ejus cum Græcis coeundi: *e* re autem verâ timebat, victis Athenienſibus, ad se Lacedæmonii ar-

a Alii concitator.

b Alii omittunt.

c Al. omnia Græciæ regna.

d Al. cupiditate.

e A.M. 4777.

ma transferrent. Quis igitur miretur, tam fluentes Athenienſium opes ruiſſe, cum ad opprimendum unam urbem, totius Orientis vires concurrerent? Non tamen inerti, neq; inerumento cecidere bello: ſed præliati ad ultimum, victores etiam interdum, conſumti magis fortunæ varietate, quàm *f* vi victi ſunt. Principio belli omnes ab his, etiam ſocii, deſciverant, ut ſit: quo ſe *g* fortuna, eodem etiam favor hominum inclinat.

f Alii omittunt, vi.

g Al. fortuna.

CAP. II. Alcibiades quoq; motum adverſus patriam bellum, non gregarii militis opera, ſed *a* imperatoris virtutibus *b* adjuvat. Quippe acceptis quinq; navibus in Aſiam contendit, & tributarias Athenienſium civitates, auctoritate nominis ſui, ad defectionem compellit. Sciebant enim domi clarum, nec exilio videbantur factum minorem: nec tam ablatam Athenienſibus ducem, quàm Lacedæmoniis traditum partaq; cum amiſſis imperia penſabant. Sed apud Lacedæmonios virtus Alcibiadis plus invidiæ quàm gratiæ contraxit. Itaq; cum principes, velut æmulum gloriæ ſuæ, interficiendum inſidiis mandaſſent, cognitâ re, Alcibiades per uxorem Agidis regis, quam adulterio cognoverat, ad Tiſſaphernem præfectum Darii regis profugit; cui ſe celeriter officii comitate, & obſequendi gratiâ inſinuavit. Erat enim & ætatis flore, & formæ veneratione, nec minus eloquentia, etiam inter Athenienſes, inſignis, ſed in conciliandis amicitiarum ſtudiis, quàm in retinendis vir melior: quia *c* morum vitia ſub umbra eloquentiæ primo latebant. Igitur perſuadet Tiſſaphernis, *ne tanta ſtipendia claſſi Lacedæmoniorum præberet. Vocandos enim in partionem d muneris Ionios, quorum pro libertate cum tributis Athenienſibus pendentes, bellum ſuſceptum ſit. Sed nec auxilijs nimis enixè Lacedæmonios juvandos; Quippe memorem eſſe debere, alienæ*

a Al. imperatoris.

b Al. adjuvabat.

c Al. morum vitia.

d Al. oneris.

si victoriam, non suam instruere; Et eatenus bellum sustinendum, ne inopia deseratur. Nam regem Persarum, e dissidentibus Græcis, arbitrium pacis ac belli fore; & quos fuis non posse, ipsorum armis ulciscendos: perfecto autem bello, sua vel cum victoribus aggrediendum. Domestica itaq; bella Græciam exercendam, ne externis victor; exhaustasq; vires parvum, & inferiores auxilio levandos. Sic enim quietaros post hanc victoriam Spartanos, qui vindices se libertatis Græciæ professi sint. Grata oratio Tissaferni fuit. Itaq; commeatus malignè præbere; classem regiam non totam mittere; ne aut victoriam totam daret, aut necessitatem deponendi belli imponeret.

CAP. III. Interea Alcibiades hanc operam civibus *a* venditabat: ad quem cum legati Atheniensium venissent, pollicetur his amicitiam regis, si respub. à populo transiisset ad senatum foret: sperans, ut, aut, concordante civitate dux belli ab omnibus legeretur; aut, discordiâ inter ordines fusâ, ab altera parte exilium vocaretur. Sed Atheniensibus, imminente periculo belli, major salutis quàm dignitatis cura fuit. Itaque, permittente populo, imperium ad senatum transfertur. Qui cum, ingenia genti superba, crudeliter in plebem consuleret, singulis tyrannidis sibi *b* imponentiam vindicantibus, ab exercitu Alcibiades exul revocatur, duxq; *d* classi constituitur. Statim igitur Athenas *e* mittit, *ex consilio se cum exercitu venturum, recepturumq; à Quadringentis jura populi, ni ipsi redderent.* Hac denuntiatione optimates territi, primo urbem prodere Lacedæmonis tentavere: dein, cum id nequissent, in exilium profecti sunt. Igitur Alcibiades, intestino malo patriæ liberata, summâ curâ classem instruit; atq; ita in bellum adversus Lacedæmonios pergit.

CAP. IV. Jam *a* Sesto Mindarus & Phar-

a Al. venditabat.

b Al. consulerent.

c Al. potentiam.

d Al. classis.

e M.S. scribit.

a M.S. Sestromindarus.

na-

nabazus, Lacedæmoniorum duces, instruct
navibus expectabant. Prælio commisso, vict
ria penes Athenienses fuit. In eo bello ma
pars exercitus, & omnes ferme hostium duc
cæsi: naves LXXX. captæ. Interjectis qui
diebus, cum bellum Lacedæmonii à mari
terram transtulissent, iterato vincuntur,
malis fracti, pacem petiere: Quam ne acci
rent, opera eorum effectum est, quibus ea
quæstum *b* præstabat. Interea & Syracusa
rum auxilia illatum à Carthaginiensibus Si
liæ bellum domum *c* revocavit: quibus rel
destitutis Lacedæmoniis, Alcibiades cum cl
se victrici *d* Asiam vastat: multis locis pra
facit: ubiq; victor recipit civitates quæ de
cerant: nonnullas capit, & imperio Athe
ensium *e* adjicit: atq; ita prisca navali gl
vindicata adjecta etiam laude terrestris be
desideratus civibus suis Athenas revertit
His omnibus præliis ducentæ naves hosti
& præda ingens capta. Ad hunc redeuntis
ercitus triumphum, effusa omnis multit
obviam procedit; & universos quidem m
tes, præcipuè tamen Alcibiadem, mirat
in hunc oculos civitas universa, in hunc
pensa ora convertit: hunc quasi *f* deum è c
lo missum, & ut ipsam Victoriam contuent
laudant quæ pro patria, nec minus admir
tur quæ exul contra gesserit, excusantes i
iratum provocatum q; fecisse. Enimvero t
tum in uno viro fuisse momenti, ut maxi
imperii subversi, & rursum recepti, auctor
set; & unde stetisset, eo se Victoria transf
ret: fieretq; cum eo mira quædam fortu
inclinatio. Igitur omnibus non humanis tant
verum & divinis eum honoribus *g* onera
certant secum ipsi, utrum contumeliosius e
expulerint, an revocaverint honoratius. *b*
sos illi deos gratulantes tulere obviam, q
re

b Al. præbebat.
c Revocantur.
d M. S. plurimas civitates.
e Adicit.
f Alii omittunt.
g Al. honorant.
b Al. ipsos illos.

rum execrationibus erat devotus. Et cui paulo ante omnem humanam opem interdixerant, eam, si queant, in cœlo posuisse cupiunt. Exercent contumelias honoribus, detrimenta mutuis, execrationes precibus. Non Siciliæ ulla adversa pugna in ore est, sed Græci victoriæ: non classes per illum amissæ, sed actæ: nec Syracusarum, sed Ioniæ, Hellespontique meminerunt. Sic Alcibiades nunc medicinis, nec in i offensa, nec in favore, studiis suorum exceptus est.

i Offensam. k Favorem.

CAP. V. Dum hæc aguntur, à Lacedæmoniis Lysander classi belloq; præficitur, & in societatem Tissafernis, Darius, rex Persarum, filium suum Cyrum Ioniæ Lydiæq; præposuit: qui Lacedæmonios auxiliis opibusq; ad spem fortunæ prioris erexit. Auctis igitur viribus, Alcibiades cum centum navibus in Asiani profectus, dum agros longâ pace divites, l securius populatur, & prædæ dulcedine sine insidiarum metu sparsos milites habet, repentino adventu Lysandri tantaq; cædes palantium fuit, ut vulneris eo prælio Athenienses acciperent, quam superioribus dederant: & tanta desperatio apud Athenienses erat, ut ex continenti Alcibiadem b ducem Conone mutarent; arbitrantes victos se non fortuna belli, sed fraude imperatoris: apud quem plus prior officia valuisset, quàm recentia beneficia. Vise autem eum priore bello ideo tantum, ut tenderet hostibus, quorum ducem sprevisset: ut carius eis ipsam victoriam venderet. Quæ enim credibilia in Alcibiade, vigor ingenii, morum luxuria faciebat. Veritus iraq; multitudinis impetum, denuo in voluntarium exilium proficiscitur.

l Al. securus.

b M. S. Cone duce.

CAP. VI. Iraq; Conon Alcibiadi suffectus, habens ante oculos cui duci succesisset, classem m industria exornat: sed navibus exercitus

m Habet.

citus decerat, fortissimis quibusq; in Asiæ populatione amissis. Armantur tamen senes, aut impuberes pueri, & numeris militum sine exercitus roboré explerur. Sed non magnam belli moram æmus fecit imbellis: cæduntur passim aut fugientes capiuntur: tantaq; strages, ut occisorum, aut captivorum fuit, ut Atheniensium delectum non imperium tantum, verum etiam nomen videretur. Quo prælio perditis desperatis rebus, ad tantam inopiam redigitur, ut, consumta militari ætate, peregrinis vitatem, servis libertatem, damnatis impunitatem darent. *b* Ex quâ colluvione hominum conscripto exercitu, domini antea Græciæ libertatem tuebantur. Iterum tamen fortunæ maris experiendam decertant. Tanta virtutum nimorum erat, *c* cum paulo ante salutem deperaverint, nunc non desperent victoriam. *d* neq; is miles erat, qui nomen Atheniensium tueretur; neq; ex viris, *e* quibus vires *f* consuerant, neq; ex scientia militaris in quos vincula, non castra *g* continuerant. Ita omnes aut capti, aut occisi. Cum dux Lacedæmoniorum eo prælio superfuisset solus, crudelitatem civium metuens, cum octo navibus ad regem Cyprium *h* concedit Evagoram.

b M.S. exque.

c Vt paulo ante salutem post speraverint victoriam.

d M.S. nequis, it. neq; his.

e quæ.

f Al. consueverunt.

g Al. constituerant.

h Contendit.

CAP. VII. At dux Lacedæmoniorum re- feliciter gestis, fortunæ hostium insultat; cap- vas naves cum præda bellica, in triumphi dum ornatas, mittit Lacedæmona: ac trib- rias Asiaticensium civitates, quæ metus du- belli fortunæ in fide retinerat, voluntarias a- cepit, nec aliud *b* ditionis Atheniensium p- per urbem ipsam *c* reliquit. Quæ cuncta c- Athenis nuntiata essent, omnes, relictis do- bus, per urbem discurrere pavidi: alius ali- sciscitari; auctorem nunti requirere, non p- res imprudentis, nob senes debilitas, non v- lieres, sexus imbecillitas domi retinet: adeo

a Al. recipit.

b Al. ditioni.

c relinquit.

omnem ætatem tanti mali sensus penetraverat. In foro deinde coeunt, atque ibi perpeti nocte fortunam publicam quæstibus *d* onerant. Alii fratres, aut filios, aut parentes deflent, cognatos alii, alii amicos cognatis cariores, & cum privatis casibus querelam publicam miscent: *jam se ipsos, jam ipsam patriam perituram, miseriorem*que *incolumium, quam amissorum fortunam judicant: si*ti *quisq; ante oculos obsidionem, famem, & superbum victoremque hostem proponentes: jam ruinam urbis & incendia, jam omnium captivitatem & miserrimam servitutem recordantes: feliciores pror*sus *e priores urbis ruinas f dicentes, quæ incolumibus filiis parentibusque, tectorum tantum ruina taxata sint. Nunc autem non classem, in quam, sicuti pridem, confugiant, superesse; non exercitum, cujus virtute servati pulchriora possent mœnia extruere.*

CAP. VIII. Sic defectæ ac prope perditæ urbi hostes superveniunt, & obsidione circumdato obsessos fame urgent. Sciebant enim neque ex advectis copiis multum supersesse, & ne novæ advehi possent, providerant: quibus *a* malis Athenienses fracti, post longam famem, & assidua suorum funera, pacem petivere: quæ an dari deberet, diu inter Spartanos sociosque *b* deliberatum. Cum multi delendum Atheniensium nomen, urbemque incendio consumendam censerent; negarunt se Spartani, ex duobus Græciæ oculis alterum eruturos: pacem polliciti, si demissa Piræum versus muri brachia dejicerent, navesque, quæ reliquæ forent, traderent; resq; publica ex semet ipsis XXX. rectores acciperet. In has leges traditam sibi urbem, Lacedæmonii formandam Lysandro tradiderunt. Insignis hic annus & expugnatione Athenarum, & morte Darii regis Persarum, & exilio Dionisii Siciliæ tyranni, fuit. Mutato statu Athenarum, etiam civium conditio mutatur. Triginta rectores reipublicæ constituun-

d Al. iterant.

e Prioris. *f* Judicantes.

a Al. malis rebus.

b Deliberatum est.

tur, qui sunt Tyranni: quippe à principio tri-
missa sibi satellitum statuunt, quantum ex to-
cladibus prope nec civium superfuerat: & qua-
si parvus hic ad continendam civitatem exer-
citus esset, septingentos milites à victoribus ac-
cipiunt. Cædes deinde civium ab Alcibiade
auspicantur, ne iterum rempublicam sub ob-
tentu liberationis invaderet. Quem cum pro-
fectum ad *c* Artaxerxem Persarum regem com-
perissent, citato itinere miserunt, qui eum in-
terciperent: à quibus occupatus, cum occi-
aperte non posset, vivus in cubiculo, in qu
dormiebat, crematus est.

c A.M.4796.

a Al. hoc.

CAP. IX. Liberati ultoris *a* hujus metu Ty-
ranni, miseras urbis reliquias cædibus & rapin
exhauriant. Quod cum dissimulare uni ex nu-
mero suo Therameni didicissent, ipsum quoq
b ad documentum ceterorum & terrorem om-
nium interficiunt. Fit igitur ex urbe passi
omnium fuga; repletur; Græcia Athenien
um exulibus: quod etiam ipsum auxilium cu
miseris eriperetur (nam Lacedæmoniorum e
dicto, civitates exules recipere prohibebantu
omnes se Argos & Thebas contulere; ibi no
solum tutum exilium egerunt, verum etia
spem recuperandæ patriæ receperunt. Er
inter exules Thrasybulus, vir strenuus, & d
mi nobilis, qui audendum aliquid pro patri
& pro salute communi, etiam cum periculo
ratus; adunatis exulibus, castellum *c* Phyle
Atticorum finium occupat: nec deerat qua
ruidam civitatum tam *d* crudeles casus mis
rantium favor. Itaq; Hmenias, Thebanorum
princeps, etsi publicis non poterat, privatis ta
men viribus adjuvabat: & Lycias Syracusan
orator, exul tunc, quingentos milites, stipen
dio suo instructos, in auxilium patriæ comm
nis eloquentiæ misit. Fit itaq; asperum prœ
lium: sed cum hinc pro patria summis viri-

b Alii omittunt hæc verba.

c Filen. al. Symn.

d Al. crudelis.

bus

bus, inde pro aliena dominatione *e* securius pugnaretur, Tyranni vincuntur: victi in urbem *f* refugiunt; quam exhaustam cædibus suis, etiam armis spoliant. Deinde cum omnes Athenienses proditionis suspectos haberent, demigrare eos ex urbe jubent, & in brachiis muri, quæ diruta fuerant, habitare, extraneis militibus imperium tuentes. Post hæc Thrasybulum corrumpere, imperii societatem pollicentes, conantur: quod cum non contigisset, auxilia Lacedæmoniis petivere: quibus *g* accitis, iterato præliantur. In eo bello Critias & *h* Hippolochus omnium Tyrannorum sævissimi cadunt.

e Al. incurius, vel incuriosius.
f Al. refugerunt.
g Al. acceptis.
h Al. *Hippomachus.*

CAP. X. Ceteris victis, cum exercitus eorum, ex quibus major pars Athenienſium erat, tugeret, magnâ voce Thrasybulus exclamat, *Cur se a victorem fugiant, potius quam ut vindicem communis libertatis adjuvent? Civium illam meminerint aciem, non hostium esse; nec se ideo arma cepisse, ut aliqua victis adimat, sed ut adempta restituat: XXX. se dominis, non civitati bellum inferre.* Admonet deinde cognationis, legum sacrorum communium, tum vetusti per tot bella commilitii: orat, misereantur exulum civium; si tam patienter ipsi serviant, reddant sibi patriam, accipiant libertatem. His vocibus tantum promotum est, ut reverſus in urbem exercitus XXX. Tyrannos emigrare Eleusina juberet, substitutis decem, qui rempubl. regerent: qui nihil exemplo prioris dominationis territi, eandem viam crudelitatis aggressi sunt. Dum hæc aguntur, nunciatur Lacedæmone, *b* bellum Athenis exarsisse: ad quod comprimendum Pausanias rex mittitur: qui misericordia exulis populi permotus, patriam miseris civibus restituit, & decem tyrannos ex urbe Eleusina migrare ad ceteros jubet. Quibus rebus cum pax statuta esset, interjectis diebus repente Tyranni, non minus restitutos exules,

a Al. victore.
b Al. in bellum Athen. exarsisse.

quàm se in exilium actos indignantes, qui vero aliorum libertas, sua servitus esset, bellum Athenienſibus inferunt. Sed ad colloquium veluti dominationem recepturi, progressi, per insidias comprehensi, ut pacis victimæ trucidantur; populus, quem emigrare jusserant, in urbem revocatur. Atque ita per multa membra civitas dissipata, in unum e tandem corpus redigitur; & ne qua dissentio ex anteactis nascereturomnes jurejurando obstringuntur, discordiarum oblivionem fore. Interea Thebani, Corinthiique, legatos ad Lacedæmonios mittunt; qui ex manubiis portionem prædæ communis belli periculique peterent: quibus negatis, non quidem apertè bellum adversus Lacedæmonios decernunt: sed tacitis animis tantam iram concipiunt, ut subesse bellum intelligi posset.

e Al. tantum.

CAP. XI. Eodem fere tempore Darius, rex Persarum, moritur, Artaxerxe & Cyro filiis relictis. Regnum Artaxerxi, Cyro civitates quarum prefectus erat, testamento legavit. Sed Cyro judicium patris, injuria videbatur. Itaque occultè adversus fratrem bellum parabat: quod cùm nuntiatum Artaxerxi esset, arcessitum ad se fratrem, & innocentiam dissimulatione bellum simulantem, compeditus aureis vinxit, interfecisset que, ni mater prohibuisset. Dimissus igitur Cyrus, jam non a occultè bellum, sed palam; nec per dissimulationem, sed apertâ professione parare cœpit: b auxilia undique contrahit. Lacedæmonii memores Athenienſi bello enixè se ejus opera adjutos, velut ignorantes contra quem bellum pararetur, decernunt, auxilia Cyro mittenda, ubi res ejus exegisset; quærentes apud Cyrum gratiam, & apud Artaxerxem, si vicisset, veniæ patrocinia, cum nihil adversus eum aperte decrevissent. Sed cum in bello sors præli utrumque fratrem pugnæ obtulisset; prior Artaxerxe

a Occultò.

b Al. auxiliis undique contractis.

taxerxes à fratre vulneratur; quem cum equi fuga periculo subtraxisset, Cyrus, à cohorte regia oppressus, interficitur. Sic victor Artaxerxes, & prædâ fraterni belli, & exercitu potitur. In eo prælio decem millia Græcorum in auxilio Cyri fuere: quæ & in cornu, in quo steterant, vicerunt; & post mortem Cyri, neq; armis à tanto exercitu vinci, neq; dolo capi potuerunt; revertentesq; inter tot indomitas nationes, & barbaras gentes, per tanta itineris spatia virtute se usq; terminos patriæ defenderunt.

LIBER VI. CAP. I.

LAcedæmonii, more ingenii humani, quo plura habent, eo ampliora cupientes, non contenti accessione Athenienſium opum vires sibi duplicatas, totius Asiæ imperium affectare cœperunt: sed major pars sub regno Persarum erat. Itaq; *a* Hercyllides, dux in hanc militiam electus, cum videret, sibi adversus duos præfectos Artaxerxis *b* regis, Pharnabazum & Tissafernem, maximarum gentium viribus fuc-cinctos, dimicandum, *c* pacificari cum altero statuit. Aptior visus Tissafernes, vir & industria potior, & militibus Cyri, quondam regis, instructior, in colloquium vocatur, & statutis conditionibus, ab armis dimittitur. Hanc rem Pharnabazus apud communem regem criminatur, *ut Lacedæmonios Asiam ingressos non repulerit armis, sed impensis regiis* d *aluerit; mercenariq; ab his, quæ differant bella,* e *quæ gerant, tanquam non ad unius summam imperii detrimentum omne perveniat. Indignum ait, bella non perfici, sed redimi; hostem pretio, non armis summoveri.* His vocibus regem *f* à Tissaferne alienarum hortatur, ut in locum ejus, navalis belli ducem *g* eligat Conona Athenienſem, qui, amissa bello patria, Cypri exulabat: *quippe Athenienſibus, etsi fractæ sint in res & opes, manere tamen navalem*

a M. S. S. *Herculides*, al. *Dercillidas*.
b Alii omittunt.
c Al. pacificandum.
d In N. adjuvetur.
e Al. ut differant potius bella, quàm gerant.
f Al. *Tissaferni*.
g Al. eligant.
h Alii omittunt.

ibi ausum, nec, si eligendus sit ex universis, melio-rem ullum esse. Accepis igitur quingentis na-lentis, jussus est Conona classi præficere.

CAP. II. His cognitis, Lacedæmonii & ip-a rege Ægypti *a* Hereyone auxilia navalis pe-per legatos petunt; à quo centum triremes & sexcenta millia modiorum frumenti missi à ceteris quoq; sociis ingentia auxilia contra-cta sunt. Sed tanto exercitui, & contra tantum ducem, decrat dignus imperator. Itaq; post-lantibus sociis Agesilaum ducem, regem tan-Lacedæmoniorum, propter responsum ora-culi Delphici, diu Lacedæmonii, an eum sum-mæ rei præponerent, *b* deliberaverunt: qui-bus futurus imperii finis denuntiabatur, cu-*c* regium claudicasset imperium: erat enim pede claudus. Ad postremum statuerunt, me-lius esse incessu regem, quam *d* imperato-regnum claudicare. Posteaquam Agesilaus cum ingentibus copiis in Asiam misere; ne-facile dixerim, quod aliud par ducum tam be-ne comparatum fuerit: quippe ætas, viru-consilium, sapientia utriq; prope una; glor-quoq; rerum gestarum eadem; quibus cu-patria omnia fortuna dederit, invictum tam-*e* ab altero utrumq; servavit. Magnus igit-amborum apparatus belli, magnæ res ges-fuerunt. Sed Cononem seditio militum inv-dit, quos præfecti regis fraudare stipendio s-liti erant, eo *f* instantius debita poscentib-*g* quo graviorem sub magno duce militiam pr-sumebant. Itaq; Conon, diu rege per epistol-frustra fatigato, ad postremum ipse ad eum pe-git: *h* à cujus aspectu & colloquio prohibi-est, quòd eum more Persarum adorare *i* no-let. Agit tamen cum eo per internuntios, quæritur, opulentissimi regis bella inopia *k* d-fabi, & qui exercitum parem hostibus habe-pecunia vinci, quà præstet; inferioremq; cu-

a Al. *Mertinioni*. al. *Mercimoni*, & *Pereinimi*.

b Al. distulerunt.

c Al. regum M. SS. rege.

d Al. imperio.

e Al. verumque.

f Al. constantius.

g Al. quod.

h Al. cujus.

i Nolit.

k Al. delabi.

à parte virium inveniri, quâ longè superior sit. postulat dari sibi *l* ministerium imperiæ, quia *l* Al. ministerium.
pluribus id *m* mandare perniciosum sit. Dato *m* Al. mandari.
stipendio, ad classem remittitur, nec morâm a-
gendis rebus facit: multa fortiter, multa fe-
liciter agit: agros hostiles vastat: urbes ex-
pugnat; &, quasi tempestas quædam, cuncta
prosternit. Quibus rebus territi Lacedæmonii,
de patriæ subsidiam, revocandum ab Asia A-
gesilaum decernunt.

CAP. III. Interim *a* Pisandrus, ab Agesilao *a* Al. *Pisander*, & *Lysander*.
proficiscente, dux patriæ relictus, ingentem
classem summis viribus instruit, fortunam belli
tentaturus. Nec non & Conon, tunc primum
cum hostium exercitu concursuras, *b* magna *b* Al. ex magnâ.
cura ordinat suos. *c* Summa igitur in eo prę- *c* Al. summa igitur non tam ducum in eo prælio, quàm militum æmulatio fuit.
lio tam ducum, quàm militum æmulatio fuit.
d Nam & ipse dux Conon non tam Persis, quàm *d* Nam ipse
patriæ studebat: & sicut afflictis Atheniensi-
um rebus, auctor amissæ dominationis fuerat;
sic volebat idem haberi redditæ; patriamq; *e* Al. prælii.
incendo recipere, quam victus amiserat, eo
pacatius, quod ne ipsorum quidem Athenien-
sium, sed alienis imperii viribus dimicet,
pugnaturus periculo regis, victurus præmio pa-
triæ; gloriamq; diversis artibus, quam priores
civitatis suæ duces consecuturus: quippe illos,
vincendo Persas, patriam defendisse; se Per-
sis victores faciendo restituturum patriam esse.
Porro Pisandrus, *f* pro conjunctione Agesilai, e- *f* Præter conjunctionem.
jam virtutum æmulator erat; contendebatq;
ne à rebus gestis ejus, & gloriæ splendore, de-
cederet; neve eo bellis ac fœtulis quæsitum
imperium, brevis momenti culpa subverteret.
Eadem militum & omnium *g* civium cura erat; *g* Al. regum, it. remigum.
quos major sollicitudo cruciabat, non tam ne
ipsi quæsitas opes amitterent, *h* quam ne pri- *h* Quam ut
stinas Atheniensis reciperent. Sed quanto ma-
jus præmium fuit, tanto & clarior victoria Cono-

nis. Victis Lacedæmonii fugam capessunt: p
fidia hostium Athenis deducuntur: pop
restituta dignitate conditio servilis eripi
mulctæ quoq; civitates recipiuntur.

CAP. IV. Hoc initium Athenien sibus r
mendæ potentiæ, & Lacedæmoniis habe
finis fuit. Namq; velut cum imperio etiam
tutem perdidissent, contemni à finitimis
pere. Primi igitur Thebani, auxiliantibus
thenien sibus, bellum his intulere: quæ t
a Al. finitimis. tas ex a infimis incrementis, virtute Epa
nondæ ducis, ad spem imperii Græciæ cre
est. Fit itaq; terrestre prælium: eadem
cedæmoniorum fortuna, quâ pugnatum ad
sus Conona navali prælio fuerat. In b eo l
b Alii ad- sander, quo duce Athenienses victi à Lace
dunt bello. monijs fuerant, interficitur. Pausanias qu
alter dux Lacedæmoniorum, proditionis ac
sarus, in exilium abiit. Igitur Thebani p
c Al. victo- c victoria, universum exercitum ad urbem
riam. cedæmoniorum ducunt, facilem expugna
nem rati, quoniam deserti à sociis omnibu
rant: quod metuentes Lacedæmonii, re
suum Agesilaum ex Asia, ubi magnas res g
bat, ad defensionem patriæ arcessunt. Occ
enim Lysandro nullius alterius fiduciam d
habebant. Cujus quoniam serus adventus e
conscripto exercitu, obviam hosti procedu
Sed victis, adversus paulo ante victores,
d Al animis. d animus, neq; vires pares fuere. Primâ igi
congressione funduntur. Delectis jam suor
copijs supervenit rex Agesilaus, qui resti
prælio, non difficulter, recenti, & multis
peditionibus indurato milite, hostibus victo
am eripuit; ipse tamen graviter sauciatur.

CAP. V. Quibus rebus cognitis, Athenie
ses verentes, ne, iterum Lacedæmoniis victo
bus, in pristinam sortem servitutis redigere
tur, exercitum contrahunt, cumq; in auxili
Bœ

ecciorum per *a* Iphicratem, viginti quidem nos natum, sed magnæ indolis juvenem, du- jubent. Hujus adolescentis supra ætatem vir- admirabilis fuit; nec unquam ante eum henienses, inter tot tantosq; duces, aut spei ioris aut indolis maturioris imperatorem uerunt; in quo non imperatoriæ tantum, verum & oratoriæ artes fuere. Conon quo- e, audito reditu Agesilai, & ipse ex Asia ad epopulandos Lacedæmoniorum agros rever- ur: atq; ita, undique, belli formidine cir- instrepente, clausi Spartani ad summam del- rationem rediguntur. Sed Conon, vastatis stium terris Athenas pergit; ubi magno ci- um gaudio exceptus: plus tamen tristitiæ e ex incensa & diruta à Lacedæmoniis pa- a, quàm lætitiæ ex recuperata post tantum mporis, cœpit. Itaque, quæ incensa fuerant *d* prædarum sumptu & exercitu Persarum re- uit: quæ *e* diruta reficit. Fatum illud A- enarum fuit, ut ante à Persis crematæ, ma- os eorum, & nunc à Lacedæmoniis di- tæ, ex spoliis Lacedæmoniorum restitueren- *f* versa quoq; vice, nunc haberent socios, os tunc hostes habuerant; & hostes nunc erentur, cum quibus juncti tunc *g* arctissi- societatis vinculis fuerant.

CAP. VI. Dum hæc agerentur, Artaxerxes, Persarum, legatos in Græciam mittit, per s jubet *omnes ab armis discedere: qui aliter esset, eum se pro hoste habiturum.* Civitatibus ertatem suaq; omnia restituit: quod non æciæ laboribus assiduisq; bellorum *b* inter- ecinis odiis consulens fecit, sed *c* ne occu- ab sui Ægyptio bello, quod propter auxilia, versus præfectos suos Lacedæmoniis missa, sceperat, exercitus sui in Græcia detinere- r. Fessi igitur tot bellis Græci, cupidè parue- . Hic annus, non eo tantum insignis fuit, quod

a Al. Ipieratem.

b Al. verumetiam.

c Al. populandos.

d Al. prædâ sumptâ ab exercitu.

e Al. diruta fuerant reficit.

f M. S. versaque.

g M. S. carissimis.

a Al. aguntur.

b Al. inter cives vel internecivis.

c Ne occupationis ibi.

d Alii totâ. quod repente pax *d* tota Græcia facta est: [illegible]
eriam eo, quod eodem tempore urbs Rom
à Gallis capta est. Sed *e* Lacedæmonii sc
e M. S. S. Lacedæmoniis. insidiantes, absentiam Arcadum speculari, ea
lum eorum expugnant, occupatoq; præsid
imponunt. Iraq; armato instructoq; exer
Arcades, adhibitis in auxilium Thebanis, a
sa bello repetunt. In eo prælio Archida
f Ut victos. dux Lacedæmoniorum, vulneratur: qui, cum
di suos jam *f* & victos videret, per præco
corpora interfectorum ad sepulturam po
Hoc est enim signum apud Græcos vict
tradendæ. Quâ confessione contenti Theb
signum parendi dedere.

a Al. paucis post diebus. *b* Alii omittunt ex. CAP. VII. *a* Paucis deinde post diebus, n
tris quicquam hostile facientibus, cum
b ex tacito consensu induciæ essent, Lace
moniis alia bella adversus finitimos gerenti
Thebani, Epaminonda duce, occupandæ
eorum spem ceperunt. Igitur principio no
taciti Lacedæmona proficiscuntur: non ea
aggredi incautos potuerunt. Quippe senes
cetera imbellis ætas, cum adventum hosti
præsensissent, in ipsis portarum angustiis ar
ti occurrunt; & adversus quindecim millia
lium, non amplius centum jam effetæ æ
viri, pugnæ se offerunt. Tantum animorum
umq; patriæ & penatium conspectus subm
strat; tantoq; præsentia, quam recordatione
majores spiritus largiuntur. Nam, ut videre
ter quæ, & pro quibus starent, aut vincend
sibi, aut moriendum censuerunt. Pauci ig
sustinuere senes aciem, cui par ante *e* dies
e Al. dies. niversa juventus esse non potuit. In eo pr
duo duces hostium cecidere. Cum interim
d Al. adventus nuntiatur. gesilai *d* adventu nuntiato, Thebani recess
nec bellum diu dilatum: siquidem Sparta
rum juventus, senum virtute & gloria ince
teneri non potuit, quin ex continenti acie

nerer. Cum victoria Thebanorum esset, Epaminondas, dum non ducis tantum, verum etiam fortissimi militis officio fungitur, graviter vulneratur. Quo audito, his ex dolore metus, illis ex gaudio stupor injicitur: atq; ita veluti tacito consensu a prælio discedunt.

a Al. tacito.

CAP. VIII. Post paucos deinde dies Epaminondas decedit, cum quo vires quoq; reipub. corruerunt. Nam sicuti telo si primam aciem perfrigeris, reliquo ferro vim nocendi sustuleris; sic illo, b velut mucrone teli, ablato duce Thebanorum, c rei quoq; publicæ vires hebetatæ sunt: ut non tam illum amisisse, quam cum illo interiisse omnes viderentur. Nam neq; ante hunc ducem ullum memorabile bellum gessere; nec postea virtutibus, sed cladibus insignes fuere: ut manifestum sit, patriæ gloriam & natam, & extinctam cum eo fuisse. Fuit etiam incertum, vir melior, an dux esset. Nam imperium d non sibi, sed patriæ semper quæsivit: & pecuniæ adeo parcus fuit, ut sumptus funeri defuerit. Gloriæ quoq; non cupidior, quam pecuniæ: quippe recusanti omnia imperia ingesta sunt: honoresq; ita gessit, ut ornamentum acciperet, sed dare e ipsi dignitati videretur. Jam literarum studium, jam philosophiæ doctrina tanta, ut mirabile videretur, unde tam insignis militiæ scientia homini inter literas nato. Neq; ab hoc vitæ proposito quicquam dissentit. Nam ut relatus in castra b sensim animis, vocem spiritumq; collegit, id unum a circumstantibus requisivit, num cadenti sibi scutum ademisset hostis. Quod ut servatum audivit, allatumque, velut laborum gloriæq; socium gratulatus est. Iterum quæsivit, f utri vicissent. Ut audivit, Thebanos, Bene habere se rem, dixit: atq; ita, velut gratulabundus patriæ expiravit.

a Al. perfrigeris.
b Faber omittit.
c Al. reipub.
d Hunc ante ducem.
e Al. semper non sibi.
f Al. funeris.
g Al. ipsis dignitatem.
h Al. semianimis.
i Al. utrum.

CAP. IX. Hujus morte etiam Athenienſium

a Al. ut siquidem.

um virtus intercidit. *a* Siquidem amisso, æmulari consueverant, in segnitiam to remq; resoluti, non ut olim in classem citrulque, sed in dies festos apparatuſq; rum, reditus publicos effundunt; & cum *b* ribus nobilissimis poëtisq; theatra celeb frequentius scenam quàm castra visen

b Al. auctoribus.

c Verificatores, oratoresque meliores.

c verificatoresq; meliores, quàm duces dantes. Tunc vectigal publicum, quo antea lites & remiges alebantur, cum urbano po lo dividi *d* cœptum. Quibus rebus effectum

d Al. cœptum est.

ut inter otia Græcorum sordidum & obscur

e Al. vitia.

antea *e* Macedonum nomen emergeret, & h

f Pelopide.

lippus obses triennio Thebis habitus, Epa nondæ & *f* Pelopidæ virtutibus eruditus, num Macedoniæ, Græciæ & Asiæ cervicibus lut jugum servitutis, imponeret.

LIBER VII. CAP. I.

a Al. anteà.

b Al. *Emathia.*

c Al. populi, *Pelasgi.*

d Al. *Pelegonus*, M. S. S. *Telegonus.*

e Al. *Asseropæi.*

f A.M. 4592.

g M. S. S. *Ceranus*, it. *Cerasmus*, al. *Cramaus*, A. M. 4387.

h Alii omittunt.

i M. S. *Edessen.* al. *Edissan.* it. *Edyssam.*

MAcedonia *a* ante à nomine Emathi regis, cujus prima virtutis experime in illis locis extant, *b* Emathia cognomi est. Hujus sicuti incrementa modica, ita & mini perangusti fuere. *c* Populus Pelasgi, Pœonia dicebatur. Sed postea virtute reg & gentis industria, subactis primo finiti mox populis nationibusque, imperium usq; tremos Orientis terminos prolatum. In re ne Pœonia, quæ nunc portio est Macedo regnasse fertur *d* Pelegon pater *e* Asteropæi jus Trojano bello, inter clarissimos vind urbis, nomen accepimus. Ex alio latere in ropa regnum *f* Europus nomine tenuit. Se *g* Caranus cum magna multitudine Græco sedes in Macedonia responso oraculi jussus rere, cùm *h* in Emathiam venisset, urbem dessam, non sentientibus oppidanis, pro imbrium & nebulæ magnitudinem, gregem prarum imbrem fugientium, secutus occup

revocatusq; in memoriam oraculi quo jussus e-
rat, *ducibus capris imperium quærere*, regni sedem
tenuit: religioseq; postea observavit, quocun-
que agmen moveret, ante signa easdem capras
habere cœptorum duces habiturus, quas regni
habuerat auctores. Urbem Ædessam, ob me-
moriam muneris, *k* Ægeas, populum *l* Ægea-
dæ, vocavit. Pulso deinde Mida (nam is quoq;
portionem Macedoniæ tenuit) aliisq; *m* regibus
locum omnium solus successit; primusque,
adunatis gentibus variorum populorum, veluti
unum corpus Macedoniæ fecit; crescentiq;
regno, valida incrementorum fundamenta con-
stituit.

CAP. II. Post hunc *a* Perdicca regnavit,
cujus *b* & vita illustris, & mortis postrema, ve-
luti ex oracuło præcepta, memorabilia fuere:
siquidem senex moriens, *c* Argæo filio mon-
travit locum, quo condi vellet; ibiq; non sua
tantum, *d* sed & successurum sibi regum ossa
poni jussit; prædatus, quoad ibi conditæ po-
sterorum reliquiæ forent, *e* regnum in fami-
lia mansurum: creduntq; *f* hac superstitione
extinctam *g* Ju Alexandro stirpem, quia locum
sepulturæ mutaverit. Argæus moderate, & cum
more popularium, administrato regno, successo-
rem filium *h* Philippum reliquit: qui immatu-
ra morte raptus Europum, parvulum admodum,
instituit hæredem. Sed Macedonibus assidua
certamina cum Thracibus & Illyriis fuere:
quorum armis veluti quotidiano exercitio in-
surati, gloria bellicæ laudis finitimos terrebant.
Igitur Illyrii, infantiam regis pupilli contem-
nentes, bello Macedonas aggrediuntur; qui
prælio pulsi, rege suo in unis prælato, & pone
diem posito acrius certamen repetivere: tan-
quam ideo victi fuissent antea, quod *i* bellanti-
bus sibi regis sui auspicia defuissent; futuri vel
propterea victores, quod ex superstitione ani-

k Al. *Ægeam.*
l M. S. S. *Ægeadæ.* A. M. 4427.
m Alii addunt pulsis.

A. M. 4465.
a Al. *Perdiccas.*
b Alii omittunt &. A. M. 4516.
c Euseb. *Archæus, Herod. Araus.*
d Al. sedetiam.
e M. S. regum.
f M. S. hanc superstitionem.
g M. S. in *Alex.* stirpe.
h A. M. 4554.

i Alii omittunt sibi. A. M. 4647.

mum vincendi ceperant: simul & miseratio eos infantis tenebat, quem si victi forent, captivum de rege facturi videbantur. Consertis itaq; prælio, magna cæde Illyrios fudere; & stenderuntq; hostibus suis, priore bello regem Macedonibus, non virtutem defuisse. Huic Amyntas succedit, & propria virtute, & Alexandri filii egregia indole, insigniter clarus: cui Alexandro tanta omnium virtutum ornamenta natura data sunt, ut etiam Olympio certamine vario ludicrorum genere *k* contenderit.

k Al. victor contenderit.

CAP. III. Cùm interim Darius rex Persarum, turpi ab Scythia fuga *a* summotus, ne hiq; deformis militiæ damnis haberetur, mittit cum parte copiarum *b* Megabazum ad *c* subigendam Thraciam, ceteraq; ejus tractus regna: quibus pro ignobili momento erat accessura Macedonia. Qui brevi tempore exsecto regis imperio, legatis ad Amyntam regem Macedoniæ missis, obsides in pignus futuræ pacis dari sibi postulabat. Sed legati benignè excepti, inter epulas ebrietate crescente, rogant Amyntam, ut *apparatui epularum adjiciat familiaritatis*, *d adhibitis in convivium suis ac uxoribus: id apud Persas haberi pignus ac fidei hospitii.* Quæ ut venerunt, petulantius Persæ eas contrectantibus, filius Amyntæ Alexander rogat patrem, respectu ætatis, ac gravitatis se abiret convivio, pollicitus se hospitum temeraturum jocos. Quo digresso, mulieres quasi paululum è convivio evocat, cultius *e* exornaturas, gratioresq; redituras. In quarum locum matronali habitu exornatos juvenes suppositos; petulantiam legatorum, ferro, quod veste gerebant, compescere jubet. Atq; ita perfectis omnibus, [illegible] rex Megabazus, cùm legati non redirent, misit eo cum exercitu parte Bubarem, ut in bellum facile & mediocre: dedignatus ipse ire, ne dehonestaret

a M. S. remotus.

b M. S. *Magabasum*, al. *Megabarum*.

c M. S subjiciendam.

d Adhibitisque in convivium suum filiis, & uxoribus.

e Al. exornaturus & reducturus.

prælio tam ſordidæ gentis. Sed *f* Bubares an- *f* M. S. Bu-
e bellum, amore filiæ Amyntæ captus, omiſſo laris.
ello nuptias facit, depoſitiſq; hoſtilibus ani-
, in affinitatis jura ſuccedit.

CAP. IV. Poſt diſceſſum à Macedonia Bu-
aris, Amyntas rex decedit, cujus filio & ſuc-
ſſori Alexandro, cognatio Bubaris non Da-
tantum temporibus pacem præſtitit; ve-
m etiam Xerxem *a* adeo conciliavit, ut, cum *a* Conciliavit
rxeiam, veluti tempeſtas quædam, occupaſ- adeo.
et, inter Olympum Hæmumq; montes totius
gionis cum imperio donaverit. Sed nec vir-
te minus, quàm Perſarum liberalitate, regnum
mpliavit. Per ordinem deinde ſucceſſionis,
gnum Macedoniæ ad Amyntam, fratris ejus
Menelai filium, pervenit. Hic quoq; inſignis *b* Archilai.
duſtria, & omnibus imperatoriis virtutibus Euſeb.
ſtructus fuit: qui ex Eurydice tres filios ſu-
lit, Alexandrum, Perdiccam, & Philippum,
exandri Magni Macedonis patrem, & filiam
ryonem: Ex *c* Cygnæa autem Archelaum, *c* Al. Cygæa.
Archideum, Menelaum. Cum Illyriis deinde, *d* M S. Ar-
cum Olynthiis gravia bella geſſit. Inſidiis cidenm. al.
em Eurydices uxoris, quæ nuptias *e* genc- Aridæum.
ſta, occidendum virum, regnumq; adulte- *e* M. S. ge-
tradendum ſuſceperat, occupatus fuiſſet, ni neris.
a pellicatum matris, & ſceleris conſilia pro-
liſſet. Functus itaq; tot periculis, ſenex *f* de- *f* Al. receſ-
ſſit, regno, maximo ex filiis Alexandro, ſit.
dito.

CAP. V. Igitur Alexander inter prima in-
a regni, bellum ab Illyriis, pacta mercede, &
ilippo fratre dato obſide, redemit. Inter-
loquoq; tempore, per eundem obſidem cum
ebanis gratiam pacis reconciliat: quæ res
ilippo *a* maxima incrementa egregiæ indolis *a* Al. ad ma-
edit. Siquidem Thebis triennio obſes habi- ximæ.
, prima pueritiæ rudimenta, in urbe ſeveri- *b* Al. fuit.
is antiquæ, & in domo Epaminondæ, ſummi

& philosophi & imperatoris, depositi. N
multo post Alexander insidiis Eurydices m
tris appetitus occumbit : cui Amyntas in
lere deprehensæ, propter communes libe
ignarus eisdem quandoq; exitiosum fore,
percerat: Frater quoq; ejus Perdicca pari
fidiarum fraude decipitur. Indignum pr
fus, libidinis causâ liberos à matre vita privar
quam c à scelerum suorum suppliciis liberor
contemplatio vindicaverat. Perdiccæ hoc d i
dignior cædes videbatur, quod ei apud matre
misericordiam nec parvulus quidem filius co
ciliaverat. Itaq; Philippus diu non regem, l
tutorem pupilli egit. At ubi graviora bella i
minebant, serumq; auxilium in expectatio
infantis erat, compulsus à populo regnum s
cepit.

c Alii omittunt à.
d Infignior.

CAP. VI. Ut est ingressus imperium, ma
de illo spes omnibus fuit ; & propter ipsius
genium, quod magnum spondebat virum ;
propter vetera Macedoniæ fata : quæ cecin
rant, uno ex Amyntæ filiis regnante, floren
simum fore Macedoniæ statum : cui spei sce
matris hunc residuum fecerat. Principio reg
cum hinc cædes fratrum indigne peremp
rum, inde hostium multitudo ; hinc insidi
rum metus, inde inopia continuis bellis e
hausti regni, immaturam ætatem tironis ur
rent : bella, quæ, velut conspiratione quada
ad opprimendam Macedoniam, multarum g
tium ex diversis locis uno tempore consu
bant, quoniam omnibus par esse non potere
dispensanda ratus ; alia interposita pactio
componit, alia redimit, facillimis quibusq;
gressis, quorum victoria & militum trepidos
nimos firmaret, & a contemtum sibi hostil
demeret. Primum illi cum Athenienſibus co
tamen fuit : quibus per insidias victis, me
belli gravioris, cum interficere omnes pos

a Al. contemptum sui hostibus demeret.

incolumes sine pretio dimisit. Post hæc, bello in Illyrios translato, multa millia hostium exercitit. Urbem nobilissimam *b* Larissam capit. Hinc Thessaliam, non prædæ cupiditate, sed quod decori suo robur Thessalorum equitum adjungere gestiebat, nihil minus quam bellum metuentem, improvisus expugnat: unumq; corpus equitum pedestriumq; copiarum inviti exercitus facit. Quibus rebus feliciter provenientibus, Olympiadem, *c* Neoptolemi regis Molossorum filiam, uxorem ducit; conciliante nuptias fratre patruele, *d* Tutore virginis, Arryba, rege Molossorum; qui sororem Olympiadis Troadam in matrimonium habebat: quæ causa illi exitii, malorumq; omnium initium fuit. Nam, dum regni incrementa affinitate Philippi acquisiturum sperat, proprio regno ab eodem privatus, in exilio consenuit. His ita gestis, Philippus, jam non contentus summovere bella, ultro etiam quietos lacessit. Cum *f* Methonam urbem oppugnaret, in prætereuntem de muris sagitta jacta, dextrum oculum regis effodit. Quo vulnere nec segnior in bello, nec iracundior adversus hostes factus est: adeo ut interjectis diebus pacem deprecantibus dederit; nec moderatus tantum, verum etiam mitis adversus victos fuerit.

b Al. *Lariſſum* & *Liſſum*.

c *Eurycha*, *Oroſ.*

d M. S. auctore, & altore.

e *Arruba*, *Arymba*, *Aryba*.

f Al. *Mothonam*.

LIBER VIII. CAP. I.

GRæciæ civitates, dum imperare singulæ cupiunt, imperium omnes perdiderunt: quippe in mutuum exitium sine modo ruentes, *a* omnibus perire *b* quod singulæ amitterent, non nisi oppressæ senserunt. Siquidem Philippus *c* rex Macedoniæ, velut è specula quadam *d* libertati omnium insidiatus, dum contentiones civitatium alit, auxilium inferioribus ferendo, victos pariter victoresq; subire regiam servitutem coegit. Causa & origo hu-

a Ab omnibus victæ periere.

b M. S. quid.

c Al. ex *Maced.*

d M. S. libertatem insidiatur.

jus mali Thebani fuere: qui, cum rerum potirentur, secundam fortunam imbecillo animo ferentes, victos armis Lacedæmonios & Phocenses, quasi parva supplicia cædibus & rapinis leviſſent, apud commune Græciæ concilium perbe accuſaverunt. Lacedæmoniis crimi datum, quòd arcem Thebanam, inducia tempore, occupaſſent: Phocenſibus, quòd Bœo tiam depopulati eſſent: prorſus quaſi poſt a ma & bellum, locum legibus reliquiſſent. Cù judicium arbitrio victorum exerceretur, tan pecunia damnantur, quanta exſolvi non po ſet. Igitur Phocenſes, cum agris, liberis, co jugibuſq; privarentur, deſperatis rebus e Ph lomelo quodam duce, velut deo iraſcente templum ipſum Apollinis Delphis occupaver Inde auro, & pecuniâ divites, conducto me cenario milite, bellum Thebanis intuleru Factum Phocenſium, tametſi omnes exec rentur, propter ſacrilegium, plus tamen in diæ Thebanis, à quibus ad hanc neceſſitate compulſi fuerant, quàm ipſis intulit. Itaq auxilia his, & ab Athenienſibus, & à Lacede moniis, miſſa. Primâ igitur congreſſione Ph lomelus Thebanos caſtris exuit. Sequenti pr lio primus inter confertiſſimos dimicans ce dit, & ſacrilegii pœnas impio ſanguine luit. huius locum dux *f* Onomarchus creatur.

e Al. *Philomen*, & *Philome le.*

f Al. *Onomenaus*, & *Onomaus*, & *Onomanus.*

CAP. II. Adverſus quem Thebani Theſ lique, non ex civibus ſuis, ne victores pote tiam ferre non poſſent; ſed Philippum M cedoniæ regem, ducem eligunt: & exter dominationi, quam in ſuis timuerunt, ſpon ſuecedunt. Igitur Philippus, quaſi ſac legii, non Thebanorum ultor eſſet, omn milites coronas laureas ſumere jubet, atq; i elut ideo duce, in prælium pergit. Phocenſe vinſignibus Dei conſpectis, conſcientia delic rum territi, abjectis armis fugam capeſſunt, p

nasq; violatæ religionis, sanguine & cædibus suis pendunt. Incredibile *a* quantum ea res apud omnes nationes Philippo gloriæ dedit. *Illum vindicem sacrilegii, illum ultorem religionum: quod* b *orbis viribus expiari debuit, solum qui piacula exigeret extitisse dignum.* Itaque qui diis proximus haberetur, per quem deorum majestas vindicata sit. Sed Athenienses, audito belli eventu, ne in Græciam Philippus transiret, angustias Thermopylarum, pari ratione sicuti antea advenientibus Persis, occupavere: sed nequaquam simili aut virtute, aut causa: siquidem tunc pro libertate Græciæ, nunc pro sacrilegio publico; tunc à rapina hostium templa vindicaturi, nunc adversus vindices templorum, raptores defensuri, aguntq; propugnatores sceleris, cujus turpe erat, alios vindices fuisse: immemores prorsus, quòd in dubiis rebus suis, illo deo etiam consiliorum auctore usi fuerant: quòd illo duce tot bello victores inierant: tot urbes auspicato condiderant: tantum imperium terra mariq; quæsierant: quòd nihil sine majestate numinis ejus aut privatæ unquam, aut publicæ rei gesserant: tantum facinus admisisse ingenia omni doctrina exculta, pulcherrimis legibus institutisq; formata, *c* ut, quid posthac succensere jure Barbaris possent, non haberent.

CAP. III. Sed nec Philippus melioris fidei adversus socios fuit: quippe veluti timens, ne ab hostibus sacrilegii scelere vinceretur, civitates, quarum paulo ante dux fuerat, quæ sub auspiciis ejus militaverant, quæ gratulatæ illi sibiq; *d* victoriam fuerant, hostiliter occupatas diripuit: conjuges liberosq; omnium sub corona vendidit: non deorum immortalium templis, non edibus sacris, non diis penatibus publicis privatisque, ad quos paulo ante ingressus hospitaliter fuerat, pepercit: prorsus

a Al. quantam gloriam.

b Al. orbis viribus expiari debuit, solum qui piacula exigeret extitisse dignum, itaque Diis proximus haberetur.

c Ut quis, post hoc succensere jure barbaris, non haberet.

d Alii interponunt nasas.

ut non tam ſacrilegii ultor extitiſſe, quàm
crilegiorum licentiam quæſiſſe videretur. I
de, veluti rebus egregie geſtis, in Cappado
am trajicit: ubi bello pari perfidia geſto, c
tiſq; per dolum & occiſis finitimis regibus, u
versam provinciam *b* imperio Macedoniæ
jungit. Deinde ad abolendam *c* invidiæ
mam, quâ inſignis præter ceteros tunc temp
ris habebatur, per regna mittit, & opulen
ſimas civitates, *d* qui opinionem ſererent, r
gem Philippum magna pecunia locare, & m
ros per civitates, & *e* fora, & templa faciend
& ut per præcones *f* ſuſceptores *g* ſollicitare
Qui cùm in Macedoniam veniſſent, variis
lationibus fruſtrati, vim regiæ majeſtatis
mentes, taciti *h* profugiebant. Poſt hæc Oly
thios aggreditur: receperant enim per mi
ricordiam, poſt cædem unius, duos fratres
jus, quos Philippus ex noverca genitos, vel
participes regni, interficere geſtiebat. Ob h
igitur cauſam urbem antiquam & nobilem
ſcindit, & fratres olim deſtinato ſupplicio *i* t
dit: prædaq; ingenti pariter & parricidii
to fruitur. Inde, quaſi omnia, quæ agitaſſet
nimo, ei licerent, auraria in Theſſalia, arge
ti metalla in Thracia occupat. Et, ne qu
jus vel fas inviolatum *k* prætermitteret, pi
ticam quoq; exercere inſtituit. His ita ge
forte evenit, ut eum fratres duo, reges Thr
ciæ, non contemplatione juſtitiæ ejus, ſed
vicem metuentes ne alterius viribus acced
ret, diſceptationum ſuarum judicem eligere
Sed Philippus, more ingenii ſui ad judiciu
veluti ad bellum, inopinantibus fratribus,
ſtructo exercitu ſupervenit: & regno utrum
non judicis more, ſed fraude latronis ac ſ
lere ſpoliavit.

CAP. IV. Dum hæc aguntur, legati Ath
nienſium, petentes pacem, ad eum reneru

c Al. Regno.
c Al. perfidiæ.
d M. S. quæ.
e Al. fana.
f Al. redemptores.
g Al. ſollicitarentur.
h Al. profciſcebantur.
i Al. tradidit.
k Al. prætermitteretur.

Qu

Quibus auditis, & ipse legatos Athenas cum pa-
ce conditionibus misit: ibiq; ex commodo u-
trumq; gesta. Ea ceteris quoq; Græciæ
civitatibus, non pacis autore, sed belli meta,
legationes venere. Siquidem, crudescente ira,
Thessali, Bœotiiq; orant, ut professum ad-
versum Phocenses ducem Græciæ exhibeat:
eoso odio Phocensium ardentes, ut, oblitis cla-
dium suarum, perire ipsi, quàm non perdere
ac præoptarent, experiundo; Philippi cru-
delitatem pati, quàm parcere hostibus suis mal-
let. Contra, Phocensium legati, adhibitis La-
cedæmoniis & Athenientibus, bellum depre-
cantur, cujus ab eo dilationem ter jam emer-
serat. Eundum prorsus miserandumq; spectacu-
lum, Græciam, *b* etiam nunc, & viribus, &
dignitate, orbis terrarum principem; regum
ante gentiumq; semper victricem, & multarum
adhuc urbium dominam; alienis excubare se-
pulcris, aut rogantem bellum, aut deprecantem:
& alterius ope omnem spem posuisse orbis ter-
rarum vindices; eoq; discordiis suis civilibusq;
bellis redactos, *c* ut adulentur ultro sordidam
paulo ante clientelæ suæ partem: & *d* hæc po-
tissimum facere Thebanos *e* Lacedæmonioso-
ques, antea inter se *f* imperii, nunc Græciæ
imperantis æmulos. Philippus, venditatione
pacis suæ, tantarum urbium *h* fastidium agi-
tat; atq; utros potius dignetur, æstimat. Se-
creto igitur auditis utriusq; legationibus, his ve-
niam belli pollicetur, jurejurando adactis, re-
gnum nemini prodituros: illis contra, ven-
turum se, auxiliumq; laturum. Utrosq; vetat
parare bellum, aut metuere. Sic variato re-
sponso securis omnibus, Thermopylarum an-
gustias occupat.

CAP. V. Tunc primum Phocenses, captos
se fraude Philippi animadvertentes, trepidi ad
arma confugiunt. Sed neq; spatium erat in-
stru-

a Al. Bodini, al. Bœoti.

b Al. etiam tunc.

c M. S. ut adulent sordidæ. *&c.*

d Al. hoc.

e Al. Lacedæmonii.

f Al. imperium agitantes.

g Al. servitutis.

h Al. fastigium.

ſtruendi belli, nec tempus ad contrahenda auxilia: & Philippus excidium minabatur, ni fieret deditio. Victi igitur neceſſitate, pacta ſalute dedidérunt. Sed pactio ejus fidei fuit, cujus antea fuerat deprecati belli promiſſa. Igitur cæduntur *a* paſſim rapiunturque; non liberi parentibus, non conjuges maritis, non deorum ſimulacra templis ſuis relinquuntur. Unum tantum miſeris ſolatium fuit, quod, cum Philippus portione prædæ ſocios donaſſet, nihil rerum ſuarum apud inimicos viderunt. Reverſus in regnum, ut pecora paſtores nunc hibernos, nunc in æſtivos ſaltus trajiciunt, ſic ille populos *b* & urbes, ut illi vel replendi vel derelinquenda quæq; loca videbantur, ad libidinem ſuam transfert. Miſeranda ubiq; facies, & excidio ſimilis erat. Non quidem pervor ille hoſtilis, nec diſcurſus per urbem militum erat: non tumultus armorum; non bellorum arq; hominum rapina: ſed tacitus moror & luctus, *c* verentibus ne ipſæ lacrymæ pro contumacia haberentur. Creſcit diſſimulatione ipſa dolor; hoc altius demiſſus, quo minus profiteri licet. Nunc ſepulcra majorum, nunc veteres penates, nunc tecta, in quibus geniti erant, in quibuſq; genuerant, conſiderabant: miſerantes nunc videm ſuam, quod non eam diem vixiſſent; nunc filiorum, quod non poſt eam diem nati eſſent.

CAP. VI. Alios populos in finibus ipſis, hoſtibus opponit: alios in extremis regni terminis ſtatuit: quoſdam bello captos *a* in ſupplementis urbium dividit. Atq; ita ex multis gentibus nationibuſq; unum regnum populumque conſtituit. Compoſitis ordinatiſq; Macedoniæ rebus, Dardanos, ceteroſq; finitimos fraude captos, expugnat. Sed nec à proximis manus abſtinet. Siquidem Arrybam regem Epiri, uxori ſuæ Olympiadi arctiſſima cognatione

a Paſſimq; rapiuntur.

b Al. ad urbes.

c Al. verentium.

d Al. in ſupplementa.

...ione instatum, pellere regno statuit; b atq; ...rum, propinquum sui, uxoris Olympi... fratrem, ...puerum, honesta pulchritudinis, ...Macedonum animos, sororis largitio, ...studio solicitatum c in ipsem regem, simulato a... more ad stupri consuetudinem perpulit, majo... in eo obsequia habiturus, sive conscientiæ ...dore, sive regni beneficio. Cum igitur ad ...annos pervenisset, ereptum Arsyæ regi... puero admotum tradit, ceteris in d ...que. Nam nec in ejus cognationis serva... ...ui addit, regnum; & cum, cui dedit, ...pudicum fecit, antequam regem.

b Atqué ita Alex.

c Al. spe.

d Al. inju... trumque.

LIBER IX. CAP. I.

IN Græciam Philippus cum venisset, solicita... cus paucarum civitatum direptione; & ex ...zeda modicarum urbium, quanto opes uni... versarum essent, animo prospiciens, bellum ...ad Græciæ inferre statuit. a Ad cujus emolu... mentum egregie pertinere ratus, si Byzanti... num, nobilem & maritimam urbem, recepta... ...lium terra mariq; copiis suis futuram, in po... testatem redegisset, eandem, claudentem sibi ...portas, obsidione cinxit. Hæc quinq; urbs con... ditæ primo à Pausania, rege Spartanorum, & ...per VII. annos possessa fuit: deinde variante ...victoria, nunc Lacedæmoniorum, nunc Athe... niensium juris habita est. Quæ incerta posses... sio effecit, ut, nemine quasi suam auxiliis ju... vante, libertatem constantius tuerentur. Igitur Philippus longa obsidionis mora exhaustus pe... cuniæ commeatum de piratica mutuatur. ...Capta igitur centum & septuaginta navibus ...onerariis, diffractis, anhelantem inopiam ...rerum ferentibus, deinde, ut in unius ur... bis oppugnatione tantus exercitus detineretur, ...profectus cum fortissimis, multas e Cherso... nesi urbes expugnat, filiumque Alexandrum, de-

a Al. in cujus molimentum.

b M. S. sexaginta.

c Alii omittunt in.

d Al. teneretur.

e Al. Chersonensium.

decem & octo annos natum, ut, sub militiæ tirocinii rudimenta deponeret, ad se accessit. In Scythiam quoq; prædandi causa profectus est, more negotiantium, impensas belli alio bello refecturus.

CAP. II. Erat eo tempore rex Scythar[um] a Atheas, qui, cum bello Istrianorum premeretur, auxilium à Philippo per Apollonien[ses] petit, in successionem eum regni Scythiæ [se] opraturus. Cùm interim Istrianorum rex [vi]cedens, & mera belli, & auxiliorum nec[es]sitate Scythas solvit. Itaq; Atheas, remissis [le]gatis, renunciari Philippo jubet, *ne auxilium ejus se petiisse, neq; adoptione mand[ati]. Nam neq; vindicta Macedonum egere Scythas, [qui] bus meliores forent: neq; hæredem sibi incol[umi] filio deesse.* His auditis Philippus legatos ad [Athe]am mittit, impensæ obsidionis portion[em] petentes, ne inopia belli deserere cogat[ur]. Quod eo promptius eum facere debere, q[uod] missis à se in auxilium ejus militibus, ne [tu]tum quidem iter, c non modo officii pretia [re]derit. Atheas inclementiam cœli & terræ [in]rilitatem causatus, quæ non patrimonii [ei] Scythas, sed vix alimenta exhibeat, respo[n]dit, *nullos sibi opes esse, quibus tantum regem [com]pleat, & turpius putare, parvo defungi, quam [ta]tum abnuere? Scythas autem virtute animi, [non] duritia corporis, non opibus censeri.* Quibus d[ic]tis risus Philippus, soluta obsidione Byzantii, Sc[y]thica bella aggreditur, præmissis legatis, q[ui] seniores facerent, qui nuncient Atheæ, [se] Byzantium obsidet, *velisse se Herculi, quam in ostio Istri pependisset, securi, pœnam [re]cessum ad vindicandum [illum] amicus ipse, [ve]nturus. Illic, si vera fama vellet, stat[ue]re sibi mitti jubet; non modo ut ponatur, verum [eti]am ut inviolata maneat,* pollicetur: *Exercit[um] autem fines ingredi negat se passurum. Ac si*

a M. S. Metheas, & Matthias.

b Al. retendens.

c Al. non modo non.

d Al. derisus.

ritu Scythis statuam ponat; eo digresso sublatu-
um, versurumq; æs statuæ in aculeos sagittarum.
is utrinq; irritatis animis, prælium commit-
itur. Cùm virtute & numero præstarent Scy-
hæ, astu Philippi vincuntur. Viginti millia pue-
orum ac seminarum capta, pecoris magna vis,
uri argentiq; nihil. Ea primum fides inopiæ
cythicæ fuit. Viginti millia nobilium equarum
d genus faciendum in Macedoniam missa.

CAP. III. Sed revertenti ab Scythia, Phi-
ppo Triballi occurrunt: negant, se transi-
um daturos, ni portionem accipiant prædæ.
ine jurgium, & mox prælium; in quo ita in
emore vulneratus est Philippus, ut per cor-
us ejus equus interficeretur. Cùm omnes oc-
isum putarent, præda amissa est. Ita Scythi-
æ, velut devota, spolia pene luctuosa Macedo-
ibus fuere. Ubi verò ex vulnere primum
alvalit, diu dissimulatum bellum Atheni-
nsibus infert: quorum causæ Thebani se
nixere, metuentes, ne, victis Athenienſibus,
ellum *a* veluti vicinum incendium ad se trans-
ret. Facta igitur inter duas, paulo ante in-
estissimas, civitates societate, legationibus
ræciam fatigant; communem hostem pu-
æ communibus viribus summovendum; ne-
ue enim cessaturum Philippum, si prospere
ima succesſerint, nisi omnem Græciam do-
uerit. Moræ quædam civitates Athenienſibus
jungunt, quasdam autem ad Philippum bel-
metus traxit. Prælio commisso, cum Athe-
ienſes longe majore misitum numero præ-
aterent, assiduis bellis indurata virtute Mace-
onum vincuntur: non tamen immemores
risſinæ gloriæ cecidere; quippe adversis vul-
eribus, omnes loca, quæ tuenda à ducibus ac-
eperant, morientes corporibus texerunt. Hic
es universæ Græciæ & gloriam dominationis,
recussissimam libertatem finivit.

a Athenienſibus vel, vicinum incen. belli ad se, &c.

CAP. IV. Hujus victoriæ callide dissimula-
ta lætitia est. Deniq; non solita sacra Phili-
pus illa die fecit; non in convivio risit: n
ludos inter epulas adhibuit: non coronas
unguenta sumsit; &, quantum in illo fuit,
vicit, ut victorem nemo sentiret. Sed nec
gem se Græciæ, sed ducem appellari jus
Atque ita inter tacitam lætitiam & dolore
hostium temperavit, ut neq; apud suos exu
tasse, neq; apud victos insultasse videretur.
thenienſibus, quos passus infestissimos fuer
& captivos gratis remisit, & bello consum
rum corpora sepulturæ reddidit; reliquia
funerum ut ad sepulchra majorum deferre
ultro hortatus est. Super hæc Alexandr
filium cum amico Antipatro, qui pacem c
his amicitiamque jungerent, Athenas mi
Thebanorum porro non solum captivos,
rum etiam interfectorum sepulturam vendi
Principes civitatis alios securi percussit: a
in exilium a egit, bonaq; omnium occupa
b Pulsos deinde per injuriam, in patriam
stituit; ex horum numero CCC. exules,
dices rectoresq; civitati dedit: apud q
cum potentissimi quiq; rei ejus ipsius cri
nis postularentur, quod per injuriam se in e
lium egissent, hujus constantiæ fuerunt, ut o
nes se auctores faterentur, melioſq; cum
publica actum, cum damnati essent, quam c
restituti contenderent. Mira prorsus audac
de judicibus vitæ necisq; suæ, quemadmod
possunt, sententiam ferunt; contemnunt
absolutionem, quam dare inimici possunt
quoniam rebus nequeunt c ulcisci, verbis
surpant libertatem.

a Al. redegit.
b Pulsos à civibus, in patriam restituit.
c Alii omittunt.

CAP. V. Compositis in Græcia rebus, P
lippus omnium civitatum legatos ad form
dum rerum præsentium statum evocari Co
thum jubet. Ibi pacis legem universæ Græ

pro meritis singularum civitatum statuit; consiliumq; omnium, veluti unum senatum ex omnibus legit. Soli Lacedæmonii *a* & legem, & reges contemserunt; servitutem non pacem rati, quæ non ipsis civitatibus conveniret, sed *b* à victore ferretur. Auxilia deinde singularum civitatum describuntur, sive adjuvandus ea manu rex oppugnante aliquo foret, seu duce illo bellum inferendum. Neq; enim dubium erat, imperium Persarum his apparatibus peti. Summa auxiliorum ducenta millia pedituum fuere, & equitum quindecim millia. Extra hanc summam & Macedoniæ exercitus erat & confinis domitarum gentium barbaries. Initio veris tres duces in Asiam Persarum juris dimittit, Parmenionem, Amyntam, & Attalum, cujus sororem nuper expulsa Alexandri matre Olympiade, propter stupri suspicionem, in matrimonium receperat.

CAP. VI. Interea, dum auxilia à Græcia veniunt, nuptias Cleopatræ filiæ, & Alexandri, quem regem Epiri fecerat, celebrat. Dies erat pro magnitudine duorum regum, & collocantis opulentiam, & uxorem ducentis, apparatibus insignis. Sed nec ludorum magnificentia cerat: quorum spectaculum cum Philippus sine satellitibus corporis, medius inter duos Alexandros, filium, generumque, contenderet; Pausanias nobilis ex Macedonibus adolescens, domini suspectus, occupatis angustiis, Philippum in transitu obtruncat: diemq; lætitiæ festinatum, fœdum luctu funeris facit. Hic primis pubertatis annis stuprum per injuriam passus ab Attalo fuerat: cujus indignitati accessit etiam fœditas accesserat: nam *b* perductum in convivium solutumq; mero, Attalus, non suæ tantùm, verùm & convivarum libidini, velut scortum *c* vile, subjecerat, ludibriumq; omnium inter æquales reddiderat.

a Al. & regem, & leges.
b Al. pro victore.

a Alii interponunt *Pausanias*.
b Al. productum.
c Al. jure.

Hanc rem ægre ferens Pausanias, querelam Philippo sæpe detulerat. Cum variis frustrationibus non sine risu differretur, & honorum insuper ducatu adversarium cerneret; iram in ipsum Philippum vertit; ultionemque, quam ab adversario non poterat, ab illo quo judice exegit.

CAP. VII. Creditum est etiam immissum ab Olympiade, matre Alexandri, fuisse; ne ipsum *a* Alexandrum ignarum paternæ cædis extitisse: quippe non minus Olympiadem repudium, & prælatam sibi Cleopatram, quam stuprum Pausaniam, doluisse. Alexandrum quoq; regni æmulum, fratrem ex noverca susceptum, timuisse; eoq; *b* factum, ut in convivio antea primum cum Attalo, mox cum patre, jurgaret: adeo ut etiam stricto gladio cum Philippus consectatus sit, ægreq; illi cæde, amicorum precibus, *c* exoratus. Quamobrem Alexander ad avunculum se Epirum cum matre, inde ad regem Illyriorum contulerat: vixq; revocanti mitigari est patri, precibusq; cognatorum ægre reconciliatus. Olympias quoq; fratrem suum Alexandrum, Epiri regem, in bellum suborbat; perviciterque, ni filiæ nuptiis pater generum occupasset. His stimulis iratum animum Pausaniam, de impunitate stupri sui querentem, ad tantum facinus impulisse creduntur. Olympias certe, fugienti percussori, equos quoq; præparatos habuit. Ipsa deinde, addità regis nece, cum titulo officii ad exequias cucurrisset, in cruce pendentis Pausaniæ cadaveri, eadem nocte qua venit, coronam auream imposuit: quod nemo alius audere, nisi superstite Philippi filio, potuisset. Paucos deinde post dies, refixum corpus interfectori super reliquias mariti cremavit; & tumulum ei eodem fecit in loco, parentariq; eidem quo-

a M. S. M. omittit.

b Al. actum.

c Al. exoratus.

rannis, incussa populo superstitione, curavit. Post hæc Cleopatram, à qua pulsa Philippi matrimonio fuerat in gremio ejus prius filia interfecta, finire vitam suspendio coëgit, spectaculoq; pendentis *d* ultionem potita est, ad quam per parricidium, festinaverat. Novissime gladium, quo rex percussus est, Apollini sub nomine *e* Myrtales consecravit: hoc enim nomen ante Olympiadis parvulæ fuit. Quæ omnia ita palam facta sunt, ut timuisse videatur, ne facinus ab ea commissum non probaretur.

d Al. Ultione.

e Al. *Myrtalis.*

CAP. VIII. Decessit Philippus XL. & VII. annorum, cum annis XXV. regnasset. Genuit ex Larissæa saltatrice filium Aridæum, qui post Alexandrum regnavit. Habuit & alios multos ex variis matrimoniis regio more susceptos, qui partim fato, partim ferro periere. Fuit rex armorum quàm conviviorum apparatibus studiosior; cui maximæ opes erant instrumenta bellorum: divitiarum quæstu quàm custodia solertior; itaq; inter quotidianas rapinas semper inops erat. Misericordia in eo perfidia pari jure dilecta. Nulla apud eum turpis ratio vincendi. Blandus pariter & insidiosus alloquio; qui plura promitteret, quàm præstaret: in seria & jocos artifex. Amicitias utilitate, non fide colebat. Gratiam fingere in odio, instruere inter concordantes odia, apud utrumq; gratiam quærere, solennis illi consuetudo. Inter hæc eloquentia *a* insignis, oratio acuminis & solertiæ plena: ut nec ornatui facilitas, *b* nec facilitati inventio, nec inventionibus decesset ornatus. Huic Alexander filius successit, & virtute & vicis patre major. Vincendi ratio utriq; diversa. Hic apertâ vi, ille artibus bella tractabat. Deceptis ille gaudere hostibus, hic palam fusis. Prudentior ille confusio, hic animo magnifi-

a Al. insignis oratio acu. & sol. plena.

b Nec facilitati inventionum deesset ornatus.

c Al. apertè.

centior. Iram pater dissimulare, plerumq; r
tiam vincere: hic ubi exarsisset nec dilat
nem *d* ultionis, nec modum adhibere. Vi
nimis uterq; avidus: sed ebrietatis diver
vitia. *e* Pater de convivio in hostem proc
rere, manum conserere, periculis se teme
offerre: *f* Alexander in amicos hostium m
sævire. Quamobrem Philippum sæpe vulner
tum) prælia remisere: hic amicis interfe
convivio frequenter excessit. Regnare ille c
amicis volebat, hic in amicos regna exerceb
Amari pater malle, hic metui. Literarum c
tus utriq; similis. Solertiæ pater majoris, h
fidei. Verbis atq; oratione Philippus, hic r
bus moderatior. Parcendi victis filio anim
& promtior, & honestior. Frugalitati pat
luxuriæ filius magis deditus erat. Quibus
tibus orbis imperii fundamenta pater jecit,
peris totius gloriam filius consummavit.

d Al. nec. dilatio ultionis, nec modus erat.
e Patri mos erat etiam.
f Al. Alex. non in hostem, sed in suos sæviebat.

LIBER X. CAP. I.

ARtaxerxi, regi Persarum, ex pelli
CXV. filii fuere, sed tres tantum ju
matrimonio susceptι: Darius, *a* Ariarates,
Ochus. Ex his Darium contra morem Per
rum, apud quos rex non nisi morte mutat
per indulgentiam pater regem vivus feci
nihil sibi ablatum existimans, quod in filii
contulisset; sinceriusq; gaudium ex procre
tione capturus, si insignia majestatis suæ vi
in filio conspexisset. Sed Darius, post nova
ternæ pietatis exempla, interficiendi pa
consilium cepit. Sceleratus, si solus parrici
um cogitasset; tanti sceleratior, quod, in
cietatem facinoris assumtos, quinquaginta f
tres fecit parricidas. Ostenti prorsus genus,
bi in tanto populo non solum sociari, ver
etiam fieri parricidium potuit; ut ex qu
quaginta liberis nemo inventus sit, quem

a Ariaratus, it. Ariaspes.

aterna majestas, aut veneratio senis, aut indulgentia patris, à tanta immanitate revocaret. *b* Adeo vile paternum nomen apud tot numero filios fuit, ut quorum præfidio rutus iam adversus hostes esse debuerat, eorum insidiis circumventus, tutior ab hostibus quàm filiis fuit. *b* Al. adeone?

CAP. II. Causa parricidii sceleratior ipso parricidio fuit. Occiso quippe Cyro fraterno bello, cujus mentio supra habita est, Aspasiam, pellicem ejus, rex Artaxerxes in matrimonium receperat. Hanc patrem *a* cedere sibi, sibi regnum, Darius postulaverat: qui, pro indulgentia sua in liberos, primo facturum se juraverat; mox pœnitentia ductus, ut honeste negaret, quod temere promiserat, Solis eam sacerdotio præfecit, quo perpetua illi ab omnibus viris pudicitia imperabatur. Hinc exacerbatus juvenis, in *b* jurgia primo patris erupuit: mox facta cum fratribus conjuratione, dum patri insidias parat, deprehensus cum suis pœnas parricidii diis paternæ majestatis moribus dedit. Conjuges quoq; omnium cum liberis, ne quod vestigium tanti sceleris exaret, interfectæ. Post hæc Artaxerxes morbo & dolore contracto decedit, rex, quàm pater, felicior. *a* Al. eredere. *b* M. S. in injuriam.

CAP. III. Hæreditas regni Ocho tradita, A. M. 4136. qui, timens parem conjurationem, regiam, cognatorum cæde & strage principum replet, nulla non sanguinis, non sexus, ætatis misericordia permotus: scilicet ne innocentior fratribus parricidis haberetur. Atq; ita veluti pacificato regno, bellum *a* Caducibus infert. Id ubi cum adversus provocatorem *b* hostium Codomannus quidam, omnium favore processit; hoste cæso victoriam suis pariter & propè antiquam gloriam, restituit. Ob hæc decora item Codomannus præficitur Armeniis. Interjecto *a* M. S. *Adusis*, al. adversis, it. *Armenis*. *b* Al. hostem.

jecto deinde tempore, post mortem Ochi
gis, ob memoriam pristinæ virtutis, rex à
c A. M. 4866. pulo constituitur; c Darii nomine, ne quid
giæ majestati deesset, honoratus: bellum
cum Alexandro Magno, diu variante fort
magna virtute gessit. Postremo, victus ab Al
andro, & à cognatis occisus, vitam pari
cum Persarum regno finivit.

LIBER XI. CAP. I.

IN exercitu Philippi, sicuti variæ gentes
rant, ita, eo occiso, diversi motus ani
rum fuere. Alii quippe injusta servitute
pressi, ad spem se libertatis erigebant:
tædio longinquæ militiæ, remissam sibi ex
ditionem gaudebant; nonnulli facem nup
filiæ accensam, rogo patris subditam doleb
Amicos quoque, tam subita mutatione re
haud mediocris metus ceperat, reputa
nunc provocatam Asiam, nunc Europam n
a Alii addunt &c. dum perdomitam, nunc Illyrios, a Thra
Dardanos, ceteraſq; barbaras gentes fidei
biæ, & mentis inidæ; qui omnes popul
b Al. resisti. pariter deficiant, b sisti nullo modo po
c Al. quein. c His rebus veluti medela quædam interv
tus Alexandri fuit; qui pro conscione ita v
gus omne consolatus est hortatusq; pro t
d Al. & in spem omnes impelleret. pore, ut & metum timentibus demeret,
spe omnes impleret. Erat hic annus xx.
tus: in qua ætate ita moderate de se m
pollicitus est, ut appareret plura eum exp
mentis reservare. Macedonibus immunit
cunctarum rerum, præter militiæ vacatio
dedit: quo facto tantum sibi favorem o
um conciliavit, ut corpus hominis, non vi
tent regis mutasse se dicerent.

CAP. II. Prima illi curæ paternarum c
quiarum fuit: in quibus ante omnia, ex
conscios ad tumulum patris occidi jussit:

Ale

Alexandro Lyncistarum fratri pepercit, ser-
ans in eo auspicium dignitatis suæ: nam re-
em eum primus salutaverat. Æmulum quoq;
mperii Caranum, fratrem ex noverca susce-
um, interfici curavit. Inter initia multas gen-
es rebellantes compescuit: orientes nonnul-
s seditiones extinxit. Quibus rebus erectus,
irmo gradu in Græciam contendit: ubi, ex-
mplo patris Corinthum evocatis civitatibus,
ux in locum ejus substituitur. Inchoatum de-
de à patre Persicum bellum aggreditur, in cu-
apparatu occupato nuntiatur, Athenienses,
Thebanos & Lacedæmonios, ab eo ad Persas
ecisse, auctoremq; ejus defectionis, magno
ri pondere à Persis corruptum, Demosthe-
m oratorem extitisse; qui Macedonum de-
ctas omnes cum rege copias à Triballis *b* affir-
averat, producto in conscionem auctore, qui
eo prælio, in quo rex occiderit, se quoq;
ulneratum diceret. Quâ opinione mutatos
nnium ferme civitatum animos esse: *c* præ-
dia Macedonum obsideri. Quibus motibus oc-
surus, tanta celeritate instructo paratoq;
xercitu Græciam oppressit, ut, quem venire
a senserant, videre se vix crederent.

CAP. III. In transitu hortatus Thessalos fue-
; beneficiorumq; Philippi patris, maternæ-
ue suæ cum his *a* ab Æacidarum gente neces-
udinis admonuerat. Cupide hæc Thessalis
udientibus, exemplo patris, dux universæ
ætis creatus erat, & vectigalia omnia redi-
ssuos ei tradiderant. Sed Athenienses, si-
ul primi defecerant, ita primi pœnitere cœ-
erunt: contemtum in admirationem verten-
es, puericiamq; Alexandri, spretam antea, su-
ra virtutem veterum ducum excellentes. Mis-
s itaq; legatis, bellum deprecantur: quibus
uditis & graviter increpatis, Alexander bel-
um remittit. Inde Thebas exercitum conver-
tit,

a Alii omittunt.

b Al. affirmaverit.

c Alii interponunt, &c.

d Al. sub.

tit, eadem indulgentia usurus, si parem pœ-
tentiam inveniſſet. Sed Thebani armis ó ne-
precibus uſi ſunt. Itaq; victi, graviſſima quæ-
ſupplicia miſerrimæ captivitatis experti ſu-
In conſilio cum de excidio urbis deliberā-
tur, Phocenſes, & Platæenſes, & Theſpien-
& Orchomenii, Alexandri ſocii, victoriæ
participes, excidia urbium ſuarum, crudeli-
temq; Thebanorum, referebant: ſtudia in Pe-
ſas non præſentia tantum, verum & vetera
verſus Græciæ libertatem increpantes. Quæ
obrem odium eos omnium populorum eſſe;
vel ex eo manifeſtari, quod jurejurando ſe omnes
ſtrinxerint, ut victis Perſis Thebas diruerent.
jiciunt & ſcelerum priorum fabulas, qui-
omnes ſcenas repleverint, ut non præſen-
tantum perfidia, verum & vetere infamia
viſi forent.

CAP. IV. Tunc Cleadas, unus ex capti-
data poteſtate dicendi, *non à rege a ſe defec-
quem interfectum audierint, ſed à regis hæredi-
quicquid in eo ſit admiſſum, credulitatis, non pe-
dia culpam eſſe; cujus tamen jam magna ſe
plicia pependiſſe, deleta juventute; nunc ſenum
minarumque, ſicuti infirmum, ita innoxium re-
vulgus, quod ipſum ſtupris contumeliiſq;, ita ne-
tum eſſe, ut nihil amarius quam ſint paſſi, de-
cent: nec jam pro civibus ſe, qui tam pauci
manſerint, orare: ſed pro innoxio patriæ ſolo,
pro urbe, quæ non viros tantum, verum & deos
nuerit.* Privata etiam regem ſuperſtitione
precatur, geniti apud ipſos Herculis, unde
riginem gens Æacidarum trahat; actaq;
bis à patre ejus Philippo puericia: rogat,
*bi parcat, quæ majores ejus partim apud ſe
deos adoret; partim educatos, ſummæ majeſta
reges viderit.* Sed potentior fuit ira, quàm
ces. Itaq; urbs diruitur: agri inter victo
dividuntur: captivi ſub corona venduntur

qu

ó Alii addunt, nec deprecatione.

ć Al. odio.

a Alii omittunt.

norum pretium non ex eventium commo-
o, sed ex inimicorum odio extenditur. Mi-
randa res Atheniensibus visa. Itaq; portas
ctis profugorum contra interdictum regis
ppauere. Quam remita graviter tulit Alex-
nder, ut secunda legatione denuo bellum de-
recantibus, ita demum remiserit, & oratores
duces, quorum fiducia toties rebellent, sibi
edantur: paratisq; Atheniensibus, ne co-
antur subire bellum, eo res reducta est, ut
ecentis oratoribus, duces in exilium agerent
qui ex continenti ad Darium profecti,
on mediocre momentum Persarum viribus
cessere.

CAP. V. Proficiscens ad Persarum bellum,
nnes novercæ suæ cognatos, quos Philippus
excelsiorem dignitatis locum provehens,
periis præfecerat, interfecit. Sed nec suis,
i apti regno videbantur, pepercit, ne qua
ateria seditionis, procul se agente, in Mace-
onia remaneret: reges stipendiarios conspe-
ioris ingenii, ad commilitium secum trahit:
gniores ad tutelam regni relinquit. a Adu- a Al. ador-
o deinde exercitu naves onerat: unde nato.
nspecta Asia, incredibili ardore mentis ac
alus, Duodecim aras Deorum in belli vota
uit. Patrimonium omne suum, quod in
cedonia, Europaq; habebat, amicis dividit,
Asiam sufficere præfatus. Priusquam ulla na-
litore excederet, hostias cædit, pereus vi-
oriam bello, quo toties à Persis petitæ Græ-
ultor electus sit: quibus longa jam satis, &
ura imperia contigisse, quorumq; tempus
vices excipere melius æquum. Sed nec
entius ejus alia, quam regis animorum præ-
mptio fuit: quippe obliti omnes conjugum,
erorumque, & longinquæ domo militiæ,
nficum aurum, & totius Orientis opes, jam
asi suam prædam ducebant: nec belli pe-

ricu-

riculorumque, sed divitiarum memine
Cum delati in continentem essent, primus
lexander jaculum velut in hostilem terra
cit; armatusq; de navi tripudianti simili
siluit; atq; ita hostias cædit, precatus, u
regem illæ terræ invitæ accipiant. In Ilio q
que ad tumulos *b* heroum, qui Trojano b
ceciderant, parentavit.

b Al. eorum.

CAP. VI. Inde hostem petens, milit
populatione Asiæ prohibuit, *parcendum su*
bus præfatus, *nec perdendis ea, quæ possessuri*
nerint. In exercitu ejus fuere pedit
xxx. duo millia, equitum quatuor m
quingenti, naves centum LXXXII. T
tam parva manu universum terrarum orb
utrum sit admirabilius, vicerit, an aggr
ausus fuerit, incertum est: cum ad
periculosum bellum exercitum legeret,
juvenes robustos, nec primum floren
tatis, sed veteranos; plerosq; etiam emer
militiæ, qui cum patre patruisq; militaver
elegit: ut non tam milites, quàm magist
militiæ electos putares. Ordines quoq; ne
nisi sexagenarius duxit: ut si principia
strorum cerneres, senatum te alicujus pr
reipubl. videre diceres. Itaq; nemo in pr
fugam, sed victoriam cogitavit: nec in p
bus cuiquam spes, sed in lacertis fuit. Co
rex Persarum Darius, fiducia virium, nil
agere *a* affirmans suis, *occulta consilia vilt*
furtivæ convenire, neq; hostem regni finibus
cere, sed in intimum regnum accipere:
riosus raris repellere bellum quàm non
mittere. Prima igitur congressio in cam
b Adraſtizis fuit. In acie Persarum sexce
millia fuere, quæ non minus arte Alexan
quàm virtute Macedonum superata terga v
terunt. Magna itaq; cædes Persarum fuit.
exercitu Alexandri novem pedites, cent

a Al. affirmans, suis occ. consil. vict. furt. non conven.

b Al. *Adraſtiis.*

viginti equites cecidere; quos rex impense, ad ceterorum exemplum humatos, statuis equestribus donavit, cognatisq; eorum immunitates dedit. Post victoriam major pars Asiæ ad eum defecit. Gessit & plura bella cum præfectis Darii, quos jam non tam armis, quàm terrore nominis sui vicit.

CAP. VII. Dum hæc aguntur, interim indicio captivi ad eum defertur, insidias ei ab Alexandro Lynciſtarum, genero Antipatri, qui præpositus Macedoniæ erat, parari. Ob quam crudam timens, ne quis interfecto eo in Macedonia motus oriretur, in vinculis eum habuit. Post hæc a Gordien urbem petit, quæ posita est inter Phrygiam majorem & minorem: cujus urbis potiundæ non tam propter prædam cupido eum cepit, sed quod audierat in ea urbe, in templo Jovis b jugum Gordii positum, cujus nexum si quis solvisset, eum totæ Asiæ regnaturum, antiqua oracula cecinisse. Hujus rei causa & origo illa fuit. Gordius cum in his regionibus bubus conductis araret, aves cum omnis generis circumvolare cœperunt. Profectus ad consulendos augures c vicinæ urbis, obviam in porta habuit virginem eximiæ pulchritudinis: percontatus eum, quem potissimum augurem consuleret: illa audita causa consulendi ejus artis ex disciplina parentum, *quam ei portendi*, respondit: polliceturq; se matrimonii, & spei sociam. Tam pulchra conditio, prima regni felicitas videbatur. Post annos, inter Phrygas orta seditio est. Consultibus de fine discordiarum, oracula responderunt d *regem discordiæ bonum esse*. Itaque de persona regis, ut fit, incertis cum regem observare, quem reversi primum in templum Jovis euntem plaustro reperissent. Obvius illis Gordius fuit, statimq; eum regem consaluarunt. Ille plaustrum, quo vehenti regnum

a Al. Gordiacum.

b Al. jugum plaustri Gordii.

c Al. Telmissia.

d Al. rege.

num delatum fuerat, in templo Jovis positum, majestati regiæ consecravit. Post hunc filius Midas regnavit, qui ab Orpheo sacris eorum solemnibus initiatus, Phrygiam religionibus implevit: quibus turior omni vita, quàm armis fuit. Igitur Alexander capta urbe, cum in templum Jovis venisset, jugum plaustri requisivit, quo exhibito, cum capita loramentorum intra nodos abscondita reperire non posset, violentius oraculo usus, gladio loramenta cædit, atque ita resolutis nexibus, latentia in nodis capita invenit.

CAP. VIII. Hæc illi agenti, nuntiatur Darium cum ingenti exercitu adventare. Itaq; timens angustias, magna celeritate Taurum transcendit, in qua festinatione quingenta stadia cursu fecit. Cum Tarsum venisset, captus Cydni fluminis amœnitate, per medium urbem influentis, projectis armis, plenus pulveris ac sudoris, in a præfrigidam undam se projecit. Tum repente tantus nervos ejus occupavit rigor, ut intercluſa voce non spes modo remedii, sed nec dilatio periculi inveniretur. Unus erat ex medicis nomine Philippus, qui solus remedium polliceretur; sed & ipsum Parmenionis pridie à Cappadocia missæ epistolæ suspectum faciebant: qui ignarus animitatis Alexandri scripserat à Philippo medico caveret, nam corruptum illum à Dario ingenti pecunia esse. Tutius tamen est ratus, dubiæ se fidei medici credere, quàm b indubitato morbo perire. Accepto igitur poculo, epistolas medico tradidit; atq; ita interbibendum oculos in vultum legentis intendit. Ut securum conspexit, lætior factus est, sanitatemque quarta die recepit.

a Al. in præfrigidam, nudum.

b Al. indubitata morte.

CAP. IX. Interea Darius cum quadringentis millibus peditum, ac centum millibus equitum in aciem procedit. Movebat hæc mul-

ti-

rudo hostium respectu paucitatis suæ Alexandrum: sed interdum reputabat, quantas res cum ista paucitate gessisset, quantosq; populos fudisset. Itaq; cum spes metum vinceret, periculosius duxit bellum, ratus, ne desperatio suis crueleret, circumvectus suos, singulas gentes diversa oratione alloquitur: Illyrios & Thracas opum ac divitiarum ostentatione, Græcos veterum bellorum memoria interneciq; eum Persis odia accendebat. Macedones autem nunc Europæ vicæ admoner, nunc Asiæ expectare: nec inventos illis toto orbe pares a viros gloriatur. Ceterum & laborum finem hunc, & gloriæ cumulum fore. Atq; inter hæc identidem consistere aciem jubet, ut hac mora consuescant oculis turbam hostium sustinere. Nec Darii b regis opera in ordinanda acie defuit. Quippe omissis ducum officiis ipse omnia circuit, res, singulos hortari, memor gloriæ Persarum imperiiq; perpetuæ à diis immortalibus c datæ possessionis admonere. Post hæc prælium ingentibus animis committitur. In eo utrq; rex vulneratur. Tandiu certamen anceps fuit, quoad fugeret Darius. Exinde cædes Persarum secuta est. Cæsa sunt peditum aurum & sexaginta millia, equitum decem millia: capta quadraginta millia. Ex Macedonibus cecidere pedites CXXX. equites CL. In castris Persarum multum auri ceterarumq; opum inventum. Inter captivos castrorum, mater, & uxor eademq; soror & filiæ duæ, Darii fuere. Ad quas visendas hortandasq; cum Alexander venisset, conspectis amantis, invicem se amplexæ, velut statim morituræ, complorationem ediderunt. Provolutæ deinde genibus Alexandri, non mortem, sed dum Darii corpus sepeliant, dilationem mortis, deprecantur. Motus tanta mulierum pietate Alexander, & Darium vivere dixit:

a Al. vires.

b Al. regni opera.

c Al. datæ possessionis,

& timentibus mortis metum demsit: easque haberi ut reginas præcepit. Filias quoq; non sordidius dignitate patris sperare matrimonium jussit.

CAP. X. Post hæc, oges Darii, divitiarumq; apparatum contemplatus, admiratione tantarum rerum capitur. Tunc primum luxuriosa convivia, magnificentiam epularum sectari, tunc Barsenen captivam deligere propter formæ pulcritudinem cœpit. A qua postea susceptum puerum Herculem vocavit. Memor tamen adhuc Darium vivere, Parmenionem ad occupandam Persicam classem, alios; simul ad recipiendas Asiæ civitates misit: quæ statim audita fama victoriæ, ipsis Darii præfectis cum auri magno pondere tradentibus se, in potestatem victorum venerunt. Tunc in Syriam proficiscitur: ubi obvios cum insulis multos Orientis reges habuit. Ex his pro merito singulorum alios in societatem recepit: aliis regnum ademit, suffectis in loca eorum novis regibus. Insignis præter ceteros fuit *a* Abdalonimus, rex ab Alexandro Sidoniæ constitutus. Quem Alexander, cum operam obtulisset ad puteos exhauriendos, hortosq; irrigandos solitus esset, misere vitam exhibentem, regem fecerat, spretis nobilibus, ne generis id munus dantis beneficium putarent. Tyriorum civitas cum coronam auream magni ponderis, per legatos in titulum gratulationis Alexandro misisset, grate munere accepto, Tyrum se ire velle ad vota Herculi reddenda, dixit. Cui legati rectius *b* id eum in Tyro vetere, & antiquiore templo facturum dicerent, in deprecantes ejus introitum ita exarsit, ut urbi excidium minaretur: confestimq; exercitu in Phœnicæ applicato, non minus animosis Tyriis quam Carthaginiensium, bello excipitur. Augebat enim Tyriis animos Didonis exemplum, qui

a Al. *Balsenymum.*

b Al. Deum *Tyro*, &c.

quæ Carthagine condita, tertiam partem Orbis quæsisset; turpe ducentes, si feminis suis plus animi fuisset in Imperio quærendo, quàm sibi in tuenda libertate. Amota igitur imbelli ætate Carthaginem, & arcessitis mox auxiliis, non magno post tempore per proditionem capiuntur.

CAP. XI. Inde Rhodum Alexander, Ægyptum, Ciliciamq; sine certamine recipit: Ad Jovem deinde *a* Hammonem pergit, consulturus & de eventu futurorum, & de origine sua. Namq; mater ejus Olympias confessa viro suo Philippo fuerat, Alexandrum non ex eo se, sed ex serpente ingentis magnitudinis concepisse. Deniq; Philippus ultimo prope vitæ suæ tempore, *filium suum non esse* palam prædicaverat. Qua ex causa Olympiadem, velut impudicam comperta, repudio dimiserat. Igitur Alexander cupiens originem divinitatis acquirere, simul & matrem infamia liberare, per præmissos subornat antistites, quid sibi responderi velit. Ingredientem templum, statim antistites *b* ut Hammonis filium salutant. Ille etiam dei adoptione, hoc se patre censeri jubet. Rogat deinde, an omnes interfectores parentis sui sit ultus, respondetur, *c* patrem ejus nec posse interfici, nec mori; regis Philippi peractam plene ultionem esse. *d* Tertiam interrogationem poscenti, victoriam omnium bellorum, possessionemq; terrarum datam respondetur. Comitibus quoq; suis responsum, ut Alexandrum pro Deo, non pro rege colerent. Hinc illi aucta insolentia, mirusq; animo increvit tumor, exempta comitate, quam à Græcorum literis & *e* Macedonum institutis didicerat. Reversus ab Hammone Alexandriam condidit, & coloniam Macedonum caput esse Ægypti jubet.

a Al. *Syriamque.*

b Alii omittunt rectius.

c Al. non.

d Al. tertiâ interrogatione.

e Al. Macedoniam.

CAP. XII. Darius cum Babyloniam profugisset,

gisset, per epistolas Alexandrum deprecatu
redimendarum sibi captivarum potestatem
ciat, ing; eam rem magnam pecuniam po
cetur; sed Alexander in pretium captivar
regnum omne, non pecuniam petit. Int
jecto tempore, aliæ epistolæ Darii Alexan
redduntur, quibus filiæ matrimonium & re
ni portio offertur. Sed Alexander *sua sibi d*
ri rescripsit, jussitq; supplicem venire, & re
arbitria victori permittere. Tum spe pacis
missa, bellum Darius reparat: cum quadri
gentis millibus peditum, & centum milli
peditum, & centum millibus equitum obvi
vadit Alexandro. In itinere nuntiatur, u
rem ejus ex collisione abjecti partus dec
a Al. mor te. fisse, ejusq; *a* mortem illacrymatum Alex
drum, exequiasq; benigne prosecutum, i
eum non amoris, sed humanitatis causa fec
Nam semel tantum eam Alexandro visam
cum matrem filiasq; ejus parvulas freque
consolaretur. Tunc Darius se ratus vere
ctum, cum post tot prælia, etiam beneficii
hoste superaretur, gratumq; sibi esse, si vi
re nequeat, quod à tali potissimum vinc
tur. Scribit itaq; & tertias epistolas, & gr
agit, quod nihil in suos hostile fecerit. O
deinde majorem partem regni usq; flu
Euphratem, & alteram filiam uxorem;
reliquis captivis triginta millia talentûm.
hæc Alexander, *Gratiarum actionem ab h*
supervacaneam esse respondit; nec à se quic
factum in hostis adulationem, nec quod in a
belli exitus, aut in leges pacis sibi lenocinia qu
ret: sed animi magnitudine, qua didicerit ad
suas vires hostium, non adversus calamitates
vendere: pollicetur que *præstaturum se ea D*
si secundus sibi, non par haberi velit. Cetr
neq; mundum posse duobus solibus regi; neq;
summa duo regna salvo statu terrarum habe

proinde aut deditionem ea die, aut in posteram, aciem paret: nec polliceatur sibi aliam, quam sit expertus, victoriam.

CAP. XIII. Postera die aciem producunt: cum repente ante prælium, confectum curis Alexandrum somnus arripuit. Cum ad pugnam solus rex deesset, à Parmenione ægre excitatus, quærentibus somni causas omnibus inesse periculo, a cujus etiam in otio semper parcior fuerit: Magno se b æstu liberatum ait, somnumq; sibi à repentina securitate datum, quod liceat cum omnibus Darii copiis confligere: veritumq; se longam belli moram, si Persæ exercitum divisissent. Ante prælium utraq; acies hostibus spectaculo fuit. Macedones multitudinem hominum, corporum magnitudinem, armorumq; pulcritudinem mirabantur: Persæ à tam paucis victa suorum tot millia stupebant. Sed nec duces circumire suos cessabant. Darius vix denis armatis singulos hostes, si divisio fieret, evenire dicebat. Alexander Macedonas monebat, *ne multitudine hostium, nec corporis magnitudine, vel coloris novitate moverentur: tantum meminisse jubet*, cum *iisdem se tertio pugnare; nec meliores factos putarent fuga, cum in aciem secum tam tristem memoriam cædium suarum, & tantum sanguinis duobus præliis fusi ferrent: & quemadmodum Dario major turba hominum esse, sic virorum sibi.* Hortatur c *spernant illam aciem auro & argento fulgentem, in qua plus præde, quàm periculi sit; cum victoria non armorum decore, sed ferri virtute quæratur.*

a Al. cum etiam.
b Al. metu.
c Al. ſi ſpernent.

CAP. XIV. Posita hæc prælium committitur. Macedones in ferrum cum contemtu toties à se victi hostis ruebant: contra Persæ mori quàm vinci præoptabant. Raro ullo prælio tantum sanguinis fusum est. Darius cum vinci suos videret, mori voluit & ipse: sed à

proximis fugere compulsus est. Suadentibus deinde quibusdam, ut pons Cydni fluminis ad iter hostium impediendum, intercluderetur: *Non ita se saluti suæ velle consultum ait, ut tot millia sociorum hosti objiciat: debere & aliis fugæ viam patere, quæ patuerit sibi.* Alexander autem periculosissima quæque aggrediebatur, & ubi confertissimos hostes acerrime pugnare conspexisset, eo se semper ingerebat, pericula quoque sua esse, non militum volebat. Hoc prælio Asiæ imperium rapuit, quinto post accepturn regnum anno; cujus tanta felicitas fuit, ut post hoc nemo rebellare ausus sit: patientesque Persæ post imperium tot annorum, jugum servitutis acceperint. Donatis refectis militibus XXXIV. diebus prædam recognovit. In urbe deinde a Susa XL. millia talentum invenit. Expugnat & Persepolim, caput Persici regni, urbem multis annis illustrem, ferramque; Orbis terrarum spoliis, quæ interim ejus primum apparuere. Inter hæc DCCC admodum Græci occurrunt Alexandro, quos pœnam captivitatis truncata corporis parte tulerant: rogantes, ut sicuti Græciam, se quoque ab hostium crudelitate vindicaret. Data potestate redeundi, agros accipere maluerunt, ne non tam gaudium parentibus, quam desiderandum sui conspectum reportarent.

a Al. clausâ.

CAP. XV. Interea Darius in gratiam victoris à cognatis suis, aureis compedibus catenisque in vico Parthorum Data vincitur. Credo iis diis immortalibus indicantibus, ut in terra eorum, qui successuri imperio erant, Persarum regnum finiretur. Alexander quoque citato cursu postera die supervenit: ibi cognovit Darium clauso vehiculo per noctem exportatum. Jusso itaque exercitu subsequi, cum sex millibus equitum, fugientem insequitur: in itinere multa & periculosa prælia facit. Ubi

met-

census deinde multa millia passuum, cum nullum Darii indicium reperisset, respirandi ei data potestate, unus ex militibus, dum ad fontem proximum pergit, in vehiculo Darium multis quidem vulneribus confossum, sed spirantem adhuc invenit: qui applicato capiti cum civem ex voce cognovisset, *id saltem* [illegible] *fortunæ solatium habere se dixit, quod a* [illegible] *intelligurum loquturus esset, nec in cassum postrema vocis emissurus.* Perferri hæc Alexandro jubet, *se multa in eum meritorum officia, maximum illi debitorem mori, quod in matre liberisq; regium ejus, non hostilem animum expertus, fecisset quam a cognatos fortitus sit: quippe* a *& liberis suis ab eodem hoste vitam datam, a cognatis ereptam, quibus & vitam & regna reddit. Quamobrem gratiam illius eam futuram, quam ipse voluit. Alexandro referre se, quam solam potest, gratiam: precari superum inferumq; deos, ut illi terrarum omnium quæ contingat imperium. Pro se justa magis, quam gravis sepulturæ veniam orare. Quod ad illum pertineat, jam non suam, sed exempli communis; omnium regum esse causam, quam neglexerit, illi & indecorum & periculosum esse: quippe cum in altero justitiæ ejus, in altero etiam utilitatis causa versetur. In quam rem unicum pignus dextræ regiæ, dexteram se ferendam Alexandro dare.* Post hæc porrecta manu exspiravit. Quæ ubi Alexandro nuntiata sunt, viso corpore defuncti; tam indignam illo fastigio mortem lacrymis prosecutus est: corpusq; regio more sepeliri, & reliquias ejus, majorum tumulis inferri jussit.

a M. S. addunt propinquosque.

LIBER XII. CAP. I.

ALexander in a persequendo Dario amissos milites, magnis funerum impensis extulit; reliquis expeditionis ejus sociis, tredecim

a Al. prosequendo.

decim milia talentum divisit. Equorum pars æstu amissa, inutilesq; etiam, qui superarant, facti. Pecunia omnis centum non milia talentum a Echatana b congesta. Parmenio præponitur. Dum hæ aguntur, ex Antipatri c Macedonia ei redduntur. bellum Agidis, regis Spartanorum in Gr bellum Alexandri regis Epiri, in Italia lum Sopyrionis, præfecti ejus, in Scythia tiebatur. Quibus varie affectus, plus lætitiæ, cognitis mortibus duorum exercitus, suscepit. Namq; post profect Alexandri, Græcia ferme omnis in occas recuperandæ libertatis, ad arma con rat, auctoritatem Lacedæmoniorum secu Philippi Alexandriq; d & pacem soli vetant, & leges respuerant. Dux hujus Agis rex Lacedæmoniorum fuit, quem Antipater contractis militibus in ipso o præstit. Magna tamen utrinq; cædes fuit gis rex, cum suos terga dantes videret, sis satellitibus, ut Alexandro si non e fe te par, virtute non inferior videretur, t stragem hostium edidit, ut agmina inter fugaret. Ad postremum, etsi à multit victus, gloria tamen omnes vicit.

CAP. II. Porro Alexander, Rex Epir Italiam à Tarentinis, auxilia adversus Br deprecantibus, solicitatus, ita cupide pro fuerat, veluti in divisione orbis terrarum lexandro, Olympiadis sororis suæ filio, O sibi Occidens sorte contigisset; non min rerum materiam in Italia, Africa, Sicil quam ille in Asia, & in Persis habiturus. accedebat, quod sicut Alexandro Magno phica oracula insidias in Macedonia; ita responsum Dodonæi Jovis circa urbem Pa sium amnemque Acherusium cavendum

b

b M. S. *Batava*, al. *Ebatana*, ex *Ebatanu.*

c Alii addunt nuper.

d M. S. S. recuperandæ.

e Alii omittunt &.

f Alii *Alexandro* vel non virtute inferior videretur.

Quæ ut audiit, cum in Epiro essent, ignaros in loca esse, ad occidendos eos, pernicieuse grauem militiam expedit. Igitur eum in Italiam venisse, primum bellum cum Appulis fuit: quorum cognito fato, breui post tempore pacem & amicitiam cum rege eorum fecit. Erat namque Appulis arbs Brundusium, a Brundusium, quæ, cum celebratum ad nobilissimum quemque haberetur, condiderant, sed pulsi ab Iapygibus, consulentes oracula responsum accepere, *locum reperissent, perpetuo possessuros.* Quo ex causa, per legatos cum belli consilium, relictum sibi ab Appulis urbem, pro sua sede habituros. Ad quæ deinde responso, illi urbem posse dederunt. Quod cognouisset Alexander, antiquitate veneratus, bello Appulorum abstinuit. Cum Brutiis Lucanisque bellum, multas urbes cepit: tum & cum Metapontinis Tarentinis, & Romanis, fœdus amicitiamque fecit. Sed Brutii Lucanique, cum auxilia a Tarentinis contraxissent, acrius bellum repetiere. Ibi rex iussa urbem Pandosiam, & Acheronta, non prius fatalis loci cognito quam occidisset, interficitur, moritque non in patria fuisse sibi periculosa, propter quam patriam fugerat. Corpus eius Thurii publice redemptum sepulturæ tradiderunt. Dum hæc agunt in Italia, Sopyrion quoq; præfectus Pontici Alexandro Magno relictus, otiosum se ratus, nihil & ipse gessisset, adunato xxx. milium exercitu, Scythis bellum intulit, cæsis cum omnibus copiis, pecuas temere illi genti innoxiæ fuit.

a Al. *Brundisium.*

b Al sepe. *Mansurum.*

c M. S. Pe. *tulis.*

CAP.

CAP. III. Hæc cum mœrens in Pa[illegible]
lexandro essent, funalato more, pompa
a Al. Tridui. lexandri cognitionem, exercitui suo
um ludum indixit. Omnibus deinde
perpetrato bello, reditum in patriam
tantibus, conjugesq; ac liberos suos
jam quodammodo completuris, ad
cionem exercitum vocat; ibi nihil
egregie se alias, & modestia Graecis
ria jactitasse; nec se corpus
perisse, sed quæ maxima
cerint. Hac oratione volut ex integro
b Al. Medosque. tis militum animis Hyrcaniam, b Mardo
subegit. Ibi ei occurrit Thalestris sive
c Al. infestissimas. thæa, Amazonum regina, cum CCC. mul
bus, XXV. dierum inter c confertissimas
ces itinere confecto, ex rege liberos qu
ra: cujus conspectus, adventus, admira
omnibus fuit, & propter insolitum femini
d Alii omittunt. bitum & propter experitum concubitum.
hoc tredecim diebus otio à rege datis,
sa est uterum impleſſe, deceſſit. Post hæc
lex ander habitum regum Persarum, & di
ma, insolitum antea regibus Macedonicis,
lit in leges eorum, quos ceperat, transire
sumit. Quæ ne invidiosus in se uno consp
rentur, amicos quoq; suos longam vestem
ratam purpureamq; sumere jubet; ac ut
um quoque, sicuti cultum Persarum imi
tur, inter pellicum regiarum greges el
pulcritudinis nobilitatisque, pocium vices
vidit. His rebus ingentes civitatum appa
adjicit, ne jejuna & destructa luxuria vid
tur, convivium juxta regium magnificen
am ludis exornat: immemor gestorum, e
opes amitti his moribus, non quæri solere.

CAP. IV. Inter hæc indignatio omn
e Al. Patris nomen. totis castris erat, à Philippo illum patre
tum degenerasse, ut etiam e patria non

...ararer, moresq; Persarum assumeret, quos ...ocer tales mores vicerat. Sed ne solus vi... eorum, quos armis subegerat, succubuisse ...eretur, militibus quoq; suis permisit, si ...arum captivarum consuetudine tenerentur, ...ere uxores: existimans minorem in pa... reditus cupiditatem futuram, habenti... in castris imaginem quandam larium, ac ...mesticæ sedis: simul & laborem militiæ ...lliorem fore dulcedine uxorum. In supple... quoq; militum minus exhauriri posse ...cedoniam, si veteranis patribus tirones filii ...cederent militaturi in vallo, in quo essent ..., constantioresq; futuri, si non solum tiro... verùm & incunabula in ipsis castris po... ent. Quæ consuetudo in successores quoq; ...andri mansit. Igitur & alimenta pueris ...ta, & instrumenta armorum equorumq; ...nibus data; & patribus, pro numero filio... præmia statuta. Si quorum patres occi... ent, nihilominus pupilli stipendia patrum ...hebant; quorum pueritia inter varias ex... ditiones, militia erat. Itaq; à parvula æta... periculis laboribusq; indurati invictus ex... tus fuere: neq; castra aliter quàm patri... neq; pugnam aliud unquam quam victo... duxere. Hæc soboles nomen habuit E... ni. Parthis deinde domitis, præfectus his ...itur ex nobilibus Persarum Andragoras; ...de postea originem Parthorum reges habuere.

CAP. V. Interea Alexander non regio, sed ...stili a more sævire in suos cœpit. Maxime ...abatur carpi se sermonibus suorum, Phi... patris, patriæq; mores subvertisse. Prop... quæ crimina, Parmenion quoq; senex, dig... tate regi proximus, cum Philota filio, de ... roq; prius quæstionibus habitis, interficitur. ...remere itaq; omnes universis castris cœpere, ...noxii senis filiiq; casum miserantes; inter-

a Al. odio.

dum *se quoq; non debere melius sperare* dicens. Quæ cum nuntiata Alexandro essent, veritus ne hæc opinio etiam in Macedoniam divulgaretur, & ne victoriæ gloria sævitiæ macula fœdaretur, simulat se ex amicis quosdam in Bactriam victoriæ nuntios missurum. Hortatur milites suis scribere, rariorem habituros occasionem, propter militiam remotiorem. Deferri eos fasces epistolarum tacitè ad se deferri jubet: ex quibus cognito de se singulorum judicio, in unam cohortem eos, qui de rege dubius opinati fuerant, contribuit, aut consumturus eos, aut in ultimis terris in colonias distributurus. Inde Drancas, Evergetas, Parymbolos, Adaspios, ceteroſq; populos, qui in radice Caucasi morabantur, subegit. Interea unus ex amicis Darii Bessus, vinctum perducitur, qui regem non solùm prodiderat, verùm & interfecerat. Quem in ultionem perfidiæ excruciandum fratri Darii tradidit; putans non tam hostem suum fuisse Darium, quàm amicum ejus, à quo esset occisus. Et his terris nomen relinqueret, urbem Alexandriam super amnem Tanaim condidit, in diem septimum decimum muro VI. millium passuum consummato, translatis eo trium civitatum populis quas Cyrus condiderat. In Bactrianis quoq; Sogdianisq; XII. urbes condidit, distributis his, quoscunque in exercitu seditiosos habebat.

b Al. *Paropamisadas.*

b Parapammenos,

CAP. VI. His ita gestis solenni die amicos in convivium *a* vocat; Ubi orta inter ebrios rerum à Philippo gestarum mentione, præferre se patri ipse, rerumq; suarum magnitudinem extollere cœlo tenus cœpit, assentiente majore convivarum parte. Itaque cum unus è senibus Clitus, fiducia amicitiæ regiæ, cui palmam tenebat, memoriam Philippi tueretur, laudaretq; ejus res gestas; adeo rege offen-

a Al. *convocat.*

ffendit, ut telo à satellite rapto eundem in convivio trucidaverit. Quâ cæde exultans, mortuo patrocinium Philippi, laudemq; paternæ militiæ objectabat. Postquam satiatus cæde animus conquievit, & in iræ locum successit æstimatio, modo personam occisi, modo cau-sam occidendi considerans, pigere eum facti cepit: quippe paternas laudes tam *b* iracun- *b* Al. Iracundum.
dia accepisse se, quàm nec convitia debuisset; senemq; & innoxium, à se occisum inter epulas & pocula, dolebat. Eodem igitur rore in pœnitentiam, quo prideni in iram ver-sus, mori voluit. Primum in fletus progressus, complexi mortuum, vulnera tractare, & quasi audienti confiteri dementiam; arreptum te-lum in se vertit: peregissetq; facinus, nisi a-mici interveniissent. Mansit hæc voluntas mo-riendi etiam sequentibus diebus. Accesserat pœnitentiæ, nutricis suæ, sororis Clii, re-cordatio, cujus absentis cum maxime pudebat: cui fœdant illi alimentorum suorum merce-dem redditam, ut in cujus manibus puerilia gesserat, huic juvenis & victor, pro beneficiis fu-nera remitteret. Reputabat deinde, quantum in exercitu suo, quantum apud devictas gentes popularum atq; invidiæ, quantum apud cere-os amicos metum & odium sui fecerit: quàm diurum & triste reddiderit convivium suum, non armatus in acie, quàm in convivio terri-bilior. Tunc Parmenion & Philotas, tunc A-minytas consobrinus, tunc noverca fratresq; in-terfecti: tunc Attalus, Eurylochus, Pausanias, illiq; Macedoniæ extincti principes, occurre-bant. Ob hæc illi quatriduo perseverata inedia fuit, donec exercitus universi precibus exora-tus est, precantis *ne ita mortem unius doleat, ut universos perdat, quos in ultimam deductos Bar-bariam, inter infestas, & irritatas bello gentes, destituat.* Multum profuere Callisthenis phi-

losophi preces, condiscipulatu apud Aristo-
lem familiaris illi, & tunc ab ipso rege ad p
denda memoriæ actæ ejus accitus. Revoc
igitur ad bellum animo, Corasmios & Daha
deditionem accepit.

a Al. in primo. CAP. VII. Deinde quod *a* primo ex Per
eo superbiæ regiæ more distulerat, ne om
pariter invidiosiora essent, non salutari, sed
dorari se jubet. Acerrimus inter recusant
Callisthenes fuit. Quæ res & illi, & multis pr
cipibus Macedonum exitio fuit: siquidem
specie insidiarum omnes interfecti. Reten
tamen est à Macedonibus mos salutandi re
explosa adoratione. Post hæc Indiam pe
ut Oceano ultimoq; Oriente finiret imperi
Cui gloriæ, ut etiam exercitus ornamenta c
venirent phaleras equorum, & arma milit
b Al. appellat. argento induxit; exercitumq; suum, ab
genteis clypeis Argyraspidas *b* appella
c Al. Nyssan. Cum ad *c* Nysam urbem veniisset, oppid
non repugnantibus fiducia religionis Liberi
tris, à quo condita urbs erat, parci jussit:
tus non militiam tantùm, verùm & vestigi
dei sequutum. Tunc ad spectaculum la
montis duxit exercitum, naturalibus boni
te, hederaq; non aliter vestiti, quàm si ma
cultus, colentiumq; industria exornatus es
d Al. nimi-ætu. Sed exercitus ejus, ubi ad montem acce
repentino *d* impetu mentis, in sacros dei u
latus instinctus, cum stupore regis, sine no
discurrit: ut intelligeret, non tam oppido
parcendo, quàm exercitui suo consuluisse. I
de montes Dædalos, regnaq; Cleofidis regi
petit. Quæ cum se dedisset ei, concubitu
demtum regnum ab Alexandro recepit; il
cebris consecuta, quod virtute non potuera
filiumq; ab eo genitum, Alexandrum nomin
vit, qui postea regnum Indorum potitus e
Cleofis regina, propter prostratam pudicitiam
scan-

rum regum ab Indis exinde uppellata est peragrata India, cum ad saxum miræ asperitatis & altitudinis, in quod multi populi confugerant, perveniisset, cognoscit Herculem, abexpugnatione ejusdem saxi terræ motu prohibitum: captus itaq; cupidine, Herculis acta superare, non summo labore ac periculo potius saxo, omnes ejus loci gentes in deditionem accipit. CAP. VIII. Unus ex regibus Indorum fuit, Porus nomine, viribus corporis, & animi magnitudine pariter insignis, qui bellum jampridem, audita Alexandri opinione, in advenientem ejus parabat. Commisso itaq; prælio exercitum suum Macedonas invadere jubet; ipsi regem eorum privatum hostem deposcit. Nec Alexander pugnæ moram fecit; sed primo congressione vulnerato equo, cum præceps ad terram decidisset, concursu satellitum servatur. Porus multis vulneribus obrutus capitur. Qui victum se adeo doluit, ut cum veniam ab hoste inveniisset, neq; cibum sumere voluerit, neq; vulnera curari passus sit; ægreq; sit ab eo obtentum, ut vellet vivere. Quem Alexander ob honorem virtutis, incolumem in regnum remisit. Duas ibi urbes condidit: unam Nicæam, alteram, ex nomine equi, Bucephalen vocavit. Inde *b* Arestas, *c* Gesteanos, Præsidas, *d* Gangaridas, cæsis eorum exercitibus, expugnat. Cum ad *e* Cuphites veniisset, ubi eum hostium ducenta milia equitum operiebantur, exercitus omnis, non minus victoriarum numero, quàm laboribus fessus, lacrymis eum deprecatur, *finem tandem bellis faceret, aliquando patriæ, redditusq; memineret; respiceret militum annos, quibus vix ætas ad redditum sufficeret:* ostendere alius canitiem, alius vulnera, alius ætate consumta membra, alius cicatricibus exhausta: *solos se esse, qui ducorum regum, Philippi Alexandriq; continuam*

a Al. *Beucephalonia, Beucephalam.*
b Al. *Adrestas.*
c Al *Gesteanos*, & *Gestanos.*
d Al. *Gangaridas.*
e M. S. *Cophidem.*

am militiam pertulerint. Tandem orare, ut *liquiæ ſaltem ſuæ paternis ſepulchris reddat, cum non* f *tam ſtudiis deficiatur, quam annis: ſi non militibus, vel ipſe ſibi parcat, ne fortuna ſuam nimis onerando fatiget.* Motus his tam iſtis precibus, velut in finem victoriæ, caſtra ſilito magnificentiora fieri juſſit, quorum mol onibus & hoſtis terreretur, & poſteris adm tio ſui relinqueretur. Nullum opus milites tius fecere. Itaq; g cæſis hoſtium cum grat tione indidem h reverterunt.

f Alii omittunt tam.

g Al. cæſis hoſtibus.

h Alii anteponunt in eadem.

CAP. IX. Inde Alexander ad amnem Ac finem pergit: per hunc in Oceanum deve tur. Ibi a Hiacenſanas Sileoſque, quos Hero les condidit, in deditionem accepit. Hinc b Ambros & Sugambros navigat. Quæ gen eum armatis LXXX. millibus peditum, & L millibus equitum excipiunt. Cùm prælio ctor eſſet, exercitum ad urbem eorum duc Quam deſertam à defenſoribus, cum de mu quem primus ceperat, animadvertiſſet, in bis planiciem ſine ullo ſatellite deſiliit. In cum eum hoſtes ſolum conſpexiſſent, clamo edito, undiq; concurrunt, ſi poſſint in unoc pite Orbis bella finire, & ultionem tot gent dare. Nec minus Alexander conſtanter reſi & unus adverſus tot millia præliatur. Incred bile dictu eſt, ut eum non multitudo hoſtiu non vis magna telorum, non tantus laceſſen um clamor terruerit; ſolus tot millia ceci rit ac fugaverit. Ubi verò obrui multitudi ſe vidit, trunco ſe, quì tum propter muru ſtabat, applicuit, cujus auxilio tutus, cum t agmen ſuſtinuiſſet, tandem cognito periculo jus, amici ad eum deſiliunt; ex quibus mu cæſi: prælium; tamdiu anceps fuit, quo omnis exercitus, muris c dejectis, in auxi um veniret. In eo prælio ſagitta ſub mam trajectus, cum ſanguinis fluxu deficeret, ge poſu

a M. S. *Aſeſinas Syreſque*, it. *Geſinas Azyboſque.*

b M. S. *Mandros*, & *Subagras*, it. *Mallos* & *Oxydracas.*

c Al. dejectus.

posito tam diu prælians est, donec eum, à quo vulneratus fuerat, occideret. Curatio vulneris gravior ipso vulnere fuit.

CAP. X. Itaq; ex magna desperatione tandem saluti redditus, Polyperchonta cum exercitu Babyloniam mittit. Ipse cum lectissima manu navibus consensis, oceani littora peragrat. Cum venisset ad urbem *a* Ambigeri regis, oppidani invictum ferro audientes, sagittas veneno armant, atq; ita *b* gemino mortis vulnere, hostem à muris summoventes, plurimos interficiunt. Cum inter multos vulneratus etiam Ptolomæus esset, moriturusq; jam videretur, per quietem regi monstrata in remedia veneni herba est, qua in potu accepta, statim periculo liberatus est; majorq; pars exercitus hoc remedio servata. Expugnata deinde urbe, reversus in naves, Oceano libamenta dedit, prosperum in patriam reditum precatus, ac veluti curru circa metam acto, positis imperii terminis, *c* quatenus aut terrarum solitudines prodire passæ sunt, aut mare navigabile fuit, secundo æstu ostio fluminis Indi invehitur. Ibi in monumenta rerum à se gestarum, urbem Barcen condidit; araſq; statuit, relicto ex numero amicorum, littoralibus Indis præfecto. Inde iter terrestre facturus, cum arida loca medii itineris dicerentur, puteos opportunis locis fieri præcipit, quibus ingenti dulci aqua inventa Babyloniam redit. Ibi multæ devictæ gentes, præfectos suos accusaverunt; quos sine respectu amicitiæ, Alexander in conspectu legatorum necari jussit. Filiam post hæc Darii regis, Statiram, in matrimonium recepit: sed & optimatibus Macedonum lectas ex omnibus gentibus nobilissimas virgines tradidit, ut communi facto crimen regis levaretur.

CAP. XI. Hinc ad concionem exercitum vo-

a Al. *Ambisari.*

b Al. geminæ mortis vulnere.

c Al. quatinus.

vocat; & promittit, se ex alienum omnia propria impensa soluturum, ut prædam pa- miaq; integra domos ferant. Insignis hæc mu- nificentia non summâ tantum a commenda- verum etiam titulo muneris fuit, nec à deb- toribus magis quàm à creditoribus gratius ex- cepta: quoniam utrisq; exactio pariter ac lu- rio difficilis erat: XX. millia talentum hos sumtus expensa. Dimissis veteranis, ex- ercitum junioribus supplet. Sed retenti ve- ranorum discessum ægre ferentes, missione & ipsi flagitabant, nec annos, sed stipend- sua numerari jubebant: pariter in milit- lectos, pariter sacramento solvi, æquum ce- sentes: nec jam precibus sed convicio age- jubentes cum solum cum patre suo Hann- ne b inire bella, quatenus milites suos fasti- at. Contra ille nunc castigare milites, nu- lenibus verbis monere, ne gloriosam milit- seditionibus infuscarent. Ad postremum c- verbis nihil proficeret; ad corripiendos se- tionis auctores, è tribunali in concionem a- maram inermis ipse desilit, & nemine pr- hibente, XIII. correptos, manu sua ipse s- supplicia duxit. Tantam vel illis morie- patientiam metus regis, vel huic exigendi, s- plicii constantiam disciplina militaris dab-

a Alii omit- tunt.

b Al. finire.

CAP. XII. Inde separatim auxilia Per- rum in concione alloquitur. Laudat perpe- am illorum, tum in se, tum in pristinos re- fidem; sua in illos beneficia commento- at nunquam quasi victos, sed veluti victoriæ v- cios habuerit; deniq; se in illorum, non il- in gentis suæ morem transisse: affinitatib- connubiorum victos victoribus miscuisse Nunc quoq; ait, custodiam corporis sui n- Macedonibus tantùm se, verùm & illis credi- rum. Atq; ita mille ex his juvenes in num- rum satellitum legit; auxiliorum quoq; por- tio-

ionem, formatam in disciplinam Macedonum, exercitui suo miscet. Quam rem ægre Macedones tulerunt, jactantes, hostes suos in officium suum à rege *a* subjectos. Tunc universi gentes, regem adeunt, orant *supplicibus suis posset saturet se, quam contumeliis*. Qua modestia obtinuerunt, ut undecim millia militum veteranorum exauctoraret. Sed ex amicis dimissi senes, Polyperchon, Clitus, Gorgias, Polydamas, *b* Amadas, Antigenes. Dimissis his Craterus præponitur, jussis præesse Macedonibus in Antipatri locum; Antipatrumq; cum supplemento tironum in locum ejus evocat: stipendia revertentibus, veluti militantibus dare. Dum hæc aguntur, unus ex amicis ejus Epheestion decedit, dotibus primo formæ puerisque, mox obsequiis regi percarus, quem contra decus regium Alexander diu luxit, tumulumq; ei XII. milium talentorum fecit; eumque post mortem coli ut deum jussit.

a Al. subjectos, it. subactos.

b Al. Amyntas.

CAP. XIII. Ab ultimis littoribus Oceani Babyloniam revertenti, nuntiatur, legationes Carthaginiensium, ceterarumq; Africæ civitatium, vel *a* Hispaniarum, Siciliæ, Galliæ, Sardiniæ, nonnullas quoq; ex Italia ejus adventum Babyloniæ operiri. Adeo universum terrarum orbem nominis ejus terror invaserat, ut omnes gentes, veluti destinato sibi regi adularentur. Hac igitur ex causa Babyloniam festinanti, veluti conventum terrarum Orbis acturo, quidam ex Magis prædixit, ne urbem introiret, testatus, hunc locum ei fatalem fore. Ob hoc omissa Babylonia in *b* Bursiam urbem trans Euphratem, desertam olim, concessit. Ibi ab Anaxarcho philosopho compulsus est rursum Magorum prædicta contemnere, ut falsa & incerta; & si satis constent, ignota mortalibus: at si naturæ debeantur, immutabilia. Reversus igitur Babyloniam, multis diebus o-

a Al. Spaniarum.

b Al. Bersipam.

tio

tio datis, intermissum olim convivium solen-
ter instituit: totusq; in lætitiam effusus, c-
dieī noctem pervigilem junxisset, recedente
a Al. Madius. jam è convivio a medicus Thessalus, instan-
ta comessatione, & ipsum & sodales ejus in
tat. Accepto poculo, media potione repe-
veluti telo confixus, ingemuit: elatusq; è c-
vivio semianimis, tanto dolore cruciatus e
ut ferrum in remedia posceret, tactumq; h
minum velut vulnera indolesceret. Ani
causam morbi, intemperiem ebrietatis
seminaverunt: re autem vera insidiæ fuer
quarum infamiam successorum potentia
pressit.

CAP. XIV. Auctor insidiarum Antipa
fuit, qui cum carissimos amicos ejus inter
ctos videret: Alexandrum Lynciſtam, ge
rum suum occisum: Se magnis rebus in Gr
cia gestis, non tam gratum apud regem, qu
invidiosum esse; à matre quoq; ejus Ol
piade variis se criminationibus vexatum;
accedebant ante paucos dies, supplicia in p
fectos devictarum nationum crudeliter hab
Ex quibus rebus se quoq; è Macedonia n
ad societatem militiæ, sed ad pœnam evo
tum arbitrabatur. Igitur ad occupandum
gem, Cassandrum filium dato veneno sub
nat; qui cum fratribus Philippo & Iola m
strare regi solebat: cujus veneni tanta vi
it, ut non ære, non ferro, non testa conti
retur, nec aliter ferri, nisi in ungula equi
tuerit: prænonito filio, ne alii quam Th
lo, & fratribus crederet. Hæc igitur ex c
apud Thessalum, paratum, repetitumq; o
vivium est. Philippus & Iolas prægustare
temperare potum regis soliti, in aqua fri
venenum habuerunt, quam prægustatæ
potioni supermiserunt.

CAP. XV. Quarto die Alexander indubi
ta

mortem sentiens: *agnoscere se fatum domus majorum suorum ait: nam pleroſq; Æacidarum vix trigesimum annum desinctos.* Tumultuantes deinde milites, insidiis *a* periisse regem clamantes, ipse sedavit; eosq; omnes cum solatus in edit issimum urbis locum esset, conspectum suum admisit, osculandamque dextram suam flentibus porrexit. Cum lacrymarent omnes, ipse non sine lacrymis tantum, verum etiam sine ullo tristioris mentis argumento fuit, ut quosdam impatientius dolentes consolatus sit: *b* quibusdam mandata ad parentes eorum dederit: adeo, sicuti in hostem, ita in mortem *c* invictus animus fuit. Dimissis amicis, amicos circumstantes percontatur, *venturne similem sibi reperturi regem?* Tandem cunctis; tum ipse, *ut hoc nesciat, ita scire vaticinarique se, ac pene oculis videre quantum sit in hoc certamine sanguinis fusura Macedonia; quantis cædibus, quo cruore, mortuo parentatura.* Ad postremum, corpus suum Hammonis templo condi jubet. Cum desiderarent amici videre, quærunt, *quem imperii faciat heredem:* Respondit, *Dignissimum.* Erat illi magnitudo animi fuit, ut cum Herculem filium, cum fratrem Aridæum, cum gravidam uxorem prægnantem relinqueret; quorum necessitudinum, digniſſimum nuncupavit heredem. Prorsus quasi nefas esset, vivo forti alium quàm virum fortem succedere, tanti regni opes aliis, quàm probatis reliqui. Hac voce veluti bellicum inter amicos cecinisset, aut malum discordiæ misisset, ita omnes in æmulationem consurgunt, *c* ambitione vulgi tacitum favorem militum quærunt. Sacro die præclusa voce, exemtum digito annulum Perdiccæ tradidit; quæ res gliscentem amicorum dissensionem sedavit. Nam etsi non voce nuncupatus heres, judicio tamen electus esse videbatur.

a Al. perire.

b Al. quibus & dedit.

c Al. invictus animi.

d Al. & ambitione tacitâ, vulgi militum favorem quærunt.

CAP.

CAP. XVI. Decessit Alexander, mense unum annos tres & triginta natus; vir supra humanam potentiam magnitudine animi præditus. Qua nocte eum mater Olympias concepit, visa per quietem est cum ingenti serpente *a* volutari: nec decepta somnio est. Nam profecto majus humana mortalitate onus utero tulit: quam cum Æacidarum gens ab ultimis seculorum memoria, & regna patris, fratris, mariti, ac deinceps majorum omnium illustraverint: nullius tamen nomine, quàm filii, clarior fuit. Prodigia magnitudinis ejus in ipso ortu nonnulla apparuere. Nam ea die qua natus est, duæ aquilæ tota die *b* præpetes supra culmen domus patris ejus sederunt, omen duplicis imperii, Europæ Asiæque, præferentes. Eodem quoq; die nuntium pater ejus duarum victoriarum accepit; alterius belli Illyrici, alterius certaminis Olympici, in quod quadrigarum currus miserat: quod omen universarum terrarum victoriam infanti portendebat. Nec acerrimis literarum studiis eruditus fuit. Exacta pueritia, per quinquennium sub Aristotele doctore, inclyto omnium philosophorum, crevit. Accepto deinde imperio, Rex se Terrarum omnium ac Mundi appellari jussit: tantamq; fiduciam sui militibus fecit, ut illo præsente nullius hostis arma, nec inermes timuerint. Itaq; cum nullo hostium unquam congressus est, quem non vicerit; nullam urbem obsedit, quam non expugnaverit; nullam gentem adiit, quam non calcaverit. Victus denique ad postremum est, non virtute hostili, sed insidiis suorum, & fraude civili.

a Al. voluptari, it. voluptuari,

b Al perpedes, & perpetes.

LIBER XIII. CAP. I.

EXtincto in ipso ætatis ac victoriarum flore Alexandro Magno, triste apud omnes gentes Babylone silentium fuit. Sed nec devictis

gentes fidem nuntio habuerunt, quod ut invictum regem ita immortalem esse credidérant; recordantes, quoties præsenti morte ereptus esset: quàm sæpe pro amisso, repente se non sospitem tantùm suis, verùm etiam victorem obtulisset. Ut vero mortis ejus fides adfuit, omnes barbaræ gentes paulo ante ab eo victæ, non ut hostem, sed ut parentem luxerunt. Mater quoq; Darii regis, quam amisso filio, à fastigio tantæ majestatis in captivitatem redactam, indulgentia victoris, in eam diem vitæ non pœnituerat, audita morte Alexandri, mortem sibi ipsa conscivit: non quòd hostem filio præferret; sed quòd pietatem filii in eo, quem ut hostem timuerat, experta esset. Contra Macedones *a* versa vice, non ut civem, ac tantæ majestatis regem, verùm ut hostem amissum, gaudebant: severitatem nimiam, & assidua belli pericula execrantes. Huc accedebat, quòd principes regnum & imperia, vulgus militum thesauros & grande pondus auri, velut inopinatam prædam, *b* spectabant: illi successionem regni, hi opum ac divitiarum hereditatem cogitantes. Erant enim in thesauris quinquaginta millia talentum, & in annuo vectigali tributo, tricena millia. Sed nec amici Alexandri frustra regnum spectabant: nam ejus virtutis ac venerationis erant, ut singulos reges putares. Quippe ea formæ pulchritudo, & proceritas corporis, & virium ac sapientiæ magnitudo in omnibus fuit, ut qui eos ignoraret, non ex unâ gente, sed ex toto terrarum Orbe electos judicaret. Neq; enim unquam ante Macedonia, vel ulla gens alia, tam clarorum virorum proventu floruit: quos primo Philippus, mox Alexander tanta cura legerat, ut non tam ad societatem belli, quàm ad successionem regni, electi viderentur. Quis igitur miretur, talibus ministris, Orbem terra-

a Faber omittit.

b Al. expectabant.

rum victum, cum exercitus Macedonum ex non ducibus, sed regibus regeretur? qui nusquam sibi reperissent pares, si non inter se concurrissent: multosq; Macedonia pro uno Alexandro habuisset, nisi fortuna eos æmulationem virtutis in perniciem mutuam armasset.

CAP. II. Ceterum, occiso Alexandro, non, ut læti, ita & securi fuere, omnibus unum locum competentibus; nec minus milites, quia invicem se timebant, quorum & libertas solutior, & favor incertus erat. Inter ipsos vero æqualitas discordiam augebat, nemine tanto ceteros excedente, ut *a* ei aliquis se summitteret. Armati itaque coëunt, ad formandum rerum presentium statum. Perdicca cenit *Roxanes expectari partum, que exacto mense vo, matura jam ex Alexandro erat; & si puer peperisset, hunc dari successorem patri.* Meleag *negat differenda in partus dubios consilia; nec pectandum dum reges nascerentur, cum jam ge uti liceret: seu puer illis placeat, esse Perga lium Alexandrum natum ex Barsine, nomine Hi culem: seu mallent juvenem, esse in castris trem Alexandri Aridæum, comem, & cunctis suo tantùm, verùm & Patris Philippi nomine ceptissimum. Ceterum Roxanen esse originis Pe ca: nec esse fas, ut Macedonibus ex sanguine rum, quorum regna deleverint, reges constituant quod nec ipsum Alexandrum voluisse dicit. De morientem nullam de eo mentionem habuisse.* Pe lemæus recusabat regem Aridæum, *non pro maternus modo sordes, quod ex Larissæo scorto ceretur: sed etiam propter valetudinem majo quam patiebatur; ne ille nomen regis, alius im rium teneret: melius esse ex his legi, qui pro tute regi suo proximi fuerint, qui provincias reg quibus bella mandentur, quam sub persona regi dignorum subjiciantur imperio.* Vicit Perdic sententia, consensu universorum. Placuit ita

a Ut ei se alius summitteret.

Roxa

Roxanes exspectari partum; & si puer natus fuisset, tutores Leonatum, Perdiccam, Craterum, & Antipatrum constituunt, confestimq; in tutorum obsequia jurant.

CAP. III. Cùm equites quoq; idem fecissent, pedites indignati, nullas sibi consiliorum partes relictas, Aridæum, Alexandri fratrem, regem appellant, satellitesq; illi *a* ex turba sua legunt, & nomine Philippi patris vocari jubent. Quæ cum nuntiata equitibus essent, legatos ad mitigandum eorum animos, duos ex proceribus, Attalum & Meleagrum mittunt, qui popularem ex vulgi adulatione quærentes, omissa legatione, militibus consentiunt. Statim & seditio crevit, ubi caput & consilium habere cœpit. Tunc ad delendum equitatum cuncti armati in regiam irrumpunt: quo cognito, equites trepidi ab urbe discedunt, castrisq; positis, & ipsi pedites *b* terrere cœperunt. Sed inter procerum inter se odia cessabant. Attalus ad interficiendum Perdiccam ducem parat clerius, mittit: ad quem armatum, & ultro provocantem, cum accedere percussores ausi non fuissent; tanta constantia Perdiccæ fuit, ut ultro ad pedites veniret, & in concionem vocatos edoceret, quod facinus molirentur: *respicerent contra quos arma sumpsissent: non illos Persas, sed Macedonas; non hostes, sed cives esse; pleroſq; etiam cognatos eorum, certe commilitones, eorundem castrorum ac periculorum socios: edituros deinde egregium hostibus suis spectaculum, ut quorum armis victos se doleant, eorum mutuis cædibus gaudeant, parentaturosq; sanguine suo manibus hostium à se interfectorum.*

CAP. IV. Hæc cum pro singulari facundia sua Perdicca peroraſſet, adeo movit pedites, ut probato consilio ejus, dux ab omnibus legeretur. Tum equites in concordiam revocati, in *a* Aridæum regem consentiunt. Servа-

a Al Ex tribu suâ.

b Al terreris

a A. M. 3876. Olymp. 114.

ta est portio regni Alexandri filio, si natus esset. Hæc agebant, posito in medio corpore Alexandri, ut majestas ejus testis decretorum esset. His ita compositis, Macedoniæ & Græciæ Antipater præponitur: regiæ pecuniæ custodia Cratero traditur: castrorum, exercitus, rerum cura Meleagro, & Perdiccæ assignatur; jubeturq; Aridæus rex, corpus Alexandri in Hammonis templum deducere. Tunc Perdiccas insensus seditionis auctoribus, repente ipsi collega, lustrationem castrorum propter mortem regis, in posterum edicit. Postquam armatum exercitum in campo constituit, *b* consentientibus universis, evocatos, dum transit, de singulis manipulis seditiosos, supplicio tradi occulte jubet. Reversus inde, inter principes provincias dividit, simul ut et removeret æmulos, & munus imperii, beneficii sui faceret. Prima, Ptolomæo Ægypto, *c* & Africæ Arabiæq; pars *d* sorte evenit, quem ex gregario milite Alexander virtutis causa provexerat: cui ad tradendam provinciam Cleomenes, qui Alexandriam ædificaverat, datur. Confinem huic provinciæ Syriam Laomedon Mitylenæus, Ciliciam Philotas, *e* Phrygiam Illyrios accipiunt. Mediæ majori *f* Accroparo, minori socer Perdiccæ præponitur. Suam gens *g* Seyno, Phrygia major Antigono, Philippi filio, assignatur. Lyciam & Pamphiliam Nearchus, Cariam Cassander, Lydiam Menander sortiuntur. Leonato minor Phrygia evenit. Thracia & regiones Pontici maris Lysimacho, Cappadocia cum Paphlagonia Eumeni datur. Summus castrorum tribunatus Seleuco Antiochi filio cessit. Stipatoribus regis satellitibusq; Cassander filius Antipatri præficitur. In Bactriana ulteriore, & Indiæ regionibus, priores præfecti retenti. *b* Terras inter amnes Hydaspem & Indum, Taxiles habebat. In colo-

b Al. non sentientibus.

c Al. *Asia, Libyaque.*
d Al. forte venit.

e Al. filio *Illyrio.*
f Al. *Arrepates.*
g Al. *Cano.*

b Al. Seras.

nis

nias in Indis condidas, Pithon Agenoris filius mittitur. i Parapammenos fines Caucasi montis, Extarches accepit. Aracosii Gedrosiq; Sibyrtio traduntur: Drancæ & Arei Statanori. Bactrianos Amyntas fortitur, Sogdianos Scythæus, Nicanor Parthos, Philippus Hyrcanos, Phrataphernes Armenios, Tleptolemus Persas, Seleucestes Babylonios, Archos Pelasgos, Arcesilaus Mesopotamiam. Cum hæc divisio, vel inutile munus singulis contigisset, ita magna incrementorum materia plurimis fuit. Siquidem non magno post tempore, quasi regna, non præfecturas divisissent: sic reges ex præfectis facti, magnas opes non sibi tantum paravere, verùm etiam posteris reliquerunt. i Parapamisus.

CAP. V. Dum hæc in Oriente aguntur, in Græcia Athenienses & Ætoli bellum, quod jam vivo Alexandro moverant, summis viribus instruebant. Causæ belli erant, quòd reversus ab India Alexander, epistolas in Græciam scripserat, quibus omnium civitatium exsules, præter cædis damnati, restituebantur. Quæ recitatæ præsente universa Græcia, in mercatu Olympiaco, magnos motus fecerunt; quod plurimi non legibus pulsi patria, sed per factionem principum fuerant, verentibus iisdem principibus, ne revocati potentiores in republica fierent. Palam igitur jam tunc multæ civitates, libertatem bello vindicandam fremebant. Principes tamen omnium Athenienses & Ætoli fuere. Quod cùm nuntiatum Alexandro esset, mille naves longas sociis imperari præceperat, quibus in Occidente bellum gereret; excursuruscq; cum valida manu fuerat ad Athenas delendas. Igitur Athenienses contracto XXX. millium exercitu, & CC. navibus, bellum cum Antipatro, cui Græcia forte evenerat, gerunt, eumq; detrectantem prælium, & Heracleæ urbis mœnibus tuentem

se, obsidione cingunt. Eodem tempore Demosthenes Athenienſis orator, pulſus patria, ob crimen accepti ab a Harpalo auri, qui ejus delicatem Alexandri fugerat, b quod civitatem in ejuſdem Alexandri bellum impellere forte Megaris exulabat: qui ut miſſum ab Athenienſibus Hyperidem legatum cognovit, qui Peloponnenſes in ſocietatem armorum ſolicitaret, ſequutus eum, Sicyona, Argos, Corinthum, ceteraſq; civitates, eloquentia ſua Athenienſibus junxit. Ob quod factum, mox ab Athenienſibus obviam nave, ab exſilio revocatur. Interim in obſidione Antipatri, Leoſthenes, dux Athenienſium, telo e muris transeuntem jacto, occiditur. Quæ res tantum animorum Antipatro dedit, ut etiam vallum ſcindere auderet. Auxilium deinde à Leonato per legatos petit: qui eum venire cum exercitu nuntiatus eſſet, obvii ei Athenienſes cum inſtructis copiis fuere, ibiq; equeſtri prælio gravi vulnere ictus extinguitur. Antipater tametſi auxilia ſua videret victa, morte tamen Leonati lætatus eſt: quippe & æmulum ſuum latum, & vires ejus acceſſiſſe ſibi gratulabatur. Statim igitur exercitu ejus recepto, cum et hoſtibus etiam prælio videretur, ſolutus obſidione, in Macedoniam conceſſit. Græcorum quoque copiæ, finibus Græciæ hoſte pulſo, ad urbes dilapſæ.

a M. S. S. Harpago. b Al. quo.

CAP. VI. Interea Perdicca bello a inno Ariarathi regi Cappadocum illato, prælio victor, nihil præmii præter vulnera & perdita retulit. Quippe hoſtes ab acie in urbem recepti, occiſis conjugibus & liberis, domos quoque ſuas cum omnibus copiis incenderunt. Eodem congeſtis etiam ſervitiis, & ſemet præcipitant ut nihil hoſtis victor ſuarum rerum, præter incendii ſpectaculo fruere Inde, ut viribus auctoritatem regiam acqui

a Alii omittunt.

ret, ad nuptias Cleopatræ, sororis Alexandri regni & alterius Alexandri quondam uxoris, non aspernante Olympiade, matre ejus, inuadit: sed prius Antipatrum, sub affinitatis obtentu, capere cupiebat. Itaq; fingit se in matrimonium filiam ejus petere, quo facilius ab eo supplementum tironum ex Macedonia obtineret. Quem dolum præsentiente Antipatro, dum duas eodem tempore uxores quærit, neutram obtinuit. Post hæc bellum inter Antigonum & Perdiccam oritur. Antigono Craterus & Antipater auxilium ferebant, qui facta cum Athenienſibus pace, Polyperchonta Græciæ & Macedoniæ præponunt. Perdicca, amissis rebus, Aridæum, & Alexandri Magni filium, in Cappadocia, quorum cura illi mandata fuerat, de summa belli in consilium adhibet. Quibusdam placebat bellum in Macedoniam transferri, ad ipsum fontem & caput regni, ubi & Olympias esset, mater Alexandri non mediocre momentum partium, & civium favor, propter Alexandri Philippiq; nomina: sed in rem visum est ab Ægypto incipere, ne in Macedoniam profectis, Asia à Ptolemæo occuparetur. Eumeni præter provincias quas acceperat, Paphlagonia, & Caria, & Lycia, & Phrygia adjiciuntur. Ibi Craterum & Antipatrum operiri jubetur: adjutores ei dantur cum exercitibus frater Perdiccæ Alcetas, & Neoptolemus: Clito cura classis traditur: Cilicia Philotæ ademta, Philoxeno data: ipse Perdicca Ægyptum cum ingenti exercitu petit. Sic Macedonia, in duas partes discurrentibus ducibus, in sua viscera armatur: ferrumq; ab hostili bello in civilem sanguinem vertit, exemplo furentium, manus ac membra sua, ipsa cæsura. Sed Ptolemæus in Ægypto, solerti industria, magnas opes paraverat, quippe & Ægyptios insigni moderatione

ne in favorem sui solicitaverat; & reges finitimos beneficiis obsequiisq; devinxerat: terminos quoq; imperii, acquisita Cyrene urbe, ampliaverat; factusq; jam tantus erat, ut non tam timeret hostes, quàm timendus ipse hostibus esset.

CAP. VII. Cyrene autem condita fuit a Aristæo, cui nomen a Battos propter linguæ obligationem fuit. Hujus pater b Cirnus, rex Theræ insulæ, cum ad oraculum Delphos propter decus adolescentiæ filii nondum loquentis, deum deprecaturus venisset, responsum accepit, quo jubebatur filius ejus Battus *Africam petere, & urbem Cyrenen condere, ubi linguæ ibi usum reciperet.* Cùm responsum ludibrio simile videretur, propter solitudinem c Theræ insulæ; ex qua coloni ad urbem condendam in Africam tam vastæ regionis profecturi jubebantur, res dimissa est. Interjecto deinde tempore, velut contumaces, pestilentia domi parere compelluntur; quorum tam infesta paucitas fuit, ut vix unam navem complerent. Cùm venissent in Africam, pulsis accolis, montem Cyran, & propter amœnitatem loci, propter fontis d ubertatem occupavere. Tum Battus, dux eorum, linguæ nodis solutis, loqui primum cœpit: quæ res animos eorum, ex promissis Dei jam parte percepta, in reliquam spem condendæ urbis accendit. Positis igitur castris opinionem veteris fabulæ accipiunt. Cyrenen, eximiæ pulchritudinis virginem, in Thessaliæ monte Pelio ab Apolline raptam, perlatamq; in ejusdem montis juga, cujus colem occupaverant, à deo repletam, quatuor pueros perperisse Nomium, Aristæum, Aristhocum, Argæum missos à patre e Speo, regi Thessaliæ, qui perquirerent virginem, loci amœnitate captos in iisdem terris cum virgine resedisse. Ex his pueris tres adultos in Thessaliam

a Al. *Battes.*
b Al. *Grinus.*
c Al. *Theræmensi.*
d Al. Uberem copiam.
e Al. *Hypseo.*

aliam reversos, avita regna *f* recepisse. Arizum in Arcadia late regnasse, eumque primum, & apium & mellis usum, & lactis & cogala hominibus tradidisse, *g* solstitialesq; ores sideris primum invenisse. Quibus auditis actus virginis nomine ex responsis agnito, urbem Cyrenen condidit.

f Al. cepisse.

g Solstitialisque ortus syderis.

CAP. VIII. Igitur Ptolemæus hujus urbis ictus viribus, bellum in adventum Perdiccæ parabat. Sed Perdiccæ plus odium arrogantiæ, quam vires hostium nocebant; quam exosi eiam socii, ad Antipatrum gregatim profugiebant. Neoptolemus quoq; in auxilium Eumerelictus, non solum transfugere, verum eam prodere *a* partium exercitum voluit. Quam rem cum præsensisset Eumenes, cum proditore decernere prælio necesse habuit. Victus Neoptolemus ad Antipatrum & Polyperchontа profugit; hisq; persuadet, ut consociatis *b* manipulis, læto ex victoria & secura fuga sua, Eumeni supervenirent. Sed res Eumenem non latuit: Itaq; insidiæ in insidiatores versæ: & qui securum aggressuros se putabant, securis in itinere, & pervigilio nostris fatigatis occursum est. In eo prælio *c* Polyperchon occiditur. Neoptolemus quoque cum Eumene congressus, diu mutuis vulneribus acceptis colluctatus est; in summa victus, succumbit. Victor igitur duobus prælиis contra Eumenes, afflictas partes transitione sociorum, paululum sustentavit. Ad postremum Eumen Perdicca occiso, ab exercitu hostis cum Phytone, & Illyrio, & Alceta fratre Perdiccæ, appellatur: bellumq; adversus eos Antigono decernitur.

a Al. partem exercitûs.

b Al. transitionibus.

c Craterot.

LIBER XIV. CAP. I.

EUmenes, ut Perdiccam occisum, se hostem à Macedonibus judicatum, bellumq; Antigo-

tigono decretum cognovit; ultro ea militibus
suis indicavit, ne fama aut rem in majus ex
tolleret, aut militum animos rerum novitate
a Alii omittunt. terreret; simul ut a quomodo circa se animati essent, cognosceret, sumturus consilium
ex motu universorum. Constanter tamen pro
fatus est, *si cui hæc terrori essent, habere*
discedendi potestatem. Qua voce adeo cunctos
in studium partium suarum induxit, ut ultro
illum omnes hortarentur, *rescissuros se* Sardium
decreta Macedonum affirmarent. Tunc exercitum
b Al. Ætulanen. in b Ætoliam promoto, pecunias civitatibus
imperat; recusantes dare, hostiliter diripit.
Inde Sardis profectus est ad Cleopatram, sororem
rem Alexandri Magni, ut ejus voce centurio
nes principesq; confirmaret, existimaturos
majestatem regiam verti, unde soror Alexan
dri staret. Tanta veneratio magnitudinis A
lexandri erat, ut etiam per vestigia mulierum
favor sacrati ejus nominis quæreretur. C
reversus in castra esset, epistolæ totis ca
abjectæ inveniuntur: quibus iis, qui Eu
nis caput ad Antigonum detulissent, ma
præmia definiebantur. His cognitis Eume
[illegible] ad sanctionem militibus, primo gra
agit, *quod nemo inventus esset, qui spem cri*
c Al. fidei sacramenti. *præmii* c *fidei sacramento anteponeret*: dein
callidè subnectit, *confictas has à se epistolas*
experiundos suorum animos esse. Ceterum salu
suam in omnium potestate esse, nec Antigonum,
quemquam ducum sic velle vincere, ut ipse
exemplum pessimum statuat. Hoc facto, & in pr
senti labantium animos deterruit; & in fu
rum providit, ut si quid simile accidisset,
se ab hoste corrumpi, sed ab duce tentari
bitrarentur. Omnes igitur operam suam o
tatim ad custodiam salutis ejus offerunt.

CAP. II. Cùm interim Antigonus cum e
ercitu supervenit, castrisq; positis, postera

aciem procedit. Nec Eumenes moram prælio fecit: qui victus, in munitum quoddam castellum confugit: ubi cum videret se fortunam obsidionis subiturum, majorem exercitus partem dimisit, ne aut consensu multitudinis ad hostes traderetur, aut obsidio ipsa multitudine laboraret. Legatos deinde ad Antipatrum, qui solus par Antigoni viribus videbatur, supplices mittit: à quo cum auxilia Eumeni contra Antigonus didicisset, ab obsidione recessit. Erat quidem solutus ad tempus metu hostis Eumenes: sed nec salutis, dimisso exercitu, magna spes erat. Omnia igitur circumspicienti optimum visum est, ad Alexandri magni Argyraspidas, invictum exercitum, & victoriarum præfulgentem gloria, decurrere. Sed Argyraspides, post Alexandrum omnes duces fastidiebant, sordidam militiam putabant, post tanti regis memoriam, existimabant. Itaq; Eumenes blandimentis agere; appellare singulos alloqui; nunc *commilitones*, nunc *patronos* appellans, *periculorum Orientis socios*: nunc *refugia salutis sue, & unica præsidia* commemorans: *solos esse quorum virtute Orbis sit domitus; solos qui militiam Liberi patris, Herculis monumenta superarint: per hos Alexandrum Magnum factum, per hos divinos honores, & immortalem gloriam consequutum: orat ut tantum ducem se, quàm commilitonem recipiant, ut ex corpore suo esse velint.* Receptus hac lege, tantum imperium, primum monendo singulos, nox quæ perperam facta erant, blande corrigendo usurpat: nihil in castris sine illo agi, nihil administrari sine solertia illius poterat.

CAP. III. Ad postremum cùm *Antigonum cum exercitu* nuntiatum esset, compellit eos in aciem descendere. Ibi dum duces imperia contemnunt, hostium virtute superantur. In eo prælio non gloriam tantùm tot bello-

a Al. Quòd.

lorum, cum conjugibus & liberis, sed & pr
mia longa militia parta, perdiderunt.
a Al. sed & Eumenes. a Eumenes, qui auctor cladis erat, nec al
spem salutis reliquam habebat, victos ho
batur: Nam *& virtute eos superiores fuisse a*
mabat: quippe ab his quinq; millia hostium c
& si in bello perstent, ultro hostes pacem petit
Damna quibus se victos putent, duo millia mulier
& paucos infantes, & servitia esse, quæ m
vincendo possunt reparare, quam deserendo vi
am. Porro Argyraspides *neq; fugam se tent*
b Al. patrimoniorum. *dicunt, post damna* b *matrimoniorum, & p*
juges amissas, neq; bellum gessuros contra li
suos; ultroq; cum convitiis agitant, *quod*
tot annos emeritorum stipendiorum, redeunte
mum cum præmiis tot bellorum, ab ipsa missione
sus in novam militiam, immensaq; bella revo
rit, & a tribus jam quodammodo suis, & a
lissime patriæ abductos, inanibus promissis de
rit: nunc quoq; amissis omnibus felicis militiæ
stibus, ne victos quidem in misera & inopi se
quiescere sinat. Ignaris deinde ducibus, co
stim ad Antigonum legatos mittunt, pete
ut sua reddi jubeat. Is redditurum se pollic
si Eumenem sibi trādant. Quibus cognitis,
menes cum paucis fugere tentavit: sed re
ctus, defectis rebus, cum concursus mili
dinis factus esset, petit ut postremum su
loqui exercitum liceret.

CAP. IV. Jussus ab universis dicere, s
silentio, laxatisq; vinculis, prolatam, sicut
catenatus, manum a ostendit: *Cernitis,*
a M. S. ostentat. *tes, inquit, habitum atq; ornamenta ducis*
quæ mihi non hostium quisquam imposuit: na
etiam solatio foret. Vos me ex victore victum
me ex imperatore captivum fecistis, quater
hunc annum in mea verba jurejurando obstri
stis. Sed ista omitto. Neq; enim miseros co
decent. Unum oro, si propositorum Antigoni in

summa consistit, inter vos me velitis mori. ...ego illius interest, quemadmodum aut ubi ca... & ego fuero ignominia mortis liberatus. ...si impetro, solvo vos jurejurando, quo toties vos ...menta mihi devovistis. Aut si ipsos pudet ro... vim adhibere, ferrum huc date; & permit... quod vos facturos pro imperatore juravistis, im... rem pro vobis sine religione juris jurandi face... Cum non obtineret, preces in iram vertit... ait, devota capita, respiciant dii perjurio... matrices; talesq; vobis exitus dent, quales ...ibus vestris dedistis. Nempe vos eadem paulo ...& Perdiccæ sanguine estis aspersi, & in An... eadem moliti. Ipsum deniq; Alexandrum, ...passet eum mortali manu cadere, interem... quod b maximum erat seditionibus agitastis. ...nunc ego perfidorum victima, has vobis di... inferias dico; ut opes extorresq; omne ...in hoc castrensi exsilio agatis, devorentq; vos ...ista, quibus plures vestros, quam hostium du... consistis. Plenus deinde iræ, custodes su... recedere ad Antigoni castra cæpit. Sequi... exercitus c prodito imperatore suo, & ip... civus, triumphumq; de se ipso ad victo... castra ducit; omnia auspicia regis A... dri, & tot bellorum palmas laureasq; u... cum victori tradentes: & ne quid deest... pompæ, elephanti quoque, & auxilia Ori... lia subsequuntur. Tanto pulchrior hæc ...ndo, quam Alexandro tot victoriæ fue... ut cum ille Orientem vicerit, hic etiam ...a quibus Oriens victus fuerat, superaverit. ...Antigonus domitores illos Orbis, exer... suo dividit, redditis quæ in victoria cepe... Eumenem vero, verecundia prioris ami... in conspectum suum venire prohibitum, ...ari custodibus præcepit.

b Al. proximum.

c Al. proditor imperatoris sui.

CAP. V. Interea Eurydice, uxor Aridæi ..., ut Polyperchonta à Græcia redire in

Macedoniam cognovit, & ab eo arcessitam O
lympiadem: multebri æmulatione perc
abutens valetudine viri, cujus officia sibi vi
cabat, scribit regis nomine Polyperchonti, *C
sandro exercitum tradat, in quem regni admini
tionem rex transtulerit:* eadem & in Asiam
tigono per epistolas nunciat. Quo benef
devinctus Cassander, nihil non ex arbitrio
llebris audaciæ gerit. Deinde profectus in G
ciam, multis civitatibus bellum infert: O
rum excidio, veluti vicino incendio ter
Spartani, urbem quam semper armis, non
ris defenderant, tum contra responsa fato
a Al. veterum. & *a* veterem majorum gloriam, armis d
murorum præsidio includunt. Tantum
degeneravisse à majoribus, ut, cum multis
culis murus urbi civium virtus fuerit, tunc
ves salvos se fore non existimaverint, nisi
tra muros latérent. Dum hæc aguntur, Ca
drum à Græcia turbatus Macedoniæ statu
mum revocavit. Namq; Olympias, mater
b Al. ab Epiro. lexandri Magni regis, cum *b* Epiro in M
doniam, prosequente Æacida, rege Mol
rum, veniret, prohiberiq; finibus ab Eury
& Aridæo rege cœpisset; seu memoria m
seu magnitudine filii, & indignitate rei,
Macedones, ad Olympiadem transiere,
jussu & Eurydice, & rex occiditur, sex
post Alexandrum potitus regno.

CAP. VI. Sed nec Olympias diu regn
Nam cum principum pæne omnes, mul
magis, quàm regio more fecisset, favore
in odium vertit. Itaq; audito Cassandri
ventu, diffisa Macedonibus, cum nuru Ro
a Al. Pidnam, & Pydnam. & nepote Hercule, in *a* Pydnam urbem co
dit. Proficiscenti Deidamia, Æacidæ regis
& Thessalonice privigna, & ipsa clara Phil
patris nomine, multæq; aliæ principum
tronæ, speciosus magis quàm utilis grex, co

ere. Hæc cum nunciata Cassandro essent, cursu Pydnam venit, & urbem cingit. Cum fame ferroq; urgererur longa obsidionis præda, pacta salutis se tradidit. Sed Cassander ad conocato populo, sciscitaturus quid de ade fieri velint, subarnat parentes iorum, qui summa lugubri veste crudelimulieris accusarent; à quibus accensi ones, sine respectu pristinæ majestatis, dam decernunt: immemores prorsus, filium ejus, virumque, non solum ipsi inter mortales tutam habuissent; etiam tantas opes imperiumq; Orbis ent. Sed Olympias ubi obstinatos vese armatos vidit, veste regali, duabus nixa, ultro obviam procedit. Qua viussores attoniti fortuna majestatis prisor in ea memoria occurrentibus rerum nominibus, substiterunt, donec dro missi sunt, qui eam confoderent, gienem gladium, nec vulnera, aut iter vociferantem; sed virorum more pro gloria veteris prosapiæ, morti bentem, ut Alexandrum posses etiam iente matre cognoscere. Insuper expicapillis & veste crura contexisse ferur, id posset in corpore ejus indecorum vi. Post hæc Cassander Thessalonicen, regis filiam, uxorem ducit: filium Alexanum matre in arcem Amphipolitanam cunados mittit.

LIBER XV. CAP. I.

nica, & fratre ejus, Eumene, ac Polyerchonte, ceteriſq; ducibus diversæ parcis, finitum certamen inter successores andri Magni videbatur; cum repente inos victores nata discordia est: quippe

postulantibus Ptolemæo, & Cassandro, & Lysimacho, *ut pecunia in præda capta, provinciis dividerentur*; Antigonus negavit *se in ejus præmia scius admissurum, in cujus a periculi descenderit*. Et ut honestum adversus so bellum susciperet videretur, divulgat, *se Olympiadis mortem, à Cassandro interfectæ, ulcisci le, & Alexandri regis sui filium cum matre dione Amphipolitana liberare*. His cognitis, lemæus & Cassander, inita cum Lysimacho Seleuco societate, bellum terra marique instruunt. Tenebat Ptolemæus Ægyptum Africæ parte majore, & Cypro, & Phœ Cassandro parebat Macedonia cum Græcia siam & partes Orientis occupaverat Antig cujus filius Demetrius, prima belli congre ne, à Ptolemæo apud *b* Gamalam vincitur, quo prælio major Ptolemæi moderationis ria, quàm ipsius victoriæ fuit. Siquidem micos Demetrii non solum cum suis rebus rum etiam additis insuper muneribus dim & ipsius Demetrii privatum omne instrum tum, ac familiam reddidit, adjecto ho verborum. *Non se propter prædam, sed propter nitatem iniisse bellum; indignatum, quod Antig devictis diversæ factionis ducibus, solus com victoriæ præmia corripuisset.*

CAP. II. Dum hæc aguntur, Cassande Apolloniæ rediens, incidit in Abderitas, propter ranarum muriumq; multitudinem licto patriæ solo, sedes quærebant: veri Macedoniam occuparent, facta pactione i cietatem eos recipit; agrosq; iis ultimos cedoniæ assignat. Deinde ne Hercules, A andri filius, qui fere annos quatuordecim cesserat, favore paterni nominis in reg Macedoniæ vocaretur, occidi eum tacite matre Barsine jubet, corporaq; eorum obrui, ne cædes sepultura proderetur: & q

a M. S. peiculum.

q Al. *Gazam*, & *Gamalan*.

parum facinoris in ipso primum rege, mox matre ejus Olympiade, ac filio admisisset: rum quoq; filium cum matre Roxane, pafraude interficit; scilicet, quasi regnum Maceniæ, quod affectabat, aliter consequi, quàm cre non posset. Interea Ptolemæus cum metrio, navali prælio iterato congreditur; amissa classe, hostiq; concessa victoria, in gyptum refugit. Demetrius filium Ptolemæi nociscum & fratrem Menelaum, amicos q; ejus privati instrumenti ministerio, pari pro- nus antea munere, Ægyptum remittit: & appareret eos non odio, sed dignitatis glo- accensos, donis muneribusq; inter ipsa contendebant. Tanto honestius tunc gerebantur, quàm nunc amicitiæ colun- Hac victoria elatus Antigonus, regem se Demetrio filio appellari à populo jubet. lemæus quoque, ne minoris apud suos auctoris haberetur, rex ab exercitu cognomina- Quibus auditis, a Cassander & Lysimachus, regiam sibi majestatem vindicaverunt. honoris ornamentis tandiu omnes aberunt; quamdiu filii regis sui superesse porunt. Tanta in illis verecundia fuit, ut cum regias haberent, regum tamen nominibus animo caruerint, quoad Alexandro justus, fuit. Sed Ptolemæus & Cassander, cetefactionis alterius duces, cum carpi se sinab Antigono viderent; dum privatum lorum, non commune universorum bellum nec auxilium ferre alter alteri volunt, victoria unius, non omnium foret, per plas se invicem confirmantes, tempus, & coeundi condicunt, bellumq; commuviribus instruunt. Cui cum Cassander esse propter finitimum bellum non posset, machum cum ingentibus copiis in auxisociis mittit.

a M. S. 4883 Olymp. 115.

CAP. III. Erat hic Lysimachus illustri
dem Macedoniæ loco natus, sed virtutis e
rimentis omni nobilitate clarior; quæ
a Al. Philo- sophia ipsum. in illo fuit, ut animo magnitudine, a phi
phia ipsa virumq; gloria omnes, per quo
riens domitus est, vicerit. Quippe cum A
ander Magnus Calisthenem, philosoph
propter salutationis Persicæ interpellarum
rem, insidiarum, quæ sibi paratæ fuerant, c
scium fuisse, iratus fuisset: eumq; trun
crudeliter omnibus membris, abscissisq;
bus, ac naso, labiisque, deforme ac mise
dum spectaculum reddidisset; insuper
cane in cavea clausum, ad mecum cetero
circumferret: tunc Lysimachus audire C
thenem, & præcepta ab eo virtutis accipe
litus, misertus tanti viri, non culpæ, sed li
tatis pœnas pendentis, venenum ei in re
dium calamitatum dedit. Quod adeo agr
lexander tulit, ut eum objici ferocissimo
ni juberet. Sed cum ad conspectum ejus
citatus leo impetum fecisset, manum am
involutam Lysimachus in os leonis imm
arreptaq; lingua, ferum exanimavit. C
cum nuntiatum regi esset, admiratio in
tisfactionem cessit; carioremq; cum pro
constantiam tantæ virtutis habuit. Lysima
quoq; magno animo, regis, veluti parentis,
tumeliam tulit. Deniq; omni ex animo h
b Al. extir- pata. factis memoria b exturbata, postea in Indi
sectanti regi quosdam palantes hostes, c
satellitum turba, equi sui celeritate dele
esset, solus ei per immensas arenarum
cursus comes fuit. Quod idem antea Ph
pus frater ejus cum facere voluisset, inter
nus regis exspiraverat. Sed Lysimachum
siliens equo Alexander, hasta cuspide in
fronte vulneravit, ut sanguis aliter cludi
posset, quam diadema sibi demtum rex,
gar

vulneris causa, capiti ejus imponeret. auspicium, primum regalis majestatis machio fuit. Sed & post mortem Alexan- cum inter successores ejus provinciæ divi- cur, ferociſſimæ gentes, quasi omnium ſſimo, assignatæ sunt: adeo etiam con- universorum palmam virutis inter se tulit.

CAP. IV. Priusquam bellum inter Prole- am, sociosque ejus, adversus Antigonum ineretur, repente ex Asia majore digres- Seleucus, novus Antigono hostis accesserat. quoq; & virtus clara, & origo admirabi- fuit. Siquidem mater ejus Laodice, cum esset Antiocho, claro inter Philippi du- viro, visa est sibi per quietem ex concubitu llinis concepisse; gravidamq; factam, mu- concubitus anulum à deo accepisse, in cu- gemma anchora sculpta esset: justaq; do- filio, quem peperisset, dare. Admirabi- cit hunc visum & anulus, qui postera die, em sculpturæ, in lecto inventus est; & anchoræ, quæ in femore Seleuci nata ipso parvulo fuit. Quamobrem Laodice um Seleuco, eunti cum Alexandro Magno Persicam militiam, edocto de origine sua, it. Ubi post mortem Alexandri, occupato o Orientis, urbem condidit, ibiq; geminæ nis memoriam consecravit. Nam & ur- ex Antiochi patris nomine Antiochiam vit; & campos vicinos urbi, Apollini di- vit. Originis ejus argumentum etiam in po- manit: Siquidem filii nepotesq; ejus, oram in femore, veluti notam generis na- lem habuere. Multa in Oriente, post divi- em inter socios regni Macedonici, bella sit. Principio Babyloniam cepit: inde au- ex victoria viribus, Bactrianos expugna- Transitum deinde in Indiam fecit, quæ

post mortem Alexandri, veluti cervicibus jugo servitutis excusso, præfectus ejus occidere. Auctor libertatis Sandrocottus fuerat: sed tulum libertatis post victoriam in servitute verterat. Siquidem occupato regno, populum quem ab externa dominatione vindicaverat, ipse servitio premebat. Fuit hic quidem humili genere natus, sed ad regni potestatem majestate numinis impulsus. Quippe cum provocasse Alexandrum regem offendisset, interfici à rege jussus, salutem pedum celeritate quæsierat: ex qua fatigatione, cum somno captus jaceret, leo ingentis formæ ad dormientem accessit, sudoremq; profluentem lingua ei detersit, expergefactumq; blandè reliquit. Hoc prodigio primum ad spem regni impulsus, contractis latronibus, Indos ad novitatem regni solicitavit. Molienti deinde bellum adversus præfectos Alexandri, elephantus ferus infinitæ magnitudinis ultro se obtulit, & mansuetudine, cum tergo excepit duxq; belli, & prælior insignis fuit. Sic acquisito regno, Sandrocottus ea tempestate qua Seleucus futuræ magnitudinis fundamenta jaciebat, Indiam possidebat: cum quo foedere pactione Seleucus, compositisq; in Oriente rebus in bellum Antigoni descendit. Adunato igitur omnium sociorum copiis, prælium committitur: in eo Antigonus occiditur; Demetrius, filius ejus, in fugam vertitur. Sed post profligato hostili bello, denuo in semetipsos arma verterunt: & cum de præda non convenirent, iterum in duas factiones diducuntur. Seleucus Demetrio, Ptolemæus Lysimacho junguntur. Cassandro defuncto Philippus filius succedit. Sic, quasi ex integro, nova Macedoniæ bella nascuntur.

LIBER

LIBER VI. CAP. I.

ost Cassandri regis, filiiq; ejus Philippi continuas mortes, Thessalonice regina, uxor ndri, non magno post tempore, ab *a* Antro suo, cum vitam etiam per ubera matdeprecaretur, occiditur. Causa parricitit, quod post mortem mariti, in divisiointer fratres regni, propensior fuisse *b* Alexandro videbatur. Quod facinus in eo graomnibus visum est, quod nullum materfraudis vestigium fuit. Quanquam in parlio, nulla *c* satis justa causa ad sceleris paia prætexi potest. Ob hæc igitur Alexin ultionem maternæ necis, gesturus fratre bellum, auxilium à Demetrio pece *d* Demetrius, spe invadendi Macici regni, moram fecit. Cujus adventum Lysimachus, persuadet genero suo Anros, ut malit cum fratre in gratiam revercum paternum hostem in Macedoniam ti. Inchoatam igitur inter fratres reconionem cum præsensisset Demetrius, per as Alexandrum interficit; occupatoq; edoniæ regno, cædem apud exercitum fisurus, concionem vocat. Ibi *priorem se ium ab Alexandro* allegat; *ne feciſſe se, ſed ſſe inſidios. Regem autem ſe Macedonia vel experimentis, vel cauſis juſtiorem eſſe. Patum enim ſuum & Philippo Regi, & Alexandro ſocium in omni militia fuiſſe; liberorum de Alexandri miniſtrum, & ad perſequendos ſſores ducem extitiſſe. Contra Antipatrum a, rum adoleſcentium, amariorem ſemper miſtrum regni, quàm ipſas reges fuiſſe, Caſſandrum patrem, extinctorem regiæ domus, non feminis pueris peperciſſe; nec ceſſaſſe, quoad omnem ſtirpem regia ſobolis deleret. Horum ſcelerum ultionem, quia nequiſſet ab ipſo Caſſandro exigere, ad liberos ejus tranſlatam. Quamobrem etiam Philippum,*

a A.M. 4902. olym. 120.

b In *Alexandrum.*

c Alii omiserunt satis.

d A.M. 4906. olym. 121.

lippum, Alexandrumque, si quid maximum sensu
non interfectores suos, ac stirpis suæ, sed ultores
vum, Macedoniæ regnum tenere nulle. Per
a Al. Dro- michidis. indignato populo, rex Macedoniæ appella
Lysimachus quoque cum illo. Dotice
regis Thracum præsidebatur, ne contra
re & adversus eum dimicare necesse hab
tradita ei altera parte Macedoniæ, quæ A
patro ejus genero obvenerat, pacem cum
fecit.

CAP. II. Igitur Demetrius, vocius Mace
nis regni viribus instructus, cum Asiam o
pare statuisset, iterato Ptolemæus, Seleucu
Lysimachus, experti prius ferocitatem, qu
vires essent concordiæ, pacta societate ad
tisq; exercitibus, bellum adversus Demet
transferunt in Europam. His contrem fo
b A.M. 4912. Olym. 122. belli socium jungit Pyrrhus, rex Epiri,
rans, non difficilius Demetrium arm
Macedoniam posse, quam acquisierat.
spes frustra fuit; quippe exercitu ejus
rupto, ipsoq; in fugam acto, regnum M
doniæ occupavit. Dum hæc agantur, Ly
chus generum suum Antipatrum, regnum
cedoniæ ademptum sibi soceri fraude quæ
rem, interficit; filiamque suam Eurydi
querelarum socium, in custodiam tradit
ita universa Cassandri domus Alexandro
no, seu hæc ipsius, seu stirpis extinctæ pe
partim cæde, partim supplicio, partim pa
cidio luit. Demetrius quoq; à tot exercit
circumventus, cum posset honeste mori,
piet se dedere Seleuco maluit. Finito b
Ptolemæus cum magna rerum gestarum gl
b Al. moritur. moriturus, contra jus gentium, minimo
tu ex filiis, ante infirmitatem regnum tr
derat, ejusq; rei populo rationem reddide
cujus non minor furor in accipiendo, quam
uris in tradendo regno fuerat. Inter co

& filii mutuæ pietatis exempla, etiam ex
rem populi in eum conciliaverat, quod
regno ei publice tradito, privatus etiam
inter intellires fecerat, omniq; regno
rius regis esse patrem duxerat.

III. Sed inter Lysimachum, & Pyr-
regem, socius paulo ante adversus Deme-
, assiduum inter pares discordiæ malum,
moverat. Victor Lysimachus, pulso Pyr- a A.M.4913.
cedoniam occupaverat: Inde Thraciæ,
ceps Heracleæ bellum intulerat: cu-
& initia & exitus admirabiles fuere;
Bœotiis pestilentia laborantibus, ora-
Delphis respondérat, *colonias in Ponti*
fauces Herculi condérent. Cum propter
longæ ac periculosæ navigationis mo-
patria omnibus præoptantibus, res o-
ies, bellum his Phocenses intulerunt:
cum adversa prælia paterentur, re-
oraculum decurrunt: responsum, *idem*
pestilentiæ remedium fore. Igitur con-
colonorum manu, in Pontum delati,
Heracleam condidérunt. Et quoniam
auspiciis in eas sedes delati erant, bre-
pore magnas opes parivere. Multa de-
ius urbis adversus finitimos bella, mul-
domestica dissensiones fuere. Inter
magnifica, vel præcipue illud memora-
Cum rerum potirentur Athenienses,
Persis, Græciæ & Asiæ tributum in tu-
latis descripsissent, omnibus cupide ad
salutis suæ componentibus: soli He-
ob amicitiam regum Persicorum,
em abnuerant. Missus inde ab Athe-
b Lysimachus cum exercitu ad exige- b Al. Mela-
quod negabatur: dum relictis in li- chus, & Mal-
ribus, agros Heraclienſium populatur, chus.
cum majore parte exercitus, naufragio
mari

mari posset amissis navibus, neq; terra auderet, cum parva manu inter tot ferocissimas gentes, reverti; Heracleotes honestiorem beneficii, quam ultionis occasionis fuit, instructos commeatibus, auxiliisq; dimittunt: Reagrorum suorum populationem impensam existimantes, si quos hostes habuerant, amicos reddidissent.

CAP. IV. Passi sunt inter plurima mala etiam tyrannidem: siquidem cum plebs eius novas tabulas, & divisionem agrorum a Faber omittit. tum impotenter flagitaret, diu re in senatu b tractata, cum exitus rei non inveniretur, ad postremum adversus plebem nimio b Al. tractâ. lascivientem, auxilia à Timotheo, Atheniensium duce, mox ab Epaminonda Thebano petivêre. Utrisq; negantibus, ad Clearchum, quem ipsi in exsilium egerant, decurrunt. Tanta calamitatum necessitas fuit, ut cui prius interdixerant, eum ad tutelam publicam revocarent. Sed Clearchus exsilio facinoris redditus, & dissensionem populi occasionem invadendæ tyrannidis existimans, primo cum Mithridate, civium suorum hoste, colloquitur; & inita societate pacisciter, revocatus in patriam proditâ ei urbe, principatus ejus constituitur. Postea autem insidias civibus paravere, in ipsum Mithridatem verterat. Namq; velut subiter civilis discordiæ de exsilio reversus esset, statuto tempore, urbem Mithridati tradiderit, ipsum cum amicis suis cepit, expulitque, susceptæ ingentis cupiditatis, dimisit. Atq; ut in illo subitam societatem fecit, hostem: sic ex defensore seditionis causæ repente patronus plebis evasit, adversus auctores potentiæ suæ, à quibus revocatus in patriam, per quos in arce collocatus fuerat, non solùm plebem accendit, verùm etiam nefandissima quæq; tyrannicæ crudelitatis

exercuit. Igitur populo ad concionem
neq; si affuturum amplius grassanti in pe-
senatui ait; interceſſurum etiam, si in pri-
ſævitia perſeveret: quod si pares ſe crude-
ſenatorum arbitrentur, abiturum cum militi-
ſuis, neq; civilibus diſcordiis interfuturum.
vero diffidant viribus propriis, vindictæ ſe ci-
non defuturum. Proinde conſulant ſibi d ipſi;
ne abire ſe, an cauſæ populari ſocium rema-

His verbis ſolicitata plebs, ſuminum ad
imperium defert: & dum ſenatus po-
traſcitur, in ſervitutem ſe tyrannicæ
ninationis cum conjugibus & liberis tradit.
Clearchus LX. ſenatores comprehenſos
ceteri in fugam dilapſi erant) in vin-
compingit. Lætari plebs, quod à duce
mum ſenatorum, ſenatus deleretur, ver-
vice, auxilium eorum in exitium conver-
ſſet. Quibus dum mortem paſſim omni-
minatur, cariora eorum pretia facit: ſi-
m Clearchus magna pecunia (quaſi mi-
populi occultè eos ſubtracturus) accepta,
os fortunis, vita quoq; ſpoliavit.

AP. V. Cognito deinde, quòd bellum ſi-
is qui profugerant, miſericordia in auxi-
ſolicitatis civitatibus, pararetur, ſervos
manumittit. Et ne quid mali afflictis
iſſimis domibus deeſſet, uxores eorum,
; nubere ſervis ſuis, propoſita recuſanti-
orte, compellit, ut eos ſibi fidiores, &
is infeſtiores redderet. Sed matronis
gubres nuptiæ, graviores repentinis fu-
fuere. Itaq; multæ ſe ante nuptias,
in ipſis nuptiis, occiſis prius novis mari-
ficiunt, & ſe tam funeſtis calamitatibus,
ingenui pudoris eripiunt. Prælium
committitur: quo victor tyrannus
os ſenatores in triumphi modum per o-
um trahit. Reverſus in urbem, alios vin-

a Al. ſibi ipſis jubeant abire ſeſe malent vel cauſa, &c.

cit, torquet alios, alios occidit: nullus loc
urbis à crudelitate tyranni vacat. Accedit
vitiæ insolentia, crudelitati arrogancia: im
dum ex successu continuæ felicitatis obliv
tur se hominem; interdum Jovis se fili
dicit. Eunti per publicum, aurea aquila ve
argumentum generis præferebatur: veste p
purea, & cothurnis regum tragicorum, &
rea corona utebatur: filium quoq; suum C
raunon vocat; ut Deos non mendacio tant
verum etiam nominibus illudat. Hæc il
b Al. Lecn. facere duo nobilissimi juvenes Chion, & L
onides indignantes, patriam liberaturi in
cem tyranni conspirant. Erant hi disci
Platonis Philosophi; qui virtutem ad q
quotidie præceptis magistri erudiebantur,
triæ exhibere cupientes, quinquaginta co
tos, veluti clientes, in insidiis locant. Ipsi
re jurgantium, ad tyrannum, veluti ad re
in arcem contendunt: qui jure familiar
admissi, dum alterum priorem dicentem, i
tus audit tyrannus, ab altero obtruncatur.
& ipsi, sociis tardius auxilium ferentibus,
telitibus obruuntur. Quare factum est, u
rannus quidem occideretur, sed patria
liberaretur. Nam frater Clearchi Satyru
dem via tyrannidem invadit; multisq;
per gradus successionis, Heraclienses lib
no tyrannorum fuere.

LIBER XVII. CAP. I.

Eodem ferme tempore in Hellespo
Chersonesi regionibus terræmotus
maxime tamen Lysimachiæ urbis ante
vigesimi annos à Lysimacho rege condita
sa est. Quod portentum dira Lysimacho,
pio, ejus, ac regni ruinam, cum clade
tarum regionum portendebat. Nec ostent
des defuit: nam brevi post tempore, Ag
cl

filium suum, quem in successionem regni
averat, per quem multa bella prospere
rat, non solùm patrium, verùm etiam hu-
um ultra morem, perosus, ministra a Ar-
noverca, veneno interfecit. Hæc illi pri-
uli labes, hoc initium impendentis rui-
fuit. Nam parricidium, principum sequa-
cædes sunt, luentium supplicia quod occi-
juvenem dolebant. Itaq; & hi qui cædi-
superfuerant, & hi qui exercitibus præe-
certatim ad Seleucum deficiunt; cumq;
am jam ex æmulatione gloriæ, bellum
nacho inferre compellunt. Ultimum hoc
men commilitonum Alexandri fuit, &,
ad exemplum fortunæ, par reservatam.
machus quatuor & LXX. annos natus erat.
cus septem & LXX. Sed in hac ætate u-
animi juveniles erant, imperiiq; cupidi-
insatiabilem gerebant. Quippe cum
terrarum duo soli tenerent, angustiis
incluſi videbantur, vitæq; finem non
um spatio, sed imperii terminis metie-
.

CAP. II. In eo bello Lysimachus amissis
variis casibus XV. liberis, non instrenue
cis, postremus domus fatæ ruinæ cumulus
sse. Lætus tanta victoria Seleucus, & quod
victoria putabat, solum se de cohorte
andri remansisse; victoremq; victorum
isse, *non humanum esse opus, sed divinum mu-*
gloriatur: Ignarus prorsus, non multo post
eatis humanæ se ipsum exemplum futu-
Quippe a post menses admodum septem a A.M. 5918;
Ptolemæo, cujus sororem Lysimachus in ma- Olym. 124.
trimonio habuerat, per insidias circumventus
dit; regnumq; Macedoniæ, quod Ly-
acho eripuerat, cum vita pariter amisit.
Ptolemæus cum & in gratiam memoriæ
Ptolemæi patris, & in favorem ultionis

a Al. Ar-
syrisc.

Lysimachi ambitiosus apud populares ef
primo Lysimachi filios conciliare sibi stu
nuptiasq; Arsinoes sororis suæ, matris co
petit, puerorum adoptione promissa, ut
in locum patris eorum successissent, nihil
moliri vel verecundia matris, vel appell
ne patris auderent. Fratris quoq; regis
gypti concordiam per epistolas deprecat
professus, *deponere se offensam erepti pateri*
ni, neq; amplius à fratre quæsiturum, quod
stius à paterno hoste perceperit. b Omniq;
adulatur Eumeni, & Antigono, Demetrii
Antiocho, filio Seleuci, cum quibus bel
habiturus erat, ne tertius sibi hostis accede
Sed nec Pyrrhus rex Epiri omissus, in
momentum futurus, utri parti socius acc
set, qui & ipse spoliare singulos cupiens,
nibus se partibus venditabat. Itaq; Taren
adversus Romanos laturus auxilium, ab A
gono naves, ad exercitum in Italiam de
tandum, mutuo petit: ab Antiocho pec
am, qui opibus quàm militibus instructi
rat; à Ptolemæo Macedonum militum
lia. Sed Ptolemæus, c cui nulla dilation
infirmitate virium venia esset, quinq; mi
elephantos quinquaginta, non amplius q
in biennii usum dedit. Ob hæc Pyrrhus,
Ptolemæi in matrimonium accepta, vindi
eum regni reliquit: ne abducta in Ita
juventute, prædam hostibus regnum re
queret.

CAP. III. Sed quoniam ad Epiri mem
nem ventum est, de origine regni ejus pa
narranda sunt. Molossorum primum in e
gione regnum fuit. Post Pyrrhus, Achill
lius, amisso per absentiam Trojanis temp
bus paterno regno, in his locis consedit,
Pyrrhidæ primo, postea Epirotæ dicti s
Sed Pyrrhus, cùm in templum Dodonæi

b Al. omniq; ante adul. *Neoptol.* ne cum *Antig. Demet.* & *Anti. Seleu.* filiis bellum habituro, tertius, *&c.*

c Al. cum.

ad consulendum veniſſet, ibi Lanaſſam,
Herculis rapuit: ex cujus matrimo-
cio liberos ſuſtulit. Ex his nonnullas vir-
nuptum finitimis regibus tradidit, opeſq;
tanium auxilio magnas paravit: atq; ita
no, filio Priami regis, ob induſtriam ſu-
rem, regnum Chaonum, & Andromachen
eis, quam & ipſe matrimonio ſuo in di-
Troianæ prædæ acceperat, uxorem
dit: breviq; poſt tempore, Delphis inſi-
Oreſtæ, filii Agamemnonis, inter altaria
terfit. Succeſſor huic a Pialis filius fuit,
ordinem: deinde, regnum ad b Arrybam
endit; cui, quoniam pupillus & unicus ex
nobili ſupereſſet, intentiore omnium
ſervandi ejus educandique, publice tuto-
conſtituuntur. Athenas quoq; eruditendi
miſſus, quanto doctior majoribus ſuis,
& gratior populo fuit. Primus itaq; le-
genatum, annuoſq; magiſtratus, & rei-
formam compoſuit: & ut à Pyrrho ſe-
ſe vita cultior populo ab Arryba ſtatuta.
filius Neoptolemus fuit: ex quo nata
Olympias, mater Alexandri Magni, & A-
lexander, qui poſt eum regnum Epiri tenuit,
Italia bello geſto, in Brutiis interiit. Poſt
mortem fratris Æacides regno ſucceſſit,
aſſiduis adverſus Macedonas bellorum cer-
taminibus populum fatigando, offenſam civi-
um contraxit; ac propterea in exſilium actus,
Pyrrhum filium c bimum, admodum parvu-
lum in regno reliquit. Qui & ipſe cum à po-
pulo propter odium patris ad necem quære-
retur, furtim ſubtractus in Illyrios, defertur:
ubi cuſq; eſt Beroæ, Glauci regis uxori, nu-
tricatus, quæ & ipſa generis Æacidarum erat,
eum, ſeu miſericordia fortunæ ejus, ſeu
munibus blandimentis inductus rex, adver-
ſum Caſſandrum Macedoniæ regem, qui eum

a Al. Pilus, vulgo Pyladrs.
b M.S. Arrythriban & Aryrabam.
c Al. vivum.

sub belli comminatione deposcebat, diu pro-
texit, addito in auxilium etiam adoptionis
ficio. Quibus rebus moti Epirotæ, nullo fo-
sericordiam versò, annorum xx. cum in re-
tum revocaverunt, datis majoribus, qui
num usq; adultam ejus ætatem tuerentur.
dolescens deinde multa bella gessit, tam
rerum successus habuit, ut Parenti
solus adversus Romanos nuper posse videre

LIBER XVIII. CAP. I.

IGitur Pyrrhus, rex Epiri, cum iterata Te-
rentinorum legatione, addictis Samni-
& Lucanorum precibus, & ipsis auxilio adv-
sus Romanos indigentibus, fatigaretur, non
supplicum precibus, quàm se invadendi Ita-
imperii inductus, venturum se cum exer-
pollicetur. In quam rem inclinatum semel
nimum, præcipitem agere cœperant exer-
majorum: ne aut inferior patruo suo Alex-
dro videretur, quo defensore iidem Taren-
adversus Bruttios usi fuerant; aut minores
nimos Magno Alexandro habuisse, qui
longa à domo militia Orientem subegit. Ig-
relicto custode regni filio Ptolemæo, annos
nato, exercitum in portu Tarentino expe-
duobus parvulis filiis, Alexandro & Helen-
solatia longinquæ expeditionis secum a ad-
ctis. Cujus auditæ adventu, Consul Roma-
Valerius b Lævinus, festinans, ut prius cum
congrederetur, quàm auxilia sociorum conve-
nirent, exercitum in aciem eduxit: Nec
tametsi numero militum inferior esset, ce-
mini moram fecit. Sed Romanos vincen-
jam, inusitata ante elephantorum forma
pere primò, mox cedere prælio coegit;
ctoresq; jam nova Macedonum monstra repe-
te vicerunt. Nec hostibus incruenta victo-
fuit. Nam & ipse Pyrrhus graviter vulnera-

a Al. abductis.

b Al. Alibinus, Plut.

[illegible] magna pars militum ejus cæsa; majo[illegible] gloriam ejus victoriæ, quàm lætitiam [illegible] Hujus pugnæ eventum malræ civio[illegible] cutæ, Pyrrho se tradunt. Inter cæteras [illegible] Locri, prodito præsidio Romano, ad Pyr[illegible] desciuit. Ex ea præda Pyrrhus CC. cap[illegible] militres Romam gratis remisit, ut cognita [illegible] ejus, Romani cognoscerent etiam libe[illegible] tem. Interjectis deinde diebus, cum so[illegible] um exercitus superveniisset, iteratò præ[illegible] um Romanis facit; quo par fortuna pri[illegible] bello fuit.

H. Interea Mago, dux Carthaginien[illegible] in auxilium Romanorum cum CXX. na[illegible] missus, senatum adiit, *agre tulisse Cartha[illegible]ses*, affirmans, *quod bellum in Italia à pere[illegible] rege paterentur. Ob quam causam missum se, [illegible]um ab externo hoste oppugnarentur, extera[illegible] citus juvarentur.* Gratiæ à senatu Cartha[illegible] ibus actæ, auxiliaq; remissa. Sed Mago [illegible] o ingenio, post paucos dies tacitus, qua[illegible] ficator Carthaginiensium, Pyrrhum adit, [illegible] luturus consilia ejus de Sicilia, quo eum [illegible] siri fama erat. Nam Romanis eadem cau[illegible] rendi auxilii Carthaginiensibus fuerat, [illegible] mano bello, ne in Siciliam transire pos[illegible] Pyrrhus, in Italia detineretur. Dum hæc [illegible], legatus à senatu Romano Fabricius [illegible] ius missus, pacem cum Pyrrho composu[illegible] Ad quam confirmandam, Cyneas Roman[illegible] ingentibus à Pyrrho donis missus, nemi[illegible], cujus domus muneribus pateret, invenit. [illegible] continentiæ Romanorum simile exem[illegible] iisdem ferme temporibus fuit. Nam [illegible] à senatu in Ægyptum legati, cum ingen[illegible] Ptolemæo rege missa munera sprevi[illegible], interjectis diebus ad cœnam invitatis, [illegible] coronæ missæ sunt, quas *a* honoris cau[illegible] acceptas, postera die statuis regis imposue[illegible] runt.

a Al. homines, & omi[illegible] nis.

runt. Igitur Æneas, cùm turbatam cum Romanis pacem ab Appio Claudio renunciari inexrogatus à Pyrrho, *qualis Romanis esset*, respondit, *Regum urbem sibi visum*. Post hunc legati Siculorum si pervenissent, tradentes Pyrrho totius insulæ imperium, quæ assiduis Carthaginiensium bellis vexabatur. Itaq; relicto Hæredis Alexandro filio, firmatisq; sociorum civitatibus valido præsidio, in Siciliam exercitum trajecit.

CAP. III. Et quoniam ad Carthaginiensium mentionem ventum est, de origine eorum pauca dicenda sunt, repetitis Tyriorum paulo altius rebus, quorum casus etiam dolendi fuerunt. Tyriorum gens condita à Phœnicis fuit, qui tetræ motu vexati, relicto patriæ solo, Assyrium stagnum primò, mox mari proximum littus incoluerunt, condita ibi urbe, quæ à piscium ubertate, Sidonia appellavere; nam piscem Phœnices *sidon* vocant. Post multos deinde annos à rege Ascaloniorum expulsi, navibus appulsi, *a* Tyron urbem antiquam Trojanæ cladis condiderunt: ibi per varios bellis diu varieq; fatigati, victores quidem fuere: sed attritis viribus, à servili multitudine abundantibus, indigna supplicia perpessi sunt: qui conspiratione facta, omnem liberum populum cum dominis interficiunt, atq; ita potiti urbe, lares dominorum occupant, rempub. invadunt, conjuges ducunt, et quod ipsi non erant, liberos procreant. Ita ex tot millibus servorum fuit, qui mitti ingenio, senis domini, parvuliq; filii ejus formam moverentur, dominosq; non truci feritate, sed pia misericordiæ humanitate respicerent. Hos cùm velut occisos alienasset, servisq; de statu reipub. deliberantibus placuisset regem ex suo corpore creari, eumq; potissimum qui acceptissimum diis, qui solem orientem pri-

a A. M. 3918.

vidisset, rem ad Stratonem (hoc enim ei nomen erat) dominum occultè latentem deferri. Ab eo formatus cum medio noctis omnes in unum campum processissent, ceteris in orientem spectantibus, solus Occidentis regionem intuebatur. Id primum allis videri furor, occidente solis ortum quærere: ubi vero ille adventare cœpit, editissimisq; culminibus urbis oriens splendere; expectantibus ac ut ipsum solem aspicerent, hic primus omnium fulgorem solis in summo fastigio civitatis ostendit. Non servilis ingenii ratio visa; admirantibusq; auctorem, de domino consulitur. Tunc intellectum est: Quantum *b* ingenia servilibus ingenia præstarent; militiaq; non sapientia vincere. Igitur venia servoq; data est; & velut numine quodam inspiratos arbitrantes, regem Stratonem creavere. Post cujus mortem regnum ad filium, deinde ad nepotes transiit. Celebre hoc omnium facinus, memorandumq; exemplum per Orbe terrarum fuit. Itaque Alexander Magnus, cum interjecto tempore in Oriente bellum gereret, velut ultor publicæ securitatis, expugnata eorum urbe, omnes qui prælio superfuerant, ob memoriam veteris cladis cruci bus affixit; genus tantum Stratonis incolatum servavit, regnumq; stirpi ejus restituit, ingenuis & innoxiis incolis insulæ attributis, ut exstirpato servili germine, genus urbis ex integro conderetur.

b Al. dominarum ingenia.

CAP. IV. Hoc igitur modo Tyrii, Alexandri auspiciis conditi, parcimonia & labore quæsiti cito *a* convaluere. Ante cladem dominorum, cum & opibus & multitudine abundarent, missa in Africam juventute, Uticam condidere: cum interim rex *b* Tyro decedit, filio Pygmalione, & Elissa filia, insignis formæ virgine, heredibus institutis. Sed populus Pyg-

a Al. convaluere.

b Al. *Tyri.*

Pygmalioni admodum puero regnum tradidit. Elissa quoq; c Acerbæ avunculo suo, sacerdoti Herculis, qui honos secundus à rege erat, nubit. Huic magnæ, sed dissimulatæ opes erant; aurumq; metu regis non tectis, sed terræ credideratꝫ quam rem etsi homines ignorabant, fama tamen loquebatur. Qua incensus Pygmalion, oblitus juris humani, avunculum suum, eundemq; generum, sine respectu pietatis occidit. Elissa diu fratrem propter scelus adversata, ad postremum dissimulato odio, mitigatoq; interim vultu fugam tacito molitur, assumtis quibusdam principibus in societatem, quibus par odium in regem esse, eandem fugiendi cupiditatem arbitrabatur. Tunc fratrem dolo aggreditur, fingit *se ad eum migrare velle, ne amplius ei mariti domus, cupida oblivionis, gravem luctus imaginem reneworet, nec aliena admonitio oculis ejus occurreret.* Non invitus Pygmalion verba sororis audivit, existimans cum ea & aurum Acerbæ ad se venturum. Sed Elissa ministros migrationis à rege missos, navibus cum omnibus opibus suis primo vespera imponit, provectaque in altum compellit eos onera arenæ pro pecuniis in lucris involuta, in mare dejicere. Tunc dissimulans ipsa, lugubriq; voce Acerbam d ciens *orare ut libens opes suas recipiat, quarum reliquias habeat; inferias, quas habuerit causam mortis.* Tunc ipsos ministros aggreditur, *sibi quidem* ait *optatam olim mortem: sed illis acerbos cruciatus, & diræ supplicia imminere, qui Acerbæ opes quarum spe parricidium rex fecerit, avaritiæ tyranni subtraxerint.* Hoc metu omnibus injecto, comites fugæ accepit. Junguntur & senatores in eam noctem præparata agmina; acquisitis sacris Herculis, cujus sacerdos Acerbas fuerat, repetitis, exilio sedes quæruntꝫ

CAP. V. Primus illis appulsus terræ, Cy-

pri

c M. S. S. *Sicharbæ* & *Hierba*, qui & *Sichæus* Virg.

d Al. Ciet.

insula fuit: ubi sacerdos Jovis, cum con- & liberis, deorum monitu, comitem se E- sociumq; a fortunæ præbuit, pactus sibi sacerdotii. ditio pro manifesto omine accepta. Mos Cypriis, virgines ante nuptias statuis dotalem pecuniam quæsituras, in quæ ad littus maris mittere pro reliqua pu libamenta Veneri soluturas. Harum ex numero LXXX. admodum virgines as, navibus imponi Elissa jubet; ut et ju matrimonia, & urbs sobolem habere et. Dum hæc aguntur, Pygmalion cognita is fuga, cum impio bello fugientem per- pararet, ægre precibus matris, & deo- minis victus, quievit: cui cum inspirati canerent, *non impunè laturum, si increpa urbis toto Orbe auspicatissimæ interpellasset*; modo spatium respirandi fugientibus da- Itaq; Elissa delata in Africæ sinum, in- loci ejus, adventu peregrinorum mutua- q; rerum commercio gaudentes, in ami- solicitat: deinde empto loco, qui co- bovis tegi posset, in quo sessos longa navi- one socios, quoad proficisceretur, reficere posset; coriam in tenuissimas partes secari, atq; ita majus loci spacium quam petie- occupat: unde postea ei loco Byrsæ no- fuit. Confluentibus deinde vicinis loco- qui spe lucri multa hospitibus venalia in- bant; sedesque ibi studentibus, ex fre- tia hominum velut instar civitatis effe- est. Uticensium quoq; legati, dona ut anguineis attulerunt; hortatiq; sunt, ut ibi conderent, ubi sedes sortiti essent. & Afros detinendi advenas amor cepit. itaq; consentientibus omnibus Carthago con- tur, statuto annuo vectigali pro solo urbis. primis fundamentis caput bubulum inven-

a Alii omittunt.

b Al. reficeret, omissa voce, posset.

tum

tum est: quod auspicium quidem fructuosæ terræ, sed laboriosæ, perpetuoq; servæ urbi fuit: propter quod in alium locum urbs translata. Ibi quoq; equi caput repertum, bellicosum potentemq; populum futurum significans urbi auspicatam sedem dedit. Tunc ad opinionem novæ urbis concurrentibus gentibus brevi & populus & civitas magna facta.

CAP. VI. Cum successu rerum florentes Carthaginis opes essent, rex *a* Maxitanorum *b* Hiarbas decem Pœnorum principibus ad se arcessitis, Elissæ nuptias sub belli denuntiatione petit: quod legati reginæ referre metuentes, Punico cum ea ingenio egerunt, nuntiantes, *regem aliquem poscere, qui cultiores vitus eum, Afrosq; perdoceat: sed quem invenire posse, qui ad Barbaros & ferarum more viventes transire à consanguineis velit?* Tunc à regina castigati, *Si pro salute patriæ asperiorem vitam recusarent, cui etiam ipsa vita, si res exigat, debeatur: regis mandata aperuere, dicentes, Quæ præcipiat aliis, ipsi facienda, si velit urbi consultum esse.* Hoc dolo capta, diu Acerbæ viri nomine cum multis lacrymis & lamentatione funebili invocato, ad postremum *ituram se quo fata urbis fatâ vocarent*, respondit. In hoc trium mensium sumpto spatio, pyra in ultima parte urbis exstructa, velut placatura viri manes, inferiasq; ante nuptias missura, multas hostias cædit, & sumpto gladio pyram conscendit, atque ita ad populum respiciens, *ituram se ad virum, sicut præceperant*, dixit, vitamq; gladio finivit. Quam diu Carthago invicta fuit, pro Dea culta est. Condita est urbs hæc LXXII. annis ante quàm Roma; cujus virtus sicut bello clara fuit, ita domi status variis discordiarum casibus agitatus est. Cum inter cetera mala, etiam peste laborarent, cruenta sacrorum religione, & scelere pro remedio usi sunt.

a M. S. S. *Muxitanorum & Mauritanorum.*
b Al. *Tarbas.*

Quippe

ppe homines, victimas immolabant; & beres (quæ ætas etiam hostium miseri- im provocat) aris admovebant, pacem um sanguine eorum expoſcentes, pro quo- vita dii rogari maxime ſolent.

CAP. VII. Itaq; averſis tanto ſcelere nu- bus, cum in Sicilia diu *a* feliciter dimi- ent: translato in Sardiniam bello, amiſſa re exercitus parte, gravi prælio victi ſunt. er quod ducem ſuum *b* Maleum, cujus riis & Siciliæ partem domuerant, & ad- s Afros magnas res geſſerant, cum parte citus, quæ ſuperfuerat, exulare juſſerunt. rem ægre ferentes milites, legatos Car- inem mittunt, qui redditum primo, ve- q; infelicis militiæ petant; dum denun- *quod precibus nequeant armis ſe conſecutu-* Cùm & preces & minæ legatorum ſpretæ , interjectis diebus, conſcenſis navibus, ad urbem veniunt: ibi deos homineſq; *non ſe expugnatum, ſed ſed reciperatum* am venire; *oſtenſuroſq; civibus ſuis, non vir- ſibi priore bello, ſed fortunam defuiſſe:* ibitis commeatibus, obſeſſaq; urbe, in nam deſperationem Carthaginienſes ad- runt. Interea Cartalo, Malei exulis ducis cum præter caſtra patris à Tyro quo de- s Herculi ferre, ex præda Sicilienſi, quam ejus ceperat, à Carthaginienſibus miſſus t, reverteretur, arceſſituſq; à patre eſſet, *publice ſe religionis officia executurum quam pietatis*, reſpondit. Quam rem etſi in- ferret pater, non tamen vim afferre ré- auſus eſt. Interjectis deinde diebus o petito commeatu à populo, cùm re- s ad patrem eſſet; ornatuſq; purpura, ulis ſacerdotii, omnium ſe oculis ingere- tunc in ſecretum abducto pater ait: *au- s, nefandiſſimum caput, iſta purpura &* au-

a M S. infelicit.r.

b Al. *Ma- zeum.*

ro ornatus, in conſpectum tot miſerorum civium [c] *venire? & mœſta ac lugentia caſtra circumfluentis quieta felicitatis inſignibus, velut exultabun intrare? Nuſquamne te aliis jactare potuiſti? Nu lius locus aptior, quam ſordes patris & exſilii in licis arumne fuerunt? Quid, quod paulo ante u catus, non dico patrem, ducem certe civium ſuor ſuperbe ſprevisti? Quid porro tu in purpura i coroniſq; aliud, quam victoriarum mearum tit geris? Quoniam igitur tu in patre nihil niſi exi lis nomen agnoſcis; ego quoq; imperatorem me m gis, quam patrem judicabo; ſtatuamq; in te e emplum, ne quis poſthac infelicibus miſeriis pa illudat.* Atq; ita eum cum ornatu ſuo, in a tiſſimam crucem in conſpectu urbis ſuffigi ſit. Poſt paucos deinde dies Carthaginem o pit: evocateq; populo ad concionem, exi injuriam queritur: belli neceſſitatem exo ſat: *contentumq; victoria ſua, punitis auctor c miſerorum civium, injuriosi exſilii omnibus ſe niam dare dicit.* Atq; ita decem ſenatoribus terfectis, urbem legibus ſuis reddidit. N multo poſt affectati regni accuſatus, dupli & in filio & in patria parricidii pœnas de Huic Mago imperator ſucceſſit; cujus in ſtria, & opes Carthaginienſium, & imperii nes, & bellicæ gloriæ laudes creverunt.

c Al. miſe-riarum civi-lium.

LIBER XIX. CAP. I.

MAgo Carthaginienſium imperator, c primus omnium, ordinata diſcip militari, imperium Pœnorum condidiſſet, reſq; civitatis non minus bellandi arte qu virtute firmaſſet, diem fungitur, relictis d bus filiis Haſdrubale & Hamilcare: qui veſtigia paternæ virtutis decurrentes, ſicut i eri, ita & magnitudini patris ſucceſſer his ducibus Sardiniæ bellum illatum: adv ſus Afros quoque, vectigal pro ſolo urbis m

annorum repetentes, dimicatum: sed
orum sicuti causa justior, ita & fortuna fu-
or fuit; bellumq; his solutione pecuniæ,
armis, finitum. In Sardinia quoq; Has-
dral graviter vulneratus, imperio Hamilca-
tri tradito, interiit: cujus mortem, cum
is civicatis, tum & dictaturæ undecim, &
mphi quatuor insignem fecere: hostibus
q; crevere animi, veluti cum duce vires
orum cecidissent. Itaq; Siciliæ populis
pter assiduas Carthaginiensium injurias,
Leonidam, fratrem regis, Spartanorum,
currentibus, grave bellum natum: in quo
lii, & varia victoria prælialum fuit. Dum
aguntur, legati à Dario, Persarum rege,
haginem venerunt, afferentes edictum,
reni humanas hostias immolare, & cani-
esci prohibebantur: mortuorumq; cor-
cremare potius, quàm terra obruere, à
jubebantur: petentes simul auxilia ad-
Græciam, cui illaturus bellum Darius
Sed Carthaginienses auxilia negantes,
ter assidua finitimorum bella, ceteris, ne
omnia contumaces viderentur, cupidè
ere.

CAP. II. Interea Hamilcar bello Sicilienſi
ficitur, relictis tribus filiis, Imilcone, Han-
, Giscone. Hasdrubali quoq; par nume-
filiorum fuit, Annibal, & Hasdrubal, & *a* Sap- *a* Al. *Pſapho.*
. Per hos res Carthaginiensium ea tem-
te gerebantur. Itaq; & Mauris bellum il-
, & adversus Numidas pugnatum, & Afri
pulsi stipendium urbis conditæ Carthagi-
ibus remittere. Deinde cum familia tan-
peratorem gravis libere civitati esset,
taq; ipsi agerent simul & judicarent, cen-
ex numero senatorum judices deliguntur,
reversis à bello ducibus rationem rerum
rum exigerent, ut hoc metu ita in bello

imperia *b* cogitarent, ut domi judicia lege
respicerent. In Sicilia in locum Hamilcar
imperator Imilco succedit: qui cum nav
terrestriq; bello secunda prælia fecisset, m
tasq; civitates cepisset, repente pestilentis
deris vi exercitum amisit. Quæ res cum nu
tiata Carthagine esset, mœsta civitas fuit
omnia ululatibus, non secus ac si urbs ipsa ca
ta esset, personabant: clausæ privatæ dom
clausa deorum templa, intermissa omnia sac
omnia privata officia damnata. Cunctis de
ad *c* portum congregantur, egredientes q; pa
eos è navibus, qui cladi superfuerant, de s
percontantur. Ut vero dubia antea spe, & i
penso metu, incerta orbitatis exspectatio
casus suorum miseris eluxit, tunc toto litto
plangentium gemitus, tunc infelicium matr
ululatus, & flebiles querelæ audiebantur.

CAP. III. Inter hæc procedit inops è n
sua Imperator, sordida serviliq; tunica dic
ctus: ad cujus conspectum plangentium a
na junguntur. Ipse quoq; manus ad cœ
tendens, nunc sortem suam, nunc publi
fortunam deflet: nunc *deos* accusat, *qui te
belli decora, & tot ornamenta victoriarum, qui
si dederant, abstulerint: qui captis tot urbibus, t
tiesq; hostibus terrestri navalique prælio victis, c
ercitum victorem, non bello sed peste deleveri
a Deferre se tamen civibus suis non modica sola
quod malis eorum hostes gaudere non gloriari
sunt. Quippe cum neq; eos qui mortui sunt, à se
cisos; neq; eos qui reversi sunt, à se fugatos
sint dicere. Prædam, quam relictis à se castris
stulerint, non esse talem, quam velut spolium
hostis ostentent: sed quam possessione vacua, fu
tis dominorum mortibus, sicuti caduca occupar
Quod ad hostes pertinet, victores se recessisse;
ad pestem victos. Nihil tamen se gravius fer
quam quod inter fortissimos viros mori non pot

b Al. agitarent.

c Al. portam.

a Al. Referre.

servatusq; sit non ad vitæ jucunditatem, sed ad
rium calamitatis. Quanquam ubi miseræ co-
reliquias Carthaginem reduxerit, se quoq;
rum commilitones suos; ostensurumq; pa-
non ideo se in eam diem vixisse, quoniam velit
: sed ne hos, quibus nefanda lues peperse-
hostium exercitus relictos, morte sua pro-
. Tali vociferatione per urbem ingressus,
liquina domus suæ venit, prosecutam mul-
linem velut postremo alloquio dimisit;
tisq; foribus, ac nemine ad se, ne fi-
quidem admissis, mortem sibi consciv.

LIBER XX. CAP. I.

Ionysius è Sicilia Carthaginensibus pul- A. M. 4704
sis, occupatoq; totius insulæ imperio,
e otium regno suo, periculosamq; desidi-
nti exercitus ratus, copias in Italiam tra-
: *a* simul ut militum vires continuo la- *a* Al. ut &
b acuerentur, & regni fines proferrentur, mil.
c illi militia adversus Græcos, qui *d* proxi- *b* Al. auge-
alici maris littora tenebant, fuit: quibus rentur.
tis, finitimos quosq; aggreditur, omnesq; *c* Al. omit-
i nominis Italiam possidentes, hostes sibi tunt illi.
inat: quæ gentes non partem, sed univer- *d* M. S. pro-
terme Italiam ea tempestate occupaverant. ximi.
iq; multæ urbes adhuc post tantam vetusta-
vestigia Græci moris ostentant. Namque
orum populi, qui oram inferi maris pos-
nt, à Lydia venerunt: & Venetos, quos
las superi maris videmus, capta & expug-
Troja, Antenore duce, misit: *e* Adria *e* Antiq.
; Illyrico mari proxima, quæ & Adriatico
nomen dedit, Græca urbs est; Arpos
medes exciso Ilio, naufragio in eo loco de-
, condidit. Sed & Pisæ in Ligaribus Græ-
auctores habent: & in Tuscis, Tarquinii à
ssalis, & Spina in Umbris: Berusini quoq; *f* Al. Caren.
ginem ab Achæis ducunt. Quid *f* Ceren- Caren.

urbem dicam? Quid Latinos populos, quos ab Ænea conditi videntur? Jam Falisci, Nolani, Abellani, nonne Chalcidensium coloni sunt? Quid tractus omnis Campaniæ? Quid Bruttii, Sabinique? Quid Samnites? Quid Tarentini? quos Lacedæmone profectos, Spurioſq; vocatos accepimus? Thurinorum urbem condidisse Philocteten ferunt, ibiq; adhuc monumentum ejus viſitur: & Herculis ſagittæ in Apollinis templo, quæ fatum Trojæ fuere.

CAP. II. *a* Metapontini quoq; in templo Minervæ ferramenta, quibus *b* Epeus, à quo conditi ſunt, equum Trojanum fabricavit, oſtentant. Propter quod omnis illa pars Italiæ major Græcia *c* appellata eſt. Sed principio originum Metapontini cum Sibaritanis & Crotonienſibus pellere ceteros Græcos Italia ſtuerunt. Cùm primùm urbem Siris cepiſſent, in *d* expugnatione ejus quinquaginta juvenes amplexos Minervæ ſimulachrum, ſacerdotem deæ velatum ornamentis, inter ipſa altaria trucidaverunt. Ob hæc eum peſte & ſeditione vexarentur, priores Crotonienſes Delphicum oraculum adierunt. Reſponſum his eſt, *finem mali fore, ſi violatum Minervæ numen, & interfectorum manes placaſſent.* Itaq; cum ſtatuas juvenibus juſtæ magnitudinis, & imprimis Minervæ fabricare cœpiſſent, Metapontini, cognito oraculo deorum, occupandum e manibus & deæ pacem rati, juvenibus modica & lapidea ſimulacra ponunt, & deam *f* pacificiis placant. Atq; ita peſtis utrobiq; ſedata eſt, cum alteri magnificentiæ, alteri velocitate certaſſent. Recuperata ſanitate, non diu Crotonienſes quievere. Itaq; indignantes, in oppugnatione Siris, auxilium contra ſe à Locrenſibus latum, bellum his intulerunt. Quo metu territi Locrenſes, ad Spartanos decurrunt: auxilium ſupplices deprecantur. Illi *g* longinqua mili-

a Metapontum, al. *Metabum*.
b M. S. *Epeus*.
c I. appellatur.
d Expurgatione.
e I. Et Manium pacem & Deæ.
f Al. panificiis.
g Longiquam Militiam, rectius.

gravati, auxilia à Castore & Polluce petere eos jubent. Neq; legati responsum sociæ urbi preverunt: profectiq; in proximum templum, facto sacrificio, auxilium deorum imprecantur. Litatis hostiis, obtentoque, ut rebantur, quod petebant, haud cæcus læti, quàm si ipsos secum *h* advecturi essent: pulvinaria in navi componunt, fausti sq; *i* profecti ominibus, solatia suis, pro auxiliis deportant.

h Al. avecturi.

i I. profectionibus.

CAP. III. His cognitis, Crotonienses & ipsi legatos ad oraculum Delphos mittunt, victoriæ incertitatem, belliq; prosperos eventus deprecantes. Responsum, *prius votis hostes, quàm armis vincendos.* Cum vovissent Apollini decimas prædæ, Locrenses & voto hostium, responso ejus cognito, nonas voverunt; tacitamq; *a* eam rem habuere, ne votis vincerentur. Itaq; cùm in aciem processissent, & Crotoniensium viginti millia armatorum constitissent, Locrenses paucitatem suam circumspicientes (nam sola quindecim millia militum habebant) omissa spe victoriæ, in destinatam mortem conspirant; tantusq; ardor ex desperatione fingulos cepit, ut victores se putarent, si non inulti morerentur. Sed dum mori honeste quærunt, felicius *d* vicerunt: Nec alia causa victoriæ fuit: quam quod desperaverunt. Pugnantibus Locris, aquila ab acie nunquam recessit, eosq; diu circumvolavit, quoad vincerent. In equitibus quoq; duo juvenes diverso à ceteris armorum habitu, eximia magnitudine, & albis equis, & coccineis paludamentis, pugnare visi sunt, nec ultra apparuerunt, quam *e* pugnatum est. Hanc admirationem auxit incredibilis famæ velocitas. Nam eadem die, qua in Italia pugnatum est, & Corinthio, & Athenis, & Lacedæmone nuntiata est victoria.

a M. S. tantam, aliistam.

b M.S. duodecim. al. Viginti.

b Al. felicius.

c Al. vixerunt.

d I. pugnatum.

CAP. IV. Post hæc Crotoniensibus nulla virtutis exercitatio, nulla armorum cura fuit.

Olym. 60. *a* Ao. M. 3360. *b* M. S. veniſſet Philos. *c* Al. ornatus. al. firmatus,

Oderant enim quæ infeliciter ſumſerant mutaſſentq; vitam luxuria, ni *a* Pythagoras *b* philoſophus fuiſſet. Hic Sami Demarato locupletę negotiatore natus, magniſq; ſapientiæ incrementis *c* formatus, Ægyptum primo, mox Babyloniam ad perdiſcendos ſiderum motus originemque mundi ſpectandam profectus, ſummam ſcientiam conſequutus erat. Inde regreſſus, Cretam & Lacedæmona, ad cognoſcendas Minoïs & Lycurgi inclytas ea tempeſtate leges, contenderat. Quibus omnibus inſtructus, Crotonam venit, populumq; in luxuriam lapſum, auctoritate ſua ad uſum frugalitatis revocavit. Laudabat quotidie virtutem: & vitia *d* luxuriæ, caſuſq; civitatium ea peſte perditarum enumerabat; tantumq; ſtudium multitudinis ad frugalitatem provocavit, ut aliquos ex his luxuriatos incredibile videretur. Matronarum quoq; ſeperatim à viris doctrinam, & puerorum à parentibus frequentem habuit. Docebat nunc has pudicitiam, & obſequia in viros; nunc illos modeſtiam, & literarum ſtudium. Inter hæc velut genitrices virtutum frugalitatem omnibus ingerebat, conſecutuſq; diſputationum aſſiduitate erat, ut matronæ auratas veſtes, ceteraque dignitatis ſuæ ornamenta, velut inſtrumenta luxuriæ deponerent: eaque omnia delata in Junonis ædem ipſi deæ conſecrarent; præ ſe ferentes, vera ornamenta matronarum pudicitiam, non veſtes eſſe. In juventute quoq; quantum profligatum ſit, victi feminarum contumaces animi manifeſtant. Sed CCC. ex juvenibus cum ſodalitii jure ſacramento quodam nexi, ſeparatam à ceteris civibus vitam exercerent, quaſi cœtum clandeſtinæ conjurationis haberent, civitatem in ſe converterunt, quæ eos, cum in unam domum convenirent, cremare voluit. In quo tumultu LX. ferme

d L. luxuriæ contemnebat.

rme *d* periere; ceteri in exsilium profecti. thagoras autem cum annos XX. Crotonæ e- set, Metapontum migravit, ibiq; decessit; us tanta admiratio fuit, ut ex domo ejus plum facerent; eumq; pro deo colerent.

CAP. V. Igitur Dionysius tyrannus, quem ra à Sicilia exercitum in Italiam trajecisse, lumq; Græcis intulisse memoravimus, ex- gnatis Locris, Crotonienses, vix vires longo o ex prioris belli clade resumentes, aggre- ur: qui fortius cum paucis tanto exercitu us, quam antea tot millibus Locrensium pau- ati restiterunt. Tantum virtutis paupertas versus insolentes divitias habet, tantoq; in- erata interdum sperata victoria certior est. Dionysium gerentem bellum, legati Gal- ram, qui paucos ante *a* menses Romam in- derant, societatem amicitiamq; petentes ant; *gentem suam inter hostes ejus positam magnoq;* b *usui ei futuram vel in acie bellan- vel de tergo intentis in prælium hostibus affir-* . Grata legatio Dionysio fuit, *c* Ita pacta ietate & auxiliis Gallorum auctus, bellum ut ex *d* integro restaurat. His autem Gallis si in Italiam veniendi, sedesq; novas quæ- di, intestina discordia, & assiduæ domi dis- siones fuere: quarum tædio, cum in Ita- m venissent, sedibus Tuscos expulerunt; Mediolanum, Comum, Brixiam, Veronam, rgomum, Tridentum, *e* Vicentiam condi- erunt. Tusci quoque, duce Rheto, avitis se- bus amissis, Alpes occupavere: & ex nomine ducis *f* gentes Rhætorum condiderunt. Sed Dionysium in Siciliam adventus Carthaginien- sem revocavit: qui *g* reparato exercitu, bel- lum quod de lue deseruerant, auctis viribus repetebant. Dux belli Hanno Carthaginiensis erat: cujus inimicus Suniatus, potentissimus ea tempestate Pœnorum, cum odio ejus, Græcis lite-

d Homines periisse.

a M. S. Melles Romanorum.

b Al. usui ejus.

c Itaque.

d Integro reliquit.

e Victiam, al. Vincentiam.

f Gentes Rhætorum.

g Al. recuperato.

literis, Dionysio adventum exercitus, *b* segnitiem ducis familiariter præmunciasset, comprehensis epistolis, proditionis damnatur: Senatus consulto, *ne quis posthæc Carthaginiensis aut literis Græcis, aut sermoni studeret; ne aut loqui cum hoste, aut scribere sine interprete posset.* Nec multo post Dionysius, quem paulo ante non Sicilia, non Italia capiebat, assiduis bellorum certaminibus victus fractusque, *c* insidiis ad postremum suorum interficitur.

b Al. segnitiam.

c Regnavit annos 38.

LIBER XXI. CAP. I.

EXtincto in Sicilia Dionysio tyranno, in locum ejus milites maximum natu ex filiis ejus, nomine Dionysium, suffecere; & naturæ jus secuti, *a* & quod firmius futurum *b* esset regnum, si penes unum remansisset; quam in portionibus inter plures filios divideretur, arbitrabantur. Sed Dionysius inter initia regni avunculos fratrum suorum, velut æmulos superstitiosos, hortotoresque puerorum ad divisionem regni, tollere gestiebat. Quare paulisper dissimulatum animum prius ad favorem popularium conciliandum intendit; excusatius futurus quod statuerat, si probatus ante omnibus foret. Igitur nexorum tria millia è carcere dimittit, tributa populo per triennium remittit; & quibuscunq; delinimentis potest, animos omnium solicitat. Tunc ad destinatum facinus conversus, non cognatos tantum fratrum, sed etiam *c* ipsos interficit: ut quibus consortium regni debebat, ne spiritus quidem *d* consortium relinqueret, tyrannidem in suos prius in exteros auspicatus.

a Al. eò quod.

b Al. esset.

c Al. ipsos fratres.

d Consortii relinqueretur.

CAP. II. Sublatis deinde æmulis, in segnitiam lapsus, sagina corporis ex nimia luxuria, oculorumq; valetudinem contraxit, adeo ut non solem, non pulverem, non denique splendorem ferre lucis ipsius posset. Propter quæ dum

contemni se putat, sævitia grassatur; ut parer carcerem nexis, sed cædibus civitatem replet. Ob quæ non contemtior omnibus, quàm invisior fuit. Itaq; cum bellum adversus eum Syracusani decrevissent, diu dubitat, imperium deponeret, an bello resisteret. Sed à militibus prædam & urbis direptionem sperantibus, descendere in prælium cogitur. *a* Victus, cum iterato non felicius rem tentasset, legatos ad Syracusanos mittit, spondens, *se depositurum tyrannidem, si venirent ad eum, quibuscum sibi de pace conveniret.* In quam rem missos primores, in carcere retiner, atq; ita incautis omnibus, nec quam hostile metuentibus, exercitum ad quandam civitatem mittit. Fit igitur in ipsa urbe anceps prælium: in quo oppidanis multitudine superantibus, Dionysius pellitur: qui obsidionem *b* arcis timeret, cum omni apparatu in Italiam profugit tacitus. Excipitur à Locrensibus sociis exceptus, velut jure hospitii, arcem occupat; solitamq; sibi sævitiam exercet. Conjuges principum ad stuprum sibi jubebat: virgines ante nuptias abducebat, stupratasq; *c* sponsis reddebat: locupletes quosq; aut civitate pellebat, aut occidebat, imperabat, bonaq; eorum invadebat.

CAP. III. *a* Dein cum rapinæ occasio deesset, universam civitatem callido commento circumvenit. Cum Rheginorum tyranni *a* Leonis bello Locrenses premerentur, voverunt, si victores forent, ut die festo Veneris matres familiæ suas prostituerent. Quo voto intercedente, cum adversa bella cum Lucanis gererentur, in conscionem eos Dionysius vocat: hortatur, *ut uxores filiasq; suas in templum Veneris, quæ possint ornatissimas mittant: ex quibus sorte ducendum, voto publico fungantur, religionisq; suæ, & nec fieri in humanis rebus, omnibus ante jura-*

a Al. Corcyræus.

b Al. *Argis* al. Regis.

c M. S. procis al. procéribus, al. sponsis procis.

d M. S. Jubebat.

a M. S. Dehinc.

b M. S. *Leoprosmis.*

c M. S. honestent.

juratis viris, ne quis ullam d *attaminet. Ne res ne virginibus, voto civitatem solventibus, fraudi esset, decretum facerent, ne qua virgo nuberet priusquam illæ e maritis traderentur.* Probato consilio, quo & superstitioni & pudicitiæ virginum consulebatur, certatim omnes feminæ impensius exornatæ, in templum Veneris convenient: quas omnes Dionysius immissis militibus spoliat, ornamentaque matronarum in prædam suam vertit. Quarundam viros dira res interficit, quasdam ad prodendas virorum pecunias torquet. Cum his artibus per annos sex regnasset, conspiratione Locrorum civitate pulsus in Siciliam redit. Ibi Syracusas securis omnibus, post longam intercapedinem pacis, per proditionem recepit.

CAP. IV. Dum hæc in Sicilia gerentur, interim in Africa princeps Carthaginiensium Hanno opes suas, quibus vires reipubl. superabat, ad occupandam dominationem intendit, regnumq; invadere, interfecto senatu, conatus est. Cui sceleri solennem nuptiarum diem filiæ suæ legit, ut religione votorum, ne fanda commenta facilius tegerentur. Itaque plebi epulas in publicis porticibus, senatui in domo sua parat, ut poculis veneno infecto secretius senatum & sine arbitris interficeret orbamq; rempubl. facilius invaderet. Quæ a magistratibus per ministros prodita, scelus declinatum, non vindicatum est, ne in viro tam potenti plus negotii faceret res cognita, quam cogitata. a Contenti itaq; conibuisse, decretum modum nuptiarum sumtibus statuunt; ne b observari non ab uno, sed ab universis haberent, ne persona designata, non vitia corrigere viderentur. Hoc consilio præventus, iterum servitia concitat, statutaq; rursus cædium die, cum denuo se proditum videret, timens judicium, municum quoddam castellum cum vi-

d Al. attraheret.

e Al. viris.

a Al. Constanter itaq; communi decreto.

b Al. servari.

ginti

ri millibus ſervorum armatis occupat. Ibi
m Afros, regemq; e Maurorum concitat, ca- e Mauritanorum.
r, virgiſq; cæſus, effoſſis oculis, & mani-
s cruribuſq; fractis, velut à ſingulis membris
æ exigerentur, in conſpectu populi occi-
r: corpus verberibus d lacerum in cru- d Al. lacer-
figitur. Filii quoque, cognatiq; omnes e- catum.
innoxii, ſupplicio traduntur, ne quiſ-
m aut ad imitandum ſcelus, aut ad mor-
ulciſcendam, ex tam nefaria domo ſu-
ciſſet.

CAP. V. Interea Dionyſius Syracuſis re-
ctus, cùm gravior crudeliorq; indies civita-
eſſet, iterata conſpiratione obſidetur. Tunc
poſito imperio, arcem Syracuſanis cum ex-
citu tradit; receptoq; privato inſtrumento,
inthum in exilium proficiſcitur. Ibi hu-
ima quæq; tutiſſima exiſtimans, in ſordi-
num vitæ genus deſcendit: non contem-
in publico vagari, ſed potare: nec con-
in popinis, lupanaribuſque, ſed totis die-
a deſidere: cum perditiſſimo quoq; de
is rebus b diſceptare, pannoſus & ſqua- a Al. reſi-
incedere: riſum lubentius præbere, quam dere.
are; in macello perſtare; quod emere b Al. diſcer-
poterat oculis devorare; apud ædiles ad- tare.
lenones c jurgari; omniaq; ita facere, c Al. jurgare.
contemnendus magis, quàm metuendus vi-
etur. Noviſſime ludimagiſt[illegible] profeſ- d Se profeſ-
ueros in trivio docebat, [illegible]timen- ſus.
ſemper in publico videre[illegible]t à non
ibus facilius contemneretur. Nam licet
aliis vitiis ſemper abundaret: tamen
ſtio hæc vitiorum, non naturæ erat;
ſq; hæc arte, quàm amiſſo regali pudore
bat: experrus quam inviſa tyrannorum
et etiam ſine opibus nomina. Laborabat
invidia præteritorum, contemtu præ-
n demere: neq; honeſta, ſed tuta con-

silia circumspiciebat. Inter has tamen dissimulationum artes, insimulatus est affectatæ tyrannidis, nec aliter quàm dum contemnitur, liberatus est.

CAP. VI. Inter hæc Carthaginienses tanto successu rerum Alexandri Magni exterriti, verentes ne Persico regno & Africam vellet adjungere, mittunt ad speculandos ejus animos Hamilcarem, cognomento *a* Rhodanum, virum solertia facunditaque præter ceteros insignem. Augebant enim metum & Tyrus urbs, auctor originis suæ, capta: & Alexandria æmula Carthaginis, in terminis Africæ & Ægypti condita: & felicitas regis, apud quem nec cupiditas, nec fortuna ullo modo terminabantur. Igitur Hamilcar per Parmenionem aditu regis obtento, profugisse se ad regem expulsum *b* patria fingit, militemque se expeditionibus offert. Atque ita consiliis ejus exploratis, in tabellis ligneis, vacua desuper cera inducta, civibus suis omnia perscribebat. Sed Carthaginienses post mortem regis reversum in patriam, quasi urbem regi *c* venditasset, non ingrato tantum, verum etiam & crudeli animo, necaverunt.

a M S. *Chodanum*, al. *Rhodium*, al. *Renanum*.

b Al. patriam.

c Vendicasset.

LIBER XXII. CAP. I.

a Agathocles Siciliæ tyrannus, qui magnitudini prioris Dionysii successit, ad regni magnitudinem ex humili & sordido genere pervenit. Hic ope in Sicilia patre figulo natus, ab honestiorem pueritiam, quàm principia originis habuit. Annos deinde pubertatis egressus libidinem à viris ad feminas transtulit. Post hæc apud utrumque sexum famosus, vitam latrociniis mutavit. Interjecto tempore, cum Syracusas concessisset, acciteque; in civitate inter incolas esset, diu sine fide fuit; quoniam nec in fortunis quod amitteret, nec

a Ao. M. 4874.

recundia quod inquinarer, haberi videba-
r: in ſumma gregariam militiam ſorticus,
minus tunc ſeditioſa, quàm antea turpi
, in omne facinus promptiſſimus erat.
& manu ſtrenuus, & in concionibus pe-
undus habebatur. Brevi itaq; centurio, ac
ceps tribunus militum factus eſt. Primo
adverſus *b* Ætnæos magna experimenta
Syracuſanis dedit. Sequenti Campanorum
am de ſe ſpem omnibus fecit, ut in locum
mortui ducis *c* Damaſconis ſufficeretur.
uxorem adulterio cognitam, poſt mor-
viri in matrimonium recepit. Nec con-
as quod ex inope repente dives factus eſ-
piraticam adverſus patriam exercuit. Sa-
ei fuit, quod ſocii capti tortique, de illo
verunt. Bis occupare imperium Syracu-
m voluit: bis in exſilium actus eſt.

CAP. II. A Murgantinis, apud quos exula-
odio Syracuſanorum, primo prætor, mox
creatur. In eo bello & urbem Leontino-
capit, & *a* patriam ſuam Syracuſas obſi-
cœpit: ad cujus auxilium Hamilcar, dux
orum, imploratus, depoſitis hoſtilibus odi-
præſidia militum mittit. Ita uno eodemq;
pore Syracuſæ, & ab hoſte, civili amore
ſæ; & à cive, hoſtili odio impugnatæ
: Sed Agathocles, cùm videret fortius de-
li urbem quàm oppugnari, precibus per
nuntios Hamilcarem exorat, ut inter ſe
Syracuſanos pacis arbitria ſuſcipiat, pecu-
in ipſum officia ſua promittens. Qua ſpe
etus Hamilcar, ſocietatem cum eo, metu
ntiæ ejus jungit: ut quantum virium A-
ocli adverſus Syracuſanos dediſſet, tan-
ipſe ad *b* incrementa domeſticæ potentiæ
peraret. Igitur non pax tantum Agatho-
conciliatur: verum etiam prætor Syracu-
conſtituitur. Tunc Hamilcari, expoſitis ig-

a Al. *Eli-*
nos, Enneos.

b Al. dimo-
tu ducis.

c Al. *Dema-*
ten.

a Al. urbem

b Al. ere-
menta.

nibus cereis, taſtiſque, in obſequia Pœnorum jurat. Deinde acceptis ab eo quinq; millibus Afrorum, c potentiſſimos quoſq; ex principibus interficit: atq; ita veluti reip. ſtatum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari jubet, contracto in gymnaſio ſenatu, quaſi quædam prius ordinaturus. Sic compoſitis rebus, immiſſis militibus populum d occidet; ſenatum trucidat: cujus peracta cæde, ex plebe quoque locupletiſſimos & promtiſſimos interficit.

c i. e potiſſimos.

d Al. inſidet.

CAP. III. His ita geſtis, militem legit, exercitumq; conſcribit: quo inſtructus, finitimas civitates nihil hoſtile meruentes, ex improviſo aggreditur. Pœnorum quoq; ſocios permittente Hamilcare fœdis injuriis vexat, propter quod querelas Carthaginem ſocii miſerunt de Agathocle, quàm de Hamilcare detulerunt: *hunc ut dominum & tyrannum, illum proditorem* arguentes: à *quo infeſtiſſimo hoſte fortunæ ſociorum, interpoſita a pactione, donatæ ſunt, ſicut ab initio Syracuſæ in pignus ſocietatis traditæ, urbs ſemper Pœnis infeſta, & de imperio Siciliæ Carthaginis æmula: nunc inſuper civitates ſociorum eidem titulo pacis* b *addidiſſet. Denuntiant igitur ſe, hæc brevi ad ipſos redundatura, ac propediem* c *ſenſuros, quantum malum non Siciliæ magis, quam ipſi Africæ attulerint.* His querelis natus in Hamilcarem accenditur. Sed quoniam in imperio eſſet, tacita de eo ſuffragia tulerunt, & ſententias, priuſquam recitarentur, in urnam conjectas obſignari juſſerunt, dum reuter Hamilcar, Giſgonis filius, *d* à Sicilia reverteretur. Sed hæc callida commenta Pœnorum & ſententias *e* inaudita mora Hamilcaris prævenit; liberatuſq; eſt fati munere, quem ſuæ injuriam cives inauditum damnaverunt. Occaſio res Agathocli adverſus Pœnos occaſionem novi belli dedit. Prima igitur illi cum Hamil-

a M. S. factione.

b Al. additas.

c Al. ſeſſuros.

d Al. in Siciliam.

e M. S. auditu.

Gisgonis filio, prælii congressio fuit: à quo
[illegible] majore f molę g reparaturus bellum Sy- f Al. dolo.
[illegible] concessit. Sed secundi certaminis ea- g Al. recu-
[illegible] fortuna, quæ & prioris, fuit. peraturus.

CAP. IV. Cùm igitur victores Pœni Syra-
[illegible] obsidione cinxissent, Agathocleſq; se ne-
[illegible] viribus parem, neq; ad obsidionem se-
[illegible]um instructum videret; super hæc à so-
[illegible] crudelitate ejus offensis, desertus esset, sta-
[illegible] bellum in Africam transferre: mira pro-
[illegible]dacia, ut quibus in solo urbis suæ par non
[illegible] eorum urbi bellum inferret: & a qui suæ a Al. quia
[illegible] non poterat, impugnaret aliena; victusq; su-
[illegible]ribus insultaret. Hujus consilii non minus
[illegible]rabile silencium, quàm commentum fuit,
[illegible]lo hoc solum professus, invenisse se victo-
[illegible]riam: animos illi tantum in brevem obsi-
[illegible] patientiam firmarent: vel si cui status
[illegible]tis fortunæ displiceret, dare se ei diffe-
[illegible] liberam potestatem. Cùm mille sexcen-
[illegible]tos efficeret, ceteros ad obsidionis necessi-
[illegible] frumento & stipendio instruit: quin-
[illegible]genta tantum talenta ad præsentem
[illegible] usum sufficere, cetera ex hoste melius, quàm
[illegible] sociis paraturus. Omnes deinde servos,
[illegible]arii ætatis, libertate donatos, sacramento
[illegible]git, eosq; ad majorem partem ferme mili-
[illegible]nevibus imponit; ratus exæquata utriusq;
[illegible]is conditione, mutuam inter eos virtutis
[illegible]lationem futuram: ceteros omnes ad tu-
[illegible] patriæ reliquit.

CAP. V. Septimo igitur imperii anno, co-
[illegible]us duobus adultis filiis, a Archagatho & a Al. S. Cha-
[illegible]clida, nullo militum scientę quo vehere- gate, al. Ar-
[illegible] cursum in Africam dirigit. Cùm omnes chidamo.
[illegible] in Italiam prædatum se, aut in Sardiniam
[illegible]os crederent, tum primum, expositio in A-
[illegible] litore exercitu, consilium summæ omnibus
[illegible]ę. Quo in loco Syracusæ positæ sint, o-

stendit: quibus aliud nullum auxilium superesse, quam ut hostibus faciens, quæ ipsi in patiantur. Quippe aliter domi, aliter foris bella tractari. Domi ea sola auxilia esse, quæ patriæ vires subministrent; foris hostem etiam suis viribus vinci, deficientibus sociis, & odia diuturni imperii exteris auxilia circumspicientibus. Huc accedere, quod urbes, castellaq; Africæ non muris cinctæ, non in montibus positæ sint, sed in planis campis, sine ullis munimentis jacentes, quas omnes metu excidii facile ad belli societatem compelli posse. Majus igitur Carthaginiensibus ab ipsa Africa, quam ex Sicilia exarsurum bellum, cotturaq; auxilia omnium conversus unam urbem, nomine quam opibus amplior rem, & quæ non attulerit vires, inde sumturus. Nec in repentino Pœnorum metu, modicum momentum victoriæ fore, qui tanta audacia hostium percussi, trepidaturi sint. Accessura & vicinarum incendia, castellorum, urbiumq; contumaciam ubi dilationem, tum ipsius Carthaginis obsidionem. Quæ omnibus non sibi tantum in alios, sed & alios se sentient patère bella. His non solum Pœnos vinci, sed & Siciliam liberari posse. Nec enim moraturos in ejus obsidione hostes, quo cum suis urgentur. Nusquam igitur alibi facilius bellum, nec prædam uberiorem inventuri posse. Nam capta Carthagine, omnem Africam Siciliamq; prædam victorum fore. Gloriam certe tam honestæ militiæ tantam in omne ævum futuram, ut terminari non tempore oblivione possit; ut dicatur eos solos e mortalium esse, qui bella, quæ domi ferre non poterant, ad hostes transtulerint, victique, victores ipsos fecerint, & obsessores urbis suæ obsederint. Omnia igitur forti ac lato animo bellum ineundum, cui nullum aliud possit aut præmium victoribus uberius, victis monumentum illustrius dare.

CAP. VI. His quidem adhortationibus animi nullium erigebantur: sed terrebat eos potenti religio, quod navigantibus eis, sol de-

fect-

a Al. patescentur.

c Al. pellici, al. perduci.

d Al. in sua urgentur.

e Al. immortalium, al. immortales: f Al. ultroque.

g Al. visio.

[illegible] Cujus rei rationem non minore cura [illegible] quàm belli geddebat, affirmans, si prius [illegible] proficiscerentur, factum esse, ut creditarum [illegible] Al. credi- [illegible] eorum profecturos prodigium esse: nunc quia [illegible] essit accidere, illic ad quos eatur portendere. [illegible] defectus naturalium siderum semper præsen- [illegible] rerum statum mutare; certumq; esse florenti- [illegible] Carthaginiensium opibus, adversisq; rebus suis, [illegible] mutationem significari. Sic consolatis militi- [illegible], universas naves, consentiente exercitu, [illegible] endi jubet, utrompes scirent, auxilio fugæ [illegible] nto, aut vincendum, aut moriendum esse. [illegible] ide cum omnia, quacunq; ingrederentur, [illegible] sternerent, villas castellaq; incenderent, [illegible] rius eis fuit cum c xxx. millibus d Pœno- c M. S. XX. [illegible] Hanno: sed prælio commisso, duo de Si- d M. S. Pa- [illegible], tria millia de Pœnis cum ipso duce ce- ginorum. [illegible] dere. Hâc victoriâ & Siculorum animi eri- [illegible]ti, & Pœnorum franguntur. Agathocles [illegible] hostibus, urbes castellaq; expugnat, præ- [illegible] ingentes agit, hostium multa millia truci- [illegible] Castra deinde e quinto lapide à Cartha- e M. S. quin- [illegible] statuit, ut damna cariſſimarum rerum, tum lapi- [illegible]atemq; ægrorum, & incendia villarum, dem. [illegible] matis ipsius urbis specularentur. Interea [illegible] tota Africa deleti Pœnorum exercitus [illegible], occupatarumq; urbium, divulgatur. Stu- [illegible]tiq; omnes & admiratio incessit, unde [illegible]o imperio tam subitum bellum, præsertim [illegible] hoste jam victo, admiratio deinde paula- [illegible] in contemtum Pœnorum vertitur. Nec [illegible]o post, non f Afri tantum, verum etiam f Al. Asri- [illegible] nobilissimæ novitatem sequutæ, ad A- ca. [illegible]oclem defecere, frumentoq; & stipendio [illegible]rem g instruxere. g A. adju- [illegible] vere, al. ex- [illegible] struxere.

CAP. VII. His Pœnorum malis etiam de- [illegible]s in Sicilia cum imperatore exercitus, ve- [illegible] quidam ærumnarum cumulus accessit. Nam [illegible] profectionem à Sicilia Agathoclis, in ob-

sidione Syracusarum Pœni segniores reddiri, ab Antandro, fratre regis Agathoclis, *a* occidione cæsi nuntiabantur. Itaq; cum domi foris; eadem fortuna Carthaginiensium esset, jam non tributariæ tantùm ab his urbes, verum etiam socii reges deficiebant, amicitiarum jura non fide, sed successu ponderantes. Erat inter ceteros, rex Cyrenarum *b* Ophellas, qui spe improba, regnum totius Africæ amplexus, societatem cum Agathocle per legatos junxerat; pactusq; cum eo fuerat, ut Siciliæ illi, sibi Africæ imperium, victis Carthaginiensibus, *c* cederet. Itaq; cùm ad bellum societatem cum ingenti exercitu ipse veniret, Agathocles blando alloquio, & humili adulatione, cum sæpius simul cœnasset, adoptat filius ejus ab Ophella esset, inclinatum interficit: occupatoq; exercitu ejus, iterato, Carthaginienses omnibus viribus bellum *d* cient magno utriusq; exercitus sanguine, gravi prælio superat. Hoc certaminis discrimine tanta desperatio illata Pœnis est, ut nisi in exercitu Agathoclis orta seditio fuisset, transitum ad eum *e* Bomilcar, rex Pœnorum cum exercitu fuerit. Ob quam noxam in medio foro Pœnis paribulo suffixus est, ut idem locus monumentum supplicium ejus esset, qui ante fuerat ornamentum honorum. Sed Bomilcar magno animo crudelitatem civium rulit; adeò ut de summa cruce, veluti de tribunali in Pœnorum scelera conscionaretur: objectans illis, nunc Hannonem falsa affectati regni invidia circumventum: nunc Gisgonis innocentis exsilium; nunc in Hamilcarem patruum suum tacita suffragia, quod Agathoclem socium illis facere, quam hostem *f* maluerint. Hæc cum in maxima populi conscione vociferatus esset, expiravit.

a Al. occisione.

b Al. Aphellas.

c M. S. accederet.

d Al. struentes.

e Al. Himilcar.

f Al. maluerint.

CAP. VIII. Interea Agathocles profligatis

in

Africa rebus, tradito Archagatho filio ex-
cu, in Siciliam recurrit: nihil actum in
ica existimans, si amplius Syracusæ obside-
ur. Nam post occisum Hamilcarem, Gis-
is filium, novus eo à Pœnis missus exerci-
fuerat. Statim igitur primo adventu ejus
es Siciliæ urbes, auditis rebus, quas in A-
gesserat, certatim se ei tradunt; atq; ita
è Sicilia Pœnis, totius insulæ imperium
pavit. In Africam deinde reversus, sedi-
militum excipitur. Nam stipendiorum
o in adventum patris, dilata à filio fue-
Igitur ad concionem a vocatos, blandis a Al. vocatis.
s permulsit: stipendia illis non à se fla-
do esse, sed ab hoste quærenda: com-
em victoriam, communem prædam futu-
Paulum modo anniterentur, dum belli
peragunturs, cum sciant, Carthaginem
b spes omnium expectatam. Sedato b Al. spem.
tumultu, interjectis diebus, ad castra
um exercitum ducit: ibi inconsultius
am committendo, majorem partem ex-
us perdidit. Cum itaq; in castra fugisset,
mq; in se invidiam tenere commissi bel-
deret, pristinamq; offensam non depensi
ndii metueret; concubia nocte solus à ca-
cum Archagatho filio profugit. Quod ubi
tes cognovere, haud secus quam si ab ho-
capti esse, trepidavere: Bis se à rege suo
medijs hostibus relictos esse proclamantes;
emq; suam desertam ab eo esse, quorum
pultura quidem relinquenda fuerit. Cum
equi regem vellent à Numidis excepti, in
ra revertuntur; comprehenso tamen se-
oq; Archagatho, qui à patre nostis erro-
decesserat. Agathocles autem navibus, qui-
reversus à Sicilia fuerat, cum custodibus
undem Syracusas defertur. Exemplum fla-
singulare, rex exercitus sui delator, filio-
rumq;

rum q; pater proditor. Interim in Africa post fugam regis, milites pactione cum hostibus facta, interfectis Agathoclis liberis, Carthaginiensibus se tradidere. Archagathus, cum occideretur ab Arcesilao, amico c antea patris, rogavit eum *quidnam liberis ejus facturum Agathoclem putet, per quem ipse liberis careat?* Tum respondit, *satis habere se, quod superstites esse Agathoclis liberis sciat.* Post hæc Pœni ad d persequendum belli reliquias, duces in Siciliam miserunt, cum quibus Agathocles pacem æquis conditionibus fecit.

c I. *Antipatri.*

d Al. persequendas.

LIBER XXIII. CAP. 1.

AGathocles, rex Siciliæ, pacificatus cum Carthaginiensibus, partem civitatium, se fiducia virium a diffidentem, armis subegit. Dein quasi angustis insulæ terminis claudebatur, cujus imperii partem primis incrementis ne speraverat quidem, in Italiam transcendit, exemplum Dionysii secutus, qui multas civitates Italiæ subegerat. Primi igitur hostes fuere Bruttii, qui & fortissimi, tum & opulentissimi videbantur, simul & ad injurias vicinorum prompti. Nam multas civitates Græcorum nominis b Italia expulerant; auctores quoque suos Lucanos bello vicerant, & pacem cum his æquis legibus fecerat. Tanta feritas animorum erat, ut nec origini suæ parcerent. Namq; Lucani iisdem legibus, liberos suos, quibus Spartani instituere c soliti erant. Quippe a initio pubertatis in silvis inter pastores habebantur, sine ministerio servili, sine veste d quam induerent, vel cui incubarent; ut primis annis duritiæ parcimoniæque, sine ullo usu urbis, assuescerent. Cibus his præda venatica, potus, aut lactis, aut fontium liquor erat. Sic ad labores bellicos indurabantur. Horum igitur ex numero quinquaginta primo ex agmini-

a Al. diffidentium.

b M.S. in *Italia* extruxerunt, al. extruserant.

c Al. soliciti.

d M. S. qua induerentur.

timorum prædari soliti, confluente deinde
titudine, solicitati præda, cum plu-
fecti essent, infestas regiones reddebant.
que fatigatus querelis sociorum Dionysius,
liæ tyrannus, sexcentos Afros ad compes-
dos eos miserat, quorum castellum prodi-
sibi per Brutiam mulierem, expugnave-
; ibiq; civitatem concurrentibus ad opi-
nem novæ urbis pastoribus, statuerunt;
tiosq; se ex nomine mulieris vocaverunt.
mum illis cum Lucanis, originis suæ auctо-
s, bellum fuit. Quâ victoriâ erecti, cum
em æquo jure fecissent, ceteros finitimos
is e subegerunt; tantasq; opes brevi con-
uri sunt, ut pernitiosi etiam regibus ha-
rentur. Deniq; Alexander, rex Epiri, cum
auxilium Græcarum civitatium, cum mag-
exercitu, in Italiam veniisset, cum omnibus
is ab his delectus est. Quare feritas eorum,
cessu felicitatis incensa, diu terribilis finiti-
fuit. Ad postremum imploratus Agathocles,
ampliandi regni, à Sicilia in Italiam trajecit.

CAP. II. Principio adventus ejus, opinio
concussi, legatos ad eum, societatem ami-
niq; petentes, miserunt. Quos Agatho-
ad cœnam invitatos, ut exercitus trans-
rent, in posterum statuta his die, con-
is navibus frustratus est. Sed fraudis haud
s eventus fuit: siquidem reverti eum in
iam, interjectis paucis diebus, vis morbi
it, quo toto corpore comprehensus, per
s nervos articulosque humore pestifero
iante, velut intestino singulorum membro-
bello impugnabatur. Ex qua desperatio-
bellum inter filium nepotemq; ejus, regnum
quasi mortui vindicantibus, oritur: occi-
io, regnum nepos occupavit. Igitur Aga-
cles, cum morbi cura, & ægritudo gravio-
esset, & inter se alterum alterius malo

creſ-

a Al. subje-
cerunt.

a Al. opi-
nionis.

creſceret; deſperatis rebus uxorem ſ
a Teſſenam, geminoſq; ex ea duos parv
cum omni pecunia, & familia, regaliq; in
mento, quo præter illum nemo regum d
fuit, navibus impoſitos Ægyptum, unde
rem acceperat, remittit; timens ne pr
nem regni ſui, hoſtem paterentur. Q
quam uxor diu, ne ab ægro divelleretur,
precum eſt, ne b diſceſſus ſuus adjungi
tis parricidio poſſet; & tam cruente hæ
ſeruiſſe virum quam ille impugnaſſe avu
derentur; *Nubendo ſe non proſpere tantu*
omnis fortunæ iniſſe ſocietatem: nec invita
culo ſpiritus ſui emporiam, ut extremos ſ
tus exciperet; & exſequiarum officium, ſi
profecta ſe, nemo ſit ſucceſſurus, obſequi
pietatis implevit. c Diſcedentes parvuli, d
ululatu e amplexi patrem tenebant. Ea
ra parte uxor mariti[illegible], non amplius v
oculis ſatiabat. Nec minus ſenis lacryma
ſerabiles erant. Flebant hi morientem
trem; ille exules liberos: hi diſceſſu ſu
litudinem patris, ægri ſenis; ille in ſpem
ſuſceptos relinqui in ætate lugebat. I
tate regia cunctis affectuum fletibus, tan
dolio diſcidii impleta, reſonabat. Tande
rem lacrymis ſatiatis profectionis imp
& mœrore regis proficiſcentes filios inſequun
Dum hæc aguntur, Carthaginienſes, co
quæ in Sicilia agebantur, occaſionem
Siculis occupandæ datam ſibi exiſtim
magnis viribus eo trajiciunt; multaſque
oppida expugnant.

CAP. III. Eo tempore & Pyrrhus ad
ſus Romanos bellum gerebat; qui impl
a Siculis in auxilium, ſicuti dictum eſt,
Syracuſas veniſſet, multaſq; civitates ſub
ſet, rex Siciliæ, ſicut Epiri appellatur.
rum rerum felicitate b lætus, Heleno fi
cli

a M. S. Theſſenam. forte Tarentum.

b Al. diſceſſu ſuo.

c M. S. deſcendentes.

d Al. amplexi.

a M. S. Siculis. Ro. M. 3677.

b Al. lætatus.

velut avitum (nam susceptas ex filia
ocli regis erat) Alexandro autem Italiæ
m destinat. Post hæc multa secunda præ-
m Carthaginiensibus facit. Interjecto de-
empore, legati ab Italicis sociis venere,
ntes, *Romanis resisti non posse, deditionemq;*
nisi subveniat. Anxius tam ambiguo pe-
incertusq; quid ageret, vel quibus pri-
subveniret, in utrumq; pronus consulta-
Quippe instantibus hinc Carthaginiensi-
de Romanis, periculosum videbatur ex-
n in Italiam non trajicere: periculosi-
icilia deducere; ne aut illi non lata o-
hi deserti amitterentur. In hoc *c* æ- *c* Al. actu.
riculorum, tutissimus portus consilio- *d* Al. decer-
ius est, omnibus viribus *d* decernere in tare.
; & profligatis Carthaginiensibus, vi-
exercitum *e* transponere in Italiam. *e* Al. trans-
conserto prælio, cùm superior fuisset, mittere.
m tamen à Sicilia abiret, pro victo fu-
sus est: ac propterea socii ab eo defe-
& imperium Siciliæ tam cito amisit,
facilè quæsierat. Sed nec in Italiam
felicitate usus in Epirum revertitur,
bilis utriusq; rei casus in exemplum
am sicut ante secunda fortuna, rebus
ota fluentibus, Italiæ Siciliæq; imperi-
tot de Romanis victorias *f* adstruxerat: *f* Vulgo at-
c adversa, velut in ostentationem fra- truxerat.
humanæ, destruens quæ cumulave-
ilienſi ruinæ naufragium maris, & fœ-
versus Romanos pugnam, turpemq; ab
discessum adjecit.

CAP. IV. Post profectionem à Sicilia Pyr-
magistratus Hiero creatur; cujus tanta
ratio fuit, ut consentiente omnium civita-
favore, dux adversus Carthaginenses pri-
, mox rex crearetur. Hujus futuræ ma-
, ipsa infantis educatio quasi prænun-

tia fuit: quippe genitus erat patre *a* Hiero-
cle, nobili viro, cujus origo à Gelone, antiq
Siciliæ tyranno, manabat: ſed maternum
genus ſordidum, atq; *b* adeo pudendum fu
Nam ex ancilla natus, ac propterea à patre, re
lut dehoneſtamentum generis, expoſitus
erat. Sed parvulum, & humanæ opis egen
tem, apes, congeſto circa jacentem melle, mul
tis diebus aluere. Ob quam reſponſo auru
eum admonitus pater, quſ regnum infa
portendi canebant, parvulum recolligit, o
niq; ſtudio ad ſpem majeſtatis, quæ promi
batur, inſtituit. Eidem in ludo inter coæqua
les diſcenti lupus fabulam, in turba puerorum
repente conſpectus, eripuit. *c* Adoleſcen
quoque, prima bella ineunti, aquila in clypeo
noctua in haſta conſedit. Quod oſtentum, &
conſilio cautum, & manu promptum, regem
futurum ſignificabat. Deniq; adverſus pro
catores ſæpe pugnavit, ſemperq; victoriam re
portavit. A Pyrrho rege multis militaribus
donis donatus eſt. Pulchritudo ei corporis in
ſignis, vires quoq; in homine admirabiles ac
re: in *d* alloquio blandus, in negotio ju
in imperio moderatus: prorſus ut nihil d
gium deeſſe, præter regnum, videretur.

a Al. *Hierocyto.*

b Al. admodum pudendum.

c Al. adoleſcente.

d Al. colloquio.

LIBER XXIV. CAP. I.

DUm hæc in Sicilia geruntur, interim
Græcia diſſidentibus inter ſe bello
lemæo *a* Cerauno, & Antiocho, & Antig
regibus: omnes ferme Græciæ civitates,
cibus Spartanis, velut occaſione data, ad
libertatis erectæ, miſſis invicem legatis,
quos in ſocietatis fœdera alligarentur, in
lum prorumpunt: &, ne cum Antigono,
cujus regno erant, bellum cepiſſe videre
ſocios ejus Ætolos aggrediuntur, cauſas
prætendentes, quòd conſenſu Græciæ

a Al. *Ceraunio.*

m Apollinî Cirræum campum, per vim oc-
ssent. Huic bello ducem deligunt Arean;
adunato exercitu, urbes, sataq; in his cam-
posita, depopulatur: quæ auferri non po-
nt, incendit. Quod cùm è montibus con-
ti Ætolorum pastores essent, congregati
modum quingenti, sparsos hostes, ignoran-
que quanta manus esset, quoniam conspe-
illis metus & incendiorum fumus abstu-
, consectantur, trucidatisq; admodum no-
millibus, prædones in fugam verterunt.
rantibus deinde Spartanis bellum auxili-
multæ civitates negaverunt, existimantes,
minationem eos, non libertatem Græciæ,
rere. Interea inter reges bellum finitur:
Ptolemæus, pulso Antigono, cùm reg-
totius Macedoniæ occupasset, pacem cum
ocho facit; affinitatemq; cum c Pyrrho,
ei in matrimonium filia sua, jungit.

CAP. II. Exinde externo metu depositò,
m & facinorosum animum ad domestica
convertit, insidiasq; a Arsinoe sorori
instruit: quibus & filios ejus vita, & ip-
b Cassandreæ urbis possessione privaret.
us ei dolus fuit, simulato amore, sororis
rimonium petere: aliter enim ad sororis
quorum regnum occupaverat, quam con-
diæ fraude pervenire non poterat. Itaque
credenti, mandat, *velle se cum filiis ejus*
consortium jungere: cum quibus non ideo se
contendisse, quoniam eripere his regnum; sed
id facere sui muneris vellet. In hoc mitteret
arbitrum jurisjurandi; quo præsente apud deos
quibus vellet obsecrationibus, se obligaret.
erra Arsinoë quid ageret: si mitteret, deci-
perjurio: si non mitteret, provocare rabi-
fraternæ crudelitatis timebat. Itaq; plus
ris, quàm sibi timens, quos matrimonio suo
ecturam se arbitrabatur, mittit ex amicis

b M. S. hæc omittunt.

c Al. *Pyrrho* rege.

a M. S. *Arsione.*

b Al. *Cassandria.*

c Al. arbitrium.

suis *d* Codionem : quo producto in sanctiss-
mum Jovis templum, veterrimæ Macedonum
religionis, Ptolemæus sumtis in manus altari-
bus, contingens ipsa simulacra & pulvinaria de-
orum inauditis ultimisq; execrationibus ad-
rat, *se sincera fide matrimonium sororis peter-
nuncupaturumq; se eam reginam ; neq; in cun-
meliam ejus se aliam uxorem, aliosve, quam fil-
ejus liberos habiturum.* Arsinoë postquam & sp-
impleta est, & metu soluta, ipsa cum fra-
colloquetur : cujus vultus, & blandientes o-
culi, cùm fidem non minorem, quàm jus-
randum promitterent, reclamante *e* Pto-
mæo filio *fraudem subesse*, in matrimonium fra-
tris concedit.

CAP. III. Nuptiæ magno apparatu, lætit-
aque omnium celebrantur. Ad concione-
quoq; vocato exercitu, capiti sororis diade-
imponit, reginamq; eam appellat. Quo nu-
ne in lætitiam effusa Arsinoë, quia quod non
Lysimachi prioris mariti amiserat, recepisse
ultra virum in urbem suam Cassandream inv-
tat, cujus urbis cupiditate fraus structa
Prægressa igitur virum, diem festum uti
adventum ejus indicit : domos, templa, c-
teraq; omnia exornari jubet : aras *a* ubiq; h-
stiasq; disponi : filios quoq; suos, Lysimach-
sexdecim annos natum, Philippum trien-
minorem, utrumq; forma insignem, co-
tos occurrere jubet. Quos Ptolemæus ad *b*
landam fraudem, cupidè & ultro modum
ræ affectionis amplexus, osculis diu fa-
Ubi ad portam ventum est, occupari ar-
jubet ; pueros interfici. Qui cùm ad ma-
confugissent, in gremio ejus, inter ipsa o-
t rucidantur, proclamante Arsinoë *c* quod
t uni nefas aut nubendo, aut post nuptias c-
t raxisset ? Pro filiis sæpe se percussoribus
t ulit : frequenter corpore suo puerorum

d Al. *Quodionem*, al. *Dionem.*

e Al. *Lysimacho.*

a Al. utiq.

b M. S. celebrandam.

c Al. quid.

amplexa contexit; vulneraq; excipe-
quæ liberis intendebantur, voluit. Ad po-
mum etiam ſpoliata funeribus filiorum,
ſciſſa veſte, & crinibus ſparſis, cum duobus
ulis ex urbe protracta, Samothraciam in
ilium abiit; eo miſerior, quod mori cum
ei non licuit. Sed nec Ptolemæo inulta
era fuerunt. Quippe diis immortalibus to-
uria, & tam cruenta parricidia vindican-
, brevi poſt à Gallis ſpoliatus regno, cap-
ue, vitam ferro, ut meruerat, amiſit.

CAP. IV. Namq; Galli, abundanti multi-
ine, cùm eos non caperent terræ quæ ge-
erant, trecenta millia hominum ad ſedes
quærendas, velut *a* ver ſacrum miſerunt.
his portio in Italia conſedit, quæ & urbem
manam captam incendit; & portio Illy-
ſinus, ducibus avibus (nam augurandi
lio Galli præter cæteros *c* callent) per ſtra-
Barbarorum penetravit, & in Pannonia
edit: gens aſpera, audax, bellicoſa, quæ
poſt Herculem, cui ea res virtutis ad-
tionem & immortalitatis fidem dedit, Al-
d invicta juga, & frigore intractabilia lo-
tranſcendit: ibi domitis Pannoniis, per
annos cum finitimis varia bella geſſe-
Hortante deinde ſucceſſu, diviſis agmi-
, alii Greciam, alii Macedoniam, omnia
e proterentes, petivere. Tantuſq; ter-
Gallici nominis erat, ut etiam reges non
ſſiti, ultro pacem ingenti pecunia merca-
ur. Solus rex Macedoniæ Ptolemæus, ad-
um Gallorum intrepidus audivit, *f* hiſq;
paucis & incompoſitis, quaſi bella non
cilius, quàm ſcelera patrarentur, patrici-
rum furiis agitatus, occurrit. Dardanorum
q; legationem, viginti millia armatorum
auxilium auferentem, ſprevit; additâ in-
per contumeliâ, *actum de Macedonia*, dicens,

d M. S. ex-ſciſſa, al. & ciſſa.

a M. S. puerī agrum; al. peregrinā-tum.

b Al. *Romani*.

c Malim ci-reat.

d Rectius, inviā.

e Al. poſter-nentes.

f Al. iiſque

si cum totum Orientem soli obtinuerint, nunc in vi-
f Alcivium. *dictam & finium Dardanis egeant: milites se habere filios eorum, qui sub Alexandro rege stipendia, toto orbe terrarum victores fecerint.* Quæ ubi Dardano regi nuntiata sunt, inclytum illud Macedoniæ regnum brevi, immaturi juvenis temeritate, casurum dixit.

CAP. V. Igitur Galli, duce Belgio, ad tentandos Macedonum animos, legatos ad Ptolemæum mittunt, offerentes pacem, si emere a Al. vellent. velit; sed b Ptolemæus inter suos, belli mo- b A.M. 4918. tu pacem Gallos petere, gloriatus est. Nec minus ferociter se legatis, quàm inter amicos jactavit; *aliter se pacem daturum negando, nisi principes suos obsides dederint, & arma tradiderint: non enim fidem se, nisi inermibus habiturus.* Renuntiata legatione, risêre Galli, undiq; exclamantes, *brevi sensurum, sibi an illi consulturos pacem obtulerint.* Interjectis diebus, prælium conseritur, victiq; Macedones cæduntur. Ptolemæus multis vulneribus saucius capitur: caput ejus amputatum, & lancea fixum, ut res eie ad terrorem hostium circumfertur. Paucos ex Macedonibus fuga servavit: cæteri omnes capti, aut occisi. Hæc cùm nuntiata per totam Macedoniam essent, portæ urbium clauduntur; luctu omnia replentur: nunc calamitatem amissorum filiorum dolebant: nunc parricidia urbium metuebant: nunc Alexandrum, Philippiq; regum suorum nomina, ficuti numina, in auxilium vocabant: *sub illis se non tutos, verùm etiam victores orbis terrarum exitiisse, ut tuerentur patriam suam, quam gloriarum gestarum cœlo proximam reddidissent; nunc pestem afflictis ferrent, quos furor & temeritas Ptolemæi regis* c *perdidisset*, orabant. Desperatis c Al. perdiderat. omnibus, non votis agendum, Sosthenes unus de Macedonum principibus, ratus, collecta juventute, & Gallos victoria exul-

compescuit, & Macedoniam ab hostili d I. coegit.
gulatione defendit. Ob quæ virtutis bene-
multis nobilibus regnum Macedoniæ af-
tribus, ignobilis ipse præponitur; & cum
ab exercitu appellatus esset, ipse non in
, sed ducis nomen jurare milites com-
.

CAP. VI. Interea Brennus, quo duce por-
Gallorum in Græciam se effuderat, audita
oria suorum, qui Belgio duce Macedones
rant; indignatus parta victoria a opimam a Al. opti-
dam, & Orientis spoliis onustam tam faci- mam.
relictam esse, ipse adunatis CL. millibus b Melius,
lium, & XV. millibus equitum, in Mace- partam.
am irrumpit. Cùm agros villasq; c popu- c Al. popu-
tur, occurrit ei cum instructo exercitu larentur.
edonum Sosthenes: sed pauci à pluribus,
idi à valentibus facile vincuntur. Itaque
victi se Macedones intra muros urbium
diderent; victor Brennus, nemine prohi-
te, totius Macedoniæ agros deprædatur.
quasi terrena jam spolia sorderent, ani-
ad deorum immortalium templa con-
it, scurriliter jocatus, *locupletes deos largiri*
minibus oportere. Statim igitur Delphos iter
it, prædam religioni, aurum offensæ deo-
immortalium præferens, *quos nullis opi-*
egere, ut qui eas largiri hominibus soleant,
mabat. Templum autem Apollinis Del-
positum est in monte Parnasso, in rupe
liq; impendente: ibi civitatem frequen-
hominum fecit: qui ad affirmationem ma-
tis undiq; concurrentes, in eó saxo con-
dere: atq; ita templum & civitatem non
uri, sed præcipitia; nec manu facta, sed
turalia præsidia, defendunt: prorsus ut in-
rum sit, utrum munimentum loci, an d M.S. Deo-
jestas d dei plus hic admirationis habeat. rum al. tem-
dia saxi rupes in formam theatri e recef- plorum.
e Al. cessit.

fit. Quamobrem & hominum clamor, & si quando accedit tubarum sonus, personantibus & respondentibus inter se rupibus, multiplex audiri, ampliorq; quam editur, resonare solet. Quæ res majorem majestatis terrorem ignari rei, & admirationem stupentibus plerumque affert. In hoc rupis anfractu, media fere montis altitudine, planities exigua est, atq; in ea profundum terræ foramen, quod in *f* oracula patet: ex quo frigidus spiritus, vi quadam velut vento in sublime expulsus, mentes vatum in vecordiam vertit; implétasque deo, responsa consulentibus dare cogit. Multa igitur ibi opulenta regum populorumq; visuntur munera; quæq; magnificentia sui, reddentium vota gratam voluntatem, & deorum responsa manifestant.

f Al. oraculo.

CAP. VII. Igitur Brennus cùm in conspectu haberet templum, diu deliberavit, an confestim rem aggrederetur: an vero fessis *a* militibus, noctis spatium ad resumendas vires daret. *b* Emanus & Thessalorus duces, qui se ad prædæ societatem junxerunt, amputari moras *c* jubent, dum imparati hostes, & recens adventus sui, terrori esset; interjecta nocte animos hostibus, forsitan & auxilia accessura; & vias quæ tunc pateant, obstructum iri. Sed Gallorum vulgus ex longa inopia, ubi primum vino, cæterisq; commeatibus referta rura invenit, non minus abundantia, quàm victoriæ lætum, per agros se sparserat; desertisq; finis ad occupanda omnia pro victoribus vagabantur. Quæ res dilationem Delphis dedit. Prima namque opinione adventus Gallorum prohibiti agrestes oraculis feruntur, messes, vinaq; villis efferre: Cujus rei salutare præceptum non prius intellectum est, quam vini, cæterarumq; copiarum abundantia, velut mera, Gallis objecta, auxilia finitimorum convi-

a M. S. Suis.
b Al. Æmanus. al. Eumanus.
c Al. jubebant.

ere. Prius itaq; urbem ſuam Delphi, aucti
ibus ſociorum, permunivere, quam Galli
o, velut prædæ, *d* incubantes, ad ſigna re-
verterentur. Habebat Brennus lecta ex omni
rcitu peditum ſexaginta quinque millia:
elphorum ſociorumq; non niſi *e* quatuor
illia militum erant; quorum contemtu
ennus ad acuendos ſuorum animos, prædæ
ertatem omnibus oſtendebat, ſtatuaſq; cum
adrigis, quarum ingens copia procul viſe-
ur, ſolido auro fuſas eſſe: pluſque in
dere, quàm in ſpecie habere prædæ af-
abat.

d Al. incumbentes.

e I. quatuordecim.

CAP. VIII. Hac aſſeveratione incitati Gal-
, ſimul & heſterno mero ſaucii, ſine reſpe-
periculorum in bellum ruebant. Contra
elphi plus in deo, quàm in viribus *a* repo-
entes, cum contemtu hoſtium reſiſtebant,
ſtandenteſq; Gallos è ſummo montis verti-
e, partim *c* ſaxo, partim armis obruebant.
hoc partium certamine, repente univerſo-
um templorum antiſtites, ſimul & *d* ipſi va-
es, ſparſis crinibus, cum inſignibus atq; infu-
, pavidi vecordeſq; in primam pugnanti-
aciem procurrunt: *adveniſſe deum* clà-
ant; *eumq; ſe vidiſſe deſilientem in templum
e culminis aperta faſtigia. Dum omnes opem dei
ſolicite implorant, e juvenem ſupra humanum
odum inſignis pulchritudinis, comiteſq; ei duas ar-
ntas virgines, ex propinquis duabus Dianæ Mi-
næq; ædibus occurriſſe; nec oculis tantum hæc
e perſpexiſſe: audiſſe etiam ſtridorem arcus, ac
repitum armorum: proinde ne cunctarentur, diis
teſignanis, hoſtem cædere, & victoriæ deorum ſo-
ſe adjungere*, ſummis obſecrationibus mo-
nebant. Quibus vocibus incenſi, omnes certa-
in prælium proſiliunt. Præſentiam dei &
ipſi ſtatim ſenſere: nam & terræ motu por-
ro montis abrupta, Gallorum ſtravit exercitum,

a Al. reputantes.

b M. S. cadenteſque.

c Al. Saxis.

d Rectius, ipſæ.

e M. S. Junonem.

tum, & confertissimi cunei non sine vulneribus hostium dissipati ruebant. Insecuta deinde
f Al. fulgore. de tempestas est, quæ grandine & *f* frigore saucios ex vulneribus absumsit. Dux ipse Brennus, cum dolorem vulnerum ferre non posset, pugione vitam finivit. Alter ex ducibus, quorum nitis belli auctoribus, cum decem millibus peditum ciorum citato agmine Græcia excedit. nec fugientibus fortuna commodior fuit; quidem pavidis nulla sub tectis acta nox; lus sine labore & periculo dies; assidui bres & gelu, nix concreta, & fames, & do, & super hæc maximum pervigiliæ miseras infelicis belli reliquias obtere Gentes quoq; nationesque, per quas iter
g Al. spectabant. bebant, palantes velut prædam *g* sectaban Quo pacto evenit, ut nemo, ex tanto exercitu, qui paulo ante fiducia virium etiam
h Velut ad. versus deos contendebat, *h* vel ad memoriam tantæ cladis superesset.

LIBER XXV. CAP. I.

INter duos reges, Antigonum & Antiochum statuta pace, cùm in Macedoniam Antigonus reverteretur, novus eidem repente hostis exortus est. Quippe Galli, qui à Brenno duce, cum in Græciam proficiscerentur, ad Delphinos gentis tu endos relicti fuerant, ne fides videretentur, peditum quindecim millia, equitum tria millia armaverunt; fugatis Getarum Triballorumq; copiis, Macedoniam immanentes, legatos ad regem miserunt, pacem ei venalem offerrent, simul & regias opes specularentur. Quos Antigonus pro regia
a M.S. Magnificentiâ. *a* munificentia, ingenti apparatu epularum cœnam invitavit. Sed Galli expolitum gra auri argentiq; pondus admirantes, atq; pe dæ ubertate solicitati, infestiores quàm ve rant, reverruntur. Quibus & elephanto

rem, velut inusitatas Barbaris formas, rex
jusserat, & naves onustas copiis de-
trari: ignarus, quod quibus ostentatio-
rium, metum se *b* injicere existimabat, *b* Al. injecere.
animos ut ad opimam prædam solici-
Itaq; legati ad suos reversi, omnia in
extollentes, opes pariter & negligenti-
regis ostendunt: *referta auro & argento*
; *sed neq; vallo, fossave munita: & quasi*
munimenti in divitiis haberent, ita eos om-
officia militaria intermisisse: prorsus quasi
auxilio non indigerent, quoniam abunda-
uro.

CAP. II. Hac relatione, avidæ gentis ani-
is ad prædam incitabantur. Accedebat
& exemplum Belgii, qui non magno
tempore Macedonum exercitum cum re-
trucidaverat. Itaq; consentientibus omni-
nocte castra regis aggrediuntur: qui *a* præ- *a* Al. præsen-
ens tantam tempestatem, signum pridie tientes.
erat, ut omnibus rebus ablatis, in proxima
raciti se occultarent. Neq; aliter servata
, quam quod deserta sunt. Siquidem
, ubi omnia *b* vacantia, nec sine defensо- *b* Al. vacua.
modo, verum etiam sine custodibus vi-
, non fugant hostium, sed dolum arbi-
es, diu intrare portas timuerunt. Ad po-
mum integris & intactis munimentis, scru-
es potius quam diripientes, castra occu-
unt. *c* Tunc ablatis quæ invenerant, ad *c* M.S. nunc.
convertuntur. Ibi dum naves incautius
piunt, à remigibus, & ab exercitus parte,
eo cum conjugibus & liberis confugerant,
tale metuentes trucidantur: tantaque
Gallorum fuit, ut Antigono pacem o-
o hujus victoriæ, non à Gallis tantum, ve-
etiam à finitimorum feritate præstiterit.
nquam Gallorum ea tempestate tantæ fœ-
nditatis juventus fuit, ut Asiam omnem

velut

velut examine aliquo implerent. Deniq; neque reges Orientis *d* sine mercenario Gallorum exercitu ulla bella gesserunt: neq; pulsi regno ad alios quàm ad Gallos confugerunt. Tantus terror Gallici nominis, & armorum invicta felicitas erat, ut aliter neq; majestatem suam tutari, neq; amissam reciperare se posse sine Gallica virtute arbitrarentur. Itaque *e* auxilium à Bythiniæ rege invocati, regnum cum eo parta victoria diviserunt, eamq; regionem *Gallogræciam* cognominaverunt.

d Al. nisi.

e M.S. vocati.

CAP. III. Dum hæc in Asia geruntur, interim in Sicilia Pyrrhus à Pœnis navali prælio victus, ab Antigono Macedoniæ rege supplementum militum per legatos petit: c denuntians, *ni mittat, redire se in regnum necesse habere, incrementa rerum, quæ de Romanis voluerit, de ipso quæsiturum.* Quod ubi negatum legati retulerunt, dissimulatis causis, repentinam negit profectionem. Socios interim parare bellum jubet; *a* arcis Tarentinæ custodiam Helleno filio, & amico Miloni tradit. Reversus in Epirum, statim fines Macedoniæ invadit: cui Antigonus cum exercitu occurrit; victus prælio in fugam vertitur. Atq; ita Pyrrhus Macedoniam in deditionem *b* accipit; & victi damna amissæ Siciliæ Italiæq; acquisitione Macedoniæ regno pensasset, relictum Tarentum filium & amicum arcessit. Antigonus autem cum paucis equitibus, fugæ comitibus, repetere fortunæ ornamentis destitutus, amissi regni speculaturus eventum, Thessalonicam recepit; ut inde cum conducta Gallorum mercenaria manu bellum repararet. Rursus à Ptolemæo Pyrrhi filio fundituś victus, cum ipsum comitibus fugiens, non jam *c* recuperandi regni spem, sed salutis latebras, ac fugæ solitudines captat.

a Alii addunt, &c.

b M. S. hoc omittunt.

c Al. recuperandi.

CAP. IV. Igitur Pyrrhus in tanto fastigio regni

ni collocatus, jam nec eo, ad quod votis
rveniendum fuerat, contentus, Græciæ A-
que regna meditatur. Neq; illi major ex
perio, quàm ex bello voluptas erat: nec
iſquam Pyrrhum, qua tuliſſet *b* impetum,
nere valuit. Sed ut ad devincenda regna
ſtus habebatur: ita devictis acquiſitiſque
riter carebat. Tanto melius ſtudebat ac-
ere imperia, quàm retinere. Itaq; cum
ias Cherroneſo tranſpoſuiſſet, legationibus
enienſium,&*c* Achæorum, Meſſenſiorumq;
pitur. Sed & Græcia omnis admiratione
nis ejus, ſimul & rerum adverſus Roma-
Pœnoſq; geſtarum gloria attonita, adven-
ejus expectabat. Primum illi bellum ad-
Spartanos fuit: ubi majore mulierum,
virorum virtute exceptus, Ptolemæum
, & exercitus partem robuſtiſſimam a-
. Quippe oppugnanti urbem ad tutelam
tanta multitudo feminarum concurrit,
fortius victus, quam verecundius *d* re-
ret. Porro Ptolemæum filium ejus, adeo
num, & manu fortem fuiſſe tradunt, ut
Corcyram cum *e* ſexaginta ceperit:
prælio navali quinqueremem ex ſcapha
f ſeptem inſiluerit, capeamq; tenuerit;
ppugnatione quoq; Spartanorum uſq; in
am urbem equo procurreret; ibiq; con-
multitudinis interfectus ſit. Cujus cor-
relatum patri eſt, dixiſſe Pyrrhum fe-
aliquanto tardius eum, quam timuerit ipſe, temeritas ejus meruerit, occiſum eſſe.

CAP. V. Repulſus à Spartanis Pyrrhus, Ar-
petit: ibi, dum Antigonum in urbe clau-
expugnare conatur, inter confertiſſimos
ntiſſime dimicans, ſaxo de muris *a* ictus
ditur. Caput ejus Antigono refertur: qui
oria mitius uſus, filium ejus Helenum, cum
Epirotis, ſibi *c* deditum, in regnum remiſit,

a M.S. quicquam.
b Al. imperium.
c L. *Achivorum.*
d Al. rediret.
e M.S. ſexageſimo.
f M.S. ſeptimo.
a l. jactato.
b M.S. *Epiro.*
c Al. debitum, i.e. dimiſit.

eiq; insepulti patris ossa in patriam referendi tradidit. Satis constans inter omnes auctores fama est, nullum, nec ejus nec superioris ætatis, regem comparandum Pyrrho fuisse; neque non inter reges tantùm, verùm etiam inter illustres viros, aut vitæ sanctioris, aut justitiæ probatioris visum fuisse: Scientiam certe rei militaris in illo viro tantam fuisse, ut cum Lysimacho, Demetrio, Antigono, tantis regibus bella *d* gerens, invictus semper *e* fuerit. Illyriorum quoque, Siculorum, Romanorumque, & Carthaginiensium bellis, nusquam inferior, plerumq; etiam victor exstiterit: qui patriam certe suam angustam, ignobilemque, fama rerum gestarum, & claritate nominis sui, toto orbe illustrem reddiderit.

d Al gesserit.
e Al. extiterit.

LIBER XXVI. CAP. I.

POst mortem *a* Pyrrhi non in Macedonia tantùm, verumetiam in Asia, Græciaque magni bellorum motus fuere. Nam & Ponnesii per *b* proditionem Antigono *c* tradi; & variante hominum partim dolore, partim gaudio, prout singulæ civitates aut mallent de Pyrrho sperâsse, aut metus finuerant, ira aut cum Antigono societas jungebant, aut mutuis inter se odiis in bella ruebant. Inter hanc turbatarum provinciarum motum, Epirorum quoq; urbs ab Aristotele principe per tyrannidem occupatur: in qua cum multi ex primoribus occisi, plures in exsilium acti essent, Ætolis per legatos postulantibus, *d* conjuges liberosq; exsulum reddere primo negavit: postea quasi pœniteret, proficiscendi ad suos omnibus matronis potestatem dedit; diemq; profectionis statuit. Illas quasi in perpetuum cum viris exulaturas, pretiosissima quæq; auferentes, cum ad portas quasi uno agmine profecturæ, convenis-

a A.M.4921.
b M.S tradi tionem.
c Al. addunt sunt trad.
d Al. addunt, ut.

omnibus rebus exſpoliatæ, in carcerem recludentur: occiſis prius in e gremio matrum virilis liberis, virginibuſq; ad ſtuprum diſtractis. f Ad tam ſævam dominationem ſtupentibus omnibus, princeps eorum g Helleni- cus ſenex, & liberis orbus, ut qui nec ætatis h pignoris reſpectu timeret, contractos domum fidiſſimos amicorum in vindictam patriæ hortatur. Cunctantibus privato periculo publicum finire, & deliberandi ſpatium poſtulantibus, arceſſitis ſervis jubet i obſerari fores; tyrannoq; nuntiari, *mitteret qui conjuratos ad ſe comprehenderet*, objectans ſingulis, *ſe quo libertatem patriæ auctor eſſe non poſſit, deſertorem futurum.* Tunc illi ancipiti periculo circumventi, honeſtiorem viam eligentes, maturant in tyranni necem: atq; ita Ariſtocritus, quinto poſtquam tyrannidem occupaverat menſe, opprimitur.

CAP. II. Interea Antigonus cum multiplici bello, & Ptolemæi regis, & Spartanorum, premeretur; novuſq; illi hoſtis Gallogræciæ exercitus affluxiſſet: in ſpeciem caſtrorum nova manu adverſus ceteros relicta, adverſus illos totis viribus proficiſcitur. Quibus cognitis, Galli, cum & ipſi ſe prælio pararent, in auſpicia pugnæ hoſtias cædunt: quarum exta cum magna cædes, interituſq; omnium præmoneretur, non in timorem, ſed in furorem verſi, ſperanteſq; deorum minas expiari cæde hominum poſſe; conjuges & liberos ſuos trucidant, auſpicia belli à a parricidio incipientes. Tanta rabies feros animos invaſerat, ut non parcerent ætati, cui etiam hoſtes pepercisſent, feminamq; internecinum cum liberis, liberorumq; matribus gererent, pro quibus bella ſuſcipere ſolent. Itaq; quaſi ſcelere b vitam victoriamq; redemiſſent, ſicut erant c cruenti ex cruenti ſuorum cæde, in prælium non meliore

e Al. gremiis.
f M. S. hâctenus ſeva dominatione.
g Vulgo *Hematus.*
h I. pignorum reſpectum.
i Al. obſervari.
a M. S. omittunt.
b Al. victam.
c M. S. cruentati.

re eventu, quàm omine proficiscuntur. Siquidem pugnantes, prius parricidiorum furia quàm hostes circumvenere; obversantibus ante oculos manibus interemptorum, omnes occidione cæsi. Tanta strages fuit, ut parricidarum viderentur. Post hujus pugnæ eventum Ptolemæus & Spartani, victorem hostium exercitum declinantes, in tutiora se recipiunt. Antigonus quoq; ubi eorum discessum videt, recenti adhuc ex priori victoria militum ardore, bellum Athenienſibus infert. In quo cùm occupatus esset, interim Alexander rex Epiri ulciſci mortem patris Pyrrhi cupiens, fines Macedoniæ depopulatur. Adversus quem cum reversus à Græcia Antigonus ex transitione militum destitutus, regnum Macedoniæ cum exercitu amittit. Hujus filius Demetrius puer admodum, absente patre, recepto exercitu non solum amissam Macedoniam recipit: verum etiam Epiri regno Alexandrum spoliat. Tanta vel mobilitas militum vel fortunæ varietas erat, ut viciſſim reges nunc exules, nunc reges viderentur.

CAP. III. Igitur Alexander, cum exsul *a* Acarnanas confugiſſet, non minore Epirotarum desiderio, quàm sociorum auxilio, regnum restituitur. Per idem tempus rex Cyrenarum Magas decedit: qui ante infirmitatem, Berenicen unicam filiam, ad finienda cum Ptolemæo fratre certamina, filio ejus desponderat. Sed post mortem *b* regis, mater virginis Arsinoë, ut invita se contractum matrimonium solveretur, misit qui ad nuptias virginis regnumque Cyrenarum, Demetrium fratre regis Antigoni à Macedonia c arcesserent; & ipse ex filia Ptolemæi procreatus erat. Sed nec Demetrius moram fecit. Itaq; cum secundante vento celeriter Cyrenas advolasset, di-

d Al. coisse.

c A.M. 4957.

a Al. *Acarnanes.*

b Al. add. *Antigoni.*

M. S. accersirent.

lecta pulcritudinis, quâ nimis placere socrui
perat, statim à principio superbus, regiæ
ilitæ, militibusq; impotens erat; studium-
placendi à virgine in matrem contulerat.
quæ res *d* suspecta primo virgini, dein popu- *d* Al. spec-
lus militibusq; invisa fuit. Itaq; versis om- tata
nium animis Ptolemæi filium, insidiæ Deme-
comparantur: cui, cum in lectum socrus
cessisset, percussores immittuntur. Sed
nnoë audita voce filiæ ad fores stantis, &
cipientis *ut matri parceretur*, adulterem
lisper corpore suo protexit. Quo interfe-
Berenice, & stupra matris, salva pietate
est, & in matrimonio sortiendo, judici-
patris secuta.

LIBER XXVII. CAP. I.

MOrtuo Syriæ rege Antiocho, cum in *a* A.M.4933.
locum ejus filius *b* Seleucus succes- *b* A.M.4954.
hortante matre Laodice, quæ prohibere *c* Al. orante.
erat, auspicia regni à parricidio cœpit.
Quippe Berenicen novercam, suam sororem Pto-
mæi regis Ægypti, cum parvulo fratre ex ea
cepto *d* interficit. Quo facinore perpetra- *d* M. S. in-
& infamiæ maculam subiit, & Ptolemæi terfecit.
bello se implicuit. Porro Berenice, cum ad se
ficiendam missos didicisset, Daphnæ se
dit. Ubi cum obsideri eam cum parvulo
nuntiatum Asiæ civitatibus esset, recor-
tione paternæ, majorumq; ejus, dignitatis,
sum tam indignæ fortunæ miserantes, auxi-
ei omnes misère. Frater quoq; Ptolemæ-
periculo sororis exterritus, relicto regno, *e* Al. excitus.
cum omnibus viribus advolat. Sed Berenice
ante adventum auxiliorum, cum vi expugna-
non posset, dolo circumventa trucidatur.
indigna res omnibus visa. Itaq; cum univer-
civitates, quæ defecerant, ingentem clas-
comparassent, repente exemplo crudeli-

tatis exterritæ, simul & in ultionem ejus, quam defensuri erant, Ptolemæo se tradunt: qui nisi in Ægyptum domestica seditione revocatus esset, totum regnum Seleuci occupasset; tantum vel illi odium, parricidiale scelus, vel huic favorem indignè *f* peremptæ mors sororis, attulerat.

f Al. interemptæ.

CAP. II. Post discessum Ptolemæi, Seleucus cum adversus civitates, quæ defecerant, ingentem classem comparasset, repente veluti diis ipsis parricidium vindicantibus orta tempestate classem naufragio amittit; nec quisquam illi ex tanto apparatu, præter nudum corpus, & spiritum, & paucos naufragii comites residuos fortuna fecit. Misera quidem res, sed optanda Seleuco fuit: siquidem civitates, quæ odio ejus ad Ptolemæum *a* tranfierant, velut diis arbitris satisfactum sibi esset, repentina animorum mutatione in *b* naufragii sui misericordiam versæ imperio se ejus restituunt. Lætus igitur malis suis, & damnis ditior reditus: veluti par viribus, bellum Ptolemæo infert: Sed quasi ad ludibrium *c* tantum fortunæ natus esset, nec propter aliud opes regni recepisset, quàm ut amitteret, victus prælio, non multo quam post naufragium *d* cognitior, trepidus Antiochiam confugit. Inde ad Antiochum fratrem literas facit: quibus auxilium ejus implorat, oblata ei Asia, *e* inter fines Tauri montis, in præmium latæ *f* opis. Antiochus autem cum esset annos XII natus, supra ætatem regni avidus, occasionem non tam pio animo, quam offerebatur, arripuit: sed latronis more, totam fratri eripere cupiens, puer sceleratam virilemq; sumit audaciam. Unde *Hieraæ* est cognominatus: qui non hominis, sed accipitris ritu, in alienis ripiendis vitam sectaretur. Interea Ptolemæus cum Antiochum in auxilium Seleuco venisse cog-

a Al. defecerant.

b Restitui. Naufragi.

c M.S. tantum.

d Al. cognitior.

e M.S. intra.

f Al. opes.

...isset, ne cum duobus uno tempore dimica-
... in annos decem cum Seleuco pacem fa-
... sed pax ab hoste data interpellatur à fra-
... qui conducto Gallorum mercenario ex-
...itu, pro auxilio bellum, pro fratre hostem,
...eratus exhibuit. In eo prælio virtute
...orum victor quidem Antiochus fuit: sed
... arbitrantes Seleucum in prælio cecidis-
... in ipsum Antiochum arma vertêre: libe-
... depopulatur Asiam, si omnem stirpem
...am extinxissent. Quod ubi sensit Antio-
..., velut à prædonibus, auro se redimit, so-
...emq; cum mercenariis suis jungit.

CAP. III. Interea rex Bithyniæ Eumenes, ...sis consumtisq; fratribus bello intestinæ ...cordiæ, quasi vacantem Asiæ possessionem ...surus, a victorem Antiochum, Gallosque ...ditur. Nec difficile saucios adhuc ex su- ...ore congressione, integer ipse viribus, supe- ...Ea namq; tempestate omnia bella in exi- ...Asiæ gerebantur: uti quisq; fortior fuis- ..., Asiam velut prædam occupabat. Seleucus ...ntiochus fratres bellum, propter Asiam ...bant: Ptolemæus rex Egypti, sub specie ...iæ ultionis, Asiæ inhiabat. Hinc b By- ...nus Eumenes, inde Galli (humiliorum sem- ... mercenaria manus) Asiam depopulaban- ...; cùm interea nemo defensor Asiæ inter ... prædones inveniebatur. Victo Antiocho, ... Eumenes majorem partem Asiæ occu- ...et, ne tunc quidem fratres, perdito præ- ..., propter quod bellum gerebant, concor- ... potuerunt: sed omisso externo hoste, in ...rum exitium bellum c reparant. In eo ... Antiochus denuo victus, multorum dierum ... fatigatus, tandem ad socerum suum d Ar- ...menem, regem Cappadociæ, provehitur. A ... cum primum benignè exceptus esset, in- ...jectis diebus, cognito quod insidiæ sibi pa-

a M. S. auctorem.

b M. S. Bythinius.

c Al. reparabant.

d Al. Ariamenem.

rarentur, salutem fuga quæsivit. Igitur cum pro-
e Al. solui. fugo nusquam tutus locus esset, ad Ptolemæum
hostem, cujus fidem tutiorem quàm fratris es-
timabat, decurrit; memor vel quæ facturus
fratri esset, vel quæ meruisset à fratre. Sed
Ptolemæus non tam amicus dedito, quàm ho-
stis fratri, servari eum arctissima custodia ju-
bet. Hinc quoque Antiochus opera cujusdam
meretricis adjutus, quam familiarius noverat,
deceptis custodibus elabitur; fugiensq; à lati-
nibus interficitur. Seleucus quoq; iisdem fe-
me diebus, amisso regno, equo præcipitatus e-
nitur. Sic fratres, quasi & germanis casibus
f M S. exu-lantes. *f* exsules ambo, post regna, scelerum suorum
pœnas luerunt.

LIBER XXVIII. CAP. I.

OLympias Pyrrhi, Epirotæ regis, filia ami-
so marito, eodemq; germano fratre A-
lexandro, cum tutelam filiorum ex eo susce-
torum Pyrrhi & Ptolemæi, regnique admi-
g Al. ipsi. nistrationem *a* in se recepisset, Ætolis parum
Acarnaniæ, quam in portionem belli pa-
pupillorum acceperat, eripere volentibus,
regem Macedoniæ Demetrium decurrit; e-
habenti uxorem Antiochi regis, Syriæ so-
rem, filiam suam Phthiam in matrimoni
tradit; ut auxilium, quod misericordia n
poterat, jure cognationis obtineret. Fiunt igi
nuptiæ, quibus & novi matrimonii gratia
quiritur, & veteris offensa contrahitur. N
prior uxor, velut matrimonio pulsa, spon
sua ad fratrem Antiochum discedit; cum
in mariti bellum impellit. Acarnanes quo
diffisi Epirotis, adversus Ætolos auxilium R
manorum implorantes, obtinuerunt à Roma
senatu, ut legati mitterentur, qui denunti-
rent Ætolis præsidia ab urbibus Acarnani
b Al. quod. deducerent; Paterenturque esse liberos, *b* q
sol

quondam adversus Trojanos, auctores oriundæ suæ auxilii Græcis non miserint.

CAP. II. Sed Ætoli legationem Romanorum superbe a audivêre: Pœnos illis & Gallis, à quibus tot bellis occidione cæsi sint, exulcerantes; dicentesque, *prius illis portas adversus Carthaginienses aperiendas, quas clauserit finis Punici belli, quàm in Græciam arma transferenda. Meminisse deinde jubent, qui quibus miserint. Adversus Gallos urbem eos suam tueri non potuisse; captamq; non ferro defendisse, sed auro redemisse. Quam gentem se aliquanto majore manu Italiam ingressam, non solum* b *nullis externis victam, sed ne domesticis quidem totis adjutos universam delesse; sedemq; sepulcris eorum præbuisse, quam illi urbibus, imperioq; suo proposuerint. Contra Italiam, trepidis ex recenti urbis suæ incendio Romanis, universam fermè à Gallis occupatam. Prius* c *illis Gallos Italia pellendos, quam Ætolis: priusq; sua defendenda, quam aliena appetenda. Quos autem homines Romanos esse? nempe pastores, qui latrocinio justis dominis ereptum solum teneant: qui uxores cum propter nullis honestamenta non invenirent, vi publica rapuerint: qui denique urbem ipsam parricidio condiderint; murorumq; fundamenta* d *fraterno sanguine asperserint. Ætolos autem principes Græciæ semper fuisse; & sicut dignitate, ita & virtute veteris præstitisse; solos denique esse, qui Macedonum, imperio terrarum florentes, semper contemserint, qui Philippum regem non timuerint: qui Alexandri Magni post Persas Indosq; devictos, cunctos nomen ejus horrerent, edicta sprevêrint. Monere igitur se Romanos, contenti sint fortuna præsenti, nec provocent arma, quibus & Gallos cæsos, & Macedonas contemtos videant.* Sic dimissa legatione Romanorum, ne fortius locuti, quam fecisse viderentur, fines Epiri & Acarnaniæ depopulantur.

a Fuldens. audire.

b M. S. ullis.

c M.S. omittunt.

d Hoc est, Remi.

CAP.

CAP. III. Jam Olympias filiis regna tradi-
derat, & in locum Pyrrhi fratris defun-
Ptolemæus successerat: qui cum hostibus
structo exercitu obvius processisset, infirm-
tate correptus, in itinere decedit. Olympi-
a M. S. hæc omittunt. quoq; a non magno post tempore, gemino
nerum vulnere afflicta, ægrum spiritum
hens; non diu filiis supervixit. Cum ex
te regia sola Nereis virgo, cum Laodamia
b Viz. Hieronis. rore superesset, Nereis nubit Geloni b Sici-
c M. S. Tyranni. e regis filio: Laodamia autem cum in a-
Dianæ confugisset, concursu populi inte-
citur. Quod facinus dii immortales assiduis c
dibus gentis, & prope interitu totius po-
ii vindicaverunt. Nam sterilitatem, fame
passi, & intestina discordia vexati, exer-
d M. S. Milo quoque. ad postremum bellis penè consumti sun
d Miloq; Laodamiæ percussor in furorem v
sus, nunc ferro, nunc saxo, in summa de-
bus lacereris visceribus, duodecima die in
iit. His in Epiro gestis, interim in Macedo
Demetrius rex, relicto filio Philippo, par-
e A.M. 4967. admodum, decedit. e Cui Antigonus tu
f Al. constituere. datus, accepta in matrimonium matre
pilli, regem se f constitui laborabat. Interi
deinde tempore cum seditione minaci M
donum, clausus in regia teneretur, in pu
cum fine satellitibus procedit; projecto
vulgus diademate ac purpura, *dare hæc eo*
g Al. sciat. *teri* jubet, *qui aut imperare illis* g *nescit, aut*
parere ipsi sciant: se adhuc invidiosum illud regn
non laboribus voluptatibus, sed ac periculis sem
Commemorat deinde beneficia sua: *ut defe*
nem sociorum vindicaverit: ut Dardanos, Thessa
exultantes morte Demetrii regis compescuer
ut demiq; dignitatem Macedonum non solum de
derit, verum etiam auxerit. Quorum si illos p
niteat, deponere imperium, & reddere illis m
suum: ipsi regem quærant, cui imperent. Cum

pudore motus recipere eum regnum ju-
tam diu recusavit, quoad sedicionis au-
supplicio traderentur.

P. IV. Post hæc bellum Spartanis in-
qui soli Philippi Alexandriq; bellis, &
ium Macedonum, & omnibus metuenda
contemserant. Inter duas nobilissimas
bellum, summis utrinq; viribus fuit:
hi pro *a* vetere Macedonum gloria, illi
olum pro illibata libertate, sed etiam pro
certarent. Victi Lacedæmonii, non ipsi
m, sed etiam conjuges liberique, magno
fortunam tulêre. Nemo quippe in acie
pepercit: nulla amissum conjugem fle-
nliorum mortem senes laudabant; pa-
in acie cæsis filii gratulabantur: suam
omnes dolebant, quod non ipsi pro pa-
berrate *b* cecidissent. Parentibus omnes
bus saucios excipiebant, *c* vulnera cura-
lassos reficiebant. Inter hæc nullus in ur-
trepitus, nulla trepidatio; magisq; om-
ublicam, quàm privatam fortunam luge-
Inter hæc Cleomenes rex, post multas
um cædes, toto corpore, suo pariter &
um cruore madens, supervenit; ingres-
urbem, non humi consedit, non cibum
ocum poposcit; non denique armorum
depositi; sed acclinis parieti, cum qua-
millia sola ex pugna superfuisse conspexis-
hortatur, *ut se ad meliora reipublicæ tempo-
reservarent.* Tum cum conjuge & liberis Æ-
am ad Ptolemæum proficiscitur: à quo
rifice *d* susceptus, diu in summa *e* digna-
regis vixit. Postremo post Ptolemæi
em à filio ejus cum omni familia interfi-
. Antigonus autem, cæsis occidione Spar-
fortunam tantæ urbis miseratus, à di-
one milites prohibuit; veniamq; his qui
fugerant dedit, præfatus, *bellum se cum*
Cleome-

a M. S. veterum.

b M. S. occidissent.

c Al. vulnerator.

d M. S. exceptus.

e i. e. dignitate.

Cleomene, non cum Spartanis habuisse cujus fu
omnis ira ejus finita sit: nec minori sibi gloriæ fo
re, si ab eo servata Lacedæmon, à quo solo ca
sit, & proderetur. Parcere igitur se solo urbis a
tectis, quoniam homines quibus parceret, non
perfuissent. Nec multo post ipse decedit, re
numque Philippo pupillo, annos XIV. nan
tradidit.

& h. e. Memoriæ proderetur.

LIBER XXIX. CAP. I.

IIsdem ferme temporibus prope universi O
bis imperia, nova regum successione mu
ta sunt. Nam & in Macedonia *a* Philipp
mortuo Antigono, tutore eodemq; vitrico,
norum quatuordecim regnum suscepit: &
Asia interfecto Seleuco, impubes adhuc re
b Antiochus constitutus est: Cappadociæ qu
que regnum *c* Ariarathi, puerum admodu
pater ipse tradiderat: Ægyptum, patre
matre interfectis, occupaverat *d* Ptolem
cui ex facinoris crimine, cognomentum *Ph*
pater fuit. Sed Spartani in locum Cleome
successerunt *e* Lycurgum. Et ne qua tempo
bus mutatio deesset, apud Carthaginien
quoq; ætate immatura dux in *f* Annib. con
tuitur, non penuria seniorum, sed odio
manorum, quo imbutum eum à pueritia sc
bant. Fatale non tam Romanis, quàm ipsi A
fricæ malum. His regibus pueris, etsi nulli s
nioris ætatis rectores erant, tamen in suor
cujusq; majorum vestigia *g* intentis, magna
doles virtutis *h* enituit. Solus Ptolemæus,
cut sceleſtus in occupando regno, ita & se
in administrando fuit. Philippum Dard
ceteriq; omnes finitimi populi, quibus ve
immortale odium cum Macedonum regibus
rat, contemtu ætatis assidue lacessebant. Co
tra illis summotis hostibus, non contentus
defendisse, ultro etiam Ætolis bellum infe
gestiebat.

a A.M. 4982.
b A.M. 4977.
c Al. *Heriarathi.*
d A.M. 4980
e A. M. 4408.
f A.M. 4980.
g M. S. intenti.
h Al emicuit.

CA

CAP. II. Quæ agitantem illum Demetrius rex Illyriorum, nuper à Paulo Rom. conſule victus, ſupplicibus precibus aggreditur, *injurias Romanorum* querens: *qui non contenti Italiæ finibus, imperium ſpe improba totius Orbis amplexi, bellum cum omnibus regibus gerant. Sic illos Siciliæ, ſic Sardiniæ, Hiſpanieque, ſic* a *deinde totius Africæ imperium affectantes, bellum cum Pœnis & Annibale ſuſcepiſſe: ſibi quoq; non eam ob cauſam, quàm quod Italiæ finitimus videretur, bellum illatum: quaſi nefas eſſet, aliquem eorum juxta imperii eorum terminos eſſe. Sed & cavendum eſſe exemplum, cujus quanto propribilius ſit regnum, tanto ſit Romanos acriores hoſtes habiturus. Super hæc cedere ſe illi regnum, quod Romani occupáverint*, profitetur, b *gratias habiturus*, ſi in poſſeſſione imperii ſui, ſocium potius quàm hoſtes videret. Hujuſce motionis ratione impulit Philippum, ut omiſſis Ætolis, bellum Romanis inferret, minus negotii exiſtimantem, quod jam victos ab Annibale ad Thraſymenum lacum audierat. Itaque eodem tempore multis bellis c detinere- quàm pacem cum Ætolis facit: non quaſi alio bellum tranſlaturus, ſed ut Græciæ quieti conſuleret, *quam nunquam in majori periculo fuiſſe* affirmabat. *Siquidem conſurgentibus ab Occidente duobus Pœnorum & Romanorum imperiis, quibus uterque hac à Græcia atq; Aſia ſit mora, dum inter ſe de diſcrimen imperii faciunt: ceterum ſtatim victoribus tranſitum in Orientem fore.*

a Al. deinde

b M. S. gratias.

c I. gravaretur.

CAP. III. *Videre ſe itaq;*, ait *conſurgentem in Italia nubem illam, trucis & cruenti belli: videre tonantem ac fulminantem ab Occaſu procellam, quam in quaſcunq; terrarum partes victoriæ tempeſtas detulerit, magno cruóris imbre omnia fœdaturam. Frequenter Græciam ingentes motus paſſuram nunc Perſarum, nunc Gallorum, nunc Macedonum bellis: ſed omnia illa ſudum fuiſſe exiſtima-*

maturos, si ea quæ nunc a Italia concurrat manu, extra terram illam se effuderit. Cernere se, quam cruenta & sanguinaria inter se bella, utriq; populi, viribus copiarum, & ducum artibus, gerant: quæ rabies finiri solo partis alterius interitu, sine ruina finitimorum non possit. Feros igitur animos victorem minus quidem Macedoniæ, quam Græciæ timendos, quia & promtior, & in vindictam sui robustior sit: scire tamen se eos qui tantis viribus concurrant, non contentus hoc fine victoriæ fore; metuendumq; sibi quoq; certamen eorum, qui superiores extiterint. Hoc *b* prætextu finito cum Ætolis bello, nihil aliud quàm Pœnorum Romanorumq; bella respiciens, singulorum vires perpendebat. Sed nec Romani, *c* tametsi Pœni & Annibal in cervicibus erant, soluti metu Macedonico videbantur: quippe terrebat eos, & vetus Macedonum virtus, & victi Orientis gloria, & Philippus studio Alexandri æmulationis incensus, quem promtum *d* in bella, industriumq; cognoverant.

a M. S. *Italiam* concurſat.

b Al. prætexto.

c I. quibus.

d M. S. in Bello, al. ad Bella.

CAP. IV. Igitur Philippus, cum iterum prælio victos à Pœnis Romanos didicisset, aperte hostem se his professus, naves, quibus in Italiam exercitum trajiceret, fabricare cœpit. Legatum deinde ad Annibalem, jungendæ societatis gratia, cum epistolis mittit: qui comprehensus, & ad senatum perductus, incolumis dimissus est, non in honorem regis, sed ne dubius adhuc, indubitatus hostis redderetur. Postea vero, cum Romanis nuntiatum esset, in Italiam Philippum copias trajecturum, Lævinum prætorem cum instructis navibus ad prohibendum transitum mittunt. Qui cum in Græciam *a* trajecisset, multis promissis impellit Ætolos bellum adversus Philippum suscipere. Philippus quoq; *b* Achæos in Romanorum bella solicitat. Interea Dardani Macedoniæ *c* fines vastare cœperunt, abductisq; XX. milli-

a Veniſſet.

b I. Ætoles.

c M. S. partes.

millibus captivorum, Philippum à Romano bello ad tuendum regnum revocaverunt. Dum ea aguntur, Lævinus prætor, juncta cum Attalo rege societate, Græciam populatur. Quibus cladibus *d* perculsæ civitates auxilium petentes, Philippum legationibus fatigant: nec non & Illyriorum rex, lateri ejus hærens, assiduis precibus promissa exigebat. Super hæc vastati Macedones, ultionem flagitabant. Quibus tot tantisq; rebus obsessus, cui rei primum occurreret, ambigebat: omnibus tamen properdiem auxilia se missurum pollicetur; non quia facere posset quæ promittebat; sed ut spe impletos, in societatis jure retineret. Prima tamen illi expeditio adversus Dardanos fuit: qui absentiam ejus occupantes, majore belli *e* mole Macedoniæ imminebant. Cum Romanis quoq; pacem facit, contentis scilicet bellum Macedonicum distulisse: Philippemeni Achæorum duci, quem ad Romanos, sociorum animos solicitare didicerat, insidias prætendit. Quibus ille cognitis vitatisque, discedere ab eo Achæos auctoritate sua cogit.

d M. S. percussæ.

e M.S. more al. morâ.

LIBER XXX. CAP. I.

PHilippo in Macedonia magnis rebus intento, in Ægypto Ptolemæi diversi mores erant. Quippe regno parricidio parto & ad necem utriusq; parentis cæde etiam fratris *a* addicta, velut rebus feliciter gestis, luxuriæ se tradiderat, Regisq; mores omnis sequuta regia erat. Itaq; non amici tantum prætectique, verum etiam omnis exercitus, depositis militaribus studiis, otio ac desidia corrupti marcebant. Quibus rebus cognitis, Antiochus rex Syriæ, veteri inter se regnorum odio stimulante, repentino bello urbes ejus oppressit, *b* Trepidare igitur

a Al. adstructa.

b Al. trepidat.

igitur Ptolemæus; legationibus missis, quoad vires pararet, morari Antiochum. Magno deinde in Græcia exercitu conducto, secundum prælium facit, spoliasseq; regno Antiochum, si fortunam virtute juvisset. Sed contentus reciperatione urbium quas amiserat, facta pace, *c* avide materiam quietis arripuit; revolutusq; in luxuriam, occisa Eurydice uxore eademq; sorore sua, *d* Agathocliæ meretrici illecebris capitur. Atq; ita omnem magnitudinem nominis ac majestatis oblitus, nocte in stupris, dies in conviviis consumit. Adduntur instrumenta luxuriæ, tympana & crepundia: nec jam spectator rex, sed magister nequitiæ, nervorum oblectamenta modulans. Hæc primo laborantis regiæ tacitæ pestes & occultæ fuere.

c M. S. eandem.

d Vulgò Agathocla.

CAP. II. Deinde crescente licentia, jam nec parietibus regiæ domus contineri meretricis audacia potest: quam proteriorem sociata cum Agathocle fratre, ambitiosæ pulchritudinis scorto, quotidiana regis stupra incitabant. *a* Accedebat & mater Oenanthe, quæ geminæ sobolis illecebris devinctum regem tenebat. Itaq; non contentæ rege, jam etiam regnum possident, jam in publico visuntur, jam salutantur, jam comitantur. Agathocles regis lateri junctus, civitatem regebat: tribunatus, præfecturas, & ducatus mulieres ordinabant; nec quisquam in regno suo minus quam ipse rex poterat: cum interim, relicto quinquenni ex Eurydice sorore filio, moritur: sed mors ejus, dum pecuniam regiam mulieres rapiunt, & imperium inita cum perditissimis societate occupare conantur, diu occultata fuit. *b* Re tamen cognita, concursu multitudinis, & Agathocles occiditur, & mulieres in ultionem Eurydices patibulis suffiguntur. Morte regis, *c* supplicii

a Al. accendebat.

b M. S. Recognita tandem.

licio meretricum velut expiati regni in- c M. S. sup-
sulæ, legatos Alexandrini ad Romanos mise- plicium.
runt, orantes *ut tutelam pupilli susciperent; tuerentur regnum Ægypti, quod jam Philippum & Antiochum, facta inter se pactione, divisisse dicebant.*

CAP. III. Grata legatio Romanis fuit, a cau- a M.S. causas.
sam belli adversus Philippum quærentibus, qui insidiatus eis temporibus Punici belli, fuerat. Huc accedebat, quod Pœnis & Annibale b Al. supe-
superato, nullius magis arma metuebant, re- ratis.
gentibus, quantum motum Pyrrhus parva manu Macedonum in Italia fecisset, quantasq; res Macedones in Oriente gessissent. Mittuntur itaq; legati, qui Antiocho & Philippo denuntient, *regno Ægypto abstineant.* Mittitur & M. Lepidus in Ægyptum, qui tutorio nomine regnum pupilli administret. Dum hæc aguntur, interim legationes Attali c regis, & Rhodiorum, injurias Philippi quærentes, Romam c I. add. *Pergami.*
venerunt. Quæ res omnem cunctationem Macedonici belli senatui exemit. Statim igitur, auxilio ferendi sociis auxilii, bellum adversus Philippum decernitur, d legionesque e cum d M S. Legatione-
Consule in Macedoniam mittuntur. Nec mul- que.
to post tempore, tota Græcia, fiducia Roma- e Al. cum
norum, adversus Philippum, spe pristinæ li- conditione
bertatis erecta, bellum ei intulit: atque ita pacis in, &c.
cum rex undiq; urgeretur, pacem petere compellitur. f Deinde cum expositæ conditiones f Al. de' inc
pacis à Romanis essent, repetere sua, & Attalus, Rhodii, & Achæi, & Ætoli cœpere. Contra Philippus *adduci se posse, ut Romanis pareat, concedebat; ceterum indignum esse, Græcos g Rectius,*
Philippo & Alexandro majoribus suis victos, & contendebat.
jugum Macedonici imperii subactos, veluti victores, leges pacis sibi dicere, quibus prius sit servitutis ratio reddenda, quam libertas vindicanda. Ad postremum tamen, petente eo, inducæ duorum mensium datæ, ut pax quæ in

Macedonia non conveniebat, Romæ à senatu peteretur.

CAP. IV. Eodem anno inter insulas Thessalonicenem & Thessaliam, medio utriusq; ripæ & maris spatio, terræmotus fuit. In quo, cum admiratione *a* navigantium, repente ex profundo cum callidis aquis insula emersit. Asia quoq; eodem die idem motus terræ sensum, multasq; alias civitates gravi ruinarum *b* labe concussit, quasdam solidas absorbuit. Quo prodigio territis omnibus vates cecinere, *oriens Romanorum imperium, & vetus Græcorum ac Macedonum dominatorum.* Interim à senatu repudiata pace, Philippus in societatem belli Nacin tyrannum solicitat. Atq; ita, cum in aciem exercitum instructis è diverso hostibus produxisset, hortari suos cœpit, referendo *Persas, Bactros, Indosque, & omnem Asiam, Orientis finem, à Macedonibus perdomitam; tanto fortius hoc bellum quam illa sustinendum, quanto sit libertas imperio carior.* Sed & Flaminius *f* Romanus consul, relatione rerum recentissimarum gestarum, suos stimulabat in prælium, ostendendo, *hinc Carthaginem cum Sicilia, inde Italiam & Hispaniam Romana virtute g perdomitas, nec Annibalem quidem Alexandro Magno postponendum, quo Italia pulso, Africam ipsam tertiam partem mundi superaverint. Sed nec Macedonas veteri fama, sed præsentibus viribus æstimandos, quia non cum Alexandro Magno, quem invictum audierunt, nec cum exercitu ejus, qui totum Orientem devicerat, bellum gerant; sed cum Philippo puero immaturæ ætatis, qui regni terminos advectus finitimos ægre defendat, & cum his Macedonibus, qui non ita pridem prædæ Dardanis h fuerunt. Illos majorem decora, se suorum militum commemorare. Non enim alio exercitu Annibalem & Pœnos, & totum ferme Occidentem, sed his ipsis, quos in acie habeat, militibus, subactos.* Hi adhor-

a Al. habitantium? *Freinsh.*

b I. Mole.

c M. S. votis.

d M.S. venturum.

e Al. *Navin.*

f Al. Romanorum.

g Al. prædominatas.

h Al. fuerint.

hortationibus utrinq; concitati milite, prælio concurrunt, alteri Orientis, alteri Occidentis imperio gloriantes; ferenteſq; in bellum, majorum ſuorum antiquam & obſoletam etiam, alii virentem recentibus experimentis virtutis florem. Sed Macedonas Romana virtus vicit. Fractus itaq; bello Philippus, T. Flaminio conſule petita, nomen quidem regium retinuit: ſed omnibus Græciæ populis, velut regni membris extra terminos quaſi poſſeſſionis, amiſſis, ſolam Macedoniam retinuit. Offenſi tamen Ætoli, quod non ad arbitrio eorum Macedonia quoq; adempta eſſet, & data ſibi in præmium belli eſſet, legatos ad Antiochum mittunt, qui eum adulatione magnitudinis, in Romana bella, ſpe ſocietatis univerſæ Græciæ, impellerent.

LIBER XXXI. CAP. I.

Mortuo Ptolemæo *a* Philopatore, rege Ægypti, contemtaque parvuli *b* filii ejus ætate, qui in ſpem regni relictus, prædæ etiam obnoxiis erat, Antiochus rex Syriæ occupandum Ægyptum ſtatuit. Itaq; Phœnicem, ceterumq; Syriæ quidem, ſed juris Ægypti, civitates cum invaſiſſet, legatos ad eum ſenatus miſit, qui denuntiarent ei, *abſtineret* c *regno pupilli, poſtremis patris precibus fidei ſuæ traditi.* Spretis, interjecto tempore alia legatio ſupervenit. quæ, omiſſa pupilli perſona, *ſociates, jure belli facti populi* d *Romani, in integrum reſtitui* jubebat. Abnuenti, bellum denuntiatum: quod ille facile ſuſceptum, feliciter geſſit. Eodem tempore & Nabis tyrannus multas Græciæ civitates occupaverat. Igitur ſenatus, ne *f* uno tempore *g* duobus bello Romanæ vires detinerentur, ſcripſit Flaminio, ſi ei videatur, ſicuti Macedoniam à Philippo, ita Græciam à Nabide liberet.

a M.S. Philopatre.
b A.M. 4997
c Al. ad. dunc à.
d M.S. Reipublicæ.
e I. denuntiatur.
f Al. eodem.
g M.S. publico.

Ob quam causam imperium ei prorogatum est. Terribile quippe Antiochi bellum Annibalis nomen faciebat, quem æmuli ejus, accitis mandatis cum Antiocho *h* *iniisse societatem*, apud Romanos criminabantur: negant, eum *quo animo sub legibus vivere, assuetus imperio, immoderata licentia militari; semperque, ubi quietis urbanæ, nova belli causa circumspiceret.* Quæ etsi falsa nuntiata fuissent, apud timentes tamen pro veris habebantur.

h M.S. emisse.

CAP. II. Deniq; senatus metu perculsus ad *a* speculandos actus Annibalis, legatum in Africam Gnæum Servilium mittit: eiq; tacitis mandatis præcipit, *si posset, eum per aliquem ejus interficeret, metuq; inviso nominis tandem populum Romanum liberaret.* Sed res Annibalis non diu latuit, virum ad prospicienda cavendaq; pericula paratum; nec minus in secundis adversa, quam in adversis secunda cogitantem. Igitur, cum tota die in oculis principum, legatiq; Romani, in foro Carthaginensium *b* observatus in suprenum fuisset, propinquante vespere, equum conscendit: rus suburbanum, quod propter litus habebat, ignaris servis, jussisq; ad portam revertentem opperiri, contendit. Habebat ibi naves cum remigibus, occulto sinu litoris absconditas: erat & grandis pecunia in eo agro parata, ut, cum res exigisset, nec facultas fugam nec inopia moraretur. Lecta igitur illorum juventute, quorum copiam Italicorum captivorum numerus augebat, navem conscendit, cursumq; ad Antiochum dirigit. Postero die civitas principem suum, ac tum temporis consulem, in foro exspectabat. Quem ut profectum nuntiatum est, non aliter quam si urbe capta esset, omnes trepidavere, exitiosamque sibi fugam ejus ominari sunt. Legatus vero Romanus, quasi bellum jam illatum Italiæ

a M.S. speculandum.

b Al. observatus.

Anni-

hale esset, tacitus Romam regreditur, lumq; nuntium refert.

CAP. III. Interim in Græcia Flaminius, jun- um quibusdam civitatibus societate, Na- m tyrannum duobus continuis prœliis sub- & graviter fractum, velut exsanguinem, no reliquit. Sed libertate Græciæ resti- deductisq; ab urbibus præsidiis, cum Ro- us exercitus in Italiam reportatus esset, vacua rursus possessione solicitatus, mul- ivitates repentino bello invasit. Quibus exterriti Achæi, ne vicinum malum ad se serperet, bellum adversus Nabi- decernunt, ducemq; prætorem suum Phi- menem, insignis industriæ virum, consti- nt: cujus in eo bello tanta virtus eni- ut opinione omnium Flaminio Romano ratori compararetur. Eodem tempore al, cum ad Antiochum perveniſſet, ve- orum munus excipitur: tantusque ejus ru ardor animis regis accessit, ut non de bello, quam de præmiis victoriæ co- et. Sed Annibal, cui nota Romana virtus negabat *opprimi Romanos nisi in Italia pos-* Ad hoc sibi centum naves, & decem mil- peditum, & *b* mille equites poscebat, pro- *hac iniqui non mittet bellum, & quam ges- Italiæ restituturum: & in Asiam Regi denti, aut victoriam de Romanis, aut æquas conditiones relaturum: quippe & Hispanis flagrantibus, ducem tantum deesse, & Italiam rem sibi nunc, quam pridem fuisse: sed nec rthaginem quieturam, sociamque se ei sine mo- præbituram.*

CAP. IV. Cum regi consilia placuissent, itur Carthaginem unus ex comitibus An- alis, qui in bellum cupidos hortetur, *Anni- lemq; cum copiis affuturum* nuntiet: *nihil*, di- *partibus nisi animos Carthaginiensium deesse;* *Asiam*

a MS. omittunt.

b Mille equitum. M. S. N. legit, quod gesserat.

d i. e. otioso

Asiam & vires belli, & sumtum præbituram. P
cum *a* relata Carthaginem essent, nuntius
ab inimicis Annibalis comprehenditur, & p
ductus in senatum cum interrogaretur,
quem missus esset, Punico ingenio respo
se ad universum senatum missum, nec enim
pus singulorum, sed universorum esse. Dum
tis diebus deliberant, an eum Romam ad p
gandam publicam conscientiam mittant,
tus conscensa nave ad Annibalem reverti
quo cognito, Carthaginienses ultro rem
mam per legatum deferunt. Romani quo
ad Antiochum legatos misere, qui sub sp
legationis, & regis apparatum specularen
& Annibalem aut Romanis mitigarent, au
siduo colloquio suspectum invisumq; regi
derepe. Itaq; legati cum *b* Ephesi conve
sent ad Antiochum, mandata ei senatus
dunt. Dum responsum exspectant, oma
diebus assidui *c* circa Annibalem fuere,
centes, *timide eum à patria recessisse, cum*
Romani, non tam cum republica ejus, quàm cu
factam, summa fide custodiant: nec bella
Romanorum magis odio, quam patriæ amore
sisse, cui ab optimo quoq; etiam spiritus ipse debe
Hos enim publicos inter populos, non privatos,
duces, bellandi causas esse. Inderes gestas ejus
dare. *d* Quorum sermone lætus sæpius cu
diuque cum legatis colloquebatur, igna
quod familiaritate Romana odium sibi a
regem crearet. Quippe Antiochus, tam assi
colloquio reconciliatam ejus cum Roma
gratiam existimans, nihil ad eum sicuti so
bat *e* referre; expertemq; totius consilii, re
luti hostem proditoremq; suum, odisse cœp
Quæ res tantum apparatum belli, cessante
peratoria arte, corrupit. Senatus mandata
rant, *ut contentus terminis Asiæ esset, ne ipse*
grediendi Asiam necessitatem imponeret. Qui
spreti

a M. S. perlata. al. læta *Carthaginiensibus.*

b M. S. *Ephesum.*

c I. cum *Annibale.*

d M. S. Quare. al. Quarum.

e Al. referebat.

rit, non accipiendum bellum ſtatuit, ſed
rendum.

CAP. V. Dicitur a quum frequenter de
conſilium habuiſſet, remoto Annibale,
em eum vocari juſſiſſe, non ut ex ſenten-
aliquid ageret, ſed ne per omnia eum
iſſe videretur; omnibuſque perrogatis
mum interrogaſſe. Quo ille animadver-
ligere ſe profeſſus eſt, non quia egeat conſi-
d ad ſupplendum numerum ſententiarum ſe
: tamen & odio Romanorum, & amore
apud quem ſolum tutum ſibi exſilium reli-
ſit, ſe viam gerendi belli b ediſſerturum.
m deinde c libertati præfatus, nihil ſe aut
rum, aut cœptorum præſentium, probare ait:
dem belli Græciam ſibi placere, cum Italia
materia ſit: quippe Romanos vinci non
mis ſuis poſſe; nec Italiam aliter, quam Ita-
viribus ſubigi: ſiquidem diverſum ceteris
ibus eſſe illud hominum & belli genus. A-
lis plurimum momenti habere, priorem ali-
cepiſſe occaſionem loci temporiſque, agros d di-
ſſe, urbes aliquas expugnaſſe: cum e Romano,
cupaveris prior aliqua, ſeu viceris, tum etiam
victo & jacente luctandum eſſe. Quamobrem
eos in Italia laceſſat, ſuis eos opibus, ſuis viri-
ſuis armis poſſe vincere; ſicut ipſe fecerit.
vero quis illis Italia velut fonte virium ceſſe-
perinde falli, ac ſi quis amnes non ab ipſis
am primordiis derivare, ſed concretis jam a-
am molibus avertere vel exſiccare velit. Hæc
ecreto ſe cenſuiſſe, ultroq; miniſterium conſi-
obtuliſſe: & nunc præſentibus amicis ideo
iſſe, ut ſcirent omnes rationem gerendi cum
is belli; eoſq; foris invictos, domi fragiles
Nam prius illos urbe quam imperio; prius
quam provinciis exui poſſe: quippe & à
captos, & à ſe prope deletos eſſe: neq; ſe
am victum prius, quam terris eorum ceſſerit.

a Al. interponunt, enim quum.

b M. S. non deſerturum.

c L. libertatis deprecatus eſt.

d Al. rapuiſſe.

e M. S. Romanis.

Re-

Reverſo Carthaginem, ſtatim cum loco fortunæ belli mutatam.

CAP. VI. Huic ſententiæ obtrectatores amici regis erant: non utilitatem rei cogitantes; ſed verentes, ne probato conſilio primum apud regem locum gratiæ occuparet. Et Antiocho non *a* tam conſilium, quam auctor diſplicebat, ne gloria victoriæ Annibalis non ſua eſſet. Omnia igitur variis aſſentationum adulationibus corrumpebantur: nihil conſilio vel ratione agebatur. Rex ipſe in hyemem in luxuriam lapſus, novis quotidie nuptiis deditus erat. Contra Acilius Romanus Conſul, qui ad hoc bellum miſſus erat, copias, arma, ceteraq; *b* bello neceſſaria, ſumma induſtria parabat: civitates ſocias confirmabat, dubias *c* illiciebat: nec alius exitus belli quam apparatus utriuſq; partis fuit. Itaque prima belli congreſſione, cum cedentes ſuos rex cerneret, non laborantibus auxilium tulit: ſed fugientibus ſe ducem præbuit, caſtraque ditia victoribus reliquit. Deinde cum in Aſiam, præda Romanis occupatis, fugientes perveniſſet, pœnitere neglecti conſilii cœpit, revocatoq; in amicitiam Annibale, omnia ex ſententia ejus agere. Interim nuntiatur, Romanum ducem, cum octoginta navibus ſtratis navibus in bellum navale à Senatu miſſum, adventare: quæ res illi ſpem reſtituendæ fortunæ dedit. Itaq; priuſquam ſocii civitates ad hoſtes deficerent, decernere navali prælio ſtatuit, ſperans cladem in Græcia acceptam, nova poſſe victoria aboleri. Tradit igitur Annibali claſſe, prælium committitur. Sed nec Aſiani milites Romanis, neq; navium eorum pares roſtratis navibus fuere: minus tamen clades ducis ſolertia fuit. Romanum nondum opinio victoriæ venerat, & idcirco Conſulibus creandis ſuſpenſa civitas erat.

a Al. tantum.

b Al. belli.

c M. S. alliciebat.

CAP

CAP. VII. Sed adversus Annibalem ducem quis melior quam Africani frater creatur, cùm vincere Pœnos opus Scipionum esset? Creatur igitur Consul Lucius Scipio: ei datur legatus frater Africanus, ut intelligeret Antiochus, non majorem fiduciam se Annibale victo, quàm Romanos in victore Scipione habere. Trajicientibus in Asiam Scipionibus exercitum, jam utrobiq; profligatum bellum nuntiatum est, victumq; Antiochum terrestri, Annibalem navali bello, invenerunt. Primo igitur adventu eorum, legatos, pacem petentes, ad eos Antiochus mittit, petitare donum Africano ferentes ipsius filium, quem rex parvo navigio trajicientem cepe-rat. Sed Africanus *privata beneficia à rebus publicis a secreta esse dixit; aliaq; esse patris officia, alia patriæ jura, quæ non liberis tantum, verum etiam vitæ ipsi præponantur. Proinde gratum munus accipere, privatoq; impendio munificentiæ regis responsurum. Quod ad bellum pacemque pertineat, nihil neq; gratiæ dari, neq; de jure pacis b decidi posse*, respondit. Nam neq; de remittendo filio unquam tractavit, nec senatum de eo agere permisit; sed ut dignum majestate ejus erat, *armis se recepturum filium* dixerat. Post hæc leges pacis dicuntur: *ut Asia Romanis cederet: contentus Syriæ regno esset: naves universas, captivas & transfugas traderet; tantumq; omnem belli Romanis restitueret.* Quæ cùm nuntiata Antiocho essent, *nondum ita victum se esse* respondit, *ut spoliari se regno pateretur; bellique; c ea irritamenta, non pacis blandimenta esse.*

a I. segregata.

b M.S. diduci.

c Al. ei.

CAP. VIII. Igitur cum ab utrisq; bellum pararetur, ingressiq; Asiam Romani Ilion venissent; mutua gratulatio Ilienſium ac Romanorum fuit. Ilienſibus *Æneam, ceteroſq; cum ducibus à se profectos*, Romanis *a* se ab his procreatos referentibus. Tantaq; lætitia omnium

a M. S. sese.

um fuit, quanta esse post longum tempus inter parentes & liberos solet. Juvabat Ilienses, nepotes suos Occidente & Africa domita, Asiam, ut avitum regnum, vindicare, *optabilem Trojæ ruinam fuisse* dicentes, *ut tam feliciter renasceretur*. Contra Romanos, avitos lares, & incunabula majorum, templaq; ac deorum simulacra, inexplebile desiderium videndi tenebat. Profectis ab Ilio Romanis, Eumenes rex cum auxiliis *b* occurrit: nec multo post prælium cum Antiocho commissum. Cùm in dexteriore cornu pulsa legio Romana, majore dedecore, quam periculo ad castra fugeret, *c* M. Æmilius tribunus militum ad tutelam castrorum relictus, *amare se milites suos, & extra vallum progredi* jubet, strictisq; gladiis fugientibus minari, *morituros* dicens, *nisi in prælium revertantur*; *infestioraq; sua, quam hostium castra inventuros*. Attonita *d* tam ambiguo periculo legio, comitantibus Commilitonibus, qui fugere eos prohibuerant, in prælium revertitur, magnaq; cæde edita, initium victoriæ fuit. Cæsa hostium quinquaginta millia, capta XI. Antiocho pacem petenti, nihil ad superiores conditiones additum, Africano prædicante, neq; Romanos, si vincantur, animo minui; neq; si vincant, secundis rebus insolescere. Captas civitates inter socios divisere Romani, aptiorem gloriam, quàm possessiones voluptuarias judicantes: quippe victoriæ gloriam Romano nomini vindicandam, opum luxuriam sociis relinquendam.

b Al. interponunt *Romani*.

c M.S. *Memmius Æm.*

d I. tanto.

LIBER XXXII. CAP. I.

AEtoli, qui Antiochum in bella Romana impulerant, victo eodem, soli adversus Romanos, & viribus impares, & omni auxilio destituti, remanserunt: Nec multo post victi libertatem quam illibatam adversus dominationem

em Athenienſium & Spartanorum, inter tot
Græciæ civitates ſoli retinuerant, amiſerunt.
Quæ conditio tanto amarior illis, quanto *a* ſe- *a* M.S. ſenior.
nior fuit reputantibus tempora illa, quibus
antis Perſarum opibus, domeſticis viribus re-
iterant; quibus Gallorum violentiam, Aſiæ
aliæq; terribilem, Delphico bello fregerant.
Quæ *b* glorioſa recordatio, majus deſiderium *b* I. interpo-
certatis augebat. Dum hæc aguntur, medio nunt, ſola.
empore inter Meſſenios & Achæos de prin-
cipatu primo *c* diſſenſio, mox bellum ortum *c* Al. con-
eſt. In eo nobilis Achæorum imperator Phi- tentio.
opœmen capitur; non quia pugnando vitæ
epercerit, ſed dum ſuos in prælium revocat,
transitu foſſæ equo præcipitatus, à multitu-
ine hoſtium oppreſſus eſt; quem jacentem
Meſſenii, ſeu metu virtutis, vel verecundia
ignitatis, interficere auſſi non fuerunt. Itaq;
ebant in illo omne bellum confeciſſent, capti-
um per univerſam civitatem, in modum tri-
mphi circumduxerunt, effuſo obviam popu-
o, ac ſi *d* ſuus, non hoſtium imperator adven- *d* Al. ſuos.
aret. Nec victorem Achæi avidius vidiſſent,
am victum hoſtes viderunt. Igitur eundem
Theatrum duci juſſerunt, ut omnes contu-
entur, quem potuiſſe capi incredibile ſin-
lis videbatur. Inde in carcerem ducto, ve-
undia magnitudinis ejus, *e* venenum dede- *e* I. interpo-
unt: quod ille lætus, ac ſi viciſſet, accepit; nunt, &c.
ſito prius, *an Lycortas præfectus Achæorum*,
em ſecundum à ſe eſſe ſcientiæ rei milita-
ſciebat, *incolumis effugiſſet?* Quem ut acce-
it evaſiſſe, *non in totum* *f* dicens *conſultum ma-* *f* Al. ducens.
Achæis, exſpiravit. Nec multo poſt, repara-
bello, Meſſenii vincuntur: pœnaſq; inter-
Philopœmenis pependerunt.

CAP. II. Interea in Syria rex Antiochus,
m gravi tributo pacis, à Romanis victus, o-
ratus eſſet, ſeu inopia pecuniæ compulſus,

seu avaritia sollicitatus, qua sperabat se, sub specie tributariæ necessitatis, *a* excusatius sacrilegia commissurum, adhibito exercitu, nocte templum *b* Elymæi Jovis aggreditur. Quæ res prodita, concursu *c* insularium, cum omni militia interficitur. Romæ, cum multæ Græciæ civitates, quæstum de injuriis Philippi regis Macedonum venissent, & deceptatio in senatu inter Demetrium Philippi filium, quem pater ad satisfaciendum senatui miserat, & legatos civitatium esset; turba querelarum confusus adolescens repente obticuit. Tunc senatus verecundia ejus motus, quæ probata etiam antea, cum obses Romæ esset, omnibus fuerat, causam illi donavit: atque ita modestia sua Demetrius veniam patri, non jure defensionis, sed patrocinio pudoris obtinuit; quod *d* ipsum decreto senatus significatum est, ut appareret, non tam absolutum regem, quàm donatum filio patrem. Quæ res Demetrio, non gratiam legationis, sed odium obtrectationis comparavit. Nam apud fratrem Perseum æmulatio illi invidiam contraxit; & apud patrem nota absolutionis, causa offensæ fuit, indignante Philippo, plus momenti apud senatum personam filii, quàm auctoritatem patris, ac dignitatem regiæ majestatis habuisse. Igitur Perseus perspecta patris ægritudine, quotidie absentem Demetrium apud eum criminari; & primo invisum, post etiam suspectum reddere: nunc amicitiam Romanorum, nunc proditionem ei patris objectare. Ad postremum, insidias sibi ab eo paratas confingit: ad cujus rei probationem immittit indices, testes subornat, & facinus quod objicit *e* admittit. Quibus rebus compulso ad parricidium patre, funestam omnem regiam facit.

a M.S. excusatum.
b Al. *Dodonæi*. l. *Didymæi*.
c l. incolarum, quod placet.
d Al. ipsi.
e l. confirmat.

CAP. III. Occiso Demetrio, sublatoque æmu-

mulo, *a* negligentior tantum *b* Perſeus in patrem, verum etiam contumacior erat; nec heredem regni, ſed regem ſe gerebat. His rebus offenſus Philippus, impatientius indies mortem Demetrii dolebat, tunc & inſidiis circumventum ſe ſuſpicari, teſtes indiceſq; torquere. Atq; ita cognita fraude, non minus ſcelere Perſei, quam innoxii Demetrii morte cruciabatur; peregeſſetq; ultionem, niſi morte præventus fuiſſet. Nam brevi poſt tempore, morbo ex ægritudine animi contracto, deceſſit, relicto magno belli apparatu adverſus Romanos, quo poſtea Perſeus uſus eſt. Nam & Gallos Scordiſcos ad belli ſocietatem perpulerat: feciſſeq; Romanis grave bellum, niſi deceſſiſſet. Namque Galli bello adverſus Delphos infeliciter geſto, in quo majorem vim nuntiis, quam hoſtium ſenſerant, amiſſo Brenno duce, pars in Aſiam, pars in Thraciam extorres fugerant. Inde per eadem veſtigia qua venerant, antiquam patriam repetivere. Ex his *d* manus quædam inconſluente Danubii & Savi conſedit, *Scordiſcoſque* ſe appellari voluit. Tectoſagi autem, cum in antiquam patriam Toloſam veniſſent, comprehenſi; peſtifera lue eſſent, non prius ſanitatem reciperavere, quam auruſpicum reſponſis moniti, aurum argentumque bellis ſacrilegiiſque quæſitum, in Toloſenſem lacum mergerent. Quod omne magno poſt tempore Cepio Romanus conſul abſtulit. Fuere autem argenti pondo centum decem millia, auri pondo quinquies decies centum millia. Quod ſacrilegium cauſa excidii Cepioni exercitui q; ejus poſtea fuit. Romanos quoq; Cimbrici belli tumultus, velut *e* ultor ſacræ pecuniæ, inſecutus eſt. Ex gente Tectoſagorum, non mediocris populus prædæ dulcedine, Illyricum repetivit, ſpoliatiſq; *f* Iſtris, in *g* Pannoniæ confe-

a M. S. non negligentior. Al, non clementior.
b A.M. 5024.
c M. S. diſceſſiſſet.
d I. pars quædam.
e M.S. ultio.
f M.S. *Hiſtris*.
g Hodie, *Croatia*.

dit. Istrorum gentem fama est originem à Colchis ducere, missis ab Æeta rege, ad Argonautas raptoresq; filiæ persequendos: qui ut à Ponto intraverunt Istrum, alveo Savi fluminis penitus invecti, vestigia Argonautarum insequentes, naves suas humeris per juga montium, usq; ad littus Adriatici maris transtulerunt; cognito quod Argonautæ idem propter *h* magnitudinem navis prioris fecissent: quos ut avectos Colchi non reperiunt, sive metu regis, sive tædio longæ navigationis, juxta Aquileiam, consedere; *Istriq;* ex vocabulo amnis, quo à mari concesserant, appellati. Daci quoq; soboles Getarum sunt: qui, cum Bœrebista rege, adversus Bastarnas malè pugnassent, ad ultionem segnitiæ, capturi somnum capita loco pedum ponere jussu regis cogebantur; ministeriaq; uxoribus, quæ ab ipsis antea fieri solebant, facere. Neq; hæc ante mutata sunt, quàm ignominiam bello acceptam virtute delerent.

h vulgò, longitudinem.

CAP. IV. Igitur Perseus, cùm imperio Philippi patris successisset, omnes has gentes adversus Romanos in societatem belli solicitabat. Interim inter Prusiam regem, ad quem Annibal, post pacem Antiocho à Romanis datam, profugerat, & Eumenem, bellum ortum est; quod Prusias Annibalis fiducia rupto fœdere, prior intulit. Namq; Annibal, cum ab Antiocho Romani, inter ceteras conditiones pacis, deditionem ejus deposcerent, admonitus à rege, in fugam versus Cretam defertur: Ibi cum diu quietam vitam egisset, invidiosumq; se propter nimias opes videret, amphoras plumbo repletas in templo Dianæ quasi fortunæ suæ præsidia, deponit; atq; ideo nihil de illo solicita civitate, quoniam velut pignus opus ejus tenebat, ad Prusiam contendit, auro suo in statuis, quas secum portabat, infu-

so,

ne conspectæ opes vitæ nocerent. Dein, cum Prusias terrestri bello ab Eumene victus esset, & prælium in mare transtulisset, Annibal novo commento auctor victoriæ fuit. Quippe omne serpentium genus infictiles, *a* lagenas conjici jussit: medioq; prælio in naves hostium mittit. Id primum Ponticis ridiculum visum, fictilibus dimicare, qui ferro nequeant. Sed ubi serpentibus repleri naves cœpere, ancipiti periculo circumventi, hosti victoriam cessere. Quæ ubi Romam nuntiata sunt; missi à Senatu legati sunt, qui utrumq; regem in pacem cogerent, Annibalemq; deposcerent. Sed Annibal, re cognita, sumto veneno, legationem morte prævenit. Insignis hic annus trium toto Orbe maximorum Imperatorum mortibus fuit, Annibalis, Philopœmenis, & Scipionis Africani. Ex quibus constat Annibalem, nec tum cum Romano tonantem bello Italia contremuit, nec cum reversus Carthaginem *b* summum imperium tenuit, aut cubantem cœnasse, aut plus quam sextario vini indulsisse; pudicitiamq; eum tantum inter tot captivas habuisse, ut in Africa natum quivis negaret: Moderationis certe ejus fuit, ut cum diversarum gentium exercitus rexerit, neque insidiis suorum militum sit petitus unquam, neque fraude proditus, quum utrumq; hostes sæpe tentassent.

a M. S. Lagenas. al. Laguenas.

b M. S. furum.

LIBER XXXIII. CAP. I.

MInore quidem rerum motu Romani Macedonicum, quàm Punicum bellum gesserunt; sed tanto clarius, quanto nobilitate Macedones Pœnos antecesserunt. Quippe cum gloria Orientis domiti, tum & auxiliis omnium regum juvabantur. Itaq; Romani & legiones plures numero conscripserunt; & auxilia à Masinissa rege Numidarum, ceteris-

ciis ſociis omnibus *a* acciverunt; & Eumeni regi Bithyniæ *b* denuntiatum, ut bellum ſuimmis viribus juvaret. Perſeo, præter Macedonicum invictæ opinionis exercitum, *c* decennis belli ſumtus, à patre paratus, in theſauris & horreis erat: Quibus rebus inflatus, oblitus fortunæ paternæ, veterem Alexandri gloriam conſiderare ſuos jubebat. Prima equitum congreſſio fuit, qua victor Perſeus ſuſpenſam omnium expectationem in favorem ſui traxit: miſit tamen legatos ad Conſulem, qui pacem peterent, quam patri ſuo Romani etiam victo dediſſent, impenſas belli lege victi ſuſcepturus. Sed Conſul Sulpitius non minus graves quam victo leges dixit. Dum hæc aguntur, metu tam periculoſi belli, Romani Æmilium Paulum Conſulem creant, eique extra ordinem Macedonicum bellum decernunt: qui cum ad exercitum veniſſet, non magnam moram pugnæ fecit. Pridie quam prælium conſereretur, luna nocte defecit: triſte id *d* oſtentum Perſeo omnibus præſagientibus, finemq; Macedonici regni portendi vaticinantibus.

a M. S. acceperunt.
b Malim denuntiarunt.
c Al. decentis, al. ducentis.
d Al. Portentum.

CAP. II. In ea pugna *a* M. Cato, Catonis oratoris filius, dum inter confertiſſimos hoſtes inſigniter dimicat, equo delapſus, pedeſtre prælium aggreditur. Nam cadentem manipulus hoſtium cum horrido clamore, veluti jacentem obtruncaturus, circumſteterat: at ille citius corpore collecto, magnas ſtrages edidit. Quum ad unum opprimendum *b* undiq; hoſtes convolarent, dum procerum quendam petit, gladius ei è manu elapſus, in mediam cohortem hoſtium decidit: ad quem recipiendum úmbone ſe protegens, inſpectante utroque exercitu, inter mucrones ſe hoſtium immerſit; recollectoq; gladio, multis vulneribus exceptis, ad ſuos cum clamore hoſtium revertitur. Hujus audaciam ceteri imitati, victoriam

a M. S. *Memmius Cato.*
b I. Undecunque.

peperere. Perseus rex fuga cum decem millibus talentum Samothraciam defertur: quem Cneus Octavius, ad persequendum missus à Consule, cum duobus filiis, Alexandro & Philippo, cepit, captumq; ad Consulem duxit. Macedonia à *c* Carano, qui primus in ea regnavit, usq; Persen triginta reges habuit. *d* Quorum sub regno fuit quidem annis noningentis & viginti tribus; sed rerum non nisi centum octoginta duobus annis potita. *e* Ita cum in ditionem Romanorum cessisset, magistratibus per singulas civitates constitutis, libera facta est; legesq; quibus adhuc utitur, à Paulo accepit. Ætolorum universarum urbium senatus, cum conjugibus & liberis, qui dubia fide fuerant, Romam missus; ibique, ne in patria quid novarent, diu detentus; ægreque, per multos annos legationibus civitatium senatu fatigato, in patriam quisq; suam remissus est.

c M. S. Grano.

d A.M. 4034.

e M. S. Itaque.

LIBER XXXIV. CAP. I.

POenis ac Macedonibus *a* subactis, Ætolorumq; viribus principum captivitate debilitatis, soli adhuc ex Græcia universa Achæi nimis potentes tunc temporis Romanis videbantur, non propter singularum civitatium nimias opes; sed propter conspirationem universarum. Namq; Achæi, licet per civitates, veluti per membra divisi sint, unum tamen corpus & unum imperium habent; singulaq; urbium pericula mutuis *b* viribus propulsant. Quærentibus igitur Romanis causas belli, tempestive fortuna querelas Spartanorum obtulit, quorum agros Achæi propter mutuum odium populabantur. Spartanis à Senatu responsum est, *legatos se ad inspiciendas res eorum, & ad injuriam demendam in Græciam missuros*: sed legatis *c* occulta mandata data sunt, ut corpus Achæorum dissolverent, singulasq;

a Al. superatis.

b Al. periculis.

c Al. occultè.

laſq; urbes proprii juris facerent, quo facilius ad obſequia cogerentur: &, ſi quæ urbes contumaces eſſent, *d* frangerentur. Igitur legati omnium civitatium principibus Corinthum evocatis, decretum ſenatus recitant: quid conſilii habeant, aperiunt. *Expedire omnibus* dicunt, *ut ſingulæ civitates ſua jura & ſuas leges habeant.* Quod ubi omnibus innotuit; velut in furorem verſi, univerſum peregrinum populum trucidant: legatos quoq; ipſos Romanorum violaſſent, niſi audito tumultu, trepidi fugiſſent.

d M.S. trajicerentur.

a Al. Romam.

CAP. II. Hæc ubi *a* Romæ nuntiata ſunt, ſtatim ſenatus Mummio conſuli bellum Achaicum decernit: qui extemplo exercitu deportato, & omnibus ſtrenue proviſis, pugnandi copiam hoſtibus fecit. Sed Achæi, velut nihil negotii Romano bello ſuſcepiſſent, ita apud eos neglecta omnia & ſoluta fuere. Itaq; prædam, non prælium cogitantes, & vehicula ad ſpolia hoſtium reportanda duxerunt: & conjuges liberoſq; ſuos, ad *b* ſpectaculum certaminis, in montibus poſuerunt. Sed prælio commiſſo ante oculos ſuorum cæſi, lugubre his ſpectaculum, & gravem luctus memoriam reliquerunt. Conjuges quoq; liberiq; eorum, de ſpectatoribus captivi facti, præda hoſtium fuere. Urbs ipſa Corinthus diruitur: populus omnis ſub corona venditur: ut *c* hoc exemplo ceteris civitatibus metus novarum rerum imponeretur. Dum hæc aguntur, rex Syriæ Antiochus *d* Ptolemæo, majoris ſororis ſuæ filio, regi Ægypti, bellum infert, ſegni admodum, & quotidiana luxuria ita marcenti, ut non ſolum regiæ majeſtatis officia intermitteret, verum etiam ſenſu hominis nimia ſagina careret. Pulſus igitur regno, ad fratrem minorem Ptolemæum Alexandriam confugit, participatoque cum eo regno legatos Romam ad ſenatum mittunt: auxilia petunt, fidem ſocietatis implo-

b I. ſpe ſtanda certamina.

c Al. interponunt ex, al. &.

d A.M. 5021.

rant.

mit. Movere ſenatum preces fratrum.

CAP. III. Mittitur itaque legatus Popilius ad Antiochum: *abſtinere illum Ægypto, aut ſi ea inceſſiſſet, excedere* juberet. Cum in Ægypto eum inveniſſet, oſculumque ei rex obtu- a l. Regem.
liſſet (nam coluerat inter ceteros Popilium Antiochus, cum Romæ obſes eſſet;) tunc Popilius *faceſſere interim privatam amicitiam* b *jubet, cum mandata patriæ intercedant*; prolatoq; ſenatus decreto, & tradito, cum cunctari eum videret, conſultationemq; ad amicos referre; ille Popilius virga quam in manu gerebat, amplo circulo incluſum, ut & amicos caperet, *conſulere* jubet; *nec prius inde exire, quam reſponſum ſenatui daret, aut pacem, aut bellum, cum ſuis habiturum*. Adeoq; hæc c auſteritas animum regis fregit, ut pariturum ſe ſenatui reſponderet. Reverſus in regnum Antiochus decedit, relicto parvulo admodum filio, cui cum nomen dati à populo eſſent patruus ejus Demetrius, qui obſes Romæ erat, cognita morte Antiochi fratris, ſenatum adiit, *d obſidemq; ſe pro fratre veniſſe, quo mortuo, cujus obſes ſit, ſe jurare. Dimitti igitur ſe ad regnum petendum ſuum eſſe, quod, ſicuti jure gentium majori fratri defertur, ita nunc ſibi, qui pupillum ætate antecedat, deberi.* Cum ſe non dimitti animadverteret à ſenatu, tacito judicio, tutius apud pupillum, quam apud eum, regnum futurum arbitrante; ſpecie venandi ab urbe profectus, Oſtiæ tacitus cum fugæ comitibus navem conſcendit. Delatus in Syriam, ſecundo favore omnium excipitur: regnumque ei, occiſo pupillo, à tutoribus traditur. b M. S. eos, al. eum jubet. c Al. aſperitas. d Interponas, inquiens ſe ad r. &c.

CAP. IV. Eodem fere tempore Pruſias rex Bithyniæ, conſilium cepit interficiendi Nicomedis filii, dum conſulere ſtudet minoribus filiis, quos ex noverca ejus ſuſceperat, & Romæ habebat. Sed res adoleſcenti ab his, qui facinus ſuſ-

ſuſceperant, proditur: hortatiq; ſunt, *ut crudelitate patris provocatus, occupet inſidias, & in auctorem retorqueat ſcelus: nec difficilis perſuaſio fuit.* Igitur cum accitus in patris regnum veniſſet, ſtatim Rex appellatur. Pruſias regno ſpoliatus à filio, privatuſq; redditus, etiam à ſervis deſeritur. Cum in latebris ageret non minori ſcelere, quam *a* occidi jusſerat, à filio interficitur.

a Interponas, quo.

LIBER XXXV. CAP. I.

DEmetrius, occupato Syriæ regno, *a* novitati ſuæ otium periculoſum ratus, ampliare *b* fines regni, & opes augere, finitimorum bellis ſtatuit. Itaq; Ariarathi, regi Cappadociæ, propter faſtiditas ſororis nuptias *c* infeſtus, fratrem ejus *d* Orofernem, per injuriam regno pulſum, ſupplicem recepit, datumq; ſibi honeſtum belli titulum gratulatus, reſtituere eum in regnum ſtatuit. Sed Orofernes ingrato animo, inita cum Antiochenſibus pactione, offenſis tunc Demetrio, pellere ipſum regno, à quo reſtituebatur, conſilium cepit. Quo cognito, Demetrius vitæ quidem ejus, ne Ariarathes metu fraterni belli liberaretur, pepercit; ipſum autem comprehenſum, vinctum Seleuciæ cuſtodiri jubet. Nec Antiochenſes indicio territi, à defectione deſiterunt. Itaq; adjuvantibus & Ptolemæo rege Ægypti, & Attalo rege Aſiæ, & Ariarathe Cappadociæ, bello à Demetrio *e* laceſſiti, ſubornant Balam quendam, ſortis extremæ juvenem, qui Syriæ regnum, velut paternum, armis repeteret: & ne quid contumeliæ deeſſet nomen ei *Alexandri* inditur, genituſq; ab Antiocho rege dicitur. Tantum odium Demetrii apud omnes erat, ut æmulo ejus non vires regiæ tantum, verum etiam generis nobilitas conſenſu omnium tribueretur. Igitur Alexander admirabili rerum varietate priſtinarum for-

a Al. novitatis.
b Al. ampliores vires.
c M. S. infenſus.
d Al. *Holofernem.*
e Rectius, laceſſitis.

sordium oblitus, totius ferme Orientis viribus succinctus, bellum Demetrio infert, victumq; vita pariter ac regno spoliat. Quanquam nec Demetrio animus in propulsando bello defuit. Nam & primo prælio hostem fugavit, & regibus bellum restituentibus, multa millia in acie cecidit. Ad postremum tamen invicto animo inter confertissimos fortissime dimicans, cecidit.

CAP. II. Initio belli Demetrius duos filios apud Gnidium hospitem suum, cum magno auri pondere commenderat, ut belli periculis eximerentur, & si ita fors tulisset, paternæ ultioni servarentur. Ex his major *a* Demetrius, annos pubertatis egressus, audita Alexandri luxuria, quem insperatæ opes, & alienæ felicitatis ornamenta, velut captum, inter scortorum greges desidem in regia tenebant, auxiliantibus Cretensibus, securum ac nihil hostile metuentem aggreditur. Antiochenses quoque veterem patris offensam novis meritis correcturi, se ei tradunt: sed & milites paterni, favore juvenis accensi, prioris sacramenti religionem novi regis superbiæ præferentes, signa ad Demetrium transferunt: atq; ita Alexander non minori impetu fortunæ *b* destructus, quam elatus, primo prælio victus interficitur: deditq; pœnas, & Demetrio, quem occiderat; & Antiocho, cujus mentitus originem fuerat.

a A.M. 3060.

b Al. desertus. M. S. distractus.

LIBER XXXVI. CAP. I.

REciperato paterno regno *a* Demetrius, & ipse rerum successu corruptus vitiis adolescentiæ in segnitiam labitur; tantumq; contemptum apud omnes inertiæ, quantum odium ex superbia pater habuerat, contraxit. Itaq; cum ab imperio ejus passim civitates decscerent, ad abolendam segnitiæ maculam, bellum Parthis inferre statuit: cujus adventum

a Nicanore dictus.

non inviti Orientis populi videre; & propter Arſacidæ, regis Parthorum, crudelitatem; & quod veteri Macedonum imperio aſſueti, novi populi ſuperbiam indignè ferebant. Itaque cum & Perſarum, & Elymeorum, Bactrianorumq; auxiliis juvaretur, multis prælis Parthos fudit. Ad poſtremum tamen pacis ſimulatione deceptus, capitur; traductuſq; per ora civitatium, populis qui deſciverant, in ludibrium favoris oſtenditur. Miſſus deinde in Hyrcaniam, benigne & juxta cultum priſtinæ fortunæ habetur. Dum hæc aguntur, interim in Syriæ *b* Trypho, qui ſe tutorem Antiocho, Demetrii privigno, ſubſtitui à populo, laboraverat, occiſo pupillo, regnum Syriæ invadit. Quo diu potitus, tandem *c* exoleſcente favore recentis imperii, ab Antiocho puero admodum Demetrii fratre, qui in Aſia educabatur, bello vincitur: rurſuſq; regnum Syriæ ad ſoboles Demetrii revertitur. Igitur Antiochus, memor quod & pater propter ſuperbiam inviſus & frater propter ſegnitiam contemtus fuiſſet, ne in eadem vitia incideret, recepta in matrimonium Cleopatra, uxore fratris, civitates quæ initio fraterni imperii defecerant, ſummâ induſtria perſequitur, domitaſq; rurſus regni terminis adjicit. Judeoſque, qui in Macedonico imperio ſub Demetrio patre armis ſe in libertatem vindicaverant, ſubigit. Quorum vires tantæ fuere, ut poſt hunc nullum Macedonum regem tulerint, domeſticiſq; imperiis uſi, Syriam magnis bellis infeſtaverint.

b Dictus. *Diodotus.*

c M. S. *exadoleſcente.*

A. M. 5063.

CAP. II. *a* Namq; Judæis origo Damaſcena *b* Syriæ nobiliſſima civitas: unde & *c* Aſſyrii regibus genus, ex regina *d* Semirami, fuit. Nomen urbi à Damaſco rege inditum: in cujus honorem, Syri ſepulchrum Arathis uxoris ejus *e* pro templo coluere; deamq; exinde ſanctiſſimæ religionis habent. Poſt Damaſcum

a I. Fuit namque.
b I. qua Syr. n. c. eſt.
c I. à Syriis.
d *Semiramide.*
e Rectius, ejus exemplo.

Azelus, mox Adores, Abraham, & *f* Israel reges facere. Sed Israelem felix *g* decem filiorum proventus majoribus suis clariorem fecit. Itaque populum in decem regna divisum filiis tradidit, omnesq; ex nomine Judæ, qui post divisionem decesserat, *Judæos* appellavit; cujus memoriam ab omnibus juffit: cujus portio ab omnibus accesserat. Minimus ætate inter fratres, *h* Joseph fuit: cujus excellens ingenium veriti fratres, clam interceptum peregrinis mercatoribus vendiderunt. A quibus deportatus in Ægyptum, cum magicas ibi artes solerti ingenio percepisset, brevi ipsi regi carus fuit. Nam & prodigiorum sagacissimus erat, & somniorum primus intelligentiam condidit; nihilq; divini juris humaniq; ei incognitum videbatur, adeo ut etiam sterilitatem agrorum ante multos annos providerit: perfectq; omnis Ægyptus fame; nisi monitu ejus rex edicto servari per multos annos fruges jussisset: tantaq; experimenta ejus fuerunt, ut non ab homine, sed à Deo responsa dari viderentur. Filius ejus *i* Moses fuit, quem præter paternæ scientiæ hereditatem, etiam formæ pulcritudo commendabat. Sed Ægyptii, quum scabiem & *k* vitiliginem paterentur, responso moniti, eum cum ægris, ne pestis ad plures serperet, terminis Ægypti pellunt. Dux igitur exsulem factus, sacra Ægyptiorum furto abstulit: quæ repetentes armis Ægyptii, domum redire tempestatibus compulsi sunt. Itaq; Moses Damascena antiqua patria repetita, montem Synan occupat: quo septem dierum jejunio, per deserta Arabiæ, cum populo suo fatigatus, cum tandem venisset, septimum diem more gentis *Sabbatum* appellatum, in omne ævum jejunio sacravit: quoniam illa dies famem illis erroremq; finierat. Et quoniam metu contagionis pulsos se ab Ægypto

f A.M.3344.
g Rectius, duodecim.
h A.M.3435.
i A.M.3689.
k Al. pruriginem. M. S. Uliginem.

meminerant, ne eadem causa invisi apud incolas forent, caverunt, ne cum peregrinis *l* communicarent: quod, ex causa factum, paulatim in disciplinam religionemque convertit. Post Mosen etiam filius ejus Arvas, sacerdos sacris Ægyptiis,, mox rex creatur; semperq; exinde hic mos apud Judæos fuit, ut eosdem reges & sacerdotes haberent: quorum justitia religione permixta, incredibile quantum *m* coaluere.

l Rectius, convivarent.

m Forte convaluere. *i. e.* potentiam acquisivere.

CAP. III. Opes genti ex vectigalibus opobalsami crevere, quod in his tantum religionibus gignitur. Est namq; vallis, quæ continuis montibus, velut muro quodam, ad instar castrorum clauditur. Spatium loci ducenta jugera, nomine Hierico dicitur. In ea salva est & ubertate & amœnitate insignis: siquidem palmeto & opobalsameto distinguitur. Arbores opobalsami, formam similem piceis arboribus habent, nisi quod sunt humiles magis, & in vinearum morem excoluntur. Hæc certo anni tempore balsamum sudant. Sed non minor loci ejus apricitatis quàm ubertatis admiratio est: quippe cum toto orbe regionis ejus ardentissimus sol sit, ibi tepidi aëris naturalis quædam ac perpetua apricitas ineſt. In ea regione *a* lacus est Asphaltites, qui propter magnitudinem & aquæ immobilitatem, *mortuum mare* dicitur. Nam neq; ventis movetur, resistente turbinibus bitumine, quo aqua omnis *b* stagnatur: neque navigationis patiens est, quoniam omnia vita carentia in profundum merguntur: nec materiam ullam sustinet, nisi quæ allumine illinatur. Primus Xerxes, rex Persarum, Judæos domuit: postea cum ipsis Persis in ditionem Alexandri Magni venere, diuq; in potestate Macedonici imperii subjecti Syriæ regno fuere. A Demetrio cum descivissent, amicitia Romanorum petita, pri-

a Latus lacus, M.S. al. Non longe est lacus *Asphaltites*, haud malè.

b H. e. munitur, firmatur & indurator, à στηγνῶζαι.

mi

mi omnium ex Orientalibus libertatem reperunt, facile tunc Romanis de alieno largientibus.

CAP. IV. Per eadem tempora, quibus in Syria regni mutatio inter novos reges alternatur, in Asia rex Attalus florentissimum ab Eumene patruo acceptum regnum, cædibus amicorum, & cognatorum suppliciis fœdabat, nunc matrem anum, nunc Beronicen sponsam maleficiis eorum necatas confingens. Post hanc sceleſtam violentiæ rabiem, squalidam vestem sumit: barbam capillumq; in modum eorum submittit: non in publicum prodire, non populo se ostendere, non domi lætitiora convivia inire, aut aliquod signum sani hominis habere, prorsus ut pœnas pendere manium interfectorum videretur. Omissa deinde regni administratione, hortos fodiebat, gramina a seminabat, & noxia innoxiis permiscebat, eaque omnia veneni succo infecta, velut peculiare munus amicis mittebat. Ab hoc studio, æratiæ artis fabricæ se tradit, ceriſq; fingendis, & ære fundendo procudendoq; oblectabatur. Matri deinde sepulchrum facere instituit: cui operi intentus, morbum ex solis ardore contraxit, & septima die decessit: huius testamento heres populus Rom. tunc instituitur. Sed erat ex Eumene Aristonicus, non justo matrimonio, sed ex pellice Ephesia Acharistæ cujusdam filia genitus, qui post mortem Attali, velut paternum regnum Asiam invasit. Cùm multa secunda prælia adversus civitates, quæ metu Romanorum tradere se et nolebant, fecisset; justusq; rex jam videretur, Asia Licinio Grasso Consuli decernitur: qui intentior Attalicæ prædæ, quàm bello, quum extremo anni tempore inordinata acie prælium conseruisset, victus pœnas inconditæ avaritiæ sanguine dedit. In hujus locum

a M. S. serebat.

b Al. Attharistæ.

c Al. eidem.

missus Perpenna Consul, prima congressione Aristonicum superatum in potestatem suam redegit; Attalicasq; gazas hereditarias populi Romani, navibus impositas, Romam deportavit. Quod ægre ferens successor ejus Manius Aquilius Consul, ad eripiendum Aristonicum Perpennæ, veluti sui potius triumphi munus esse deberet, festinata velocitate contendit. Sed contentionem Consulum, mors Perpennæ diremit. Sic Asia Romanorum facta, cum opibus suis vitia quoq; Romam transmisit.

LIBER XXXVII. CAP. I.

CApto Aristonico, Massilienses pro Phocensibus conditoribus suis, quorum urbem senatus, & omne nomen, quod & tunc, & antea Antiochi bello, infesta contra populum Romanum arma tulerant, deleri jusserat, legatos Romam deprecatum misere, veniamq; his à Senatu obtinere. Post hæc regibus, qui adversus Aristonicum auxilia tulerant, præmia persoluta: Mithridati Pontico Phrygia major, filiis Ariarathis regis Cappadociæ, qui eodem bello *a* occiderat, Lycaonia & Cilicia data; fideliorque populus Romanus in socii filios, quam mater in liberos fuit: Quippe hinc parvulis auctum regnum, inde vita ademta. Namque Laodice ex numero sex filiorum, quos virilis sexus ex Ariarathe rege susceperat, timens ne non diutinam regni administrationem adultis quibusdum *b* potiretur, quinque parricidali veneno necavit: unum parvulum, sceleri matris cognatorum custodia eripuit; qui post necem Laodices (nam propter crudelitatem eam populus extinxerat) solus regno potitus est. Mithridates quoq; repentina morte interceptus filium, qui & ipse Mithridates dictus est, reliquit. Cujus *c* ea postea magnitudo fuit, ut non sui tantum temporis, verum etiam supe-

a I. cecidérat.

b Al. patéretur.

A. M. 5108.

c M. S. tantæ.

superioris ætatis omnes reges majestate *d* superaverit, bellaque cum Romanis per XLVI. annos varia victoria gesserit: Cùm eum summi imperatores, Sylla, Lucullus, ceterique, in summa Cneus Pompeius, ita vicerint, ut maximè clariorq; in restaurando bello resurgeret, omnisq; suis terribilior redderetur. Deniq; ad postremum, non vi hostili sed voluntaria morte, in avito regno, senex, herede filio, decessit.

d M. S. præierit.

CAP. II. Hujus futuram magnitudinem eximiam cœlestia ostenta prædixerant. Nam & quo genitus est anno, & eo quo regnare primùm cœpit; stella cometes per utrumq; temporis septuaginta diebus ita eluxit, ut cœlum totum flagrare videretur: Nam & magnitudine sui quartam partem cœli occupaverat; & splendoris sui radiis, Solis nitorem vicerat; & cùm occumberetur occumberetque, quatuor spatium horarum consumebat. Puer tutorum insidias passus est, qui eum fero equo impositum, equitatorio circulariq; cogebant: qui conatus cum eos non fefellissent, supra ætatem regente equum audacissimè, veneno eum appetivere. Quod ubi sensit, antidota sæpius bibit, & ita se adversus insidias exquisitis tutioribus remediis munivit, ut ne volens quidem senex venenum mori potuerit. Timens deinde, ne inimici, quod veneno non potuerant, ferro perimerent, venandi studium finxit, quo per septem annos neque urbis, neque ruris tecto usus est, sed per sylvas vagatus, diversis montium cacuminibus pernoctabat, ignaris omnibus, qui eligeret locis; assuetus feras cursu aut fugere aut persequi, cum quibusdam etiam, viribus congredi. Quibus rebus, & insidias vitavit, & corpus ad omnem *e* virtutis patientiam duravit.

a M. S. fefellisset.

b *b. e.* munivit.

e *b. e.* fortitudinis.

CAP. III. Ad regni deinde administra-

tionem cùm accessisset, statim non de regendo, sed de augendo regno cogitavit. Itaq; Scythas invictos antea, qui Sopyriona, Alexandri Magni ducem, cum triginta millibus armatorum deleverant; qui Cyrum, Persarum regem, cum ducentis millibus trucidaverant; qui Philippum Macedonum regem *a* fugaverant, ingenti felicitate perdomuit. Auctus igitur viribus, Pontum quoque, ac deinceps Cappadociam occupavit. Cùm de Asia tractaret, tacitus cum quibusdam amicis regno profectus, universam nemine sciente pervagatus est, omniumq; urbium situm ac regiones cognovit. Inde Bythiniam transcendit, & quasi dominus Asiæ, opportuna quæq; victoriæ sibi *b* metatus est. Post hæc in regnum, cum jam periisse crederetur, reversus est, invento parvulo filio, quem per absentiam ejus Laodice soror uxorq; enixa fuerat. Sed inter gratulationem *c* adventus sui, filii geniti, venenis periclitatus est: siquidem Laodice soror, cum periisse eum crederet, in concubitus amicorum projecta, quasi admissum facinus majore scelere tegere posset, venenum advenienti gravit. Quod cum ex ancilla Mithridates cognovisset, facinus in auctores vindicavit.

a M. S. fugientem ceperunt.

b L. meditatus. M. S. metitus.

c Al. interponunt post long. peregrinationem.

CAP. IV. Hieme deinde *a* appetente, non in convivio, sed in campo; non in vacationibus, sed in exercitationibus: nec inter sodales, sed inter coæquales, aut æquo, aut *b* curru, aut viribus contendebat. Exercitum quoque suum ad parem laboris patientiam quotidiana exercitatione durabat: atq; ita invictus ipse inexpugnabilem exercitum fecerat. Inita deinde cum Nicomede societate, Paphlagoniam invadit, victamque cum socio dividit. Quam cum teneri à regibus Senatui nuntiatum esset, legatos ad utrumq; misit, *qui gentem restitui in pristinum statum* juberent. Mithridates

a Al. imminente.

b M. S. Curru.

cum

cum se jam parem magnitudini Romanorum crederet, superbo responso, *hereditarium patri regnum obvenisse, respondit: miratus, se, quod ea re relata controversia non fuerit, sibi referatur.* Nec territus minis, Galatiam quoq; occupat. Nicomedes, quoniam se tueri jure non poterat, *justo regi redditurum* respondit. Atq; filium suum mutato nomine, *c* Pylæmenem Paphlagonum regum nomine appellat, & quasi patrio regiæ reddidisset regnum, falso nomine lusit. Sic ludibrio habiti legati, Romam remittuntur.

c Al. Philia menem.

LIBER XXXVIII. CAP. I.

Mithridates parricidia à nece uxoris auspicatus, sororis alterius Laodices filios, ejus virum Ariarathem, regem Cappadociæ, per Gordium insidiis occiderat, tollendos statuit: nihil *a* actum morte patris existimans, si adolescentes paternum regnum, cujus ille cupiditate flagrabat, occupassent. Igitur dum in his *b* cogitationibus versatur, interim Nicomedes, rex Bithyniæ, vacuam morte regis Cappadociam invadit. Quod cùm nuntiatum Mithridati fuisset, per simulationem pietatis auxilia sorori ad expellendum Cappadocia Nicomedem mittit. Sed jam Laodice per paellicem se Nicomedi in matrimonium tradiderat. Quod ægrè ferens Mithridates, præsidia Nicomedis Cappadocia expellit; regnum sorori filio restituit: egregium prorsus factum, ni subsequuta fraus esset. Siquidem injectis *c* mentibus simulat, se Gordium, quo ministro usus in Ariarathe interficiendo fuerat, restituere in patriam velle, sperans, si obtineret adolescens, causas belli futuras: aut si permitteret, per eundem filium colle posse, per quem interfecerat patrem. Quod ubi Ariarathes junior, moliri cognovit, *d* graviter ferens

a M. S. autem.

b I. occupationibus.

c M. S. diebus.

d I. indigne.

ferens interfectorem patris per avunculum potissimum ab exsilio revocari, ingentem exercitum contrahit. Igitur cùm in aciem eduxisset Mithridates peditum octoginta millia, equitum decem millia, currus falcatos DC; nec Ariarathi, auxiliantibus finitimis regibus, minores copiæ essent. *c* incertum belli timens, consilia ad insidias transfert: solicitatoque juvene ad colloquium, cum ferrum occultatum inter fascias gereret, scrutatori, ab Ariarathe regio more misso, curiosius imum ventrem pertractanti, ait, *caveret ne aliud telum inveniret, quàm quæreret.* Atq; ita risu protecto insidiis, sevocatum ab amicis, velut ad secretum sermonem, inspectante utroq; exercitu interficit: regnum Cappadociæ octo annorum filio, imposito *Ariarathis* nomine, additoq; tutore Gordio, tradidit.

c Malim, incerta.

CAP. II. Sed Cappadoces, crudelitate ac libidine præfectorum vexati, à Mithridate deficiunt; fratremq; regis, & ipsum Ariarathen nomine, ab Asia, ubi educabatur, revocant, eum quo Mithridates prælium renovat, victumq; Cappadociæ regno expellit. Nec multo post adolescens, ex ægritudine collecta in firmitate, decedit. Post hujus mortem Nicomedes timens, ne Mithridates accessione Cappadociæ, etiam Bithyniam finitimam invaderet, subornat puerum eximiæ pulcritudinis, quasi Ariarathes tres, non duos filios genuisset, qui à senatu Romano paternum regnum peteret. Uxorem quoque Laodicem Romam mittit, ad testimonium trium ex Ariarathe susceptorum filiorum. Quod ubi Mithridates cognovit, & ipse pari impudentia Gordium Romam mittit, quasi senatui *a* assereret, *puerum, cui Cappadociæ regnum tradiderat, ex eo Ariarathe genitum, qui bello Aristonici auxilia Romanis ferens cecidisset.* Sed senatus, studio regum

a M. S. asseveret.

intellecto, aliena regna falsis nominibus
rantium, & Mithridati Cappadociam, & *b* M. S. fal-
comedi ad solatium ejus, Paphlagoniam ade- lentium.
it. Ac ne contumelia regum foret, ademp-
illis, quod daretur aliis, uter-
populus libertate donatus est. Sed
padoces munus libertatis abnuentes, ne-
vivere gentem sine rege posse. Atq; ita
illis à senatu Ariobarzanes constituitur.

CAP. III. Erat *a* eo tempore Tigranes rex *a* M. S. eò-
meniæ, obses Parthis ante multum tempo- dem.
datus, *b* sed olim ab iisdem in regnum *b* M. S. nec
ternum remissus. Hunc Mithridates ad so- olim.
ietatem Romani belli, quod olim meditaba-
pellicere cupiebat. Nihil igitur de offen-
Romanorum *c* sentientem, per Gordium *c* M. S. sen-
pellit, ut Ariobarzani, segni admodum, bel- tiente.
inferat: & ne quis dolus subesse *d* videre- *d* Al. videa-
filiam suam ei Cleopatram in matrimoni- tur.
tradit. Primo igitur adventu Tigranis, A-
barzanes sublatis rebus suis, Romam con-
dit. Atq; ita per Tigranem rursus Cappa-
cia juris esse Mithridatis cœpit. Eodem
mpore mortuo Nicomede, etiam filius ejus
ipse Nicomedes regno à Mithridate pelli-
; qui cum supplex Romam veniisset, de-
nitur in senatu, ut uterq; in regnum resti-
atur: in quod tum missi Aquilius & Manlius
linus legati. His cognitis Mithridates socie-
em cum Tigrane, bellum adversus Romanos
sturus, jungit: pactiq; inter se sunt, ut ur-
agriq; Mithridati, homines vero & quæ-
q; auferri possent, Tigrani cederent. Post
Mithridates intelligens, quantum bellum
citaret, legatos ad Cimbros, alios ad Gallo-
recos, & Sarmatas, Bastarnasque, auxilium
rum mittit. Nam omnes has gentes Ro-
num meditabundus bellum, variis benefi-
orum muneribus jam ante illexerat. Ab Scy-

thia

thia quoq; exercitum venire jubet, omnemq; Orientem adversus Romanos armat. Non magno igitur labore Aquilium & Maltinum, Asiano exercitu instructos vincit: quibus simul cum Nicomede pulsis, ingenti favore civitatium excipitur; multum ibi auri argentique, studio veterum regum magnumq; belli apparatum invenit: quibus instructus, debita civitatibus publica privataq; remittit, & vacationem quinquennii concedit. Tunc ad concionem milites vocat, eosq; variis exhortationibus ad Romana bella sive Asiana incitat. Quam orationem dignam duxi, cujus exemplum brevitati hujus operis inserem, quam obliquam Pompeius Trogus exposuit: quoniam in Livio & in Sallustio reprehendit, quod concliones directas, pro sua oratione operi suo inserendo, historiæ modum excesserint.

CAP. IV. Optandum sibi fuisse, ait, ut de eo liceret consulere, bellum ne sit cum Romanis, an parabenda: quin vero sit resistendum impugnantibus, nec eos quidem dubitare, qui spe victoriæ carent. Quippe adversus latronem, si nequeant pro salute, pro ultione tamen sua, omnes ferrum stringere. Cæterum quia non id agitur, an liceat quiescere, a M. S. prælii congressu. *non tantum animo hostiliter, sed etiam a primo congressis, consulendum, qua ratione ac spe cœpta bella sustineant. Esse autem sibi victoriæ fiduciam, si sit illis animus: Romanos, vinci posse, cognitum non sibi magis, quam ipsis militibus, qui & in Bithynia Aquilium, & Maltinum in Cappadocia fuderint. At si quem aliena magis exempla, quam sua experimenta moveant, audire se, a Pyrrho rege Epiri, non amplius quam quinq; millibus Macedonum instructo, fusos tribus prælis Romanos.* b I. annos. *Audire Annibalem sexdecim* b *annis Italiæ victorem immoratum: & quin ipsam caperet urbem, non Romanorum illi vires* c *obstitisse, sed domestitæ æmulationis atq; invidiæ studium. Audire popu-*

c M.S. restitisse.

las

Transalpinæ Galliæ Italiam ingressos, maximis plurimisq; urbibus possidere; & latius aliquanto solum finium, quam in Asia, quæ dicatur immensa, eosdem Gallos occupasse; nec victam solum sibi Romam à Gallis, sed etiam captam, ita unius illis montis tantum cacumen relinquere-; nec bello hostem, sed prælio remotum: Gallorum autem nomen, quod semper Romanos terruit, in tantam virium suarum ipse d numeret. Nam hos qui d Al. habeat.
illam incolunt Gallos ab illis, qui Italiam occupaverant, sedibus tantum distare: Originem quidem & virtutem, genusq; pugnæ idem habere, tantoque his sagaciora esse quam illis ingenia, quanto longiore ac difficiliori spatio, per Illyricum Thraciamque profecti sint, pene e operosius transitis eorum finibus, e M. S periquam ubi consedere, possessis. Jam ipsam Italiam culosius.
adire se nunquam, ut Roma condita sit, satis illi precatam, sed assidue per omnes annos pro libertate deos, quosdam etiam pro jure imperii bellis continuis perseverasse; & à multis civitatibus Italiæ fœdere Romanorum exercitus ferro, à quibusdam vero contumeliæ more sub jugum missos. Ac ne veteribus immoremur exemplis, hoc ipso tempore universam Italiam bello Marsico consurrexisse, non jam libertatem, sed consortium imperii, civitatisq; petentem. Nec gravius vicino Italiæ bello, quam domesticis principum factionibus urbem premi, multo periculosius esse Italico civile bellum simul & a Germania Cimbros, immensa millia ferorum atq; immitium populorum, more procellæ, inundasse Italiam: quorum tametsi singula bella sustinere Romani possent, universis tamen obruantur, ut ne victuros quidem bello suo putet.

CAP. V. Utendum igitur occasione, & rapienda incrementa virium, ne si illis occupatis quieverint, mox adversos vacuos & quietos, majus negotium habeant. Non enim a quæri, an capienda sint a Al. quearma, sed utrum sua potius occasione, an illorum. ritur.
Nam bellum quidem jam tunc secum ab illis geri

cœptum; cum sibi pupillo majorem Phrygiam ademerint, quam patri suo præmium dati adversus Aristonicum auxilii concesserant, gentem quam & proavo suo Mithridati Seleucus Callinicus in dotem dedisset. Quid, cum Paphlagonia se decedere jusserunt, non alterum illud genus belli fuisse? quæ non vi, non armis, sed adoptione testamenti, & regum domesticorum interritu hereditaria patri suo obvenisset: cum inter hanc decretorum amaritudinem parendo, non tamen eos mitigaret, quin acerbius se indies gerant, non obtinuisse. Quod enim à se non præbitum illis obsequium? non Phrygiam, Paphlagoniamq; dimissas, non Cappadocia filium eductum, quam jure gentium victor occupaverat? Raptam tamen sibi esse victoriam ejus ab illis, quorum nihil est nisi bello quæsitum. Non regem Bithyniæ b Chrestον, in quem senatus arma decreverat, à se in gratiam illorum occisum? tamen nihilominus imputari sibi, si qua Gordius aut Tigranes faciat: libertatem etiam in contumeliam sui a senatu ultro delatam Cappadociæ, quam reliqua gentibus abstulerunt: deinde populo Cappadocum pro libertate oblata, Gordium regem orante, jam tantum quoniam amicus suus esset, non obtinuisse. Nicomedem præcepto illorum bellum sibi intulisse: quia c ultum ierit se, ab ipsis ventum obviam in eo; & nunc eam secum bellandi illis causam fore, quod non impune se Nicomedi lacerandum, saltatricis filio, præbuerit.

b Al. Cherson, M. S. Cerson.

c Rectius ultum iit.

CAP. V. Quippe non delicta regum illos, sed vires ac majestatem insequi: neq; in se uno, sed in aliis quoq; omnibus hac a semper arte grassatos. Sic & avum suum Pharnacem per cognationum arbitria b succedaneum regi Pergameno Eumeni datum: sic rursus Eumenem, cujus classibus primum in Asiam fuere c transvecti, cujus exercitu magnam quam suo, & Magnum Antiochum, & Gallos in Asia: & mox in Macedonia regem Persen, domuerant; & ipsum pro hoste habitum, eiq; interdictum

a M.S. sæpe.

b M.S. succedentium.

c M. S. trajecti al transjecti.

illum Italia, & quod cum ipso deforme sibi putaverant, cum filio ejus Aristonico bellum gessisse. Nullius apud eos majora, quàm Masinissæ regis Numidarum habere merita. Huic imputari victum Annibalem, huic captum Syphacem, huic Carthaginem deletam: hunc inter duos illos Africanos tertium servatorem urbis referri: tamen cum hujus sepote bellum modo in Africa gestum adeo inexpiabile, ut ne victum quidem memoriæ avi donarent, non carcerem ac triumphi spectaculum experirentur. Hanc illos regibus omnibus legem odiorum dixisse, scilicet quia ipsi tales reges habuerint, quorum etiam nominibus erubescant, aut d pastores c Aboriginum, aut f aruspices Sabinorum, aut g exsules Corinthiorum, aut servos vernasq; Thusciorum, aut, quod honoratissimum nomen fuit h inter hæc, Superbos, atque, ut ipsi ferunt, conditores suos lupæ uberibus altos: sic omnem illum populum luporum animos, inexplebiles sanguinis atque imperii, divitiarumq; avidos ac jejunos habere.

d Qualis, Romulus.
e M. S. ab origine.
f Qualis Numa Pompilius.
g Tarquinius Priscus.
h I. inter hos.

CAP. VII. Se autem, seu nobilitate illis comparetur, clariorem illa colluvie convenarum esse, qui paternos majores suos à Cyro Dario; conditore regni Persici regni, maternos à Magno Alexandro, a Nicatore Seleuco, conditoribus imperii Macedonici, referat: seu populus illorum conferatur suo, eorum se gentium regem esse, quæ non modo Romano imperio sint pares, sed Macedonico quoq; obtinuerint. Nullam subjectarum sibi gentium experiri peregrina imperia: nullis unquam nisi domestics regibus paruisse: Cappadociam velint, an Paphlagoniam recensere; rursus Pontum an Bithyniam; itemq; Armeniam majorem minoremque; quarum gentium nullam neque Alexander ille, qui totam pacavit Asiam, nec quispiam successorum ejus, aut posterorum, attigisset. Scythiam duos unquam ante se reges, non pacare, sed tantum intrare ausos, Darium, & Philippum; agre inde fugam sibi expedisse, unde ipse magnam partem adversus Roma-

nos virium haberet. Multoq; se timidius ac diffidentius bella Pontica ingressum, cum ipse rudis ac tiro esset. Scythas præter arma, virtutemq; animi, locorum quoq; solitudinibus vel frigoribus instructos, per quæ denuntiaretur ingens militiæ labor ac periculum. Inter quas difficultates ne spes quidem præmii foret, ex hoste vago; nec tantum pecuniæ, sed etiam sedis, inope. Nunc se diversam belli conditionem ingredi. Nam neq; cœlo Asiæ esse a temperatius aliud, nec solo fertilius, nec urbium multitudine amœnius, magnamq; temporis partem, non ut militiam, sed ut festum diem acturos, bello dubium facili magis an b uberi: si modo aut proximas regni Attalici opes, aut veteres Lydiæ Ioniæq; c audierint, quas non expugnatum eant, sed possessum: tamq; se avida expectat Asia, ut etiam vocibus vocet: adeo illis odium Romanorum incussit rapacitas Proconsulum sectio publicanorum, calumniæ litium. Sequantur se modo fortiter; & colligant, quid se duce possit efficere tantus exercitus, quem sine cujusquam militum auxilio, suamet unius opera, viderint Cappadociam cæso rege cepisse; qui solus mortalium Pontum omnem Scythiamq; pacaverit, quam nemo ante transire tuto atq; adire potuerit. Nam justitiæ atq; liberalitatis suæ, ne ipsos milites, qui experiantur, testes refugere: & illa indicia habere, quod solus regum omnium non paterna solum, verum etiam externa regna hereditatibus propter munificentiam acquisita possideat, Colchos, Paphlagoniam, Bosphorum.

a I. temperantius.

b M. S. ubere.

c M. S. adierint.

A. M. 5081. CAP. VIII. Sic a excitatis militibus, post annos tres & viginti sumti regni, in Romana bella descendit. At in Ægypto mortuo rege Ptolemæo, ei qui Cyrenis regnabat Ptolemæo, per legatos regnum & uxor Cleopatra regina, soror ipsius defertur. Lætus igitur hoc solo Ptolemæus, quod sine certamine fraternum regnum recepisset, in quod subornari & à matre Cleopatra, & favore principum, b fratris filium

a M. S. exercitatis.

b M. S. interponunt fatis.

filium cognoverat: cæterum *c* infestus omnibus, statim ubi Alexandriam ingressus est, fautores pueri trucidari jussit. Ipsum quoq; die nuptiarum, quibus matrem ejus in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum, & solennia religionum in complexu matris interfecit; atq; ita torum sororis, cæde filii ejus cruentus, ascendit. Post quod non mitior in populares, qui eum in regnum *d* vocaverant, fuit. Siquidem peregrinis militibus licentia cædis data, omnia sanguine quotidie manabant: ipsam quoq; sororem, filia ejus virgine per vim stuprata, & in matrimonium adscita, repudiat. Quibus rebus territus populus, in diversa labitur, patriamque, metu mortis, exsul relinquit. Solus igitur in tanta urbe cum suis relictus Ptolemæus, cum regem se non hominum, sed vacuarum ædium videret, edicto peregrinos solicitat. Quibus confluentibus, obvius legatis Romanorum, Scipioni Africano, L. Spurio Mummio, & L. Metello, qui ad inspicienda sociorum regna veniebant, procedit. Sed quam cruentus *e* civibus, tam ridiculus Romanis fuit. Erat enim & vultu deformis, & statura brevis, & sagina ventris non hominis, sed belluæ, similis. Quam fœditatem nimia subtilitas *f* perlucidæ vestis augebat, prorsus quasi *g* astu inspicienda præberentur, quæ omni studio occultanda pudibundo viro erant. Post discessum deinde legatorum (quorum Africanus, dum inspicit urbem, spectaculo Alexandrinis fuit, *h* jam etiam populo peregrino invisus, cum filio, quem ex sorore susceperat, & cum uxore, matris pellice, metu insidiarum, tacitus in exsilium proficiscitur; contractoq; mercenario exercitu bellum sorori pariter ac patriæ infert. Arcessitum maximum deinde à Cyrenis filium, ne eum Alexandrini contra se regem crearent, interficit.

c I. infestis.

d M. S. movérant. al. promoverant.

e Al. add. omnibus.

f I. & perlucida.

g M. S. arte.

h Al. interpon. *Ptolemæus.*

Tunc populus ſtatuas & imagines ejus detrahit. Quod factum ſtudio ſororis exiſtimans, filium quem ex ea ſuſceperat, interficit, corpuſq; in membra diviſum, & in ciſta compoſitum, matre die natalis ejus, inter epulas offerri curat. Quæ res non reginæ tantum, verum etiam univerſæ civitati, acerba & luctuoſa fuit: tantumq; mœrorem *i* feſtiviſſimo convivio intulit, ut regia omnis repentino luctu incenderetur. Verſo igitur ſtudio principum ab epulis in exſequias, membra lacera populo oſtendunt; & quid ſperare de rege ſuo debeant, filii *k* cæde demonſtrant.

i Al. funeſtiſſimo.

k M.S. cædes demonſtravit.

CAP. IX. Finito luctu orbitatis, Cleopatra cum urgeri ſe fraterno bello videret, auxilium à Demetrio, rege Syriæ, per legatos petit: cujus ipſius varii & memorabiles caſus fuere. Namq; Demetrius, ut *a* ſupra dictum eſt, cum bellum Parthis intuliſſet, & multis congreſſionibus victor fuiſſet, repente inſidiis circumventus, amiſſo exercitu capitur. Cui Arſaces Parthorum rex, magno & regio animo, miſſo in *b* Hyrcaniam, non cultum tantùm regium præſtitit: ſed & filiam in matrimonium dedit, regnumq; Syriæ, quod per abſentiam ejus Trypho occupaverat, reſtituturum promittit. Poſt hujus mortem deſperato reditu, non ferens captivitatem Demetrius, privatam, etſi opulentam, vitam pertæſus, tacitus in regnum fugam meditatur. Hortatur illi & comes Callimander amicus erat: qui poſt captivitatem ejus à Syria per Arabiæ deſerta, ducibus pecunia comparatis, Parthico habitu Babylonem pervenerat. Sed fugientem *c* Phrahates, qui Arſaci ſucceſſerat, equitum celeritate, per compendioſos tramites occupatum retrahit. Ut eſt deductus ad regem, Callimandro quidem non tantum venia, verum etiam præmium fidei *d* datum: Demetrium autem & graviter caſtigatum ad conjugem in Hyrcaniam re-

a Viz. 36. 1.

b L. Byblimam.

c M.S. Phrates I. Phrahartes.

d Al. datum.

remittit, & arctioribusq; custodiis observari jubet. Interjecto deinde tempore, cum fidem illi etiam suscepti liberi facerent, eodem amico comite repetita fuga est: sed pari infelicitate prope fines regni sui *f* reprehenditur; ac denuo perductus ad regem, ut invisus à conspectu summovetur. Tunc quoq; uxori & liberis donatus, in Hyrcaniam, pœnalem sibi civitatem remittitur, taliſq; aureis ad exprobationem puerilis levitatis donatur. Sed hanc Parthorum tam mitem in Demetrium clementiam non misericordia gentis faciebat, nec respectus cognationis: sed quod Syriæ regnum affectabant, usuri Demetrio adversus Antiochum fratrem, prout res, vel tempus, vel fortuna belli exegisset.

e Al. acribusque.

f Al. deprehenditur.

CAP. X. His auditis, Antiochus occupandum bellum ratus; exercitum, quem multis finitimorum bellis induraverat, adversus Parthos ducit. Sed *a* luxuriæ non minor apparatus, quàm militiæ fuit: Quippe LXXX. millia armatorum, sequuta sunt CCC. millia lixarum; ex quibus coquorum, pistorum, scenicorumque, major numerus fuit. Argenti certe auriq; tantum, ut etiam gregarii milites calligas auro *b* figerent, proculcarentq; materiam, cujus amore populi ferro dimicant. Culinarum quoq; argentea instrumenta fuere, prorsus quasi ad epulas, non ad bella pergerent. Advenienti Antiocho multi Orientales reges occurrere, tradentes se, regnaq; sua, cum exceratione superbiæ Parthicæ. Nec mora congressioni fuit. Antiochus tribus præliis victor, cum Babyloniam occupasset, magnus haberi cœpit. Itaq; omnibus ad eum populis deficientibus, nihil Parthis *c* reliqui præter patrios fines fuit. Tunc Phrahates Demetrium in Syriam ad occupandum regnum cum Parthico præsidio mittit, ut eo pacto Antiochus ad sua tu-

a M. S. per luxuriam

b M. S. facerent, al. fierent, al. fuerent.

c Al. reliquum.

tuenda à Parthia revocaretur. Interim, quoniam viribus non poterat, insidiis Antiochum ubiq; tentabat. Propter multitudinem hominum exercitum suum Antiochus per civitates in hiberna *d* diviserat: quæ res exitii causa fuit. Nam cum gravari se copiarum *e* præbitione, & injuriis militum, civitates viderent, ad Parthos deficiunt; & die statuta omnes apud se divisum exercitum per insidias, ne invicem ferre auxilia possent, aggrediuntur. Quæ cum nuntiata Antiocho essent, auxilium proximis laturus, cum ea manu, quæ secum hiemebat, progreditur. In itinere obvium regem Parthorum habuit, adversus quem fortius, quàm exercitus ejus, dimicavit,. Ad postremum tamen, cum virtute hostes *f* vincerent metu suorum desertus, occiditur: cui Phrahates exequias regio more fecit, filiamq; Demetrii, quam secum Antiochus *g* adduxerat, captus amore virginis, uxorem duxit. Pœnitere deinde dimissi Demetrii cœpit: ad quem retrahendum cum turmas equitum *h* festinato misisset, *i* Demetrium hoc ipsum metuentem, jam in regno missi invenerunt: frustraq; omniaconati, ad regem suum reversi sunt.

d Al. dimiserat.
e Al. exhibitione.
f Forte, vincerent.
g M. S. advexerat.
h I. festinanter.
i A.M. 5072.

LIBER XXXIX. CAP. I.

ANtiocho in Parthia cum exercitu deleto, frater ejus Demetrius, obsidione Parthorum liberatus *a* ac restitutus in regnum, cum omnis Syria in luctu propter amissum exercitum esset; quasi Parthica ipsius ac fratris bella, quibus alter captus, alter occisus erat, prospere cessissent, ita Ægypto bellum inferre statuit; regnum Ægypti Cleopatra socru, pretium auxilii adversus fratrem suum, pollicente. Sed dum aliena affectat, ut assolet fieri, propria per defectionem Syriæ amisit. Siquimed Antiochenses primi, duce Tryphone, execrantes superbiam regis, quæ, conversione

a Al. anteponunt, dein.

ne Parthicæ crudelitatis, intolerabilis facta erat, mox Apamenii, *b* cæteræq; civitates exemplum sequutæ, per absentiam regis à Demetrio defecere. Ptolemæus quoq; rex Ægypti, bello ab eodem petitus, cùm cognovisset, Cleopatram sororem suam, opibus Ægypti navibus impositis, ad filiam & Demetrium generum in Syriam profugisse, immittit juvenem quendam Ægyptium, Protarchi negotiatoris filium, qui regnum Syriæ armis peteret. Et composita fabula, quasi per adoptionem Antiochi regis receptus in familiam regiam esset, nec Syris quemlibet regis aspernantibus, ne Demetrii paterentur superbiam: nomen juveni Alexander imponitur, auxiliaq; ab Ægypto intentia mittuntur. Interea corpus Antiochi interfecti à rege Parthorum, in loculo argenteo ad sepulturam in Syriam remissum pervenit: quod cum ingenti studio civitatium & regis Alexandri, ad confirmandam fabulæ fidem excipitur. Quæ res illi magnam favorem popularium conciliavit, omnibus non fictas in eo, sed veras lacrymas existimantibus. Demetrius autem victus ab Alexandro, cum undiq; circumstantibus malis premeretur, ad postremum etiam ab uxore filiisq; deseritur. Relictus igitur cum paucis servulis, cum Tyrum, religione templi se defensurus petisset, navi egrediens, præfecti jussu interficitur. Alter ex filijs Seleucus, quoniam sine matris auctoritate diadema sumsisset, ab eadem interficitur; alter, cui propter nasi magnitudinem, cognomen *d* Grypo fuit, rex à matre hactenus constituitur, ut nomen regis penes filium, vis autem omnis imperii penes matrem esset.

b M.S. cæterorumque.

c Al. affirmandam.

d Al. *Gryphos*, al. *Gryphe*.

e Al. Jus.

CAP. II. Sed Alexander occupato Syriæ regno, tumens successu rerum, spernere jam etiam ipsum Ptolemæum, à quo fuerat *a* subornatus in regnum, superba insolentia cœpit. Itaq; Ptolemæus, reconciliata ororis gratia, destrue-

a I. in regno ornatus.

destruere Alexandri regnum, quod odio Demetrii, viribus suis acquisierat, summis *b* opibus instituit. Mittit igitur ingentia Grypo auxilia, & filiam Tryphenam Grypo nupturam, ut populos in auxilium nepotis, non societate tantum belli, verum & affinitate sua solicitaret. Nec res frustra fuit: nam cum omnes Grypum instructum Ægypti viribus viderent, paulatim ab Alexandro deficere cœpere. Fit deniq; inter reges prælium, quo victus Alexander, Antiochiam profugit: ibi inops pecuniæ, cum stipendia militibus deessent, in templo Jovis solidum ex auro Victoriæ signum tolli jubet, facetis jocis sacrilegium circumscribens: *nam Victoriam* c *commendatam sibi ab Jove esse* dicebat. Interjectis deinde diebus, cum ipsius Jovis aureum simulacrum infiniti ponderis tacite evelli jussisset, deprehensusq; in sacrilegio, concursu multitudinis esset in fugam versus; magna vi tempestatis oppressus, ac desertus à suis, à latronibus capitur; perductusq; ad Grypum, interficitur. Grypus porro, reciperato patrio regno, externisq; periculis libertatis liberatus, insidiis matris appetitur. Quæ cum cupiditate dominationis, prodito marito Demetrio, & altero filio interfecto, hujus quoq; victoria inferiorem dignitatem suam factam doleret, venienti ab exercitatione poculum veneni obtulit. Sed Grypus, *d* prædictis jam ante insidiis, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipsam jubet; abnuenti instat. Postremum prolato indice eam arguit, *solam defensionem sceleris superesse* affirmans, *si bibat, quod filio obtulit.* Sic victa regina scelere in se verso, veneno, quod alii paraverat, extinguitur. Parta igitur regni securitate, Grypus octo annis quietem & ipse habuit, & regno præstitit. Natus deinde illi est æmulus regni, frater ipsius Cyzice-

b I. operibus.

c M. S. commendatum.

d M. S. præscitis.

Ao. M. 3088.

icenus, eadem matre genitus, sed ex Antio-
ho patruo susceptus, quem cum veneno tol-
ere voluisset, ut maturius armis cum eo de
egno contenderet, excitavit.

CAP. III. Inter has regni Syriæ parrici-
ales discordias, moritur rex Ægypti Ptole-
æus, regno Ægypti uxori & alteri ex filiis,
uem illa legisset, relicto; videlicet quasi qui-
ior Ægypti status, quam Syriæ regnum esset,
um mater altero ex filiis electo, alterum
ostem esset habitura. Igitur cum pronior in
inorem filium esset, à populo compellitur
ajorem eligere: cui priusquam regnum da-
et, uxorem ademit; compulsumq; repudia-
e carissimam sibi sororem Cleopatram, mino-
em sororem *a* Selenen ducere jubet, non
aterno inter filias judicio, cum alteri mari-
um eriperet, alteri daret. Sed Cleopatra non
am à viro repudiata quam à matre divortio
iri dimissa, Cyziceno in Syria nubit: eique
e nudum uxoris nomen afferret, exercitum
Grypi solicitatum, velut dotalem, ad mari-
um deducit. Par igitur viribus fratris Cyzi-
enus, prælium committit, ac victus in fugam
vertitur, Antiochiamq; venit. Tunc Antio-
chiam Grypus, in qua erat Cyziceni uxor Cle-
opatra, obsidere cœpit: qua capta, *c* Tryphe-
æ uxor Grypi nihil *d* antiquius quam soro-
em Cleopatram requiri jussit: non ut capti-
æ opem ferret, sed ne effugere captivitatis
ala posset, quæ *e* sui æmulatione in hoc po-
issimum regnum invaserit, hostiq; sororis nu-
endo hostem se ejus effecerit. Tum peregri-
os exercitus in certamina fratrum adductos,
um repudiatam à fratre, contra matris vo-
untatem, extra Ægyptum nuptam accusat.
Contra Grypus orare, *ne tam fœdum facinus fa-
cere cogatur: à nullo unquam majorum suorum
inter tot domestica, tot externa bella, pati victo-
riam*

a *Seleucen* ubique.

b M. S. *Gryphi.*

c Al. *Gryphina.* M. S. *Tirsena.*

d M. S. antequam.

e Al. sibi æmulata.

riam in feminas ſævitum, quas ſexus ipſe, & periculis bellorum, & ſævitiæ victorum eximat: in hac vero, præter commune bellantium f *fas, accedere neceſſitudinem ſanguinis: quippe ipſius quæ tam cruente ſeviat, ſororem quidem germanam eſſe, ſuam verò conſobrinam: liberorum deinde communium materteram.* His tot neceſſitudinibus ſanguinis, adjicit ſuperſtitionem templi, quo abdita profugerit; *tantoq; religioſius colendis ſibi deos, quo magis his propitios ac faventibus uticiſſet: tum neq; occiſa illa, ſe virium quicquam Cyzicena demturum, nec ſervaturum reddita.* Sed quanto Grypus abnuit, tanto ſoror muliebri pertinacia accenditur, rata non miſericordiæ hæc verba, ſed amoris eſſe. Itaq; vocatis ipſa militibus, mittit qui ſororem confoderent. Qui ut in templum intraverunt, cùm evellere eam non poſſent, manus amplexantis deæ ſimulacrum præciderunt. Tunc Cleopatra execratione parricidarum, mandata violatis numinibus g ultione ſui, decedit. Nec multo poſt repetita prælii congreſſione, victor Cyzicenus uxorem Grypi Tryphenam, quæ paulo ante ſororem interfecerat, capit; ejuſq; ſupplicio uxoris manibus parentavit.

f I. nefas.

g M. S. ultionis vi.

CAP. IV. At in Ægypto Cleopatra cum gravaretur ſocium regni, filio Ptolemæo, populum in eum *a* incitat; abductaq; ei Selene uxore, eo indignius, quod ex Selene jam duos filios habebat, exulare cogit, arceſſito minore filio Alexandro, & rege in locum fratris conſtituto: nec filium regno expuliſſe contenta, bello Cypri exulantem perſequitur. Unde pulſo, interficit ducem exercitus ſui. quòd vivum eum è manibus *b* dimiſiſſet. quanquam Ptolemæus verecundia materni beneficii, non viribus minor ab inſula receſſiſſet. Igitur Alexander territus hæc matris crudelitate, & ipſe eam reliquit, periculoſo regno ſe

a M. S. excitat. A.M. 5102.

b Al. emiſiſſet.

curæ

curam ac tutam vitam anteponens. Cleopatra verò timens, ne major filius Ptolemæus ab Cyziceno ad reciperandam Ægyptum auxiliis juvaretur, ingentia Grypo auxilia, & Selenen uxorem nupturam hosti prioris mariti, mittit, Alexandrumq; filium per legatos in regnum revocat: cui cum *c* occultis insidiis exitium machinaretur; occupata ab eodem interficitur, spiritumq; non fato, sed parricidio dedit: digna prorsus hac mortis infamia, quæ etiam matrem toro expulit; & duas filias viduas alterno fratrum matrimonio fecit; & filio alteri in exsilium acto bellum intulit, alteri erepto regno exitium per insidias machinata est.

c M. S. occultatis.

CAP. V. Sed nec Alexandro cædes tam nefanda inulta fuit. Nam ubi primum compertum est, scelere filii matrem interfectam, concursu populi in exsilium agitur, revocatoque *a* Ptolemæo regnum redditur: qui neq; cum matre bellum gerere voluisset, nec à fratre armis repetere, quod prior possedisset. Dum hæc aguntur, frater ejus ex pellice susceptus cui pater Cyrenarum regnum testamento reliquerat, herede populo Romano instituto, decedit. Jam enim fortuna Romana porrigere se ad Orientalia regna, non contenta Italiæ terminis, cœperat. Itaq; & ea pars Lybiæ provincia facta est: postea Creta, Ciliciaq; piratico bello perdomitæ, in formam provinciæ rediguntur. *b* Quo facto, & Syriæ, & Ægypti regna, Romana vicinitate arctata, quæ incrementa de finitimis bellis quærere solebant, ademto vagandi arbitrio, vires suas in perniciem mutuam converterunt: Adeo ut assiduis præliis consumti, in contemtum finitimorum venerint, prædæq; Arabum genti, imbelli antea, fuerint. Quorum rex *c* Erotimus, fiducia *d* septingentorum filiorum, quos

a i. e. Fyscon.

A. M. 5112.

b M. S. Quo pacto.

c M. S. Hierotimus. *d* I. sexcentorum.

e Al. diversis. ex pellicibus susceperat, e divisis exercitibus, f M. S. vastabat, al. devastabat. nunc Ægyptum, nunc Syriam f infestabat: magnumq; nomen Arabum, viribus finitimorum g exsanguibus fecerat.

g M. S. exsanguinibus. ut infra 41, 6. 4

LIBER XL. CAP. I.

a L filiorum. MUtuis fratrum odiis, & mox a filiis inimicitiis parentum succedentibus, cum inexpiabili bello, & reges, & regnum Syriæ consumtum esset, ad externa populus auxilia concurrit, peregrinosq; sibi reges b circumspicere cœpit. Itaq; cum pars Mithridatem Ponticum, pars Ptolemæum ab Ægypto arcessendum censeret, occurreretq; quod Mithridates implicitus bello Romano esset, Ptolemæus quoq; semper hostis fuisset Syriæ; omnes in Tigranem regem Armeniæ consensere, instructum præter domesticas vires, & Parthica societate & Mithridatis affinitate. Igitur accitus in regnum Syriæ, per c XVIII. annos tranquillissimo regno potitus est: neque bello alium lacessere, neque lacessitus inferre alii bellum necesse habuit.

b M. S. circuminspicere ut supra. 31. 1. 8.

c M. S. Decem & novem, ut paulo post.

CAP. II. Sed sicut ab hostibus tuta Syria fuit, ita terræ-motu vastata est, quo centum septuaginta millia a hominum, & multæ urbes perierunt. Quod prodigium mutationem rerum portendere aurispices responderunt. Igitur Tigrane à Lucullo victo, rex Antiochus Cyziceni filius, ab eodem Lucullo appellatus. Sed quod Lucullus dederat, postea ademit Pompejus: qui poscenti regnum respondit *ne volenti quidem Syriæ, nedum recusanti, datu-rum se regem, qui XVIII. annos, quibus Tigranes Syriam tenuit, in angulo Ciliciæ latuerit.* A.M. 5108. *victo autem eodem Tigrane à Romanis, alieni operis præmia postulet. Igitur ut habenti regnum non ademerit; ita, b quo cesserit Tigrani, non daturum, quod tueri nesciat; ne rursus Syriam Judæorum*

a M. S. Militum.

b Al. quod cesserit.

dorum & Arabum latrociniis infestam reddat. Atq; ita Syriam in provinciæ formam redigit: paulatimque Oriens Romanorum, discordia consanguineorum regum, factus est.

LIBER XLI. CAP. I.

PArthi, penes quos, velut divisione Orbis cum Romanis facta, nunc Orientis imperium est, Scytharum exules fuere. Hoc etiam ipsorum vocabulo manifestatur. Nam Scythico sermone Parthi, exules dicuntur. Hi & Assyriorum & Medorum temporibus, inter Orientis populos obscuriſſimi fuere. Postea quoq; cum Imperium Orientis à Medis ad Persas translatum est, veluti vulgus sine nomine, præda victorum fuere. Postremo Macedonibus triumphato Oriente servierunt: ut cuivis mirum videatur, ad tantam eos felicitatem per virtutem provectos, ut imperent gentibus, sub quarum imperio veluti servile vulgus fuére. A Romanis quoque, trinis bellis, per maximos duces, florentiſſimis temporibus lacessiti, soli ex omnibus gentibus non pares solùm, verum etiam victores fuere: quanquam plus gloriæ sit, inter Assyria & Medica Persicaque, memorata olim regna, & opulentiſſimum *a* mille urbium Bactrianum imperium emergere potuisse, quam longinqua bella vicisse; præterea cum gravibus *b* Scythicis, & vicinalibus bellis assiduè vexati, variis periculorum certaminibus urgerentur. Hi domesticis seditionibus Scythia pulsi, solicitudines inter Hyrcaniam, & Dahas, & Arios, & *c* Spartanos, & Margianos furtim occupavere. Fines deinde, non intercedentibus primo finitimis, postea etiam prohibentibus, in tantum protulere, ut non immensa tantùm ac profunda camporum, verum etiam prærupta collium, montiumque ardua occupaverint.

a Rectius, illud urb m.

b M. S. Scythis.

c Rectius, Ariano. Plin. l. 25. c.

Ex quo fit, ut Parthiæ pleraq; finium aut æstus, aut frigoris magnitudo, possideat: quippe cum montes *d* nix, & campos æstus, infestet.

d Al. frigus.

CAP. II. Administratio gentis post defectionem Macedonici imperii, sub regibus fuit. Proximus majestati regum, populorum ordo est; ex hoc duces in bello, ex hoc rectores in pace habent. Sermo his inter Scythicum Medicumque medius, *a* & utrisque mixtus. Vestis olim sui moris; posteaquam accessere opes, ut Medis perlucida ac fluida. Armorum patrius ac Scythicus mos. Exercitum non ut aliæ gentes liberorum, sed majorem partem *b* servorum habent; quorum vulgus, nulli manumittendi potestate permissa, ac per hoc omnibus servis nascentibus, indies crescit. Hos pari ac liberos suos cura habent: equitare & sagittare magna industria docent. Locupletissimus ut quisq; est, ita plures in bello equites regi suo præbet. Deniq; Antonio bellum Parthis inferenti, cum quinquaginta millia equitum *c* occurrerent, soli *d* CCC. liberi fuere. Cominus in acie præliari, aut obsessas expugnare urbes nesciunt. Pugnant autem procurrentibus equis, aut terga dantibus: sæpe etiam fugam simulant, ut incautiores adversum vulnera insequentes habeant. Signum his in prælio non tuba, sed tympano datur. Nec pugnare diu possunt: cæterum intollerandi forent, si quantus his impetus est, vis tanta & perseverantia esset. Plerumq; in ipso ardore certaminis prælia deserunt, ac paulo post, pugnam ex fuga repetunt, ut, cum maxime vicisse te putes, tunc tibi discrimen subeundum sit. Munimentum ipsis equisq; loricæ plumatæ sunt, quæ utrumque toto corpore tegunt. Auri argentique nullus nisi in armis usus.

a Rectius ex utrisque.

b Servitiorum, probo.

c M. S. occurrissent.

d Al. DCCCI. al. DCCC. M. S. CCC.

CAP

CAP. III. Uxores dulcedine variæ libidinis singuli plures habent: nec ulla delicta adulterio gravius vindicant. Quamobrem feminis non convivia tantùm *a* virorum, verum etiam conspectum interdicunt. Carne non nisi venatibus quæsita vescuntur. Equis omni tempore vectantur: illis bella, illis convivia, illis publica ac privata officia obeunt: super illos ire consistere, mercari, colloqui. Hoc deniq; discrimen inter servos liberosq; est, quod servi pedibus, liberi, non nisi equis incedunt. Sepultura vulgo, aut avium, aut canum laniatus est. Nuda demum ossa terra obruunt. In superstitionibus atq; cura deorum, præcipua *b* omnibus veneratio est. Ingenia genti tumida, seditiosa, fraudulenta, procacia: quippe violentiam viris, mansuetudinem mulieribus assignant. Semper aut in externos, aut in domesticos motus inquieti: natura taciti: ad faciendum, quàm ad dicendum promtiores: proinde secunda aversaque silentio tegunt. Principibus metu, non pudore parent. In libidinem projecti, in cibum parci: Fides dictis promissisq; nulla, nisi quatenus expedit.

a I. interponunt, Zelo.

b Al, ominibus velim.

CAP. IV. Post mortem Alexandri Magni, cum inter successores ejus, Orientis regna dividerentur, nullo Macedonum dignante Parthorum imperium, *a* Stagnori externo socio traditur. Hi postea *b* deductis Macedonibus in bellum civile, cum cæteris superioris Asiæ populis Eumenem sequuti sunt: quo victo, ad Antigonum transiere. Post hunc à Nicatore Seleuco, ac mox ab Antiocho & successoribus ejus possessi: à cujus *c* pronepote Seleuco primum defecere, primo Punico bello, L. Manlio Vulsone, M. Attilio Regulo, consulibus. Hujus defectionis impunitatem illis duorum fratrum regum, Seleuci & Antiochi, discordia dedit: qui dum sibi invicem eripere regnum

c M. S. *Stanori* rectius, *Stataneri*, ut supra 13. 4. 22.

b Forte deductis, al. seductis.

c Rectius, nepote.

volunt, persequi defectores omiserunt. Eodem tempore etiam Theodotus mille urbium
d Al. *Bactrianorum.* d Bactrianarum præfectus, defecit, regemq; se appellari jussit: quod exemplum secuti totius Orientis populi, à Macedonibus defecere. Erat eo tempore Arsaces, vir sicut incertæ originis, ita virtutis expertæ. Hic solitus latrociniis & rapto vivere, accepta opinione, Seleucum à Gallis in Asia victum, solutus regis metu, cum prædonum manu Parthos aggressus, præfectum eorum Andragorum oppressit; sublatoq; eo, imperium gentis invasit. Non magno deinde post tempore, Hyrcanorum quoq; regnum occupavit: atq; ita duarum civitatum imperio præditus, grandem exercitum parat, metu Seleuci & Theodoti Bactrianorum regis. Sed cito morte Theodoti, metu liberatus, cum filio ejus & ipso Theodoto fœdus ac pacem fecit: nec multo post, cum Seleuco rege, ad defectores persequendos veniente, congressus, victor fuit: quem diem Parthi exinde solennem, velut initium libertatis, observant.

a Itaque. CAP. V. Revocato *a* deinde Seleuco novis motibus in Asiam, dato laxamento, regnum Parthicum format, militem legit, castella munit, civitates firmat. Urbem quoq; nomine
b M. S. *Daram* in monte *Apartenn.* I. *Clarem* in monte *Taborrano.* b Daram, in monte Zapaortenon condit: cujus loci ea conditio est, neq; munitius quicquam esse, neq; amœnius possit. Ita enim & præruptis rupibus undiq; cingitur, ut tutela loci nullis defensoribus egeat: & soli circumjacentis tanta ubertas est, ut propriis opibus expleatur.
c Al. interponunt, Jam. c Fontium ac silvarum ea copia est, ut & aquarum abundantia irrigetur, & venationum voluptatibus exornetur. Sic Arsaces, quæsito simul constitutoq; regno, non minus memorabilis Parthis, quàm Persis Cyrus, Macedonibus Alexander, Romanis Romu-

nulus, matura senectute decedit. Cujus memoriæ hunc honorem Parthi tribuerunt, ut omnes exinde reges suos Arsacis nomine nuncupent. Hujus filius & successor regni, Arsaces & ipse nomine, adversus Antiochum Seleuci filium, centum millibus peditum, & XX. millibus equitum instructum, mira virtute pugnavit: ad postremum in societatem ejus assumtus est. Tertius Parthis rex *d* Priapatius fuit, sed & ipse Arsaces dictus. Nam, sicut supra dictum est, omnes reges suos hoc nomine, sicuti Romani Cæsares, Augustosq; cognominavere. Hic actis in regno quindecim annis decessit, relictis duobus filiis, Mithridate & Phrahate: quorum major Phrahates, *e* more gentis, heres regni, Mardos, validam gentem, bello domuit; nec multo post decessit, pluribus filiis relictis: quibus præteritis, fratri potissimum Mithridati, insignis virtutis viro, reliquit imperium: Plus *f* regio, quam patrio deberi nomini ratus, potiusq; patriæ quam liberis consulendum.

d Vel *Pamsacius*, *Arsaces* III.

e Rectius, more gentium.

f I. Regno.

CAP. VI. Eodem ferme tempore, sicuti in Parthis Mithridates, ita in Bactris Eucratides, magni uterq; viri, regna ineunt. Sed Parthorum fortuna felicior; ad summum hoc duce imperii fastigium eos perduxit. Bactriani autem per varia bella jactati, non regnum tantùm, verumetiam libertatem amiserunt: siquidem Sogdianorum & *a* Dranganitanorum Indorumq; bellis fatigati, ad postremum ab invalidioribus Parthis, velut *b* exsangues, oppressi sunt. Multa tamen Eucratides, bella magna virtute gessit: quibus attritus, cum obsidionem Demetrii regis Indorum pateretur, cum CCC. militibus, LX. millia hostium assiduis eruptionibus vicit. Quinto itaq; mense liberatus, Indiam in potestatem redegit. Unde cum se reciperet, à filio, quem socium regni fecerat, in

a Rectius, *Drangianorum*.

b Melius, exsanguines, ut supra. 39. 5. 9

itinere interficitur: qui non dissimulato parricidio, velut hostem, non patrem interfecisset, & per sanguinem ejus currum egit, & corpus abjici insepultum jussit. Dum hæc apud Bactros geruntur, interim Parthos & Medos bellum oritur. Cum varius utriusq; populi casus fuisset, ad postremum victoria penes Parthos fuit. His viribus auctus Mithridates, Mediæ Bacasin præponit: ipse in Hyrcaniam proficiscitur. Unde reversus bellum cum c Elymæorum rege gessit: quo victo, hanc quoq; gentem regno adjecit, imperiumq; Parthorum à monte Caucaso, multis populis in ditionem redactis, usq; ad flumen Euphratem protulit. Atq; ita adversa valetudine correptus, non minor Arsace proavo, gloriosa senectute decedit.

c M.S. *Velimæorum.* al. *Idumæorum.*

LIBER XLII. *CAP.* I.

Post necem Mithridatis, Parthorum regis, a Phrahates filius ejus, rex b constituitur: qui cum inferre bellum, in ultionem tentati ab Antiocho Parthici regni, Syriæ statuisset, Scytharum motibus ad sua defendenda revocatur. c Namq; Scythæ in auxilium Parthorum adversus Antiochum Syriæ regem, mercede solicitati, cum confecto jam bello superveniissent, & calumnia tardius lati auxilii, mercede fraudarentur; dolentes tantum iis itineris frustra emensum, quum vel stipendium pro vexatione, vel alium hostem dari sibi poscerent, superbo responso offensi, fines Parthorum vastare cœperunt. Igitur Phrahates, cum adversus eos proficisceretur, ad tutelam regni reliquit d Himerum quendam, pueritiæ sibi flore conciliatum: qui tyrannica crudelitate, oblitus & vitæ præteritæ, & vicarii officii, Babylonios, multasq; alias civitates importune vexavit. Ipse autem Phrahates exercitum Græco-

a I. *Phrahartes.* M. S. *Phraatus.*
b M. S. statuitur.
c M.S. Itaque.
d M. S. Humerum.

Græcorum, quem bello Antiochi captum superbè crudeliterq; tractaverat, in bellum secum ducit: immemor prorsus, quod hostiles eorum animos nec captivitas munierat, & insuper injuriarum indignitas exacerbaverat. Itaq; cum inclinatam Parthorum aciem vidissent, arma ad hostes transtulere, & diu cupitam captivitatis ultionem, exercitus Parthici, & ipsius Phrahatis regis cruenta cæde, exequuti sunt.

CAP. II. In hujus locum Artabanus, patruus ejus, rex substituitur. Scythæ autem contenti victoria, depopulata Parthia, in patriam revertuntur. Sed Artabanus bello *a* Thogariis illato, in brachio vulneratus, statim decedit. Huic Mithridates filius succedit: cui res gestæ Magni cognomen dedere: quippe clarıtatem parentum, æmulatione virtutis accensus, animi magnitudine supergreditur. Multa igitur bella cum finitimis magna virtute gessit; multosq; populos Parthico regno addidit. Sed & cum Scythis prospere aliquoties dimicavit, ultorq; injuriæ parentum fuit. Ad postremum *b* Ortoadisti Armeniorum regi bellum intulit. Sed quoniam in Armeniam transitum facimus, origo ejus paulo altius repetenda est. Neq; enim silentio præteriri tantum regnum fas est, cum fines ejus post Parthiam omnium regnorum magnitudinem superent. Siquidem Armeniam à Cappadocia usque mare Caspium undecies centum millia *c* patet: sed in latitudinem millia passuum septinginta porrigitur. Condita est autem ab Armenio, Jasonis Thessali comite: quem cum *d* perditum propter *e* insignem periculosamq; regno suo virtutem Pelias rex cuperet, denuntiata militia, in Colchos eum abire jubet; pellemque arietis memorabilem gentibus reportare: sperans interitum viri, aut ex periculis

a I. *Colchatariis*, M S *Thezgariis*, al. *Teocaris.*

b M. S *Artheadisti.*

c M.S. mille passuum patet.

d M. S. perd invenire, forte interire.

e M. S *Peleas.*

culis tam longæ navigationis, aut ex bello tam profundæ barbariæ. Igitur Jason divulgata opinione tam gloriosæ expeditionis, cum ad eum certatim principes juventutis totius ferme *f* Orbis concurrerent, exercitum fortissimorum virorum, qui *Argonautæ* cognominati sunt, comparavit: quem cum magnis rebus gestis incolumem reduxisset, rursus à Peliæ filiis Thessalia pulsus, magna vi cum ingenti multitudine, quæ ad famam virtutis ejus ex omnibus gentibus quotidie confluebat; comite Medea uxore, quam repudiatam, miseratione exsilii rursum receperat, & Medio privigno ab Ægæo, rege Athenienſium, genito, Colchos repetivit, ſocerumq; Æetam regno pulſum reſtituit.

f M.S. urbis.

CAP. III. Magna deinde bella cum finitimis geſſit; captaſq; civitates partim regno ſoceri, ad abolendam ſuperioris militiæ injuriam, qua & filiam ejus Medeam abduxerat, & filium *a* Ægialium interfecerat, adjunxit; partim populis, quos ſecum adduxerat, aſſignavit: primuſq; humanorum poſt Herculem & *b* Liberum, qui reges Orientis fuiſſe traduntur, eam *c* cœli plagam domuiſſe dicitur. Populis quibuſdam *d* Erudium & Amphiſtratum, aurigas Caſtoris & Pollucis duces aſſignavit. Cum Albanis fœdus percuſſit; qui Herculem ex Italia ab Albano monte, cum, Geryone extincto, armenta ejus per Italiam duceret, ſecuti dicuntur; quippe memores Italicæ originis exercitum Cn. Pompeii bello Mithridatico *e fratres* ſalutavere. Itaque Jaſoni totus ferme Oriens, ut conditori, divinos honores templaq; conſtituit: quæ Parmenion, dux Alexandri Magni, poſt multos annos dirui juſſit, ne cujuſquam nomen in Oriente venerabilius, quàm Alexandri eſſet. Poſt mortem Jaſonis, Medius æmulus virtutis ejus, in honorem

a M. S. *Æta Ægialum.*

b M. S. *Lib, patrem.*

c An *Soli* legendum?

d M.S. *Frandium*, al. *Fandium* l. *Phrygium.*

e Al. ut fratres.

rem *f* matris, Medeam urbem condidit; regnumq; ex nomine suo Medorum constituit, sub cujus majestate *g* Orientis postea imperium fuit. Albanis vicinæ Amazones sunt: quarum reginam Thalestrem concubitum Alexandri petisse, multi auctores prodidere. Armenius quoque & ipse Thessalus, unus de numero ducum Jasonis, recollecta multitudine, quæ amisso Jasone rege passim vagabatur, Armeniam condit: à cujus montibus Tigris fluvius modicis primo incrementis nascitur: interjecto deinde aliquanto spatio, sub *g* terris mergitur; atq; ita post quinque & viginti millia passuum, grande jam flumen in regione Sophene *h* emergit, ac si in paludes Euphratis recipitur.

f I. add. Medeam.

g M S. consti.uti Or.

h M. S. Terris.

i M.S. mergitat.

CAP. IV. Igitur Mithridates rex Parthorum, post bellum Armeniæ, propter crudelitatem à senatu Parthico, regno pellitur. Frater ejus Orodes, cum regnum vacans occupasset, Babyloniam, quo Mithridates confugerat, diu obsidet: & fame coactos, in deditionem oppidanos compellit. Mithridates autem fiducia cognationis, ultro se in potestatem Orodis tradit. Sed Orodes plus hostem, quàm fratrem cogitans, in conspectu suo trucidari eum jussit: & posthæc bellum cum Romanis gessit, Crassumque imperatorem cum filio & omni exercitu Romano delevit. Hujus filius Pacorus missus ad persequendas Romani belli reliquias, magnis rebus in Syria gestis, in Parthiam patri suspectus revocatur: quo absente, exercitus Parthorum relictus in Syria, à Cassio quæstore Crassi, cum omnibus *a* ducibus trucidatur. His ita gestis, non magno post tempore, Romanis inter Cæsarem Pompeiumq; civile bellum oritur: in quo Parthi Pompeianarum partium fuere, & propter amicitiam cum Pompeio

a MS. deletur ducibus.

peio bello Mithridatico junctam, & propter Craſſi necem, cujus filium in partibus Cæſaris eſſe audierant: quem ultorem patriſ victore Cæſare futurum non *b* dubitabant. Itaq; victis partibus Pompeianis, & Caſſio & Bruto auxilia adverſus Auguſtum & Antonium miſere: & poſt belli finem rurſum Pacoro duce, initu cum Labieno ſocietate, Syriam & Aſiam vaſtavere; caſtraq; Ventidii, qui poſt Caſſium abſente Pacoro exercitum Parthicum fuderat, magna mole aggrediuntur. Sed ille ſimulato timore, diu continuit ſe, & *c* inſultare Parthos aliquantiſper paſſus eſt. Ad poſtremum in ſecuros lætoſq; partem legionum emiſit: quarum impetu fuſi Parthi, in diverſa abiere. Pacorus cum fugientes ſuos abduxiſſe ſecum legiones Romanos putaret, caſtra Ventidii, veluti ſine defenſoribus, aggreditur. Tum Ventidius reliqua parte legionum emiſſa, univerſam Parthorum manum cum rege ipſo Pacoro interfecit: nec ullo bello Parthi unquam majus vulnus *d* acceperunt. Hæc cum in Parthia nuntiata eſſent, Orodes pater Pacori, qui paulo ante vaſtatam Syriam, occupatam Aſiam à Parthis audierat, victoremq; Pacorum Romanorum gloriabatur, repente filii morte, & exercitus clade audita, ex dolore in furorem vertitur. Multis diebus non alloqui quemquem, non cibum ſumere, non vocem mittere, ita ut etiam mutus factus videretur. Poſt multos deinde dies, ubi dolor voeem laxaverat, nihil aliud quam Pacorum vocabat: & Pacorus illi videri, Pacorus audiri videbatur; cum illo loqui, cum illo conſiſtere: interdum quaſi amiſſum flebiliter dolebat. Poſt longum deinde luctum, alia ſolicitudo miſerandum ſenem invadit, quem ex numero XXX. filiorum in locum Pacori regem deſtinet. Multæ pellices, ex quibus generata tanta juventus erat, pro ſuis

b M. S. deliberabant.

c M. S. exultare.

d Al. acceperant.

is quæque ſolicitæ animum ſenis obſidebant. Sed fatum Parthiæ fecit, in qua jam quaſi ſolenne eſt, reges parricidas habere, ut ſceleratiſſimus omnium & ipſe Phrahates nomine, rex ſtatueretur.

CAP. V. Itaq; ſtatim, quaſi nollet, *a* mori patrem interfecit: fratres quoq; *b* XXX. trucidat: ſed nec in filiis ceſſant parricidia. Nam cum infeſtos ſibi optimates propter aſſidua ſcelera videret, ne eſſet qui nominari rex poſſet, adultum filium Interfici jubet. Huic Antonius, propter auxilium adverſus ſe & Cæſarem latum, bellum cum ſedecim validiſſimis legionibus intulit: ſed graviter multis prælis vexatus, à Parthia refugit. Qua victoria inſolentior Phrahates redditus, cum multa crudeliter conſuleret, in exſilium à populo ſuo pellitur. Itaq; cum magno *c* tempore finitimas civitates ad poſtremum Scythas precibus fatigaſſet, Scytharum maximo auxilio in regnum reſtituitur. Hoc abſente, regem Parthi Tiridatem quendam conſtituerunt: qui, audito adventu Scytharum, cum magna amicorum manu ad Cæſarem, in Hiſpania bellum tunc temporis gerentem, profugit, obſidem Cæſari minimum filium Phrahatis ferens, quem negligentius cuſtoditum rapuerat. Quo cognito, Phrahates legatos ſtatim ad Cæſarem mittit, *ſervum ſuum Tiridatem, & filium, remitti ſibi poſtulat*. Cæſar & legatione Phrahatis audita, & Tiridatis poſtulatis cognitis (nam & ipſe reſtitui in regnum deſiderabat, *juris Romanorum futuram Parthiam* affirmans, *ſi ejus regnum muneris eorum fuiſſet*) neq; *Tiridatem dediturum ſe Parthis* dixit, neq; *adverſus Parthos Tiridati auxilia daturum*. Ne tamen per omnia nihil à Cæſare obtentum videretur, Phrahati filium ſine pretio remiſit; & Tiridati, quoad manere apud Romanos vellet, opulentum ſumtum præberi juſſit. Poſt hæc finito Hiſpanienſi bello, cum in Syriam ad componendum Orientis

a Naturaliter.
b Rectius, omnes triginta ut in M. S.
c Al. inter. ſ. pon. poſt.

entis statum veniſſet, metum *d* Phrahati incuſſit, ne bellum Parthiæ vellet inferre. Itaq; tota Parthia captivi ex Craſſiano ſive Antonii exercitu recollecti, ſignaque cum his militaria Auguſto remiſſa. Sed & filii nepoteſq; Phrahatis obſides Auguſto dati: pluſq; Cæſar magnitudine nominis ſui fecit, quàm armis alius Imperator facere potuiſſet.

d M. S. & Thraati.

LIBER XLIII. CAP. I.

PArthicis, Orientalibuſque, ac totius propemodum Orbis rebus expeditis, ad initia Romanæ urbis Trogus, velut poſt longam peregrinationem, domum revertitur: ingrati civis, *a* officium exiſtimans, ſi, cum omnium gentium res geſtas illuſtraverit, *b* de ſola patria taceat. Breviter igitur initia Romani imperii perſtringit: ut nec modum propoſiti operis excedat, nec utiq; originem Urbis, quæ eſt caput totius Orbis, ſilentio prætermittat. Italiæ cultores primi Aborigines fuere, quorum rex Saturnus tantæ juſtitiæ fuiſſe traditur, ut neq; ſervierit ſub illo quiſquam, neq; quicquam privatæ rei habuerit: ſed omnia communia, & indiviſa omnibus fuerint, veluti unum cunctis patrimonium eſſet. Ob cujus exempli memoriam cautum eſt, ut Saturnalibus exæquato omnium jure, paſſim in conviviis ſervi cum dominis recumbant. Itaq; Italiæ regis nomine, *Saturnia* appellata eſt: & mons in quo habitabat, *Saturnius*: in quo nunc veluti à Jove pulſo ſedibus ſuis Saturno, Capitolium eſt. Poſt hunc tertio loco regnaſſe Faunum ferunt, ſub quo Evander, ab Arcadiæ urbe *c* Pallanteo, in Italiam cum mediocri turba popularium venit: cui Faunus & agros, & montem, quem illa poſtea *d* Palatium appellavit, benigne aſſignavit. In hujus radicibus templum Lyceo, quem Græci *Pana*, Romani *Lupercum* appellant, con-

a Rectius, *indicium*, legendum.
b M. S. deſolatam patr.

c Pallantium urbs Arcadiæ.
d L. Palatinum, M. S. Palantinum.

constituit: ipsum Dei simulachrum nudum, caprina pelle amictum est, quo habitu nunc Romæ Lupercalibus decurritur. Fauno fuit uxor nomine Fatua, quæ assidue divino spiritu impleta; velut per furorem, futura *e* prænonebat. Unde adhuc, qui inspirari solent, *fatuari* dicuntur. Ex filia Fauni & Hercule, qui eodem tempore extincto Geryone, armenta victoriæ præmia per Italiam ducebat, stupro conceptus Latinus procreatur. Quo tenente regnum, Æneas ab Ilio, Troja à Græcis expugnata, in Italiam venit: statimq; bello exceptus, cùm in aciem exercitum eduxisset, ad colloquium vocatus, tantam admirationem sui Latino præbuit, ut & in societatem regni reciperetur; & Lavinia in matrimonium ei data, genere asciscerentur. Post hæc commune utriq; bellum adversus Turnum Rutulorum regem, propter fraudatas Lavinæ nuptias, fuit, in quo & Turnus & Latinus interierunt. Igitur cùm Æneas jure victoriæ utroque populo potiretur, urbem ex nomine uxoris *Lavinia* condidit. Bellum deinde adversus Mezentium, regem Etruscorum, gessit; in quo cum ipse occidisset, in locum ejus Ascanius filius successit; qui Lavinio relicto, longam Albam condidit, quæ trecentis annis caput regni fuit.

e Al. præcinebat.

CAP. II. Post multos deinde urbis hujus reges, ad postremum Numitor & *a* Amulius regno potiti sunt. Sed Amulius cum *b* ætate priorem Numitorem oppressisset, filiam ejus Rheam in perpetuam virginitatem, ne quis vindex regni sexus virilis ex gente Numitoris oriretur, demersit; *c* addita injuriæ specie honoris, ut non damnata, sed lacerdos electa videretur. Igitur clausa in luco Marti sacro, duos pueros, incertum stupro, an ex Marte conceptos, enixa est. Quo cognito, Amulius, multiplicato metu proventu duorum, pueros

a A.M.4381

b Alii interponunt, vi.

c Lege additæ injuriæ.

exponi jubet; & puellam vinculis onerat, ex quorum injuria decessit. Sed fortuna origini Romanæ prospiciens, pueros lupæ alendos obtulit: quæ amissis catulis, distenta ubera exinanire cupiens, nutricem se infantibus præbuit. Quum sæpius ad parvulos, veluti ad catulos, reverteretur, rem Faustulus pastor animadvertit, subtractosque feræ, inter greges
d M. S. porcorum. *d* pecorum agresti vita nutrivit. Martios pueros fuisse, sive quod in luco Martis enixi sunt, sive quod à lupa, quæ in tutela Martis est, nutriti, velut manifestis argumentis, creditum. Nomina pueris, alteri *Remo*, alteri *Romulo* fuere.
e I. Adulti. *e* Adultis inter pastores, de virtute quotidiana certamina & vires & pernicitatem auxere. Igitur cum latrones à rapina pecorum industrie frequenterque summoverent, Remus ab iisdem latronibus captus, veluti ipse esset quod in aliis prohibebat, regi offertur: crimini datur, quasi greges Numitoris infestare solitus esset. Tunc à rege Numitori in ultionem traditur. Sed Numitor adolescentia juvenis permotus, & in suspicionem expositi nepotis adductus, cùm eum nunc lineamentorum filiæ similitudo, nunc ætas expositionis temporibus
f I. teneret. congruens, anxium *f* tenerent, repente Faustulus cum Romulo supervenit: à quo, cognita origine puerorum, facta conspiratione, & adolescentes in ultionem maternæ necis, & Numitor in vindictam erepti regni, armantur.

CAP. III. Occiso Amulio, regnum Numitori restituitur, & *a* urbs Romana ab adolescentibus conditur. Tunc & Senatus centum seniorum, qui Patres dicti sunt, constituitur: tunc & vicinis connubia pastorum dedignantibus, virgines Sabinæ rapiuntur; finitimisq; populis armis subjectis, primum Italiæ, & mox Orbis imperium quæsitum. Per ea adhuc tempora reges hastas pro diademate habebant, quas Græci
a I. interponunt, ibi.

Sceptra

Sceptra dixere. Nam & ab origine rerum, pro Diis immortalibus veteres haſtas coluere: ob cujus religionis memoriam, adhuc deorum ſimulacris haſtæ adduntur. Temporibus *b* Tarquinii regis, ex Aſia Phocenſium juventus oſtio Tiberis invecta, amicitiam cum Romanis junxit: inde in ultimos Galliæ ſinus navibus profecta, Maſſiliam inter Ligures & feras gentes Gallorum condidit: magnaſq; res, ſive dum armis ſe adverſus Gallicam feritatem tuentur, ſive dum ultro laceſſunt, à quibus fuerant ante laceſſiti, geſſerunt. Naniq; Phocæenſes *c* exiguitate ac macie terræ coacti, ſtudioſius mare quam terras exercuere: piſcando, mercando, plerumq; etiam latrocinio maris, quod illis temporibus gloriæ habebatur, vitam tolerabant. Itaq; in ultimam Oceani oram procedere auſi, in ſinum Gallicum oſtio Rhodani amnis devenere. Cujus loci amœnitate capti, reverſi domum, referentes quæ viderant, plures ſolicitavere. Duces claſſis Simos & Protis fuere. Itaq; regem *d* Segobrigiorum, Nannum nomine, in cujus finibus urbem condere geſtiebant, amicitiam petentes conveniunt. Forte eo die rex occupatus in apparatu nuptiarum Gyptis filiæ erat: quam more gentis electo inter epulas genero, nuptum tradere illic parabat. Itaq; cum ad nuptias invitati omnes proci eſſent, rogantur etiam Græci hoſpites ad convivium. Introducta deinde virgo, cum juberetur à patre *aquam porrigere ei quem virum eligeret*, tunc omiſſis omnibus ad Græcos converſa, aquam *e* Proti porrigit: qui factus ex hoſpite gener, locum condendæ urbis à ſocero accepit. Condita igitur Maſſilia eſt, prope oſtia Rhodani amnis, in remoto ſinu, veluti in angulo maris. Sed Ligures incrementis urbis invidentes, Græcos aſſiduis bellis fatigabant. Qui periculo propulſando in tantum enituerunt,

b A.M. 4446

c A.M. 4559.

c L. ex ignavitate.

d M. S. Segobrigorum, al. Segobrenum.

e M. S. Protis, l. Terra.

ut victis hostibus in captivis agris, multas colonias constituerent.

CAP. IV. Ab his igitur Galli, & usum vitæ cultioris, deposita & mansuefacta barbaria, & agrorum cultus, & urbes mœnibus cingere didicerunt. Tunc & legibus, non armis vivere, tunc & vitem putare, tunc olivam serere consueverunt: adeoq; magnus & hominibus & rebus impositus est nitor, ut non Græcia in Galliam emigrasse, sed Gallia in Græciam translata videretur. Mortuo rege Nanno Segobrigiorum, à quo locus acceptus condendæ urbis fuerat, cum regno filius ejus Comanus successisset, affirmat Ligur quidam, *quandoq; Massiliam exitio finitimis populis futuram, opprimendumq; in ipso ortu; ne mox validior ipsum obrueret;* subnectit & illam fabulam: *Canem aliquando partu gravidam, locum à pastore precario petisse in quo pareret: quo obtento, iterato petisse ut sibi educare eodem in loco catulos liceret: ad postremum, adultis catulis, fultam domestico præsidio, proprietatem loci sibi vindicasse. Non aliter Massilienses, qui nunc inquilini videmur, quandoq; dominos regionum futuros.* His incitatus rex, insidias Massiliensibus *a* exstruit. Itaq; solenni Floraliorum die, multos fortes ac strenuos viros hospitii jure in urbem misit: plures scirpiis latentes, frondibusq; supertectos induci vehiculis jubet: & ipse cum exercitu in proximis montibus delitescit; ut quum nocte à prædictis apertæ portæ forent, tempestive ad insidias adesset; urbemq; somno ac vino sepultam, *b* armis invaderet. Sed has insidias mulier quædam, regis cognata, prodidit, quæ adulterare cum Græco adolescente solita, in amplexu juvenis, *c* miserata formæ ejus, insidias aperuit, *periculumq; declinare* jubet. Ille rem statim ad magistratus defert: atq; ita patefactis insidiis, cuncti Ligures comprehenduntur, latentesq; de scirpiis protrahuntur

a M. S. instruit. al. instituit.

b I. armati invaderent.

c Rectius, misertus formæ.

huntur. Quibus omnibus interfectis, insidianti regi insidiæ tenduntur. Cæsa sunt cum ipso rege hostium septem millia. Exinde Massilienses festis diebus portas claudere, vigilias agere, stationem in muris observare, peregrinos recognoscere, *d* curas habere, ac veluti bellum haberent, sic urbem pacis temporibus custodire. Adeo illic bene instituta, non temporum necessitate, sed recte faciendi consuetudine, servantur.

d h. e. curiosè scrutari.

CAP. V. Post hæc magna illis cum Liguribus, magna cum Gallis, fuere bella: quæ res & urbis gloriam auxit; & virtutem Græcorum, multiplicata victoria, celebrem inter finitimos reddidit. Carthaginiensium quoq; exercitus, cum bellum captis piscatorum navibus ortum esset, sæpe fuderunt, pacemq; victis dederunt: cum Hispanis amicitiam junxerunt: cum Romanis prope ab initio conditæ urbis fœdus summa fide custodierunt, auxiliisque, in omnibus bellis, industrie socios juverunt. Quæ res illis & virium fiduciam auxit, & pacem ab hostibus præstitit. Cum igitur Massilia fama rerum gestarum, & abundantia opum, & virium gloria virente floreret, repente finitimi populi ad nomen Massiliensium delendum, veluti ad commune extinguendum incendium concurrunt. Dux consensu omnium *a* Carumandus regulus eligitur, qui, cum magno exercitu lectissimorum virorum, urbem hostium obsideret, per quietem specie torvæ mulieris, quæ se deam dicebat, exterritus ultro pacem cum Massiliensibus fecit, petitoq; ut intrare illi urbem, & deos eorum adorare liceret, cùm in arcem Minervæ venisset, conspecto in porticibus simulachro Deæ quam per quietem viderat, repente exclamat *illam esse, quæ se nocte exterruisset; illam, quæ recedere ab obsidione jussisset.* Gratulatusq; Massiliensibus, quod animadverteret eos ad curam deorum immortalium pertinere, torque aureo donata dea, in

a M. S. *Catimandos.* I. *Carimandus.*

perpetuum amicitiam cum Massilienſibus junxit. Parta pace, & ſecuritate fundata revertentes à Delphis Massilienſium legati, quò miſſi munera Apollini tulerant, audierunt urbem Romanam à Gallis captam, incenſamque. Quam rem domi nunciatam publico funere Massilienſes proſequuti ſunt: aurumq; & argentum publicum privatumq; contuleruut, ad explendum pondus Gallis, à quibus redemtam pacem cognoverant. Ob quod meritum & immunitas illis decreta, & locus ſpectaculorum in ſenatu datus, & fœdus æquo jure percuſſum. In poſtremo libro, Trogus majores ſuos à Vocontiis originem ducere; avum ſuum Trogum Pompeium, Sertoriano bello, civitatem à Cn. Pompeio percepiſſe dicit: patruum Mithridatico bello turmas equitum ſub eodem Pompeio duxiſſe, patrem quoq; ſub Cajo Cæſare militaſſe, epiſtolarumq; *b* legationum, ſimul & anuli curam habuiſſe.

b M.S. interponunt ac divitiarum & leg.

LIBER XLIV. CAP. I.

HIſpania, ſicuti Europæ terminos claudit, ita & hujus operis finis futura eſt. Hanc veteres ab Ibero amne primum Iberiam, poſtea ab Hiſpano Hiſpaniam cognominaverunt. Hæc inter Africam & Galliam poſita. Oceani freto, & Pyrenæis montibus clauditur. Sicut minor utrâq; terra, ita utrâq; fertilior. Nam neque, ut Africa, violente ſole torretur, neque, ut Gallia, aſſiduis ventis fatigatur; ſed media inter *a* utramque, hinc temperato calore, inde felicibus & tempeſtivis imbribus, in omnia frugum genera fœcunda eſt; adeo ut non ipſis tantum incolis, verum etiam Italiæ, urbique Romanæ, cunctarum rerum abundantia ſufficiat. Hinc enim non frumenti tantum magna copia eſt, verùm & vini, mellis, oleique: nec ferri ſolùm materia præcipua eſt, verùm & equorum pernices greges; *b* nec ſumma tantum terræ laudan-

a M. S. utramque.

b Al. ſed nec, &c.

da

da bona, verùm & abstrusorum metallorum felices divitiæ. Jam lini, spartiq; vis ingens: minii certè nulla feracior terra. In hac cursus amnium non torrentes rapidique, ut noceant; sed lenes, & vineis campisq; *c* irrigui, æstuariisq; Oceani affatim piscosi, pleriq; etiam divites auro, quod in paludibus vehunt. Uno tantum Pyrenei montis dorso adhæret Galliæ: reliquis partibus undiq; in orbem *d* mari cingitur. Forma terræ prope quadrata, nisi quod artantibus freti litoribus in Pyrenæum coit. Porro Pyrenæi montis spatium sexcenta millia *e* passuum efficit. Salubritas cœli per omnem Hispaniam æqualis, quia aëris spiritus, nulla paludium gravi nebula inficitur: Huc accedunt & marinæ auræ undiq; versus assidui flatus, quibus omnem provinciam penetrantibus, eventilato terrestri spiritu, præcipua *f* hominibus sanitas redditur.

c M. S. sic legunt irriguæ est, variis (al. vivariis) quoq; oceani aff. piscosis.
d M.S. mare.
e M.S. passus.
f I. omnibus.

CAP. II. Corpora hominum ad inediam, laboremque; animi ad mortem parati. Dura omnibus & adstricta parcimonia. Bellum quam otium malunt; si extraneus deest, domi hostem quærunt: Sæpe tormentis pro silentio rerum creditarum immortui: adeo illis fortior taciturnitatis cura, quàm vitæ. Celebratur etiam bello Punico servi illius patientia, qui ultus dominum inter tormenta risu exultavit, serenaq; lætitia crudelitatem torquentium vicit. Velocitas genti pernix: *a* inquies animus: pluribus militares equi, & arma, sanguine *b* ipsorum cariora. Nullus *c* in festos dies epularum apparatus. Aqua calida lavari, post secundum bellum Punicum à Romanis didicere. In tanta seculorum serie nullus illis dux magnus, præter Viriatum, fuit: qui annis decem, Romanos varia victoria fatigavit (adeo feris propiora, quam hominibus, ingenia *d* gerunt) quem ipsum non judicio populi electum, sed ut cavendi scientem, declinandorumq; periculorum peritum,

a M. S. inquietus.
b I. sui ipsorum.
c I. nisi festis diebus.
d I. sunt.

se

sequuti sunt. Cujus ea virtus continentiaq; fuit, ut, cum Consulares exercitus frequenter viceri, tantis rebus gestis non armorum, non vestis cultum, non deniq; victum mutaverit: sed in eo habitu, quo primum bellare cœpit, perseveraverit; ut quivis gregarius miles ipso imperatore opulentior videretur.

CAP. III. In Lusitanis juxta fluvium Tagum, *a* vento equas fœtus concipere multi auctores prodidere; quæ fabulæ ex equarum fœcunditate, & gregum multitudine natæ sunt: qui tanti in *b* Gallæcia & *c* Lusitania, ac tam pernices visuntur, ut non immerito vento ipso concepti videantur. Gallæci autem Græcam sibi originem asserunt. Siquidem post finem Trojani belli, Teucrum morte Ajacis fratris invisum patri Telamoni, quum non reciperetur in regnum, Cyprum concessisse, unq; ibi urbem immine antiquæ patriæ Salaminam condidisse. Inde accepta opinione paternæ mortis, patriam repetisse. Sed quum ab *d* Eurysace Ajacis filio accessu prohiberetur, Hispaniæ litoribus appulsum, loca, ubi nunc est Carthago nova, occupasse; inde Gallæciam transisse, & positis sedibus gentis nomen dedisse. Gallæciæ autem portio *e* Amphilochi dicuntur. Regio cuniculis æris ac plumbi uberrima, tam & minii, quod etiam vicino flumini nomen dedit. Auro quoq; ditissima, adeo ut etiam *f* aratro frequenter glebas aureas *g* exscindit. In hujus gentis finibus sacer mons est, quem ferro violari nefas habetur: sed si quando fulgure terra prosciss est, *b* quæ in his locis assidua res est, detectum aurum velut Dei munus colligere permittitur. Feminæ res domesticas, agrorumq; culturas administrant: ipsi armis & rapinis serviunt. Præcipua his quidem ferri materia, sed aqua ipso ferro violentior: quippe temperamento ejus, ferrum acrius redditur: nec ullum

a Flante Evento.
b M.S. Gallæcia.
c M.S. Lusitanea.
d M.S. Euriste. al. Eurice. al. Eurisce.
e Urbis nomen.
f M.S. aratra.
g M.S. excidant.
b Al. quod.

illum apud eos telum probatur, quod non aut Bibili fluvio, aut Chalybe tingatur. Unde etiam Chalybes, fluvii hujus finitimi appellati, ferroq; cæteris præstare dicuntur.

CAP. IV. Saltus vero Tartessiorum, in quibus Titanas bellum adversus Deos gessisse proditur, incoluere Cureres: quorum rex vetustissimus a Gargoris, mellis colligendi usum primus invenit. Huic cum ex filiæ stupro nepos provenisset, pudore flagitii, variis generibus mortis extingui parvulum voluit: sed b per omnes casus fortuna quadam servatus, ad postremum ad regnum tot periculorum miseratione pervenit. Primum omnium cum eum exponi jussisset, & post dies ad corpus expositi requirendum mississet, inventus est vario ferarum lacte nutritus. Deinde relatum domum, tramite angusto, per quem armenta commeare consueverant, projici jubet: crudelis prorsus qui proculcari nepotem, quam simplici morte interfici maluit. Ibi quoq; cum inviolatus esset, nec alimentis egeret, canibus primo jejunis, & multorum dierum abstinentia cruciatis, mox etiam suibus c objecit. Iraq; cum non solum non d noceretur, verum etiam quarundam uberibus aleretur: ad ultimum in Oceanum abjici jussit. Tum plane manifesto quodam numine inter furentes æstus, ac reciprocantes undas, velut e have non fluctu veheretur leni salo in litore exponitur: nec multo post cerva affuit, quæ ubera parvulo offerret. Inde denique conversatione nutricis eximia puero perennis fuit, interque cervorum greges diu montes saltusq; haud inferior velocitate peragravit. Ad postremum laqueo captus, regi dono f datus est. Tunc & lineamentorum similitudine & notis corporis, quæ g inustæ parvulo fuerant, nepos agnitus. Admiratione deinde tot casuum periculorumque, ab eodem successor regni destinatur. Nomen illi impositum h *Habidis*: qui ut regnum accepit, tantæ magnitudinis fuit, ut non frustra deorum majestate tot periculis ereptus videretur. quippe barbarum populum legibus junxit, & boves primus aratro domuit, frumentaque sulco quærere docuit, & ex agresti cibo mitiori victi, odio eorum quæ ipse passus fuerat, homines coegit. Hujus casus fabulosi viderentur, nisi & Romanorum conditores lupa nutriti, & Cyrus rex Persarum cane alitus proderetur. Ab hoc & ministeria servilia populo interdicta, & plebs in septem urbes divisa. Mortuo Habide regnum per multa secula à successoribus ejus retentum est. In alia parte Hispaniæ, & quæ ex insulis constat, regnum penes Geryonem fuit. In hac, tanta pabuli lætitia est, ut nisi abstinentia interpellata fagina fuerit, pecora rumpantur. Inde denique armenta Geryonis, quæ illis temporibus solæ opes

a I. *Targoris.*

b Al. ad omnes, *&c.*

c Al. objici jubet.

d I. nocerent.

e M. S. navi cum fluctu.

f M. S. donatus.

g M. S. visæ al. injunctæ.

h M. S. *Habesis*, al. *Havidis*, al. *Habides.*

i M. S. mitioribus.

k M. S. ea viz. quæ.

pes habebantur, tantæ famæ fuere, ut Herculem ex Asia prædæ magnitudine illexerint. Porro Geryonem ipsum non triplicis naturæ, ut fabulis proditur fuisse ferunt: sed tres fratres tantæ concordiæ extitisse, ut uno animo omnes regi viderentur: nec bellum Herculi sua sponte intulisse, sed cum armenta sua rapi vidissent, amissa bello repetisse.

CAP. V. Post regna deinde Hispaniæ, primi Carthaginienses imperium provinciæ occupavere. Nam cum Gaditani à Tyro, unde & Carthaginienfibus origo est, sacra Herculis, per quietem jussi, in Hispaniam transtulissent, urbemque ibi condidissent, invalescentibus incrementis novæ urbis finitimis Hispaniæ populis, ac propterea Gaditanos bello lacessentibus, auxilium consanguineis Carthaginienses a misere. Ibi felici expeditione & Gaditanos ab injuria vindicaverunt, & majorem partem provinciæ imperio suo adjecerunt. Postea quoque hortantibus primæ expeditionis auspiciis, Hamilcarem imperatorem cum magna manu ad occupandam provinciam misere: qui magnis rebus gestis, dum fortunam inconsultius sequitur, in insidias deductus, b occiditur. In hujus locum gener ipsius Hasdrubal mittitur, & qui ipse à servo Hispani cujusdam, ulciscente domini injustam necem interfecti est. c Major utroque d Annibal imperator, Hamilcaris filius, succedit. Siquidem utriusque res gestas supergressus, universam Hispaniam domuit: inde Romanis illato bello, Italiam per annos sexdecim variis cladibus fatigavit: cum interea Romani missis in Hispaniam Scipionibus, primo Pœnos provincia expulerunt: postea cum ipsis Hispanis gravia bella gesserunt. Nec prius, perdomita provincia, jugum Hispani accipere potuerunt, quam Cæsar Augustus, perdomito Orbe, e victricia ad eos arma transtulit, populumque barbarum ac ferum, legibus ad cultiorem vitæ usum tractum, in formam provinciæ redegit.

a M. S. emisere.

b A. M. 4963. ab V. C. 517.

c M. S. Et major, forte, Ei major.

d A. M. 498. ab vita Chr. 726. ut Eutrop.

e M. S. victoriæ.

FINIS